Ἐπιστημονικόν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔ)ΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 236.547 — 221.316

ΕΤΟΣ ΙΑ' — ΤΕΥΧΟΣ 5ον — 6ον
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1964

Τιμὴ τεύχους . . . . . Δραχ. 5
Συνδρομὴ διὰ τὰ μέλη . . . . . « 50

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ
Παιδαγωγοῦ

Τὴν σφύζουσαν ζωὴν τοῦ χωριοῦ πρέπει νὰ εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν σχολικήν μας πραγματικότητα.
Willi Reetz

I

Ἡ μητρικὴ γλῶσσα μᾶς μεταδίδει τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, καὶ ἡμεῖς ὅλοι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ζοῦμε εἰς τὸ πνεῦμα τῆς λαϊκότητος.

Ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ τεχνικὴ τῆς ἐκφράσεως, εἶναι ὁ φορεὺς τῶν ἀνακοινώσεων πάσης πραγματιστικῆς γνώσεως καὶ παντὸς ὑψηλόφρονος στοχασμοῦ, εἶναι ἡ μορφοποίησις τῆς ψυχικότητος τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἐκμάθησις τῆς μητρικῆς γλώσσης σημαίνει κάτιτι ἀνάλογον καὶ γιὰ τὸ παιδί, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι τὸ παιδικὸ πνεῦμα διαπλάσσεται καὶ μορφοποιεῖται μὲ τοὺς νόμους τῆς μητρικῆς γλώσσης, μυεῖται εἰς τὰς ἠθικὰς βάσεις τοῦ λαοῦ του, καὶ διαμορφώνει τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα του εἰς τὴν μορφοποιημένην ψυχικότητα τοῦ λαοῦ του δηλαδὴ μὲ τὰ πρόσωπα ἡρώων, ἁγίων, καλλιτεχνῶν καὶ ποιητῶν.

Συνεπῶς:

Ἡ γλωσσικὴ διδασκαλία πρέπει νὰ συνδυάζει ἀφ' ἑνὸς μὲν μίαν πραγματικὴν καὶ λειτουργικὴν ἄποψιν καὶ ἀφ' ἑτέρου μίαν ἄποψιν ἀγωγῆς

Καὶ ὁ μὲν σκοπὸς τῆς πραγματικῆς διδασκαλίας εἶναι ἡ κατοχὴ τῆς γλώσσης καὶ τῶν μέσων της τῶν ἐκφραστικῶν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ διαμόρφωσις εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν Ἑλληνικῆς ἀνθρωπιᾶς.

Πάντως:

Μία συνειδητὴ γλωσσικὴ καλλιέργεια προϋποθέτει τὴν συνειδητὴν τῶν λέξεων κατοχὴν καὶ τὴν ζωντανὴν μορφὴν τῆς ἐκφραστικότητος.

Γύρω ἀπὸ τὸ ἐπίμαχον καὶ φλέγον αὐτὸ πρόβλημα τῶν γλωσσικῶν ἀσκήσεων ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν ὕλην τῶν Ἐκθέσεων καὶ εἰς τὴν Ὀρθογραφίαν εἰς τὸ Μονοθέσιον λαϊκὸν Σχολεῖον τῆς ὑπαίθρου, ἃς ἀκουσθοῦν ἤδη ἐν συνεχείᾳ—κατόπιν τοῦ ὡς ἄνω παιδαγωγικοῦ ἐντοπισμοῦ—καὶ ξένων συναδέλφων γνῶμες καὶ ἀπόψεις ἀπὸ τὴν κεκτημένην πεῖραν των.

Οὕτω:

Ὁ Γερμανὸς ἐκπαιδευτικὸς Willi Reetz παρατηρεῖ τὰ κάτωθι:

II

Α'

«Ἕνα κείμενον ποὺ ὑπηγόρευσε κάποιος συνάδελφος εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Β' τάξεως τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου περιεῖχε τὰς ἑξῆς φράσεις:

Ἡ θερμάστρα εἶναι στὸ δωμάτιο.
Ἡ περιστερὰ κάθεται στὴ φωλιά.
Ὁ λαγωὸς ἔχει μιὰ μύτη.

Ἀλήθεια ὅμως :

Τί ἀνία καὶ τί πλήξη ἀληθινὴ εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν ἀπὸ τὲς παραπάνω ἀναιμικὲς φράσεις.(1)

Καὶ μὲ πόσην ἀηδίαν τὲς κατέγραψαν τὰ παιδιὰ εἰς τὰ σχετικὰ τετράδιά των ἀντιγραφῆς.

Στὴν ζωὴν των ὁλόκληρη δὲν θὰ βρεθῆ ποτὲ τὸ παιδὶ νὰ ἀποδώση γραπτῶς παρόμοιες ἀνοησίες.

Ἡ ἔλλειψις δὲ διαφέροντος στὴν ὑπαγόρευσιν πρὸς ἀντιγραφήν, ἰδίως τῆς τελευταίας φράσεως, θὰ εὑρίσκετο ἀναμφιβόλως στὸ κατακόρυφον, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ λαγὸς ἔχει κι' αὐτὸς μύτη καὶ περὶ αὐτοῦ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἀμφιβάλλει οὔτε ἡ πιὸ νεώτερη ἔρευνα τῆς φύσεως.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὅμως ὁ συνάδελφος τῆς ὡς ἄνω τάξεως ἦτανε αἰχμάλωτος τῆς μορφῆς τοῦ τηρουμένου ὑπὸ τῶν μαθητῶν τετραδίου ἀντιγραφῆς, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ὑπῆρχε τίποτε οὔτε ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν δρόμων τοῦ χωριοῦ ἢ τῶν παιδικῶν ἀσχολήσεων ἀλλ' ὑπῆρχον ἁπλῶς ἀποτυπωμένοι πεθαμένοι κανόνες καὶ σειρὲς λέξεων σχολαστικές.

Καὶ ὅμως :

Β'

Γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα τῆς καλλιεργείας γλωσσικῶν ἀσκήσεων—ἰδίως εἰς τὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον τῆς ὑπαίθρου—ἐπιβάλλεται ὅπως εἰσαγάγομεν εἰς τὴν σχολικὴν ἀτμόσφαιραν τὴν σφύζουσαν ζωὴν τοῦ χωριοῦ καὶ γενικὰ τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ζωὴ δὲ ἀκριβῶς τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ περιβάλλοντος, αὐτὴ πρέπει νὰ μᾶς προσφέρει καὶ τὸ ὑλικὸν γιὰ τὶς ὀρθογραφικὲς ἀσκήσεις, ὅπως παράλληλα ἡ ὕλη τῶν ἐκθέσεων πρέπει νὰ λαμβάνεται ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὴν πεῖραν τοῦ παιδιοῦ.

Ὅσον δηλαδὴ προσεκτικώτερα κάθε δάσκαλος διαμορφώνει αὐτὸ τὸ ὑλικόν, ἢ ἀκόμη καλύτερα :

Ὅσον καλύτερα ἀφίνει τὸ ὑλικὸν αὐτὸ νὰ διαμορφωθῆ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιά, τόσον καλύτερα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ μορφωτικά.

Κάθε τι δηλαδὴ ποὺ θὰ γραφῆ ἀπὸ τὰ παιδιὰ πρέπει προηγουμένως νὰ ἔχει ὑποπέσει εἰς τὴν ἀντίληψίν των καὶ μάλιστα ὄχι ξώπετσα.

Σὲ τέτοιες δὲ περιπτώσεις ἀναζητήσεως ὑλικοῦ ἐκ μέρους τῶν παιδιῶν, κυριαρχεῖ πάντοτε χαρὰ καὶ εὐχαρίστηση εἰς τὴν ψυχήν των.

Ἐπίσης :

Αἱ ἐκδρομὲς ἀποτελοῦν ὑλικὸν πολύτιμο γιὰ διαπραγμάτευσιν ἐκθέσεων καὶ μάλιστ ὅταν συνοδεύονται καὶ μὲ παράλληλα ἰχνογραφικὰ σκίτσα.

Ἀκριβῶς δὲ ἀπὸ τέτοιες ἐπιζήσεων ἐκθέσεις τῶν παιδιῶν, μπορεῖ νὰ ἀντλήσομεν κα τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν ὑπαγόρευσιν καὶ τὴν καλλιέργειαν καὶ τῆς ὀρθογραφίας.

Συνεπῶς :

Ὑπαγόρευσις καὶ ἔκθεσις βρίσκονται σ στενὴν ἐσωτερικὴν ἀλληλουχίαν καὶ ἀλληλε πίδρασιν καὶ τὰ παιδιὰ εὐχαρίστως μετέχου σὲ τέτοιου εἴδους γλωσσικὲς ἀσκήσεις.

Ὑλικὸν δηλαδὴ πρὸς γραφὴν ἐκ μέρου τῶν παιδιῶν ὑπάρχει ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει εἰς τὸ βάθος καὶ τὸ ἀποκορύφωμα κάποιας παιδικῆς ἐπιζήσεως, κάποιας ἐπαφῆς προσωπικῆς τοῦ παιδιοῦ, κάποιου συμβάντος ἀσυνήθιστου εἰς τὴν ζωήν του, κάποιου πόνου του, κάποιας χαρᾶς του, κάποιας γενικὰ αὐθορμήτου πράξεως καὶ ἐνεργείας του.

Ἀφίνομεν δηλαδὴ τὰ παιδιὰ νὰ διηγηθοῦν προφορικὰ κάτι ἀπὸ τὲς παραπάνω μορφὲς ἐπιζήσεών των καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ προτρέπομεν νὰ καταγράφουν τὲς ἰδέες των καὶ τὰ συναισθήματά των.

Καὶ τότε τὰ παιδιὰ γράφουν μὲ χαρὰ κα ὄχι μὲ συνοφρύωσιν, ὅπως συνέβη μὲ τὲς παραπάνω φράσεις, ποὺ ὑπαγόρευσεν ὁ συνάδελφος τῆς Β' τάξεως.

Καὶ τώρα κατόπιν τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων ἂς ἐπιτραπῆ ἡ παράθεσις ἑνὸς παραδείγματος ἀπὸ τὴν πρᾶξιν μας εἰς τὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον.

III

Συνηθίζω τὰ παιδιὰ νὰ ἐκθέτουν προφορικὰ ἐνώπιον τῆς τάξεως τὲς καθημερινὲς παρατηρήσεις των.

Οὕτω :

Ἕνα παιδάκι ἀνακοινώνει στὴν τάξη ὅτι στὸ σπίτι του φέρανε ξυλείαν ἀπὸ κορμοὺς δένδρων.

Ἕνα ἄλλο παιδάκι ἀνακοινώνει πὼς ο κορμοὶ τῶν δένδρων γιὰ νὰ μεταβληθοῦν σ ξυλείαν χρήσιμον διὰ διαφόρους ἀνάγκας θ πρέπει νὰ πριονισθοῦν.

Γύρω λοιπὸν ἀπὸ τὸ κόψιμο καὶ τὸ πριόνισμα ἄρχισε ἕνας διάλογος μεταξὺ τῶν παιδιῶν τῆς τάξεως ὅστις ἐτερματίσθη μὲ τὴν ἀποψιν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε κάθε παιδάκι νὰ περιγράψει κάποιο συγκεκριμένο γεγονὸς τὸ ὁποῖον νὰ συνδέεται μὲ τὸ ρῆμα κόπτειν, καθὼς καὶ μὲ ὅλες τὲς συγγενικὲς λέξεις τοῦ ρήματος κόπτειν ἀναφερομένας ε πρόσωπα ἢ εἰς ἐργαλεῖα.

Ὡς π.χ. κόπτης, κοπή, κοπτικὸν ἐργαλεῖον (ψαλίδι) κ.τ.λ.

---

1. Willi Reetz: Wiespatt zwischen Diktat und Aufsatz in der Einklassigen Dorfschule.
Die Neue Deutsche Schule 1959 Heft 4 σελ. 321.

Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀναγραφὴν εἰς τὸν πίνακα ὅλων τῶν συγγενικῶν λέξεων, ὁ διδάσκων ἐρωτᾶ :

Ποιὸ παιδάκι συνέβη νὰ κόψει κι' αὐτὸ κάτι τι ; Νὰ μᾶς τὸ διηγηθῆ. Πλεῖστα παιδάκια θέλουν νὰ λάβουν τὸν λόγον. Ὁ διδάσκων ὅμως τὰ διακόπτει μὲ τὴν ἑξῆς παρατήρησιν.

Δυστυχῶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀκούση ταυτοχρόνως τὲς ἀνακοινώσεις ὅλων.

Ἀφοῦ δὲ διηγήθησαν μερικὰ παιδάκια προσωπικὰ συμβάντα, παρεκάλεσε τώρα ὁλόκληρον τὴν τάξη νὰ περιγράψει γραπτῶς κάθε παιδάκι ἀτομικὰ σύμβάντα του.

Πλὴν λοιπὸν τῶν παιδιῶν τῆς Α΄ τάξεως, ἰδοὺ μερικὰ δείγματα ἀπὸ τὰς γραπτὰς ἐκθέσεις τῶν παιδιῶν τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου.

Α΄

Ἕνα κοριτσάκι τῆς Β΄ τάξεως γράφει τὰ κάτωθι :

Τὸ Κόψιμο

«Κάποτε ἤθελα νὰ τεμαχίσω ἕνα κομμάτι κρέας, ἀλλὰ τὸ κρέας ἦτανε πολὺ σκληρὸ καὶ ἔκοψα μὲ τὸ μαχαίρι τὸ νύχι ἀπὸ τὸ δάκτυλό μου, σὲ βαθμὸν ποὺ μάτωσε.

Πῆγα στὴν κουζίνα, πῆρα ὀλίγο νερὸ τὸ ἔχυσα ἐπάνω σ' ἕνα πιάτο καὶ καθάρισα τὸ νύχι. Τὸ νύχι μου ὅμως εἶχε ματώσει τόσο πολὺ ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ βαστάξω τὰ δάκρυά μου. Ἔκλαψα».

Β΄

Ἕνα ἄλλο κοριτσάκι τῆς Γ΄ τάξεως γράφει:

Τὸ Κόψιμο

«Τὸ καλοκαῖρι πῆγα κοντὰ στὴ θάλασσα καὶ ἤθελα νὰ κάνω μπάνιο.

Καθὼς ὅμως βρισκόμουνα μέσα στὸ νερὸ τῆς θάλασσας, ξαφνικὰ μάτωσε τὸ χέρι μου.

Ἕνα μεγάλο κομμάτι γιαλὶ ἦτανε ἡ αἰτία τοῦ ματώματος.

Τὸ ἀνέσυρα ἀπὸ τὸν βυθὸν καὶ μετέβαινα πρὸς τὸ σπίτι μου.

Στὸ δρόμο συνήντησα τὴν κυρίαν Chmitt ἡ ὁποία μὲ ρώτησε :

Πῶς ἀπ' ἐδῶ ;

Τῆς ἀπήντησα :

Πηγαίνω στὸ σπίτι μου. Ἔκοψα τὸ χέρι μου.

Μὲ ρώτησε:

Δὲν πονᾶς ;

Τῆς εἶπα, ναί, καὶ ὕστερα τράβηξα γιὰ τὸ σπίτι μου».

Γ΄

Ἕνα κοριτσάκι τῆς Δ΄ τάξεως γράφει :

Τὸ Κόψιμο

«Κάποια μέρα τοῦ καλοκαιριοῦ πήραμε μὲ τὴν ἀδελφούλα μου τὸ παιδικόν μας καροτσάκι καὶ προχωρήσαμε πρὸς τὴν ἐξοχήν.

Ὅταν ὅμως βρεθήκαμε κοντὰ στὴν προκυμαία, σταμάτησα.

Εἶχα πατήσει ἕνα κομμάτι γιαλί. Τὸ πόδι μου μάτωσε καὶ ἀναγκασθήκαμε νὰ γυρίσομε μὲ τὴν ἀδελφή μου στὸ σπίτι.

Πῆρα τώρα μιὰ λεκάνη νερὸ καὶ τὸ περιέχυσα στὸ πόδι μου, καὶ ἄρχισα νὰ καθαρίζω τὴν πληγή μου.

Ἡ μητέρα μου ἦλθε καὶ μοῦ ἔφερε ἕνα ἐπίδεσμον, μὲ τὸν ὁποῖον περιτύλιξα τὸ πόδι μου.

Ὕστερα ἡ μητέρα μου τὸ ἔδεσε μὲ ἕνα λευκὸ μαντήλι γιὰ νὰ μὴ μολυνθῆ ἡ πληγή· Ἡ πληγὴ ὅμως εἶχε γίνει οὐλή».

Δ΄

Ἕνα παιδάκι τῆς 5ης τάξεως γράφει :

Τὸ Κόψιμο

«Πέρασε τὸ μεσημέρι. Ἐγὼ ὅμως πεινοῦσα καὶ εἶπα στὴν μαμά μου νὰ μοῦ κόψει ἕνα κομμάτι ψωμί.

Ἡ μαμὰ μοῦ εἶπε «ὄχι». Τὸ μεσημέρι ἔφαγες ἀρκετὰ καλά.

Στραβομουτσούνιασα καὶ εἶπα ἀπὸ μέσα μου! Ἀ' οὐ! Μπορεῖς μονάχος σου νὰ κόψεις ἕνα κομμάτι ψωμί.

Τράβηξα λοιπὸν γιὰ τὴν κουζίνα, πῆρα ἕνα μαχαίρι καὶ ἄρχισα νὰ κόβω τὸ ψωμί. Τὸ μαχαίρι ὅμως ἀπὸ τὴν δικήν μου ἀπροσεξία μοῦ ἄνοιξε καὶ μιὰ ὀπὴ στὸ χέρι.

Πόνεσα τόσο δυνατά !

Τὸ αἷμα πηδοῦσε!

Ἤθελα ὅμως νὰ μὴ μάθει τίποτε ἡ μαμά μου γιὰ τὸ πάθημά μου.

Πῆγα στὸ δωμάτιο καὶ πῆρα ἕνα κουρέλι μὲ τὸ ὁποῖον ἔδεσα τὴν πληγήν.

Ἀλλὰ μάτωσα ἀκόμη περισσότερον. Τὸ κουρέλι ἔγινε κι' αὐτὸ κόκκινο ἀπὸ τὸ αἷμα.

Ξαναπῆγα στὴν κουζίνα καὶ προσπάθησα μὲ ἕνα σφουγγάρι νὰ σταματήσω τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε στὸ δάπεδο.

Ἀλλὰ εἰς μάτην».

Παρόμοιες ἐκθέσεις ἔγραψαν καὶ τὰ παιδάκια τῶν ἄλλων τάξεων τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου, μὲ σχετικὲς προσωπικὲς ἐπιζήσεις των γύρω ἀπὸ τὸ ἴδιο θέμα».

Wilh. Reetz

IV

Ἐτελειώσαμε . . . . . .

Καὶ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια τῆς ὡς ἄνω μορφῆς τῶν γλωσσικῶν ἀσκήσεων στὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον τῆς ὑπαίθρου θὰ διερωτηθῆ :

Γιατὶ γιὰ τὴν «Παιδικὴ αὐτὴ Δημοκρατία» ὅπως δικαίως ἀπεκλήθη ἀπὸ τὴν Παιδαγωγι-

(Συνέχεια στὴ σελ. 63)

1 Ich machte ein trubes gesicht.

ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΕΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΝΤΑΙ

ΤΡΙΑΝΤ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ἐπιτίμου Γεν. Ἐπιθ)τοῦ Στοιχ. Ἐκπ)σεω

Ὅλοι καλῶς γνωρίζομεν, ὅτι ὑπάρχει «κληρονομικότης», ὅτι δηλαδὴ τὰ τέκνα, κατὰ τὸν κανόνα διασπάσεως τοῦ Mendel, ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς γονεῖς, τοὺς πάππους, τοὺς προσπάππους κλπ.

Ἡ κληρονομικότης ὅμως αὕτη ἀφορᾷ μόνον εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι πολὺ ἀμφίβολον ἐὰν ἐπεκτείνεται καὶ εἰς τὰς ψυχικὰς ἰδιότητας, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν ἔνοικος τοῦ σώματος καὶ συνεργάζεται καὶ συμπάσχει μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἄλλης προέρχεται ἀενάου πηγῆς.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, οὐδεὶς —σοβαρῶς σκεπτόμενος ἄνθρωπος—ἀμφισβήτησε τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς.

Εἰς ὅλας τὰς θρησκείας καὶ εἰς πάσας τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας —πλὴν ἐλαχίστων— βαθεῖα διαφαίνεται ἡ πίστις τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ὕπαρξιν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀθανασίαν της.

Ἐὰν συντόμως ἐξετάσῃ τις τὰς περὶ τῆς ψυχῆς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπεκράτησαν, συνάγει τὰ ἑξῆς:

Οἱ Ὁμηρικοὶ ἄνθρωποι παρεδέχοντο, ὅτι εἰς ἕκαστον ἔζη καὶ μία ψυχή, ὡς εἶδος «σωσίου», ἀεροειδοῦς συστάσεως καὶ ὑφῆς (Al. Raussh).

Ἡ ψυχὴ αὕτη ἐγκαταλείπουσα τὸ σῶμα, κατὰ τὸν ὕπνον, ἔβλεπεν ὅλα, ὅσα φαίνονται εἰς τὰ ὄνειρα. Κατὰ τὸν θάνατον ἀπεχωρίζετο ἀπὸ αὐτὸ καὶ κατέβαινεν εἰς τὸν Ἅδην.

Ὁ Δημόκριτος ἀκραδάντως ἐπίστευεν, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦτο μία σύνδεσις, ἓν ἄθροισμα ἀτόμων, ἐξαιρετικῶς λείων καὶ λεπτῶν. Ὁ μέγας φιλόσοφος Πλάτων παρεδέχετο, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὑλική, ἀλλὰ ἁπλῆ εἰς τὴν φύσιν της, ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθαρτος (Φαίδων).

Ὁ πανεπιστήμων Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης, ὑποβάλλων τὸν κόσμον εἰς λεπτομερῆ ἐξέτασιν, διακρίνει τρία εἴδη ψυχῶν: Τὴν θρεπτικὴν ψυχὴν τῶν φυτῶν, τὴν θρεπτικὴν καὶ αἰσθητικὴν ψυχὴν τῶν ζώων καὶ νοοῦσαν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων. Αἱ ψυχαὶ τῶν δύο πρώτων κατηγοριῶν γεννῶνται καὶ συναποθνήσκουσι μὲ τὸ σῶμα, ἐνῷ ἡ τοῦ ἀνθρώπου παραμένει ἀθάνατος.

Παραδέχεται ὅμως, ὅτι τὸ πᾶν προέρχεται «Ἐκ τινος δυνάμει Ὄντος» (Lipps: Περὶ κόπου καὶ ζωῆς ἀντιλήψεις).

Ὁ Καρτέσιος διακηρύττει, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν καταλαμβάνει χῶρον καὶ ὅτι περιέχει ὅλας τὰς κινητηρίους δυνάμεις καὶ ἀναλογίας πρὸς τὸν Θεὸν (T. Cohn). Πρωτοπόροι φιλόσοφοι.

Ὁ Σπινόζα πιστεύει ὅτι: «Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πᾶν, τὸ πᾶν δὲ εἶναι Θεός. (Πανθεϊσμός). Κατ' αὐτὸν ἡ ψυχὴ εἶναι τμημάτιον τῆς Θείας διατάξεως τοῦ πνευματικοῦ κόσμου.

Ὁ Κάντ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τίποτε δὲν γνωρίζομεν περὶ κάποιου «περιουσίου κόσμου», ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται πέραν ἀπὸ τὴν ἀτομική μας ἐμπειρίαν.

Ὅλως συγκινητικὴ εἶναι ἡ ἀπόφανσις τοῦ Φερδι νάνδου Ἀλκιὲ (Γάλλου φιλοσόφου—1906), ὅστις διε κήρυξε τὰ ἑξῆς: «Ὁ λόγος τοῦ ἀνθρώπου ὑπερβαίν τὸν ἄνθρωπον καὶ μεταβάλλει τοῦτον εἰς ἓν πράγμα· «μεταφυσικὸν ὄν» (Γκαετὰν Πικόν).

Ὁ Κιρκεγκάαρντ (Δανὸς φιλόσοφος) ἔθεσεν ὑπ ἀμφισβήτησιν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς λογ κῆς καὶ παρεδέχθη τὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «Καὶ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο, ἵνα τοὺς σο φοὺς καταισχύνῃ».

Μία ἀκόμη ἀτελείωτος φάλαγξ φιλοσόφων κ στοχαστῶν ἀπολύτως πιστεύει εἰς τὴν ὕπαρξιν κ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρ σεων (Λά—Μετρί, Βὸν Χόλμπαχ). Διότι τὴν στιγμὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ἀμφισβητοῦμεν τὴν ὕπαρξιν τῆς ψ χῆς, ἀμφισβητοῦμεν τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἰδίου τοῦ ἐα τοῦ μας.

«Ὅταν τις σκέπτεται, σκέπτεται μὲ τὴν ψυχ του. Σκεπτόμενος ὅμως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ψυχή, εἶν ὡς ἐὰν ἡ σκεπτομένη ψυχὴ ἀμφισβητῇ τὴν ὕπαρξ της» (Lotze).

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ἀβιάστως ἐξάγεται συμπέρασμα, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνεξάρτητος ἀπὸ σῶμα καὶ τοὺς νόμους τῆς κληρονομικότητος καὶ ὅ εἶναι ἀθάνατος. Ὅταν τὸ σῶμα ἀποθάνῃ καὶ διαλυ ἡ ψυχὴ εἰς ἄλλους ἵπταται κόσμους.

Κατὰ ταῦτα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ἑτέρο ὑπάγεται νόμους καὶ ἀλλαχοῦ θὰ λογοδοτήσῃ. Ἐ συνέβαινε τὸ ἀντίθετον, τότε δὲν θὰ ἦτο ἐλευθέρ ἐφ' ὅσον θὰ ἐκληρονόμει ὡρισμένας ἰδιότητας, ἀ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς προγόνους. Καὶ κατὰ ταῦτα ο δεμίαν θὰ ὑπεῖχεν εὐθύνην διὰ τὰς ἐπὶ τῆς Γῆς πρ ξεις της.

Πᾶσαι ὅμως αἱ θρησκεῖαι ἀποκαλύπτουσι, μετὰ θάνατον αἱ ψυχαὶ θὰ λογοδοτήσωσι, διὰ τ πράξεις αὐτάς.

Ἡ Ὀρθόδοξος Χριστιανικὴ ἡμῶν θρησκεία κ ρύττει ὅτι «Ἐκπορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαν εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς νάστασιν κρίσεως (Κατὰ Ἰωάννην Κ 29—30).

Κατὰ τὸν Βραχμανισμόν, ὁ Βισνοῦ θὰ ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον. Κατὰ τὸν Βουδισμόν, δέον ἐλπίζῃ πᾶς τις εἰς μίαν μελλοντικὴν εὐτυχίαν, ἐὰν σύμφωνα μὲ τοὺς θρησκευτικοὺς νόμους.

Τὸ Κοράνιον, εἰς μὲν τοὺς πιστοὺς ὑπόσχεται λοπράσινους κήπους, μὲ πολλοὺς ποταμοὺς καὶ ἄλ ὑλικὰ ἀγαθά, τοὺς δὲ ἀπίστους ἀπειλεῖ μὲ φλόγ αἴτ.νες θὰ κατατρώγουν τὰς σάρκας των κ.ο.κ.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἀκραδάντ ἐπίστευον εἰς τὴν μέλλουσα ἀνταπόδοσιν. «Τῶν

(Συνέχεια στὴ σελίδα 64)

Η ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΜΙΛΤ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Διευθυντοῦ Παιδ. Ἀκαδημίας Τριπόλεως

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

3) Στάδιο τῆς ἀναλυτικοσυνθετικῆς ἀντιλήψεως (πρὸς τὸν 10—12ον χρόνον). Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀντίληψη τοῦ καθολικοῦ σχήματος τῶν ἀντικειμένων τὸ παιδὶ παραδίδεται σὲ μιὰ πιὸ λεπτομερειακὴ ἐξέταση. Συγχρόνως οἱ λεπτομέρειες, μιὰ μιά, ἀρχίζουν ν' ἀναφαίνωνται ἀπὸ τὴ συνολικὴ σύσταση τοῦ ἀντικειμένου, παίρνοντας τὴν πιὸ καθαρή τους ἀτομικότητα.

Τὸ παιδὶ στὴν περίοδο αὐτὴ γίνεται ἱκανὸ ν' ἀντιλαμβάνεται μ' ἕνα καὶ μόνο βλέμμα, διευθυνόμενο ἀμέσως στὴν εἰκόνα καὶ στὸ κέντρο της, τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ στοιχεῖα, συλλαμβάνοντας τὶς αἰτιώδεις σχέσεις ποὺ ὑπάρχουν μεταξύ τους καὶ τὴν ἀλληλοεξάρτησή τους ἀπὸ τὸ σύνολο.

Δὲν εἶναι πλέον τὸ παιδί, ποὺ ἀρκεῖτο στὰ τυχαῖα γνωρίσματα καὶ στὴν ἐπιφανειακὴ ἀντίληψη τῆς μορφῆς τῶν ἀντικειμένων. Τὸ ξυπνημένο του μυαλό, καὶ ἡ εἴσοδό του στὴν κοινωνικὴ ζωή, τὸ σπρώχνουν στὴν ἀναζήτηση τῶν πιὸ βαθειῶν σχέσεων ποὺ ἑνώνουν τὰ πράγματα μεταξύ τους. Ἀναλύει τὶς δευτερεύουσες ἰδιότητές τους καὶ σχηματίζει μέσ' τὸ μυαλό του ἕνα πολυσύνθετο σύνολο ἰδεῶν καὶ συγχρόνως τέλειο.

Στὴν ἀναζήτηση τῶν προσώπων, ποὺ δημιουργοῦν τὴν δυναμικὴ ἐκδήλωση τοῦ περιβάλλοντός του, δὲν παραμένει ἁπλὸς θεατής, ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ διερμηνεύσῃ τὸν ἰδιαίτερο ρόλο τοῦ καθενὸς καὶ τὴν ἠθικὴ εὐθύνη καὶ τιμωρία, γιατὶ ἴσως, γιὰ πρώτη φορά, στὴν ψυχή του μέσα, ξυπνᾶ τὸ αἴσθημα τῆς ἠθικῆς ὑποστάσεώς του.

Ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ δὲν συλλαμβάνει παρὰ τὸ σύνολο, ποὺ τοῦ γνωρίζει τὰ κατὰ μέρος συνθετικὰ στοιχεῖα, ἐνῶ συγχρόνως ἀντιλαμβάνεται τὴ σχέση ποὺ ἔχουν τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μὲ τὸ σύνολο. Τελειωτικὰ τὸ ἀντικείμενο παρουσιάζεται σὰν μιὰ ἑνότητα, ποὺ δεσπόζει τῶν στοιχείων. Αὐτὰ συνδέονται μεταξύ τους μὲ μιὰν ἑνωτικὴ ἁλυσίδα σχέσεων ποὺ εἶναι ἀλληλέγγυες μὲ τὸ σύνολο. Ἐκεῖνο ποὺ χαρακτηρίζει τὴν περίοδο αὐτὴ εἶναι:

α) ἡ ἑνότητα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὴν τέλεια σύνθεση, β) ἡ διαίρεση τῆς ὕλης στὰ δικά της μόρια, καὶ γιὰ ἀνασύνθεση ὅλων αὐτῶν σὲ μιὰν ἁρμονικὴ συνθετικὴ δημιουργία, ὅπως ἀκριβῶς τὴν σκεπτόταν ὁ Renan.

Πῶς ἐξηγεῖται τὸ φαινόμενο αὐτό; Ἡ ὅλη ἐξέταση τῆς παιδικῆς ἀντιλήψεως, τόσο ἀπὸ τὴν ψυχολογική της ἄποψη, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν πρακτική, μᾶς ὁδηγεῖ νὰ πιστέψωμε πὼς τὸ φαινόμενο αὐτὸ τοῦ καθολικοῦ λειτουργισμοῦ βρίσκεται σ' ὅλη τὴν ἔκταση τῆς διανοητικῆς δράσεως τοῦ παιδιοῦ: Στὶς ἀντιλήψεις στὶς ἀναμνήσεις, στὴ διαρρύθμιση τῶν παραστάσεων, στὴ λειτουργία τῆς μνήμης, στὴ σκέψη, στὴ λογική, στὴν ἐκφραστική του λειτουργία, τόσο στὴ συμβολικὴ γλώσσα, γραφή, ἰχνογραφία, ὅσο καὶ στὴν ἐσωτερικὴ προσαρμογή του στὰ διάφορα κατασκευάσματα στὴν ἄμμο, στὰ παιχνίδια, στὶς σχέσεις μεταξὺ παιδιῶν κ.ο.κ. Μ' ἕναν τέτοιο μηχανισμὸ τὸ παιδὶ γίνεται κάτοχος τῶν διαφόρων γνώσεων καὶ συνηθειῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

Ποιοὶ ὅμως εἶναι οἱ κυριώτεροι παράγοντες ποὺ κατευθύνουν τὴν διανοητικὴ αὐτὴ ἐνέργεια μὲ τὸ καθολικό της χαρακτῆρα καὶ ἑπομένως ἐξηγοῦν ἕνα τέτοιο προσανατολισμὸ τῆς παιδικῆς νοοτροπίας;

Ἀπὸ τὴ ὅλην ἐξέταση τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ τῶν ἐκδηλώσεών της, τόσο στὸ ἀφηρημένο ἐπίπεδο ὅσο καὶ στὸ συγκεκριμένο, μποροῦμε εὔκολα νὰ ὑποψιάσωμε διάφορες ὑποθέσεις ποὺ ἀσφαλῶς θὰ μᾶς καταστήσουν φανερὸ τὸν ἰδιαίτερο αὐτὸ ψυχολογικὸ μηχανισμὸ τῆς παιδικῆς ἀντιλήψεως.

Στὴν πρώτη σειρὰ τῶν ὑποθέσεων ποὺ ἐπηρεάζουν σ' ἕνα βαθμὸ τὴν ἀντιληπτικὴ κατασκευή, εἶναι τὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ παιδιοῦ μὲ τὴ μακρόχρονη βιολογική τους ἐξέλιξη.

α) Τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ καὶ ἡ ἐξέλιξη τους. Ὁ ζωϊκὸς γενικὰ ὀργανισμὸς εἶναι μιὰ ὀντότητα ποὺ ἀντιδρᾶ κάθε στιγμὴ κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε αὐτὴ ἡ ἀντίδραση νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν ἀδιάκοπη προσαρμογή της πρὸς τὸν ἐξωτερικό κόσμο. Ἔτσι, ζωὴ γιὰ ἕνα ὄν, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλα παρὰ μιὰ διαρκὴς ἀντιδραστικὴ ἐνέργεια, ποὺ ἀκολουθεῖ σὲ κάθε στιγμή, κατὰ τὸν Claparede τὴν ἐξελικτικὴ γραμμὴ τοῦ πιὸ μεγάλου μας ἐνδιαφέροντος.

Ἡ ἀντίδραση ὅμως αὐτὴ ἀναφαίνεται μόλις παρουσιαστῇ οἱοσδήποτε ἐρεθισμὸς ἱκανὸς νὰ ἱκανοποιήσῃ μιὰν ἀρτιγέννητη ἐπιθυμία, ποὺ βρίσκεται ἀκόμη στὸ στάδιο τῆς ἱκανοποιήσεώς της, εἶναι δηλαδὴ τὸ σύμπτωμα τοῦ ξυπνήματος μιᾶς σωματικῆς ἢ διανοητικῆς ἀνάγκης, ποὺ ἀκριβῶς ἀναγνωρίζει τὸ ἀντικείμενο τῆς προσαρμογῆς της. Ἑπομένως ἡ ἀντίδραση τοῦ ζωντανοῦ ἀκολουθεῖ τὴν ἐπικράτηση καὶ τὴν ἐξέλιξη τῶν διαφερόντων του.

Τὸ διαφέρον λοιπὸν εἶναι συνώνυμο μὲ τὴν ἰδέα τῆς ζωῆς. Ἀπ' τὴν ἄποψη αὐτὴ θεωρούμενο τὸ διαφέρον, εἶναι ἡ κινητήρια δύναμη ὅλων μας τῶν πράξεων, ὅλων μας τῶν σκέψεων καὶ στοχασμῶν, τῆς ὅλης μας ψυχικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεως. Αὐτὴ δίνει σ' ὁλόκληρο τὸν ὀργανισμὸ μιὰ διεύθυνση, προσαρμοσμένη στὶς ἀνάγκες τῆς στιγμῆς, ἢ στὶς ἀνάγκες ποὺ κατέχουν μόνιμα τὸ εἶναι μας ὁλόκληρο.

Στὸ παιδὶ ὅμως μόνιμη κατάσταση δὲν ὑπάρχει. Παιδὶ θὰ πῇ ἀλλαγή, διαρκὴς ἐξέλιξη. Καὶ τὴν ἐξέλιξη αὐτὴ ἀκολουθεῖ ὅλη του ἡ ψυχικὴ καὶ σωματικὴ κατάσταση. Ἑπομένως καὶ ἡ ἀντίληψή του ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια μοῖρα, συνυφαίνεται στενὰ μὲ τὴ δεσποτικὴ ἐπικράτηση καὶ ἐξέλιξη τῶν διαφερόντων του.

Ἡ ἀντίληψή μας λοιπὸν ἔχει τὴ μορφὴ τῆς ἀναλυτικῆς προσπάθειας τότε μόνον, ὅταν ἔχουμε κάποιο διαφέρον ἀπὸ τὴν ἀνάλυση αὐτή. Τὸ παιδὶ ὅμως στὴν ἀρχὴ δὲν ἔχει καθόλου διαφέρον νὰ γνωρίσῃ τὰ πράγματα στὴν ἀναλυτική τους σύσταση. Ἡ γνώση τῶν πραγμάτων γίνεται τὴν ἴδια στιγμὴ στὴν καθολική τους μορφή, γιατὶ παρατηροῦνται σὰν μιὰ ἐκτεταμένη χρωματιστὴ ὁλότητα ποὺ, γιὰ νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἀπ' τὸ παιδί, δὲν ζητεῖ τίποτ' ἄλλο, παρὰ μικρὲς κινήσεις τοῦ κεφαλιοῦ καὶ τῶν χεριῶν. Οἱ λεπτομέρειες

δὲν μποροῦν παρὰ νὰ τὸ ἀφήσουν ἀδιάφορο, ὅπως μᾶς ἀφήνουν ἀδιάφορους οἱ λεπτομέρειες γεγονότων ποὺ δὲν προσβάλλουν τὸν ἀντιληπτικό μας κόσμο. Τὸ παιδὶ ἀρκεῖται μονάχα εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ τὰ πράγματα μ' ἕνα γρήγορο ἐλέμμα, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ παίρνῃ στιγμιαῖα κλισὲ τῶν πραγμάτων. Ἀργότερα, αὐτὰ τὰ κλισέ, θὰ γίνουν ἀντικείμενα μιᾶς ἀναλυτικῆς ἐργασίας.

Οὐδέποτε προβαίνει στὴν ἀνάλυση τοῦ ἀντικειμένου ποὺ ἔχει μπροστά στὰ μάτια του, ἐὰν τὰ μέρη τοῦ ὅλου εἶναι ἄγνωστα ἢ δὲν διεγείρουν τὸ διαφέρον του μ' ἕνα ἰδιαίτερον τρόπο. Ὅπως λοιπὸν ἡ ὅλη μας ψυχικὴ κατάσταση κυριαρχεῖται ἀπὸ ἕνα πρᾶγμα, ἀπὸ μιὰ ἰδέα ἐνδιαφέρουσα, ποὺ ἑλκύει καὶ αἰχμαλωτίζει κάθε μας στοχασμό, τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὴν ἀντίληψη ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερο μέρος τῆς διανοητικῆς μας ἐνέργειας, πῶς καὶ αὐτὴ βρίσκεται διαρκῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν διαφερόντων μας. Ὥστε ἡ ἀντίληψη στὸ παιδὶ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν διαφερόντων του καὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἐξελικτική τους γραμμή. Ἡ διαδοχικὴ ἐμφάνιση τῶν διαφερόντων στὸ παιδὶ συμπίπτει μὲ τὴν ἐμφάνιση καὶ τὴν ἐπικρατοῦσα ὡριμότητα τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν του λειτουργειῶν. Ἔτσι κάθε λειτουργία, ἀφοῦ πιὰ φτάσῃ τὸ ἀπώτερο σημεῖο τῆς ἐξελίξεώς της, ἐνσαρκώνεται τελειωτικὰ μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ, δυναμώνοντας καὶ πλουτίζοντας τὴν οὐσιώδη του κατάσταση.

Αὐτὴ ἡ ὁλοκλήρωση τῶν στοιχείων, ποὺ μόλις ἔχουν ἔλθει στὴν ὡριμότητά τους, συνεχίζεται ὡς τὴν τελειωτικὴ σύνθεση, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Κάθε λοιπὸν φάση τῆς ψυχικῆς καὶ σωματικῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ περικλείει τρία χαρακτηριστικὰ φαινόμενα: 1) παρατείνει τὴν προηγούμενη φάση καὶ ἀφομοιώνει τὰ ἀξιοσημείωτα στοιχεῖα της σ' ἕνα προσωρινὸ σύνολο, 2) Βάζει σὲ κίνηση μιὰ δέσμη ὁλόκληρη ἀπὸ κλίσεις καὶ ὁρμές, ἐξαιρετικὰ ζωηρές, μὰ ποὺ σιγὰ-σιγὰ θὰ χάσουν τὴν ὑπεροχή τους, καὶ 3) ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ κινητοποιεῖ καινούργιες λειτουργίες ποὺ θὰ φθάσουν κι' αὐτὲς μὲ τὴ σειρά τους στὸ ὕψιστό τους σημεῖο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν κάθε σταθμὸς τῆς ἐξελικτικῆς γραμμῆς ἀναφαίνεται σιγὰ—σιγὰ ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ προηγούμενου καὶ προετοιμάζει μὲ τὴ σειρά του τὴν ἐγκαθίδρυση τοῦ ἄλλου, ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ.

Στοὺς διάφορους αὐτοὺς σταθμοὺς τῆς παιδικῆς ἐξελίξεως ἀνταποκρίνονται καὶ ὡρισμένες καταστάσεις διαφερόντων, ποὺ δὲν διαφέρουν στὴν γενική τους μορφὴ τόσο πολὺ ἀπὸ τὸ ἕνα στὸ ἄλλο. Τὶς καταστάσεις αὐτὲς μποροῦμε νὰ τὶς χωρίσωμε σὲ τρεῖς μεγάλες περιόδους, ὅσα δηλ. εἶναι καὶ τὰ στάδια τῆς ἀντιληπτικῆς ἐξελίξεως. Ἔτσι ἔχομε: 1) Τὴν περίοδο τῆς πρώτης παιδικῆς ἡλικίας (ἀπὸ τὴ γέννηση ὡς 3 χρόνων). 2) Τὴν περίοδο τῆς δεύτερης παιδικῆς ἡλικίας (ἀπὸ 3—ὡς 7 χρόνων). Τὴν τρίτη καὶ τελευταία (ἀπὸ 7 ὡς 12 χρόνων).

β) Ἡ συναισθηματικὴ κατάσταση τοῦ παιδιοῦ. Κατὰ τὴν πρωταρχικὴ περίοδο τῆς ζωῆς του τὸ παιδὶ εἶναι ἕνα ὄν ποὺ κυριαρχεῖται ἀπὸ δύο καταστάσεις: α) Ἀπὸ τὴν ἐνστικτώδη καὶ β) Ἀπὸ τὴν συναισθηματική, μὲ τὴν πιὸ στενὴ σημασία τοῦ ὅρου. Αὐτὲς οἱ δυὸ καταστάσεις θὰ ὁδηγήσουν στὴ γνώση τῆς προσωπικότητάς του καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Ἡ ψυχικὴ ὅμως αὐτὴ ἐνέργεια, ἀνίκανη ν' ἁπλωθῇ μέσα στὶς ἀναλογίες τῆς σχετικότητας κατὰ στὴν ἀναπαράσταση τῶν ἀντικειμένων, ἀνοίγει τὸ δρόμο στὶς ὑποκειμενικὲς ἐγωκεντρικὲς ἐκδηλώσεις, ποὺ κάνουν τὸ παιδὶ νὰ ζητᾶ ἀπὸ τὰ γύρω πράγματα μόνο τὴ μορφή, χωρὶς νὰ κουράζεται γιὰ τὶς αἰτίες τῆς ὑπάρξεώς τους.

Ἡ ἀληθινὴ ψυχικὴ ἐνέργεια, ἀντὶ νὰ ψάχνῃ γιὰ μιὰ λογικὴ διεύθυνση, ὁδηγουμένη ἀπὸ τὸν πειραματισμὸ καὶ τὴν ὀρθὴ κρίση, τουναντίον ἀναζητᾶ ἄμεση, φαντασιώδη ἱκανοποίηση, πρᾶγμα ποὺ ἀπαιτεῖ τὴ στοιχειώδη προσαρμογὴ μιᾶς σχηματικῆς συγκεχυμένης ἀντιλήψεως. Ἔτσι, ἐπίσης, ἐξηγοῦνται οἱ φόβοι τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ διαρκεῖς μεταπτώσεις του μεταξὺ χαρᾶς καὶ λύπης, γιατὶ ἀκριβῶς ἡ ζωή, ἡ καθαρὰ ὀργανικὴ καὶ συναισθηματικὴ τοῦ παιδιοῦ, φτάνει κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ στὸν ὕψιστο σταθμό της, ἐνῶ τουνάντιον ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τῶν σχέσεων καὶ τῶν ἀγώνων ζητᾶ μιὰ κατάσταση ἔξω - υποκειμενικὴ γεμάτη ἀπὸ ἰδανικά, θυσίες, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν τὶς συναντοῦμε στὴν ὀργανικὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ.

Σιγὰ-σιγὰ θὰ μάθῃ, πῶς πάνω ἀπὸ κάθε μας ἐπιθυμία ὑπάρχει ὁ νόμος, ὁ κοινὸς στὴν μοίρα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ θέτει φραγμούς, ποὺ ἀναλύει καὶ ἐναρμονίζει τὴ γνώση.

γ) Ἀπὸ τὴν στενότητα τοῦ χώρου τῆς προσοχῆς. Ὁ ἀνθρώπινος γενικὰ ὀργανισμός, πάνω στὴ ἐξέλιξή του, προσαρμοζόμενος μὲ τὸ γύρω του περιβάλλον, περνᾶ ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τρεῖς διαδοχικὲς φάσεις: α) Ἀπὸ μιὰ γενικὴ ἀντίδραση τοῦ συνόλου τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων πρὸς ἀναζήτησιν τῶν αἰσθησιακῶν ἐρεθισμῶν, ποὺ βρίσκονται γύρω του β) Ἀπὸ μιὰ συνολικὴ ὀργανωμένη ἀντίδραση ἀμύνης καὶ ὑπερασπίσεως τοῦ ὀργανισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἐρεθισμοὺς αὐτοὺς καὶ γ) ἀπὸ μιὰ ἀντιληπτικὴ ἀντίδραση τοῦ ὀργανισμοῦ, ποὺ ἀναζητᾶ, ὄχι πιὰ τὸ πεδίο τῶν αἰσθησιακῶν ἐρεθισμῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ λεπτομερῆ γνώση τῆς φύσεως αὐτῶν, τῶν αἰτιωδῶν σχέσεών τους, προετοιμάζοντας, συγχρόνως, τὴν ἀνάλογη ἀπάντηση καὶ προσαρμογή του.

Οἱ ἀντιδράσεις αὐτές, καὶ οἱ τρεῖς μαζύ, ἐκφράζουν ἕνα χαρακτηριστικὸ τρόπο τῆς ἀνθρωπίνης προσαρμογῆς, τὴν ἑνωτικὴ πρασαρμογὴ τῶν ψυχικῶν ἐκδηλώσεων συγκεντρώνουν δηλ. ὅλα τὰ μέσα ποὺ αὐτὰ ἐκφράζουν τὴν ψυχική τους κατάσταση στὴν ἐνεργητική της μορφή, πρὸς ἕνα προσδιορισμένο αἰσθησιακὸ ἐρεθισμό, κι' ὅλο μας τὸ εἶναι τείνει πρὸς ἕνα καὶ μόνο σκοπό, τὴν καλλίτερη δηλ. διάγνωση αὐτοῦ τοῦ ἐρεθισμοῦ καὶ τὴν ἀνάλογη προσαρμογὴ σ' αὐτό.

Ὅλη αὐτὴ ἡ συνδυασμένη ἐνέργεια τῶν αἰσθησιακῶν ἀντιδράσεων τοῦ ὀργανισμοῦ σὲ μιὰν ὡρισμένη ἀκτῖνα ἐρεθισμῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἐσωτερικὴ λειτουργία τῆς προσοχῆς.

Ἐπομένως, ἡ προσοχὴ πηγάζει ἀπὸ τὸ ξύπνημα τῶν διαφερόντων μας, ἐκφράζοντας. συνάμα, ἕνα ἐνστικτὸ προσανατολισμὸ τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας πρὸς τὴν ἐκπλήρωση τῶν διαφερόντων, ἢ καλλίτερα, ἡ προσοχὴ εἶναι μιὰ συγκεντρωτικὴ κατάσταση ποὺ κατευθ

νει τὴν ἐνέργειά μας πρὸς ἕνα καὶ μόνο ἀντιληπτικὸ κέντρο.

Χωρὶς διαφέρον δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ προσοχή. Καὶ ἡ ἀλήθεια αὐτὴ ἔχει τεράστια ἀπήχηση στὸ πρακτικὸ μέρος τῆς διδασκαλίας. Ὁ ὀργανισμὸς δίχως τὴν κινητήρια δύναμη τοῦ διαφέροντος παύει νὰ λειτουργῇ.

Ἡ ψυχικὴ ἐνέργεια πέφτει σὲ μιὰ κατάσταση ἀδράνειας, ὅπως ἡ χαλάρωση τῆς δυναμικότητος τοῦ ὀργανισμοῦ, τὸ χασμούρισμα καὶ ὁ ὕπνος, ὥσπου ἕνας καινούριος ἐρεθισμὸς ἔρχεται νὰ διαγείρῃ καὶ πάλι τὸν κύκλο τῶν διαφερόντων μας, ζωντανεύοντας, συγχρόνως, τὴ συνδυασμένη ἑνωτικὴ προσπάθεια τῆς προσοχῆς μας καὶ τὴ λειτουργικὴ ἐνέργειά της.

Στὴν κατάστατη λοιπὸν αὐτή, ἡ ἑνοποίηση τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ διοχέτευση δηλ. ὅλων τῶν ἐνεργειῶν πρὸς μία προσδιωρισμένη διεύθυνση, παρασύρει τὸν ἀποκλεισμὸ ὅλων τῶν ἄλλων στοιχείων, ξένων πρὸς τὸ ἀντικείμενο τῆς προσοχῆς. Μ' αὐτὸ τὸ πρῖσμα ἐξειδικεύομενη ἡ προσοχὴ δὲν μπορεῖ παρὰ ν' αὐξήσῃ: 1) τὴν ταχύτητα τῆς αἰσθησιακῆς ἀντιδράσεως καὶ τῆς ἀντιλήψεως, ποὺ θὰ προκύψῃ. Ὁ χρόνος τῆς ἀντιδράσεως εἶναι ἀρκετὰ πιὸ μικρός, ὅταν ὁ ἐρεθισμὸς ὑποπέσῃ στὴν αἰσθησιακή μας ἀκτῖνα. Πολλὲς φορές, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἐντάσεως τῆς προσοχῆς, τὸ παιδὶ ἀντιδρᾶ πρὶν ἀκόμη δεχθῇ τὸν αἰσθησιακὸ ἐρεθισμό. 2) Αὐξάνει τὴν δυναμικότητα μιᾶς αἰσθησιακῆς ἐντυπώσεως καὶ 3) δυναμώνει τὴ σαφήνεια καὶ τὴ διάκριση τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν παραστάσεων. Ἡ προσοχὴ μὲ τὴν ἐξέλιξη μεταβάλλει τὴν καθολικὴ ἀντίληψη σὲ ἀναλυτική. Παρουσιάζει τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀντικειμένου, ἕνα πρὸς ἕνα, καὶ προσδίνει σὲ μιὰ συγκεχυμένη ἐποπτεία, μιὰ πιὸ συγκεκριμένη ἀναπαραστικὴ σύνθεση.

Ἡ συγκεντρωτικὴ ὅμως προσοχὴ μὲ ὅλους της τοὺς χαρακτῆρες δὲν συναντᾶται σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Στὸ παιδὶ ἡ προσοχὴ παρουσιάζεται στὴν ἀρχὴ αὐθόρμητα καὶ μάλιστα ἀπὸ πολὺ νωρίς. Τὸ βλέμμα τοῦ παιδιοῦ διευθύνεται καὶ σταματᾶ σ' ἕνα ὡρισμένο ἀντικείμενο. Γιὰ πολὺν καιρὸ τὴν προσοχή του τὴν χαρακτηρίζει μιὰ μεγάλη ἀστάθεια, γιατὶ ἀκολουθεῖ τὴ συνεχῆ ἀλλαγὴ κι' ἐξέλιξη τῶν διαφερόντων καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐρεθισμούς.

Ἡ ἔκταση τῆς προσοχῆς στὸ παιδί, ποὺ ἐπηρεάζει κατὰ πολὺ τὴ σύνθεση, ἔκταση, καὶ λειτουργία τῶν ἀντιλήψεών του, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως πὼς εἶναι πολὺ μεγάλη, πιὸ μεγάλη ἴσως κι' ἀπὸ τὴν ἔκταση τοῦ χώρου τῆς προσοχῆς τοῦ ἐφήβου. Τὸ παιδὶ βλέπει πολυάριθμα πράγματα, τόσα πολλά, ποὺ ἀσφαλῶς δὲν τὰ βλέπει τὸ μάτι τοῦ ἐφήβου. Πράγματι ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος περνᾶ ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ σὰν μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία πλούσια σὲ ποσότητα ἀντικειμένων. Τ' ἀντικείμενα ὅμως αὐτὰ συναθροίζονται στὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ χωρὶς τάξη, χωρὶς λογική σημασία, καὶ τὸ σπουδαιότερο, χωρὶς ἐσωτερική, ἀναλογικὴ καὶ αἰτιολογικὴ σχέση. Στὰ πράγματα τὸ παιδὶ δὲν ἀναζητᾶ νὰ γνωρίσῃ τὶς ἐσωτερικὲς σχέσεις ποὺ τὰ διέπουν, ἀλλὰ τοῦ παρουσιάζονται ἔτσι ὅπως τὰ φέρνει ἡ ἄμεση ἀντίληψή του, καὶ κατ' ἀνάγκην ἢ εἶναι ἑνωμένα σὲ μιὰ συγκεχυμένη εἰκόνα ἢ παρατηροῦνται ἕνα ἕνα μὲ τρόπο συνολικό, χωρὶς σύνθεση.

Τὸ πεδίο τῆς προσοχῆς εἶναι ἐκτεταμένο, ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψη πὼς τὰ πράγματα παρατηροῦνται σὲ μεγάλο ἀριθμό, χωρὶς καμμιὰ λογικὴ σκοπιμότητα, εἶναι ὅμως περιωρισμένο ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ πράγματα συναθροίζονται σὲ μιὰ ἀκαθόριστη μᾶζα καὶ σχηματοποιοῦνται ἀκολουθώντας τὴν ἐγωκεντρικὴ νοοτροπία τοῦ παιδιοῦ, ἀντὶ νὰ ἔχουν πάρει τὴν αἰτιολογική τους θέση μέσα στὸν παραστατικό του κόσμο. Ἀσφαλῶς τὸ παιδὶ παρατηρεῖ ἕνα πλῆθος ὁλόκληρο ἀντικειμένων, ἰδιαιτέρως παρατηρεῖ ποσότητα ὁλόκληρη λεπτομερειῶν ποὺ περνοῦν ἀπαρατήρητες ἀπὸ τὰ μάτια τοῦ ἐφήβου, μὲ τὴν διαφορὰ πὼς δὲν διοργανώνει, δὲν συστηματοποιεῖ τὶς παρατηρήσεις του. Εἶναι δηλαδὴ ἀνίκανο νὰ σκεφθῇ συγχρόνως περισσότερα τοῦ ἑνὸς ἀντικείμενα, καὶ συλλαμβάνει τὰ στοιχεῖα τους σ' ἕνα σύνολο χωρὶς σύνθεση. Ἡ στενότητα λοιπὸν τοῦ χώρου τῆς προσοχῆς εἶναι αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ καθολικοῦ σχηματισμοῦ καὶ προμηθεύει στὸ παιδὶ αὐτὲς τὶς πρωτογονικὲς συνήθειες τῆς κέψεως, ποὺ τὸ ἀναγκάζουν νὰ παίρνῃ σὰν ἀπόλυτες τὶς ἄμεσες καὶ ἀτομικὲς ἀντιλήψεις, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνικανότητα στὸ χειρισμὸ τῶν λογικῶν σχέσεων. Κάθε σχέση προϋποθέτει τὴ σύγκριση καὶ τὴ συνειδητὴ γνώση δυό, συγχρόνως, ἀντικειμένων. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθέσωμε πὼς ὁ χῶρος τῆς προσοχῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι πιὸ στενὸς ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς προσοχῆς τοῦ ἐφήβου, δηλαδὴ λιγότερο συνθετικός, αὐτὸ θὰ πῇ πὼς τὸ παιδὶ δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβῃ μὲ μιὰ καὶ μόνη ἐκδήλωση τῆς συνειδήσεως τὰ δεδόμενα τῆς πραγματικότητας. Ἡ παιδικὴ προσοχὴ φαίνεται νὰ εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς ἡ μνήμη του, πιὸ εὔπλαστη καὶ πιὸ εὐκολοπροσάρμοστη ἀπὸ τὴ δική μας, καὶ ἁπλώνεται σ' ἕνα χῶρο πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸν δικό μας, ὅμως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν χώρων ὑπάρχει μιὰ ριζικὴ διαφορά, τόσο στὸ βαθμὸ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἀντιληπτικῆς παρασκευῆς τῶν αἰσθησιακῶν παρατηρήσεων, ὅσο καὶ στὴ σύσταση τῆς προσοχῆς.

Αὐτὴ ἡ στενότητα τοῦ χώρου τῆς παιδικῆς προσοχῆς καὶ ἡ ἰδιαίτερη σύστασή της ὠθοῦν τὸ παιδὶ νὰ παρατηρῇ τὰ πράγματα ὄχι πιὰ στὴν ἰδιαίτερη τους φύση μὲ τρόπο ἀναλυτικό, ἀλλὰ στὴν ἄμεση καὶ στιγμιαία τους φύση, ἀδιαφορώντας πάντα γιὰ τὶς ἰδιαίτερες σχέσεις τους ὡς ἕνα σημεῖο τέτοιο, ποὺ ἀπὸ τὰ πράγματα κατορθώνει νὰ ξεχωρίζῃ μερικὲς μόνον μορφές, μᾶλλον συγκεχυμένες. Τὸ ὑπόλοιπο δὲν τὸ ἐνδιαφέρει, γιατὶ δὲν εἶναι σὲ κατάσταση τέτοια ποὺ νὰ μπορῇ νὰ εἰσχωρήσῃ σ' αὐτὸ ἀναλύοντάς το σ' ὅλα του τὰ συστατικὰ μόρια.

Ἡ στενότητα τοῦ χώρου τῆς παιδικῆς προσοχῆς καὶ ἡ ἰδιαίτερη της σύσταση ἔχουν καὶ ἄλλα ἀποτελέσματα. Π.χ τὴν ἀνικανότητα στὴ συνθετικὴ ἀπόδοση, εἴτε στὸ γραπτὸ λόγο εἴτε στὸν προφορικό, ἀνικανότητα τέτοια ποὺ φαίνεται καθαρὰ στὰ πρῶτα παιδικὰ ἰχνογραφήματα, στὴ δυσκολία ποὺ συναντᾶ τὸ παιδὶ στὴ χρήση καὶ στὴν ἐκμετάλλευση τῶν λογικῶν τάξεων καὶ στὴ μὴ κατανόηση τῶν μεριστικῶν καὶ ἀναλογικῶν σχέσεων. Ἐὰν πραγματικὰ τὰ ἀντικείμενα γίνωνται ἀντιληπτὰ χωρὶς καμμιὰ μεθοδικὴ ὀργάνωση καὶ ἂν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐργασίας τὰ ἀντικείμενα καταγράφωνται ἕνα - ἕνα, τότε φυσικὸ εἶναι, ὅτι τὸ παιδὶ παραθέτει ἁπλῶς καὶ μόνο στὸ μυαλό

(Συνέχεια στὴ σελίδα 27)

Περὶ τὴν συζήτησιν τοῦ προβλήματος τῆς Ἐθνικῆς μας Παιδείας

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑ

Ι. Λ. ΚΙΤΣΑΡΑ

IV

Α

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

1. Ὁ κατὰ πάντα «σκληρὸς» Βος Παγκόσμιος Πόλεμος ἐκληροδότησε πρὸ παντὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλα καὶ ἰδιαζούσης φύσεως προβλήματα. Πρόκειται περὶ προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν καὶ γεννῶνται λόγῳ κυρίως τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς τοῦ περιβάλλοντος τὴν χώραν μας κόσμου. Καὶ συγκεκριμένως:

α) Ἡ ἐπικράτησις τοῦ Κομμουνισμοῦ μεταπολεμικῶς εἰς ὅλον τὸν πρὸς βορρᾶν βαλκανικὸν χῶρον εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν ἀποκοπὴν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν Δ. Εὐρώπην. Πρόκειται περὶ γεγονότος, τὸ ὁποῖον λαμβάνει χώραν εἰς τὴν Ἱστορίαν μας διὰ πρώτην φοράν. Διότι διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάζονται αἱ σλαυϊκαὶ χῶραι ὠργανωμέναι εἰς Κράτη, ἀποβλέποντα εἰς κοινὸν σκοπόν: τὴν ἑνσωμάτωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἀνατολικὸν συνασπισμόν. Τούτου ἕνεκεν μένει ἔκτοτε ὡς μόνη διέξοδος διὰ τὴν χώραν μας: ἡ θάλασσα:

β) Ἡ ἀφύπνισις ὅμως τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν ἀραβικῶν λαῶν καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς ἑνοποίησίν των διὰ τῆς πραγματώσεως τῆς ἰδέας τοῦ «Παναραβισμοῦ» ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἄνθησις τοῦ νεοδημιουργηθέντος Κράτους τοῦ Ἰσραὴλ ἀφ' ἑτέρου, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ ἀποβῇ καὶ σοβαρὸς ἀνταγωνιστὴς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν χῶρον τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, καθιστοῦν καὶ τὴν μοναδικὴν αὐτὴν πρὸς τὴν θάλασσαν διέξοδον προβληματικήν.

γ) Πρὸ τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἡ Ἑλλὰς εὑρέθη διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἱστορίαν μεταξὺ «σκύλας» καὶ «χάρυβδος». Αἱ ἐξ ἴσου σοβαραὶ ἀντίροποι δυνάμεις ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀσκοῦν ἐπὶ τῶν πλευρῶν της πρωτοφανοῦς κινδύνου πίεσιν. Δοθέντος μάλιστα, ὅτι ἡ ἀπὸ ἀνατολῶν πλευρά της εἶναι ἀνέκαθεν ἀσφαλὴς καὶ λόγῳ τῆς πολιτικῆς ἀσταθείας εἰς τὴν γείτονα Τουρκίαν καὶ λόγῳ τῆς ἀπονοαρκώσεως τῆς «ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας», καὶ ὅτι ἡ ἀπὸ θαλάσσης πίεσις εἶναι φυσικῷ τῷ λόγῳ ἰσχυροτέρα τῆς ἀπὸ ξηρᾶς, ἡ Ἑλλάς, διελθοῦσα κατάστασιν «περισυλλογῆς», ἀπεφάσισε νὰ ἐπανεύρῃ τὸν ἑαυτόν της καὶ ὠθήθη εἰς τὴν σύνδεσίν της μὲ τὴν ΕΟΚ.

2. Ἡ εἴσοδος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ΕΟΚ ὅμως εἶχεν ὡς συνέπειαν: α) τὴν ἔντασιν ὅλων τῶν χρονίων ἐσωτερικῶν προβλημάτων τοῦ τόπου μας, β) τὴν γένεσιν ἄλλων πολυπλόκων προβλημάτων καὶ τὴν ἐμφάνισιν ἐπίσης ἄλλων πολυπλοκοτέρων εἰς τὸ μέλλον.

α) Ὡς πρώτον καὶ βασικώτερον ὅλων τῶν προβλημάτων τίθεται τὸ θέμα τῆς Βιομηχανίας μας. Τὰ πράγματα ἀναγκάζουν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ καταστῇ ἰσότιμος ποιοτικῶς πρὸς τὴν Βιομηχανίαν τῶν ἓξ χωρῶν - μελῶν τῆς ΕΟΚ. Ἐὰν αὐτὸ δὲν κατορθωθῇ καὶ ἐὰν αἱ ἱδρυθησόμεναι μονάδες δὲν θὰ εἶναι συγχρόνως δι' ὅλα τὰ εἴδη, εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ κρατήσῃ ὁ Λαός μας τὸν τόπον του ἰδικόν του. Ἂς μὴν λησμονῆται ἐξ ἄλλου ὅτι μὲ τὸ θέμα αὐτὸ συσχετίζεται ἀμέσως καὶ τὸ ἐξ ἴσου σπουδαῖον γεωργικόν μας πρόβλημα. Εἰς τὴν σύγχρονον διάρθρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἀντικατοπτρίζονται καὶ τὰ δύο αὐτὰ προβλήματα εἰς τὴν βάσιν των. Διότι:

β) Τὸ ὅλον πρόβλημα τῆς διαρθρώσεως τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ἀνίσου κατανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος καὶ τῶν σχετικῶν ἐπιπτώσεων, κατὰ σταχυολογηθέντας συνδυασμοὺς στατιστικῶν στοιχείων, χρήζει ἰδιαιτέρας προσοχῆς, ὅπως θὰ γίνῃ φανερὸν ἐκ τῶν κατωτέρω:

Συμφώνως πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς Ἐθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τὸ 1960 ἔχομεν τὰ ἑξῆς ἐνδιαφέροντα δεδόμενα:

1) Ἐπιφάνεια εἰς τετρ. χιλ. τῆς Ἑλλάδος	Μῆκος τῶν ἀκτῶν εἰς τετρ. χιλ.	Πυκνότης Πληθυσμοῦ κ τὰ τ.χ.
132.562	15.020,9	63,1

2) Μετακινήσεις Πληθυσμοῦ ἐντὸς τῆς χώρας:

	Ἀθῆναι	Θ)νίκη	Πάτραι	Βόλος
1920	453.042	174.390	52.174	30.046
1928	802.000	251.254	61.278	47.892
1940	1.124.109	278.145	62.275	54.919
1951	1.378.586	297.164	79.014	65.090
1960	1.650.000			

3) Μετανάστευσις Πληθυσμοῦ:

1938	3.859
1946	1.558
1950	4.635
1958	14.842
1959	23.684
1960	20.782

α) Εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν μόνον ὁ ἀριθμὸς τ[illegible] ἐργαζομένων Ἑλλήνων ἀνῆλθε τό:

1961	εἰς	52.284	ἤτοι αὔξ.	κατὰ	151,6%
1962	»	80.719	» »	»	54,4%
1963	»	96.266	» »	»	13,1%

β) Ἐκ τῶν τελευταίων 96.266 αἱ 30.957 εἶ[illegible] γυναῖκες, ἤτοι τὸ 32,2%, προερχόμεναι κυρίως [illegible] τὴν ὑπαιθρον καὶ πλέον τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, ἤτοι 5[illegible] εἶναι ὑπανδρευμέναι.

γ) Ἐκ τῶν μεταναστευσάντων τὸ 60 % εἶναι [illegible] ἡλικίας 15-25 ἐτῶν. Τοῦτο ἐνέχει ἰδιαιτέραν ση[illegible]

μίαν ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ νεαρᾶς ἡλικίας ἄτομα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀντιπροσωπεύουν μόνον τὸ 26% τοῦ πληθυσμοῦ ἔναντι τοῦ κανονικοῦ 40% ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἕνα ἄτομον ἡλικίας 18 ἐτῶν ἐστοίχισεν εἰς τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὸ κράτος 100.000 δραχμάς.

δ) Ἐκ τῶν ἐργαζομένων εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν κατὰ τὸ 1962 πλέον τοῦ ἡμίσεος προέρχονται ἐκ Β. Ἑλλάδος, ἤτοι:

	1961	1962
Ἐκ Β. Ἑλλάδος	9.141 = 43,2	16.624 = 52,1
Ἐκ Κ. Ἑλλάδος	1.749 = 8,3	4353 = 13,6
Ἐξ Ἠπείρου	2.858 = 13,5	3303 = 10,3
Ἐξ Ἀτ. (Ἀθ. Π.)	4.110 = 19,4	4428 = 13,9
Ἐκ Πελοποννήσου	1.579 = 7,5	1441 = 4,5
Ἐκ Κρήτης, Ἰονίων νήσων καὶ Δ)σου	1.544 = 7,3	1497 = 4,7
Ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου	141 = 0,7	252 = 0,8
Ἐκ τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ	27 = 0,1	37 = 0,1

4) Ἐκ τῆς τελευταίας δὲ ἀπογραφῆς ἡ διάρθρωσις τοῦ πληθυσμοῦ παρουσιάζεται ὡς κατωτέρω:

Ἀγροτικὸς Πληθυσμός:	43,8%
Ἡμιαγροτικὸς »	13 %
Ἀστικὸς »	43,2%

3. Τὰ δεδόμενα αὐτὰ ἀποδεικνύουν στασιμότητα καὶ γήρανσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ μίαν σαφῆ τάσιν κινήσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰ ἀ σ τ ι κ ὰ κ έ ν τ ρ α ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸς τὴν Ξ έ ν η ν ἀφ' ἑτέρου καὶ κατ' ἀκολουθίαν μίαν σαφῆ τάσιν μεταβολῆς ἀπασχολήσεων. Ἤτοι:

α) Ἐνῷ κατὰ τὴν περίοδον 1955-59 ἡ καθαρὰ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐμειώθη ἀπὸ 1,20 εἰς 0,8%, ἀπορροφουμένου τοῦ 1)3 τῆς ἐτησίας φυσικῆς αὐξήσεως ὑπὸ τῆς μεταναστεύσεως, ἀπὸ τοῦ 1960 δημιουργεῖται σοβαρὸν δημογραφικὸν πρόβλημα διὰ τὴν χώραν μας, λόγῳ τοῦ ἀκατασχέτου μεταναστευτικοῦ ρεύματος. Διότι 1) Κατὰ τὸ 1960 μετεκινήθησαν 49% τοῦ καθαροῦ πλεονάσματος, ἤτοι 47.768 ἔναντι 97.000. 2) Κατὰ τὸ 1961 οἱ μετακινηθέντες ἀνῆλθον εἰς 68% ἤτοι 58.837 ἔναντι 86.087. 3) Κατὰ τὸ 1962 ἐπιδεινωθεῖσα ἡ φυσικὴ αὔξησις, ἤτοι 97,9%, δηλαδὴ 84.054 ἔναντι 85.827. 4) Κατὰ τὸ 1963 ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν εἶναι κατὰ δεκάδας χιλιάδας μεγαλύτερος τοῦ καθαροῦ πλεονάσματος.

Οἱ παρατιθέμενοι ἀριθμοὶ ὁμιλοῦν: περὶ κατατάξεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς μὲ βραδύτατον ρυθμὸν ἐξελισσομένας πληθυσμιακῶς χώρας, ἐφ' ὅσον ὑποχωρεῖται ἡ φυσικὴ της αὔξησις τῆς μέσης παγκοσμίου καὶ ἐφ' ὅσον ὑστερεῖ ἡ πραγματικὴ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ αὐτῶν τῶν χωρῶν τῆς Ε Ο Κ, αἱ ὁποῖαι θεροῦνται, ὅτι ἔχουν τὸν χαμηλότερον ρυθμὸν πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως.

β) Τὸ γεγονὸς ἐξ ἄλλου, ὅτι: 1) Κατὰ τὸ 1907 ἐπὶ τῶν 15 ἐτῶν ἐκάλυπτον τὰ 37% τοῦ συνόλου, κατὰ τὸ 1961 τὰ 26,7% αὐτοῦ. 2) Κατὰ τὸ 1907 οἱ ἄνω τῶν 65 ἐκάλυπτον τὰ 4%, ἐνῷ τὸ 1961 τὰ 8,2%. 3) Κατὰ τὸ 1961 οἱ ἄνδρες ἐκάλυπτον τὰ 48,75% καὶ αἱ γυναῖκες τὰ 51,25%, ὁμιλεῖ: 1) Περὶ μειωμένης γεννητικότητος καὶ μελλοντικῆς γηράνσεως τοῦ πληθυσμοῦ. 2) Περὶ ὑπεροχῆς τῶν γυναικῶν, ἡ ὁποία τελευταίως θὰ ηὐξήθη σημαντικῶς καὶ δὴ εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ τὰς νήσους λόγῳ τῆς μεταναστεύσεως περισσοτέρων ἀνδρῶν, δοθέντος ὅτι τὰ 2)3 τῶν μεταναστευσάντων εἶναι ἄνδρες.

γ) Πλέον ἀξιόλογοι εἶναι αἱ μεταβολαὶ εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ Πληθυσμοῦ ἐντὸς τῆς περιόδου 1928-1961. Ἤτοι: 1) Ἐνῷ τὸ 1928 ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἀνήρχετο εἰς τὸ 54,4% καὶ ὁ ἀστικὸς ἀντεπροσώπευε τὸ 31,1% τοῦ συνόλου, τὸ 1961 ὁ μὲν πρῶτος ἐμειώθη κατὰ 10,6%, ὁ δὲ δεύτερος ηὐξήθη κατὰ 12,1%.

2) Ἐνῷ κατὰ τὸ 1920 ὁ ἀριθμὸς τῶν πόλεων ἀνήρχετο εἰς 30 (μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων) τὸ 1940 ἀνῆλθεν εἰς 59 καὶ τὸ 1961 εἰς 96.

3) Ἡ ἐσωτερικὴ μετανάστευσις προεκάλεσεν ταχυτέραν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ δὴ τῆς τέως Διοικήσεως Πρωτευούσης, τῆς ὁποίας ὁ πληθυσμὸς ἐτετραπλασιάσθη εἰς τὸ μεταξὺ 1920-61 χρονικὸν διάστημα. Ἡ ἐξ 755.800 αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ μεταξὺ τοῦ 1951-61 ἀπερροφήθη κατὰ τὰ 2)3 αὐτῆς, ἤτοι 473.100, ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῆς Πρωτευούσης.

Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀστικῶν κέντρων εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐπερχομένης γενικωτέρας μεταβολῆς εἰς τὴν κοινωνικὴν διάρθρωσιν, περὶ τῆς ὁποίας ἔγινεν ἤδη λόγος εἰς τὸ π ρ ῶ τ ο ν μέρος τῆς μελέτης μας. Εἶναι ἐπακόλουθον τῆς στροφῆς τοῦ λαοῦ μας πρὸς ν έ ο υ ς ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ι κ ο ὺ ς τ ο μ ε ῖ ς. Αὐτὸ δὲ θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν μεταβολὰς εἰς τὸν ο ἰ κ ο γ ε ν ε ι α κ ὸ ν καθ' ὅλα βίον μας καὶ εἰς τὸν ριζικὸν μ ε τ α σ χ η μ α τ ι σ μ ὸ ν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας.

δ) Αὐτὴ ἡ μεταβολὴ εἶχε θεωρηθῆ ἄλλοτε ὡς μία τάσις μ ὴ ὑγιής. Ἐν τούτοις πρόκειται περὶ φαινομένου μαρτυροῦντος, ὅτι τὰ ἀστικὰ κέντρα προσφέρουν μ ε γ α λ υ τ έ ρ α ν ἀπασχόλησιν καὶ ὑ ψ η λ ό τ ε ρ ο ν εἰσόδημα. Τὸ ἴδιον αὐτὸ φαινόμενον ἀντιμετώπισαν ὅλαι αἱ οἰκονομικῶς προωδευμέναι χῶραι τῆς Εὐρώπης. Εἶναι μία φυσιολογικὴ μέχρις ἐδῶ μεταβολή, ἀπόρροια τῶν οἰκονομικο-κοινωνικῶν μεταβολῶν, τὰς ὁποίας σήμερον διέρχεται ἡ χώρα μας.

ε) Ἀλλ' ἐδῶ ἀκριβῶς ἐμφωλεύει καὶ ὁ μέγας κίνδυνος: Ὁ κ α τ α μ ε ρ ι σ μ ὸ ς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος παρουσιάζεται ἐπικινδύνως ἄ ν ι σ ο ς.

1) Κατὰ τὰ διατακτικὰ δεδομένα τὸ 1947 ἐπαρουσιάζετο ὡς ἀκολούθως:

675.333	Ἑλ. οἰκ. τὸ εἰσ. ἀνήρ. εἰς:	2.165.778 δρ.
676.157	» » » » » »	4.573.[illegible]
287.805	» » » » » »	7.281
71.951	» » » » » »	13.960
33.247	» » » » » »	23.57[illegible]
7.316	» » » » » »	39.45
2.894	» » » » » »	71.38
1.053	» » » » » »	194.1

Ἤτοι: εἰς τὸν ἀνερχόμενον τότε εἰς 62,86% τοῦ συνόλου ἀ γ ρ ο τ ι κ ὸ ν Πληθυσμὸν ἡ ἀναλογία τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἦτο 44,91% καὶ εἰς τὸ 12,97% τοῦ πληθυσμοῦ ἀνῆκεν τὸ 21, 91 τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

2) Καὶ περαιτέρω: μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1956 καὶ 1962, ὡς προκύπτει ἐπίσης ἐκ συνδυασμοῦ προσφάτων στατιστικῶν στοιχείων. ἐνῷ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα εἰς σταθερὰς τιμὰς ηὐξήθη κατὰ 37%, τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα ηὐξήθη μόνον κατὰ 12%, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἐντὸς τῆς τελευταίας δετίας τὸ μεταξὺ ἀ γ ρ ο τ ι κ ῶ ν καὶ ἀ σ τ ι κ ῶ ν περιοχῶν ἀπὸ ἀπόψεως εἰσοδήματος χάσμα διηυρύνθη εἰς τὸ 3 π λ ά σ ι ο ν. Μία σύγκρισις τοῦ ἀνὰ κάτοικον εἰσοδήματος τῆς περιοχῆς τῆς Π ρ ω τ ε υ ο ύ σ η ς μὲ τοῦ τῆς ὑπαίθρου ἀποδεικνύει τὸ χάσμα αὐτὸ ἔτι μεγαλύτερον. Ἐνῷ τὸ 1956 τὸ ἀνὰ κάτοικον εἰσόδημα ἦτο 40% ἀνώτερον τοῦ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, τὸ 1962 ἦτο κατὰ 50% μεγαλύτερον.

στ') Δι' αὐτό: Ὅσον ὅμως καὶ ἐὰν φαίνεται ἡ διεύρυνσις αὐτὴ τοῦ χάσματος φυσιολογικὴ καὶ νομοτελής, ὅσον καὶ ἐὰν τὸ φαινόμενον δὲν εἶναι παράδοξον καὶ ἡ ἀνισότης ἐξηγεῖται, ὑπάρχει ἐν τούτοις ἡ π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η ς, ἡ ὁποία ὁμιλεῖ περὶ μιᾶς συνεχοῦς ἐπιτάσεως τῆς ἀνισότητος, ἥτις χωρίζει τὸ Ἔθνος εἰς δ ύ ο κόσμους, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν εἰς τ ρ ε ῖ ς μὲ τοὺς τελευταίως εἰς Δ. Γερμανίαν μεταναστεύσαντας. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἶναι μία κατάστασις ἐπικίνδυνος καὶ ἀ π α ρ ά δ ε κ τ ο ς, ἥτις χρήζει ἐξυγιάνσεως.

4) Πῶς ὅμως θὰ γίνῃ ἡ ἐ ξ υ γ ί α ν σ ι ς καὶ ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ ἀρχίσῃ; Συμφωνοῦν ἐπ' αὐτοῦ οἱ οἰκονομολόγοι μὲ τοὺς κοινωνιολόγους καὶ τοὺς παιδαγωγούς;

α) Διὰ νὰ γίνῃ πλήρης ἐξυγίανσις εἰς τὴν τάσιν αὐτὴν πρέπει:

1) Νὰ αὐξηθῇ ἡ βιομηχανία καὶ ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν προσφορὰν ὑπηρεσιῶν τόσον πολύ, ὥστε τὸ κατ' ἀνάγκην περιωρισμένον ἀγροτικὸν εἰσόδημα νὰ κατανέμεται μεταξὺ ὀλιγωτέρων προσώπων. Αὐτὸ ἰσχύει δι' ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὅμως τὸ θέμα τῆς βελτιώσεως τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς εἶναι ἰ δ ι α ζ ο ύ σ η ς φύσεως. Ἡ π ο ι ό τ η ς καὶ ἡ ε ὐ γ έ ν ε ι α τῶν γεωργικῶν μας προϊόντων εἶναι μοναδικὰ καὶ εἰς αὐτὰ στηρίζει τὰς περισσοτέρας της ἐλπίδας ἡ Ἑλλὰς μὲ τὴν σύνδεσίν της μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Αὐτὰ παρέχουν εἰς τὴν χώραν μας μεταξὺ τῶν ἓξ δικαιώματα.

2) Ἀλλὰ ἐν ὅσῳ παραμένουν μεγάλα προβλήματα: ἡ διακίνησις, ἡ ἀποθήκευσις καὶ ἡ συντήρησις τῶν προϊόντων μας, ὁ περιορισμὸς τῆς φθορᾶς καὶ ἡ βιομηχανικὴ ἀξιοποίησις τῶν πλεονασμάτων καὶ ἡ ἐλάττωσις πρὸ πάντων τῶν ὑπερόγκων ἐνδιαμέσων ἐπιβαρύνσεων εἰς βάρος τοῦ παραγωγοῦ καὶ τοῦ καταναλωτοῦ, δὲν δικαιούμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς τεχνικῆς τῆς γεωργίας μας καὶ περὶ ἐπιτυχίας τοῦ προγράμματος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει μέτρα βελτιώσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, ὥστε οἱ ὀλιγώτεροι γεωργοὶ νὰ ἔχουν περισσότερον εἰσόδημα καὶ οἱ περισσότεροι ἀστοὶ μεγαλυτέραν ἀγοραστικὴν δύναμιν.

β) Βεβαίως, ἡ σύνδεσις τῆς χώρας μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ., θὰ ὁδηγήσῃ μοιραίως εἰς τὴν ἵδρυσιν μιᾶς ἐ κ σ υ γ χ ρ ο ν ι σ μ έ ν η ς β ι ο μ η χ α ν ί α ς. Διότι ἡ Ἑλλὰς προσφέρει ἀσφάλειαν εἰς τὸ ξένον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔλθῃ διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ὀρθῶς παρετήρησεν εἰς σχετικήν του ὁμιλίαν ὁ καθηγητὴς κ. Ι. Θεοδωρακόπουλος. Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει ἐπ' αὐτοῦ καὶ νομικὴ ἐγγύησις. Οἱ Νόμοι 2687)1953 καὶ 4171)1961 ἐξασφαλίζουν πλήρως τὸ ξένον κεφάλαιον. Ὁ πρῶτος μάλιστα ἐξ αὐτῶν στηρίζεται εἰς τὸ 112 ἄρθρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Συντάγματος, ὅπερ σημαίνει τὴν ἀρίστην δυνατὴν ἐγγύησιν. Ἡ Ἑλλὰς προσφέρεται ἀκόμη καὶ ὡς χῶρος διὰ τὸ ξένον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔλθῃ ἐδῶ διὰ νὰ διεκπαιρεωθῇ καὶ κατακτήσῃ τὴν Ἀγορὰν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κάτω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Ὀργανώσεως τῆς Ἑλληνικῆς Βιομηχανίας καὶ Γεωργοτεχνικῆς ὑπάρχουν ἄλλα ἐρωτήματα δ ύ σ κ ο λ α καὶ ἐ π ι τ α κ τ ι κ ά: Οἱ Ἕλληνες ἀγρόται οἱ ὁποῖοι ἐγκατέλειψαν, ἐγκαταλείπουν καὶ θὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ὕπαιθρον, ἀπασχολοῦνται εἰς μίαν πράγματι παραγωγικὴν ἐργασίαν εἰς τὴν πόλιν ποὺ ἔρχονται, ὥστε νὰ ἀξιοποιοῦνται αἱ παραγωγικαί των δυνάμεις; — Τὰ ἐκ τῆς ἀθρόας προσελεύσεως ἐκ τῆς ὑπαίθρου χώρας εἰς τὸ ἄστυ τοῦ πληθυσμοῦ ἀνακύπτοντα κοινωνικὰ καὶ πολεοδομικὰ προβλήματα εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὰ ἀντιμετωπίσωμεν ἐγκαίρως καὶ ἄνευ συνεπειῶν; — Ἔχουν μελετήσει οἱ ἁρμόδιοι ἐπαρκῶς τὴν μεταβολὴν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ μας ὡς ἀπόρροιαν τῶν γενικωτέρων οἰκονομικο-κοινωνικῶν μεταβολῶν τῆς πατρίδος μας καὶ μάλιστα εἰς τὴν προοπτικὴν τῆς συνδέσεώς της μὲ τὴν Ε.Ο.Κ.; — Καὶ τὸ πρόβλημα τῶν εἰς Δ. Γερμανίαν Ἑλλήνων ἐργατῶν μελετᾶται ἀρκούντως, ἔστω ἐκ τῶν ὑστέρων; — Διότι, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι προσωπικῶς ἔχω πολλοὺς φόβους καὶ ἐνδοιασμούς.

1) Δὲν πείθομαι π.χ. εἰς τὸ σχεδὸν δ ό γ μ α τῶν οἰκονομολόγων μας, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς οἰκονομίας, ἡ αὔξησις δηλαδὴ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ «Πιστεύω» κάθε ἐθνικοῦ προγράμματος. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ π ρ ά γ μ α τ α ὁδηγοῦν εἰς ἀμφιβολίας σχετικῶς μὲ τὴν κατανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου καὶ μὲ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας.

2) Δὲν δέχομαι τὴν ἄποψιν, ὅτι ἀ π ο κ λ ε ι σ τ ι κ ὸ ς λ ό γ ο ς τῆς συνδέσεώς τῆς χώρας μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. εἶναι τὸ γεγονὸς — ἐπίσης κατὰ τοὺς οἰκονομολόγους —, ὅτι σήμερον μόνον μεγάλαι οἰκονομικαὶ καὶ πολιτικαὶ μονάδες ὑπάρχουν, εἰς τὰς ὁποίας ν ο μ ο τ ε λ ε ι α κ ῶ ς οἱ μικροὶ πρέπει νὰ ἐνταχθοῦν, ἢ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων ἔχει «ὑπερφαλαγγισθῆ» ἀπὸ τὴν τῆς παγκοσμιότητος τοιαύτης. Διότι οἰκονομικὰ καὶ μόνον κίνητρα ἄνευ καὶ πνευματικῶν τοιούτων, ὡς καὶ ἰσοπέδωσις τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν βάσει τῆς ἀρχῆς «εἴμεθα πρῶτον Εὐρωπαῖοι καὶ ὕστερα ὁτιδήποτε ἄλλο» οὐδέποτε ὁ-

δηγοῦν εἰς ἀληθῆ Κοινότητα καὶ μάλιστα εἰς μίαν Πανευρώπην.

3) Ἐξ ἄλλου, ἂν κρίνωμεν ἀπὸ τὸ τί ἐκάναμε ἕως τώρα σχετικῶς μὲ τὴν π ρ ο ε τ ο ι μ α σ ί α ν τοῦ λαοῦ μας ἐν ὄψει τῆς συνδέσεως τῆς χώρας μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ., νομίζω ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ἀπαισιόδοξοι. Ἡ ὀλιγωρία μας καὶ ἡ ἀπροθυμία μας ἔναντι τῆς «ἐπερχομένης τρικυμίας», διότι περὶ οἰκονομικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς τρικυμίας πρόκειται, κάθε ἄλλο παρὰ αἰσιοδοξίαν δημιουργοῦν, ὅπως διεξοδικώτατα ἀνέπτυξεν ὁ κ. Ε. Παπανοῦτσος εἰς τὴν δημοσίαν συζήτησιν, ἡ ὁποία ἔγινεν τὴν 22αν Μαρτίου 1962 εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς «Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας» καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ συζητηταὶ συνεφώνησαν, ὅτι ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ πρέπει νὰ ληφθοῦν ἀ μ έ σ ω ς τὸ πρῶτον εἶναι: ἡ Π α ι δ ε ί α !

γ) Ἡ λύσις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προβλήματος, ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς γεωργίας. Διότι:

1) Παιδεία ἀποτελεῖ τὴν ὑ π ο δ ο μ ὴ ν κάθε προόδου καὶ ἀναπτύξεως καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν π ν ε υ μ α τ ι κ ὴ ν ὑ π ο δ ο μ ὴ ν καὶ τῆς ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως.

2) Ἂν τὸ βασικὸν σημερινὸν πρόβλημα τῆς χώρας μας ἔγκειται εἰς τὴν ποιότητα τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ἀποτελοῦν, εἰς τὰς ἠθικάς των ἰδιότητας καὶ τὰς διανοητικὰς καὶ τεχνικάς των ἱκανότητας καὶ δεξιότητας, τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ πρόβλημα Παιδείας. Δὲν εἶναι δηλαδὴ ἡ οἰκονομία ἐκείνη ἡ ὁποία θὰ προσδιορίση τὴν ἐκπαίδευσίν μας ἀλλὰ τοὐναντίον: ἡ ἐκπαίδευσις θὰ προσδιορίση τὴν οἰκονομίαν μας. Ἀπὸ ἐδῶ ἐκκινεῖ καὶ ἡ σ χ έ σ ι ς τῆς Παιδείας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα! Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ βαθύτερος λόγος ποὺ ἐκρίθη ἀ π α ρ α ί τ η τ ο ς αὐτὴ ἡ μακρὰ πορεία εἰς τὴν μελέτην μας, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν σ κ λ η ρ ὸ ν πυρῆνα τῆς προβληματικότητος. Διότι, ὅπως ὑπεστηρίξαμεν καὶ ἀναγωγικῶς, ἡ Παιδεία ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν ὑποδομὴν τῆς ἐκβιομηχανοποιημένης οἰκογενείας καὶ κοινωνίας καὶ δι' αὐτὸ χρειαζόμεθα ἄ ν ε υ ο ὐ δ ε ν ι ᾶ ς ἀ π ο λ ύ τ ω ς ὑποχωρήσεως π ρ ω τ ί σ τ ω ς: Παιδείαν γ ε ν ι κ ή ν, ε ἰ δ ι κ ὴ ν καὶ τ ε χ ν ι κ ή ν.

δ) Αὐτὸ τὸ θέμα τῆς Παιδείας, θὰ παρακολουθήσωμεν τώρα εἰς τὴν ἐξέλιξίν του, ὅσον εἶναι δυνατόν. Διότι, ὅπως καὶ τὰ θέματα τῆς ἐκβιομηχανοποιημένης κοινωνίας καὶ οἰκογενείας, ἔτσι καὶ τὸ τῆς Παιδείας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαντληθοῦν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην. Ὑπενθυμίζομεν δὲ καὶ ἐδῶ ὅτι σκέψεις διατυποῦνται, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς συνδέσεως μας μὲ τὴν ΕΟΚ.

Β'

1.—Καὶ εἰς τὸ π ρ ό β λ η μ α τ ῆ ς Π α ι δ ε ί α ς ὑποχρεούμεθα νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἰδίαν μέθοδον ἐρεύνης, ποὺ ἠκολουθήσαμεν εἰς τὴν διερεύνησιν τοῦ Προβλήματος τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Οἰκογενείας. Ἔτσι, μὲ μίαν ἀ ν α δ ρ ο μ ὴ ν εἰς τὸ παρελθόν, θὰ δυνηθῶμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες ἐν τῇ ἐξελίξει του, μὲ προβολεῖς διαφόρους σταθμοὺς τῆς Ἱστορίας τῆς Παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ νὰ κατανοήσωμεν τὴν διεύρυνσιν τῆς μεταξὺ τῶν πνευματικῶς καὶ χειρωνακτικῶς ἐργαζομένων διαστάσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ φωτίσωμεν τὴν μελλοντικὴν πορείαν τῆς Παιδείας, ἀπὸ τὴν θέσιν τῆς συγχρόνως πραγματικότητος γ ε ν ι κ ῶ ς κατ' ἀρχὴν καὶ ε ἰ δ ι κ ῶ ς εἰς τὴν πατρίδα μας κατόπιν.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπὸ τὸ ἑκάστοτε Μ ο ρ φ ω τ ι κ ὸ ν Ἰ δ ε ῶ δ ε ς, τὸ ὁποῖον εἶναι συνυφασμένον μὲ τὸ ὅ λ ο ν Π ν ε ῦ μ α τ ο ῦ Κ α ι ρ ο ῦ, ἐξαρτῶνται οἱ σκοποὶ καὶ αἱ μέθοδοι ἀγωγῆς, ἄξων τῆς ὅλης περαιτέρω διερευνήσεώς μας θὰ εἶναι ἡ ἔννοια καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδεώδους. Ἄλλως εἰπεῖν, τὸ πρόβλημα «Παιδεία» θὰ τὸ παρακολουθήσωμεν ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἰδεώδους.

2.—Ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος καὶ Παιδαγωγὸς Th. Litt εἰς εἰδικὴν μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Τὸ Παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες τοῦ γερμανικοῦ κλασσικισμοῦ καὶ ὁ νέος κόσμος τῆς ἐργασίας» προσεπάθησε νὰ ἐρευνήσῃ τὸ θέμα: Ἂν τὸ Π α ι δ α γ ω γ ι κ ὸ ν ἰ δ ε ῶ δ ε ς τοῦ γερμανικοῦ ἰδεαλισμοῦ ἰσχύει καὶ διὰ τὸν σύγχρονον ἐκβιομηχανοποιημένον κόσμον. Εἰς τὴν ἔρευνά του αὐτήν, ἀποδεικνύει, ὅτι κατὰ τὴν γερμανικὴν κλασσικὴν ἐποχὴν δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν πρᾶξιν ἕνα ἑ ν ι α ῖ ο ν παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες.

α) Τὸ Π α ι δ α γ ω γ ι κ ὸ ν ἰ δ ε ῶ δ ε ς τοῦ Wiv. Honboldtsχ. τῆς ἀτομικῆς α ὐ τ ο τ ε λ ε ι ώ σ ε ω ς τοῦ ἀνθρώπου διὰ γλωσσικο-φιλοσοφικῶν σπουδῶν, τὸ ὁποῖον ἐκυριάρχει εἰς τὸ Γυμνάσιον ἐπὶ ἕνα αἰῶνα καὶ πλέον, ἔρχεται οὐσιαστικῶς εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες, ποὺ ἐκαλλιεργήθη ὑπὸ τοῦ Goethe, τοῦ Schleisrmacher καὶ τοῦ Pestalzzi.

β) Ὁ Goethe, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸ ἰδεῶδες τῆς προσωπικῆς, τῆς γενικῆς μορφώσεως, καὶ θεωρῶν ὡς π ρ ό τ υ π ο ν μ ο ρ φ ώ σ ε ω ς τ ὸ ν ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ί α ν, συμβουλεύει, ὅτι μόνον μὲ τὴν ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ι κ ὴ ν μόρφωσιν δύναται κανεὶς νὰ ἀποβῇ «ὠφέλιμον» καὶ «ἀναγκαῖον» μέλος τῆς Κοινωνίας. Ὅταν ἐγὼ λέγω,—γράφει—: Ἂς προσπαθήσῃ ἕκαστος γενικῶς, τὸν ἑαυτόν του καὶ τοὺς ἄλλους νὰ ὠφελήσῃ, δὲν εἶναι αὐτὸ τρόπον τινὰ οὔτε μία θεωρία οὔτε μία συμβουλή, ἀλλὰ ἡ ἀπαίτησις τῆς ἰδίας τῆς ζωῆς».

γ) Ὁ Schleiermacher ἐξ ἄλλου θεωρεῖ τὴν ἀγωγὴν δυνατὴν καὶ ὠφέλιμον μόνον εἰς τὰς μ ο ρ φ ω τ ι κ ὰ ς Κ ο ι ν ό τ η τ α ς, ὅπως εἶναι τοῦ Κράτους, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης—τότε, δὲν ἐθεωρεῖτο καὶ ἡ οἰκονομία ὡς μορφωτικὴ ἀξία—ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος μορφώνεται νὰ καθοδηγῇ καὶ νὰ καθοδηγῆται. Π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η ς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὅστις κατέχει πληθὺν γνώσεων, ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διὰ τῶν γνώσεων θέτει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑ π η ρ ε σ ί α ν τ ο ῦ σ υ ν ό λ ο υ.

δ) Ὁ Pestalozzi ὅμως εἶναι ὁ π ρ ῶ τ ο ς Παιδαγωγός, ὁ ὁποῖος ἐμπνέει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀ γ ά π η ν πρὸς τὸν συνάνθρωπον καὶ τὸν καθοδηγεῖ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κ ο ι ν ω ν ι κ ῶ ν του ὑπο-

χρεώσεων. Κατ' αὐτὸν ἀγωγὴ συντελεῖται μόνον διὰ τῆς ἐργασίας εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέχουν ἀπὸ κοινοῦ: νοῦς, καρδιὰ καὶ χέρι. Αἱ διὰ τῆς διδασκαλίας προσφερόμεναι γνώσεις ὡριμάζουν καὶ καρποφοροῦν μόνον εἰς τὸ παιδίον τῆς ἐργασίας καὶ τῆς βοηθείας, ἥτις νοεῖται κυρίως ὡς: β ο ή θ ε ι α π ρ ὸ ς α ὐ τ ο β ο ή θ ε ι α ν. Ἐξαιρέσει δὲ περὶ ἐργασίας παιδαγωγικῶν ἰδεῶν τοῦ Ἡσιόδου, ὁ Pestalozzi κερδίζει μὲ τὸ ὅλον ἔργον του καὶ βίον τὸν τίτλον τῆς πατρότητος τοῦ Σ χ ο λ ε ί ο υ Ἐ ρ γ α σ ί α ς δικαίως.

ε) Ὁ Fröbel ἐπίσης αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς στροφῆς τῆς ἀγωγῆς πρὸς τὴν ἐργασίαν, ἀλλὰ αἱ ἰδέαι του διαποτίζονται μὲ τὴν ρομαντικὴν φιλοσοφίαν καὶ εἶναι δύσκολον νὰ συνδυασθοῦν μὲ τὰ σύγχρονα περὶ ἐργασίας προβλήματα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ καὶ κατὰ τὸν Fröbel εἰς τὸ νὰ καταστῇ τὸ ἄτομον ἱκανὸν νὰ θέτῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συνόλου, τῆς Κοινωνίας.

στ) Καὶ αἱ πρῶται γενεαὶ τοῦ 19ου αἰῶνος δὲν ἠσθάνθησαν τὴν Παιδείαν ὡς αἰσθητικο-φιλολογικήν. Καθηγηταὶ καὶ σπουδασταὶ ἀπέβλεπον μᾶλλον πρὸς μίαν π ο λ ι τ ι κ ο - κ ο ι ν ω ν ι κ ὴ ν μόρφωσιν. Ἡ Παιδεία ὤφειλε νὰ καλλιεργήσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος, διὰ τῆς ὁποίας ἤθελε ἐμψυχωθῆ ἕνας «καλύτερος κόσμος», ἀποτελούμενος ἀπὸ ἀνθρώπους προθύμους νὰ ὑπηρετοῦν καὶ νὰ θυσιάζωνται.

3.—Παρὰ ταῦτα ὡς παιδαγωγικὸν ἰδεῶδες τοῦ 18ου αἰῶνος ἐπεκράτησεν τὸ τῆς «προσωπικῆς αὐτοτελειώσεως» τοῦ Humboldt διὰ πολιτικο-οἰκονομικοὺς λόγους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

α) Καὶ ἐνῶ ὁ Goethe, ὁ Pestalozzi καὶ ὁ Scyleiermacher ἤθελον τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καὶ διὰ τὴν ζωήν, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πράξεως, τῆς Vita activa ἦλθεν ὁ Herbart, ὁ Πατὴρ τῆς συστηματικῆς Παιδαγωγικῆς τῆς Vita Contenplativa. Ἡ περὶ «διαφερόντων» θεωρία του, ἡ ὁποία κατέλαβεν περισσότερον χῶρον εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν τῶν Ἐρβαρτιανῶν παρὰ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν τοῦ ἰδίου τοῦ Ἐρβάρτου, ἐξειλίχθη, κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ διδάγματα τῆς Νοησιαρχικῆς Ψυχολογίας, εἰς παιδαγωγικὴν θεωρίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν: μόνον ἐκεῖνα τὰ «μορφωτικὰ ἀγαθὰ» ἔχουν «μορφωτικὴν ἀξίαν», τὰ ὁποῖα ἀπευθύνονται εἰς τὰς πνευματικὰς δυνάμεις καὶ συμβάλλουν εἰς τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι μόνον ἐκεῖνα τὸ πολιτιστικὰ ἀγαθὰ ἐκλέγονται καὶ προσφέρονται κατὰ τὴν διδασκαλίαν εἰς τοὺς μαθητάς, τὰ ὁποῖα ἀπευθύνονται εἰς τὰς ἀ τ ο μ ι κ ὰ ς πνευματικὰς δυνάμεις τοῦ τροφίμου. Ὁ διδάσκαλος ἐκλέγει καὶ προσφέρει. Ὁ μαθητὴς δέχεται καὶ προσλαμβάνει παθητικῶς.

β) Ἐπὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς τῆς μορφωτικῆς ἀ ξ ί α ς τῶν πολιτιστικῶν ἀγαθῶν στηρίζεται τὸ ἕνα σκέλος τῆς «ἀξιολογικῆς» Παιδαγωγικῆς Lerschenseeiner καὶ ἐπὶ τῶν περὶ ἐργασίας ἰδεῶν τοῦ Πεσταλόττι τὸ ἄλλο. Ἡ θεωρία αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ συνδυάσῃ τὰς δύο αὐτὰς ἄκρως ἀντιθέτους περὶ ἀγωγῆς ἀντιλήψεις, διδάσκουσα, ὅτι: Τότε μόνον εἶναι δυνατὴ ἡ μόρφωσις, ὅταν τὸ ἄτομον «πλάθεται» εἰς τὰ μορφωτικὰ ἀγαθά, ἐκ τῆς δομῆς τῶν ὁποίων προσδιορίζεται ἡ ἀτομικὴ δομή. Κάθε ἄτομον, δηλαδή, εἶναι προικισμένον ἀπὸ τὴν φύσιν μὲ κλίσεις καὶ ἱκανότητας, αἱ ὁποῖαι καλλιεργοῦνται καὶ ἐξελίσσονται ἀναλόγως εἰς τὸν κόσμον τῶν μορφωτικῶν ἀγαθῶν, μὲ ἀπώτερον σκοπόν: τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς μίαν ἠθικὴν τοῦ π α ρ ά γ ε ι ν καὶ τοῦ ὑ π η ρ ε τ ε ῖ ν.

4.—Ἔτσι ὁ 20ὸς αἰὼν εὑρίσκει τοὺς Παιδαγωγοὺς εἰς τρία στρατόπεδα διῃρημένους:

α) Εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς θέτουν τὴν: θ ε ω ρ η τ ι κ ὴ ν μ ό ρ φ ω σ ι ν. Αὐτοὶ ὑπερτιμοῦν τὰς πνευματικὰς ἱκανότητας, εἰς βάρος τῶν σωματικῶν. Εἶναι οἱ ἀ ν θ ρ ω π ι σ τ αὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἀναγεννήσεως. Μορφώνονται μόνον ἐκεῖνοι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν των, οἱ ὁποῖοι φοιτοῦν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ἀνθρωπιστικῶν γραμμάτων. Εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα γίνεται «μάθησις». Δι' αὐτὸ οἱ ἀπόφοιτοι τῶν σχολείων γενικῆς μορφώσεως θεωροῦνται, ὅτι ἀνήκουν εἰς ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Οἱ εἰς τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα φοιτήσαντες ἀποτελοῦν τὸ κατώτερον κοινωνικὸν στρῶμα.

β) Εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι θέτουν ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τὴν: π ρ α κ τ ι κ ὴ ν μ ό ρ φ ω σ ι ν. Αὐτοὶ ὑπερτιμοῦν τὴν ἀξίαν τοῦ «Πραγματικοῦ», τοῦ ὠφελίμου εἰς βάρος τῆς «κλασσικῆς» μορφώσεως. Εἶναι οἱ Π ρ α γ μ α τ ι σ τ α ὶ κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ἔκφρασιν. Πρωτίστως ἐνδιαφέρει ἡ ἀγωγὴ πρὸς π α ρ α γ ω γ ή ν. Ἡ θεωρία ἕπεται τῆς πράξεως. Ἡ οἰκονομία εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ αἰῶνος μας καὶ περὶ αὐτὴν καὶ ὑπὲρ ταύτης ὀφείλει νὰ ἐργάζεται τὸ σχολεῖον. Οἱ τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ τῶν τεχνικῶν σχολῶν ἀπόφοιτοι ἀνήκουν, καὶ ἰδίως μετὰ τὸν Β'. Παγκόσμιον Πόλεμον, εἰς ἀνώτερον κοινωνικὸν στρῶμα ἀπὸ τοὺς τῶν θεωρητικῶν σχολῶν. Διότι ἡ φιλοσοφία δὲν δίνει ψωμὶ πλέον».

γ) Καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ γεφυρώσουν τὸ μεταξὺ Γενικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Παιδείας κενόν, θέτοντες ὡς σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τὴν ἁρμονικὴν μόρφωσιν τῆς νοήσεως, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως. Κατ' αὐτοὺς δὲν ὑπάρχει ἀ ν τ ι δ ι κ ί α μεταξὺ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τεχνικῆς. Μορφωμένος εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ ὑποτάσσῃ τὴν δύναμιν εἰς τὴν νόησιν, τὴν νόησιν εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὸ καθῆκον εἰς τὸν Θεόν. Ἡ Ἐπιστήμη τῆς Παιδαγωγικῆς ὀφείλει νὰ συγκαταλέγῃ μεταξὺ τῶν μορφωτικῶν της ἀγαθῶν καὶ τὰ ἐκ τῆς οἰκονομίας ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἶναι μία πραγματικότης καὶ νὰ ἐνδιαφερθῇ ἰδιαιτέρως διὰ τὸν ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ὸ ν ἄ ν θ ρ ω π ο ν, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας της ἢ μᾶλλον τῆς ἀντιθέσεώς της, ἔγινεν ὁ γνωστὸς hum Oeconomisustoῦ ὁποίου χαρακτηριστικοὶ εἶναι ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ ἀντικοινωνικότης. Διὰ τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ποὺ δὲν ἔχει ἀδελφούς, ἐνδιαφέρεται ἰδιαίτερος κλάδος τῆς Γενικῆς Παιδαγωγικῆς, γνωστὸς ὡς Ο ἰ κ ο ν ο μ ι κ ὴ Π α ι δ α γ ω γ ι κ ή, τῆς ὁποίας ἰδιαίτερον ἀντικείμενον εἶναι ὁ μὲ τὴν οἰκονομίαν ἀσχολούμενος ἄνθρωπος.

5.—Συνέπεια τούτων ὑπῆρξεν ἡ σύγχυσις, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὰς κατευθύνσεις καὶ τοὺς προσανατολισμοὺς τῆς Παιδαγωγικῆς. Καθόλου κατὰ τὸν αἰῶνα μας. «Κοινωνικὴ ἢ Ἀτομικὴ Ἀγωγή;» «Μηχανική ἢ καλαισθητική;» «Κρατικὴ ἢ Φιλελευθέρα;» «Ἐ

θνικιστική ἢ Σοσιαλιστική;» Εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπικρατοῦντα ἐρωτήματα εἰς τὴν ἐπιστήμην τῆς Παιδαγωγικῆς καθ' ὅλον τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος μας.

α) Οἱ ν α τ ο υ ρ α λ ι σ τ α ὶ πιστεύουν, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ τίθεται ἐκ τῶν ἔξω. Ὁ παιδαγωγὸς κατὰ ταῦτα βλέπει τὸν τρόφιμον, ὅπως ὁ μηχανικὸς τὴν μηχανήν. Ὁ ἄνθρωπος ὡς ἄτομον εἶναι ἄβουλος καὶ διαμορφώνεται ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος εἰς τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσεται καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἔξω τιθεμένους σκοπούς.

Πρόκειται περὶ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀρχῆς, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται εἰς τὴν ζωὴν tabula rasa καὶ κατ' ἀκολουθίαν: «ὅ λ ο ι οἱ ἄ ν θ ρ ω π ο ι ἐ κ φ ύ σ ε ω ς ε ἶ ν α ι ἴ σ ο ι», ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ στηριχθῇ ἀργότερον ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Κομμουνιστικὴ Παιδαγωγική.

β) Οἱ α ἰ σ θ η τ ι κ οὶ εἶναι τῆς γνώμης, ὅτι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ τίθεται ἀπὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀδέσμευτον παιδί. Ἡ τοῦ Παιδαγωγοῦ ἔναντι τοῦ τροφίμου θέσις εἶναι οἷα ἡ τοῦ κηπουροῦ ἔναντι τοῦ ὑπ' αὐτοῦ καλλιεργουμένου ἄνθους. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐλεύθερος νὰ σκέπτεται καὶ νὰ πράττῃ, ὅπως θέλει, ὅ,τι θέλει καὶ ὅταν θέλῃ.

γ) Οἱ φ α σ ι σ τ α ὶ καὶ οἱ κ ο μ μ ο υ ν ι σ τ α ί, τέλος, ἐφαρμόζουν τὴν ἀρχήν, ὅτι τὸ κράτος θέτει τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς. Παιδαγωγὸς καὶ τρόφιμος κινοῦνται κατὰ βούλησιν τοῦ κράτους. Ἡ ζωὴ εἶναι καθ' ὅλα προσχεδιασμένη.

δ) Ἡ πρώτη κατεύθυνσις, ὅπως γίνεται φανερόν, εἶναι καρπὸς τοῦ στείρου καὶ ἐπικινδύνου ὀ ρ θ ο λ ο γ ι σ μ ο ῦ. Ἡ δευτέρα τοῦ ἠπίου, παιδικοῦ καὶ ἄ κ ρ ω ς φ ι λ ε λ ε υ θ έ ρ ο υ π ν ε ύ μ α τ ο ς. Ἡ τρίτη τῆς βαρβάρου καὶ ἀπανθρώπου ἀ ρ ν ή σ ε ω ς τῆς ἀνθρωπίνης τομικότητος καὶ προσωπικότητος. Καὶ αἱ τρεῖς εἶδον τὸν ἄνθρωπον μ ο ν ο μ ε ρ ῶ ς καὶ ὄχι ὡς ὅλον. Ἠσχολήθησαν μὲ προβλήματα δευτερευούσης φύσεως καὶ ὄχι μὲ τὸν ἴδιον τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διατί ὅλα αὐτά; Διότι ἡ ἀλματώδης ἐξέλιξις τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς Ἐπιστήμης, καὶ τὰ ἀνακύψαντα μεγάλα καὶ ποικίλα κοινωνικά, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα ἔκαμαν τὸν ἄνθρωπον νὰ στραφῇ καθολοκληρίαν πρὸς αὐτὰ καὶ νὰ λησμονήσῃ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του. Ἔτσι καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ π α ρ ε ξ έ κ λ ι ν ε τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν, οὕτω: 1) ἡ ψ υ χ ι κ ὴ μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου ἐπιτυγχάνεται κυρίως διὰ τῆς βιώσεως τῶν ἀξιῶν, ὅτι: 2) ἡ ε ἰ δ ο λ ο γ ι κ ὴ μόρφωσις πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ ἐπίκεντρον τῆς ἀγωγῆς καὶ ὅτι: 3) ἡ μόρφωσις εἶναι ἀ λ η θ ή ς, μόνον, ὅταν διαποτίζεται ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Χ ρ ι σ τ ι α ν ι σ μ ο ῦ, τῆς ἀ γ ά π η ς.

Συνέπεια τῆς παρεκκλίσεως αὐτῆς ἦτο ἡ ἀπώλεια τῆς θεωρήσεως τοῦ ὅ λ ο υ ἀπὸ τὸ ὀπτικὸν πεδίον, ἡ εἰσροὴ ὑλιστικοῦ αἵματος εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδεώδους καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἑρμηνεία βασικῶν προβλημάτων τοῦ Εἶναι καὶ τοῦ Γίγνεσθαι ἐστηρίχθη ἐσφαλμένως ἐπὶ ὑ λ ι σ τ ι κ ῶ ν βάσεων μὲ ἐπακόλουθον: τὰς τρομακτικὰς συνεπείας τῶν δ ύ ο ὅλων προηγουμένου παγκοσμίων πολέμων καὶ τὴν χ ω λ ί σ ι ν τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Γ'

Διὰ νὰ γίνῃ κατανοητόν, πῶς ἐπιδροῦν αἱ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ ἐπὶ τῆς Παιδείας, τῆς ὁποίας σύμβολον σημαία εἶναι τὸ μορφωτικὸν ἰδεῶδες, πρέπει νὰ παρακολουθήσωμε τὴν τοποθέτησιν τοῦ σχολείου εἰς τὴν τ α ξ ι κ ὴ ν κοινωνίαν εἰς ἀντιπαράστασιν μὲ τὴν ἐ κ β ι ο μ η χ α ν ο π ο ι η μ έ ν η ν κοινωνίαν.

1.—Εἰς τὴν τ α ξ ι κ ὴ ν κοινωνίαν τὸ σ χ ο λ ε ῖ ο ν σταθεροποιεῖ τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ σχολείου ποὺ θὰ φοιτήσῃ ὁ μαθητής, προκαθορίζεται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν τάξιν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει ἡ οἰκογένειά του. Ἡ θέσις τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν κοινωνίαν ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς παράγοντας: Περιουσία ὡς κληρονομία ἢ εἰσόδημα, κληρονομικὰ δικαιώματα, συμμετοχὴ κατὰ παράδοσιν εἰς κοινωνικὰς ὀργανώσεις κ.ἄ., μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕ ν α ς εἶναι καὶ ἡ μόρφωσις. Κατὰ κανόνα εἰς τὴν στατικὴν ταξικὴν κοινωνίαν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπὸ «οἰκογένεια προωρισμένος» εἰς ποῖον κοινωνικὸν στρῶμα θὰ ἀνήκῃ.

α) Τὸ ἐ κ π α ι δ ε υ τ ι κ ὸ ν σ ύ σ τ η μ α εἶναι ἀνάγλυφον τῆς κοινωνίας. Ἀνάλογον πρὸς τὴν τάξιν εἶναι καὶ τὸ σχολεῖον. Ἀνωτέρα κοινωνικὴ τάξις ἀπαιτεῖ ἀνώτερον σχολεῖον. Ἀντιθέτως τὴν κατωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἱκανοποιεῖ τὸ στοιχειῶδες σχολεῖον. Δύο ἦσαν αἱ τάξεις, δύο καὶ τὰ σχολεῖα. Μὲ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ μεταβολὴν τῆς κοινωνικῆς συνθέσεως ἐνεφανίσθη ἡ μεσαία τάξις. Ἀντίστοιχον σχολεῖον τῆς νέας αὐτῆς μεσαίας τάξεως εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

Κάτι ἀνάλογον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν δ ι δ ά σ κ α λ ο ν καὶ τὸν μ α θ η τ ή ν.

1) Ὁ διδάσκαλος τοῦ ἀνωτέρου σχολείου πρέπει νὰ προέρχεται ἀπαραιτήτως ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν. Τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον τοῦ κατωτέρου καὶ τοῦ μέσου σχολείου. Δὲν ἐπιτρέπεται προαγωγὴ τοῦ διδασκάλου τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως εἰς διδάσκαλον τῆς Μέσης ἢ τῆς Ἀνωτέρας.

2) Καὶ ὅπως δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ διδασκαλικὴ ἱκανότης, ἔτσι δὲν ἐνδιαφέρει καὶ ἡ ἱκανότης τοῦ μαθητοῦ, ὥστε νὰ ἀκολουθήσῃ ἀπὸ τὸ στοιχειῶδες τὸ μέσον ἢ ἀνώτερον σχολεῖον, ἂν ἡ καταγωγή του δὲν τοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Κληρονομικὰ τὰ δικαιώματα διδασκαλίας, κληρονομικὰ καὶ τὰ δικαιώματα μορφώσεως. Ἀντίθετοι περιπτώσεις ἀποτελοῦν τὴν ἐξαίρεσιν, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνει τὸν κανόνα ἐν πάσῃ περιπτώσει. Σπανίως μαθητὴς προερχόμενος ἀπὸ τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἔμεινεν μὲ μόρφωσιν κατωτέραν καὶ ἐὰν ἀκόμη ἦτο πνευματικῶς καθυστερημένος. Ὅπως ἐπίσης σπάνιαι εἶναι αἱ περιπτώσεις ἀνόδου μαθητοῦ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὅταν προέρχεται ἀπὸ τὸ κατώτερον κοινωνικὸν στρῶμα, ἐκτὸς μόνον, ἐὰν ἦτο ἰδιοφυΐα καὶ ἠδύνατο νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὰς βαρείας δαπάνας ποὺ ἀτήτει ἡ ἀνωτέρα μόρφωσις. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ δεύτερον. κατὰ κανόνα, ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ ὅλη ἡ οἰκογένεια.

γ) Καὶ ὅταν ἀργότερον ἡ Μέση Παιδεία διεκρίθη εἰς: Ἀνθρωπιστικὸν Γυμνάσιον — Πρακτικὸν Γυμνάσιον καὶ Ἀνωτέρας Σχολάς, ἡ διάκρισις ἔγινε λόγῳ τῆς προηγηθείσης διακρίσεως εἰς τὴν μεσαίαν κοι-

νωνικὴν τάξιν, τὰ τέκνα τῆς ὁποίας ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσουν ἀνάλογον σχολεῖον.

Ἐν συμπεράσματι: Καθρέπτης τῆς ταξικῆς κοινωνίας ἦτο τὸ σχολεῖον. Ἀπὸ τὸ σχολεῖον ἀνεγνωρίζετο ἡ κοινωνικὴ τάξις. Ἀνάλογοι τῆς κοινωνικῆς τάξεως ἦσαν καὶ αἱ ἀπαιτήσεις τοῦ σχολείου. Ἀναλόγος τοῦ σχολείου εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδασκον ἦσαν καὶ αἱ ποικίλαι ἀπαιτήσεις τῶν διδασκόντων. Διὰ τὴν κατάληψιν μιᾶς ὑπαλληλικῆς θέσεως τὰ οὐσιαστικὰ πρόσοντα ἤρχοντο εἰς δευτέραν μοῖραν. Δὲν ἴσχυε τὸ «ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη», ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλὰ τὸ ταξικὸν κληρονομικὸν δικαίωμα.

2. Εἰς τὴν ἐκβιομηχανοποιημένην κοινωνίαν τὰ πράγματα διαφέρουν: α) Ὁ ὀρθολογισμός, ἡ εἰδίκευσις καὶ ὁ κολλεκτιβισμὸς γίνονται ἐκρηκτικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι μεταβάλλουν τὴν κοινωνικὴν σύνθεσιν διὰ τῆς ἀνόδου τῆς ἐργατικῆς τάξεως εἰς τὸ μεσαῖον κοινωνικὸν στρῶμα, τῆς ἐμφανίσεως ὡς ἰδιαιτέρου μεσαίου κοινωνικοῦ στρώματος τῶν τεχνικῶν καὶ διοικητικῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀνωτέρου στρώματος, τοῦ γνωστοῦ ὡς τάξις τῶν «εὐγενῶν τοῦ Πνεύματος». Τὸν ἡγετικὸν ρόλον εἰς τὴν κοινωνίαν ἀναλαμβάνουν τώρα ὡρισμένα στρώματα τῆς μεσαίας τάξεως, τὰ ὁποῖα σκέπτονται καὶ ἐνεργοῦν, ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὴν ἀνώνυμον Γραφειοκρατίαν. Ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοῦ ἀστικισμοῦ ἵπταται ἡ ἐργατικὴ τάξις καὶ ἡ Κοινὴ Γνώμη, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν μεγάλην εὐαισθησίαν καὶ ρευστότητα χαρακτῆρος μὲ ἐκδήλους τάσεις ἰσοπεδώσεως τῶν πάντων.

β) Αὐτὴ ἡ ἰσοπέδωσις δὲν ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν σχετικῶς σμίκρυνσιν τῆς διαφορᾶς τοῦ εἰσοδήματος, ὅσον εἰς τὴν σταθερὰν ἀνύψωσιν καὶ ἑνοποίησιν τοῦ πολιτιστικοῦ κυρίως ἐπιπέδου τῆς ζωῆς διὰ τῆς 1) κοινωνικοποιήσεως ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἀνῆκον ἄλλοτε εἰς τὸ ἀνώτερον στρῶμα καὶ 2) διὰ τῆς παραγωγῆς ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, περισσότερον προσιτῶν εἰς τὴν μᾶζαν. Ἡ κατὰ τὸ δυνατὸν ἴση συμμετοχὴ εἰς τὰ ἀγαθὰ τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ δικαίωμα τῆς αὐτοδιαθέσεως εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς νέας κοινωνίας τῆς ἐποχῆς μας.

γ) Αἱ πρὸς ἀταξικοποίησιν τάσεις τῆς ἐκβιομηχανοποιημένης κοινωνίας καὶ αἱ συνέπειαι τοῦ πολέμου, ὅπως εἶναι: αἱ μετατοπίσεις πληθυσμῶν, ἡ ἐγκατάλειψις τῆς πατρίδος, οἱ πρόσφυγες, ἡ ἀλλαγὴ εἰς τὴν ἐπαγγελματικὴν ζωὴν κ.ἄ., εἶχον σοβαρὸν ἀντίκτυπον εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωήν. Ἐχαλαρώθησαν οἱ ἀπὸ παραδόσεως δεσμοὶ μεταξὺ οἰκογενείας καὶ κοινωνικῆς τάξεως εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν, μεταξὺ τῆς συγγενείας, καὶ τὸ χειρότερον μεταξὺ αὐτῶν τούτων τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς οἰκογενείας εἰς βαθμὸν ὥστε, ἡ ἀσφάλεια, τὸ ἰδιότυπον αὐτὸ χαρακτηριστικὸν τῆς οἰκογενείας, νὰ ἀναζητῆται εἰς ἐξωοικογενειακοὺς κύκλους τόσον ἀπὸ τὰ τέκνα, ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς. Χαρακτηριστικὸν τούτου εἶναι, ὅτι πολλοὶ ἐπιστήμονες, καλοὶ γνῶσται καὶ ἀνατόμοι τῆς ἐποχῆς μας ὠνόμασαν τὸν αἰῶνα μας, «αἰῶνα τῶν παρηλίκων», ἐν τῇ προσπαθείᾳ των νὰ ἐξισφαλισθῇ τὸ γῆρας (Σ. Γεδεών), τὸ ὁποῖον ἄλλοτε ἠσθάνετο ἀσφάλειαν εἰς τὴν οἰκογένειαν.

δ) Γενικῶς εἰπεῖν, ἡ δομὴ τῆς ἐκβιομηχανοποιημένης κοινωνίας παρουσιάζει τὰς ἑξῆς κοινωνικὰς τάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι αὐτόχρημα καὶ προβλήματα τῆς Παιδείας:

1) Μίαν γενικὴν τάσιν καλυτέρας κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, ἐπειδὴ ἡ οἰκογένεια δὲν ἐγγυᾶται πλέον ἀσφάλειαν.

2) Πρὸς πραγματοποίησιν τῆς γενικῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας ὡς μόνον μέσον θεωρεῖται τὸ ἐπάγγελμα. Ἐξ οὗ καὶ ὁλονὲν καὶ ἐκτεινομένη προσπάθεια πρὸς μίαν ἀνωτέραν καὶ εὐρυτέραν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν καὶ ἐπιμόρφωσιν καὶ βελτίωσιν τῆς ἐπαγγελματικῆς ζωῆς κατὰ πάντα.

3) Τὸ πᾶν συνίσταται εἰς τὴν δημιουργίαν κατὰ τὸ δυνατὸν περισσοτέρων δυνατοτήτων πρὸς ἀπόκτησιν καὶ ἀπόλαυσιν περισσοτέρων ὑλικῶν καὶ ψυχικῶν ἀγαθῶν. Πρόκειται περὶ ἐπιθυμίας συνδεδεμένης ὁπωσδήποτε ἀμέσως μὲ τὴν Παιδείαν.

3 Ἔναντι τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῶν τάσεων τῆς κοινωνίας καλεῖται τὸ σχολεῖον: α) Νὰ παρέχῃ ὅλας τὰς δυνατὰς εὐκαιρίας πρὸς μόρφωσιν καὶ β) Νὰ προσανατολισθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀποδόσεως. Καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς περιπτώσεις τὸ σχολεῖον πρωτίστως δὲν ἔχει νὰ κάμῃ μὲ τὸ παιδὶ ἢ μὲ τὸν ἔφηβον ὡς ἄτομον, ἀλλὰ μὲ τὰς βασικὰς κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις τῆς οἰκογενείας.

Κατὰ ταῦτα τὸ σχολεῖον ὡς πρώτην, ἀποφασιστικὴν καὶ θὰ ἔλεγα μοναδικὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν ἔχει τὴν ἀνύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ καὶ τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας μας.

Αὐτό, νομίζω, ἀποτελεῖ καὶ τὸν πυρῆνα τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος τοῦ συγχρόνου σχολείου. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, τὸ σχολεῖον, ἐνῷ ἄλλοτε ἀπετέλει τὴν γέφυραν ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν κοινωνίαν, τώρα ἐπιφορτίζεται καὶ μὲ τὸν ρόλον τῆς οἰκογενείας, ἂν καὶ ἡ διάσπασις τῆς ἑνότητος καὶ ἡ ἔντασις τῶν σχέσεων σχολείου καὶ διδασκόντων διέρχεται τὸν αὐτὸν βαθμὸν κρίσεως, τὸν ὁποῖον διέρχονται καὶ αἱ σχέσεις τῶν ἐφήβων μετὰ τῶν γονέων των. Ἀλλ' ἂς παρακολουθήσωμε τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον.

Δ'

1. Τὸ Σχολεῖον σήμερον ἀσκεῖ ἕνα εἶδος κοινωνικο-πολιτικῆς λειτουργίας, τὴν ὁποίαν δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀσκήσῃ ἡ σύγχρονος οἰκογένεια. Ἕνεκα τούτου δημιουργεῖ ἀντιπαθείας, ὅπως καὶ ἡ γραφειοκρατία, ἡ ὁποία εἶναι ἀντιπαθεστάτη καὶ ὅμως ἀπαραίτητος. Αὐτὴ ἡ κατάστασις διὰ τὸ σχολεῖον εἶναι περισσότερον ἐπικίνδυνος, ἐφ' ὅσον τὸ μεταξὺ ἰδιωτικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ζωῆς χάσμα εὐρύνεται καὶ εἰς τὰ ὅμματα τοῦ σπιτιοῦ ἵσταται, ὅπως ἡ Γραφειοκρατία εἰς τὰ ὅμματα τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ σημαίνει:

α) Ὅτι τὸ σχολεῖον πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν ὑποχρεοῦται νὰ ἀποκλίνῃ τῆς ἀρχῆς, ὅτι: ἡ μόρφωσις καὶ ἐπιμόρφωσις βασίζεται ἐπὶ τῶν ἀτομικῶν κλίσεων καὶ ἱκανοτήτων. Μέτρον δὲν εἶναι ὁ μαθητής, ἀλλὰ ἡ κοινωνία. Ἡ κοινωνία δὲν ὑπο

...ζει εἰς τὴν οἰκογένειαν τὴν ὑπόστασίν της, ἀλλὰ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ οἰκογένεια μετατοπίζει τὰς εὐθύνας της εἰς τὸ σχολεῖον. Τὸ σχολεῖον γίνεται φορεὺς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἡ ἀσφαλιστικὴ δικλείς ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς συγχρόνου κοινωνίας διὰ τὸ ἄτομον καὶ τῆς κοινωνίας ἀπὸ τὸ ἄτομον.

6) Ὅτι, ἐνῷ ἄλλοτε τὸ σχολεῖον ἠγωνίζετο ὑπέρ τῆς κοινωνίας τῇ σθεναρᾷ ὑποστηρίξει τῆς οἰκογενείας, τώρα, ὁ ἀγὼν εἶναι διμέτωπος: ὑπὲρ τῆς κοινωνίας, λόγῳ τῆς κρίσεως τὴν ὁποίαν διέρχεται ἡ οἰκογένεια, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας, λόγῳ τῶν ἐπιβλαβῶν κοινωνικῶν ἐπιδράσεων.

1) Εἰς τὸ Περιοδικὸν «Συζήτησις» π.χ. διαβάζομε μίαν περικοπὴν ἐπιστολῆς ἀναγνώστου της ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεανικὴ ἐγκληματικότης», ἀναφερομένης εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς ὑπαίθρου: «Εἰς τὴν ὕπαιθρον ὁ προσωπικότης τοῦ δημοδιδασκάλου» εἶναι ἐστερημένη, κατὰ τὸ πλεῖστον, τοῦ κύρους τοῦ ἡγετικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ζήλου τοῦ ἱεροῦ, τοῦ ἱκανοῦ νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν σύγχρονον νεολαίαν καὶ νὰ καθαδηγήσῃ παραλήλως καὶ τοὺς ἀγραμμάτους ἐν πολλοῖς γονεῖς εἰς μίαν στοιχειώδη ἔστω Παιδαγωγικὴν προσπάθειαν.

Ἐδῶ παραπονεῖται καὶ ἐκτίθεται ἡ Οἰκογένεια ἀντίον τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον δῆθεν δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ τὴν προστατεύσῃ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν. Δηλαδή, κατὰ τὸν ἐπιστολογράφον, ὁ διδάσκαλος, τὸ σχολεῖον εἶναι τὸ αἴτιον τῆς ἐγκληματικότητος τῆς νεολαίας εἰς τὴν ὕπαιθρον. Ἀναφέρεται εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς ὑπαίθρου, διότι, ἴσως νὰ σκοπεύῃ — καὶ μὲ τὸ δίκαιον — ὅτι ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν πόλιν χάνεται εἰς τὴν μᾶζαν, δὲν γίνεται αἰσθητός. Πέραν τούτου ὅμως τὸ σπουδαῖον εἶναι, ὅτι: π τ α ί ε ι ὁ δ ι δ ά σ κ α λ ο ς ! ! !

Ἂν ὁ διδάσκαλος τοῦ χωριοῦ ἐργάζεται πέραν τοῦ ὑπὸ τοῦ προγράμματος προβλεπομένου χρόνου εἰς τὰ νυκτερινὰ σχολεῖα, καταπολεμῶν τὸν ἀναλφαβητισμόν, εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ συσσιτίου, ἀντικαθιστῶν τὴν μαγείρισσαν, εἰς τὴν «Ἐπιτροπὴν Ἀπορίας» ὡς γραμματεύς, εἰς τὴν καθαριότητα τοῦ σχολείου, ὡς καθαρίστρια, εἰς τὴν ἐπισκευὴν τοῦ σχολείου, ὡς κτίστης καὶ ἐπιπλοποιός, εἰς τὴν ὀργάνωσιν ἐθνικοπολιτιστικῶν ἑορτῶν, ὡς σκηνογράφος καὶ ἠθοποιός, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς ψάλτης καὶ ἱεροκήρυκας, εἰς τὸ καφενεῖον, ὡς λαϊκὸς διαφωτιστὴς καὶ ξεναγὸς παντὸς κρατικοῦ λειτουργοῦ καὶ ξένου, αὐτὰ καὶ ἄλλα ἀκόμη μένουν ἀπαρατήρητα ἀπὸ τὸν ἐπιστολογράφον, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται, ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὴν γνώμην τῶν γονέων.

2) Ἀλλὰ εἰς τὸ ἀξιόπιστον αὐτὸ παράδειγμα περὶ τῆς διαστάσεως καὶ συγκρούσεως σχολείου καὶ οἰκογενείας διαφαίνεται συγχρόνως καὶ ἡ σύγκρουσις τοῦ σχολείου μετὰ τῆς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἐν ὀνόματι τῆς οἰκογενείας δῆθεν οὔτε διὰ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ διδασκάλου ἐνδιαφέρεται, οὔτε διὰ τὸ ὅ,τι στερεῖται τῶν πλείστων ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ, συνεπείᾳ τῆς ἀπομονώσεώς του, ἐρωτᾶ, οὔτε διὰ τοὺς κινδύνους, ποὺ διατρέχει ἀπὸ διάφορα ἀποβράσματά της ἀνησυχεῖ, οὔτε διὰ τὰς 70 - 80 ὥρας ἑβδομαδιαίως, ποὺ ἐργάζεται ὡς διδάσκαλος μονοθεσίου σχολείου αἰσθάνεται κάποιαν ἀνθρωπίνην συμπάθειαν, καὶ ἀπὸ ἀμοιβαιότητα ἡ οἰκογένεια «ποιεῖ τὴν νῆσσαν», ἐξαιρέσει σποραδικῶν ἀξιεπαίνων περιπτώσεων, ἐγκαταλείπεται ἀπροστατευτον καὶ ἀκάλυπτον τὸ σχολεῖον, ὅταν ὁ διδάσκαλος δέχεται κτυπήματα ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν κοινωνίαν, ἰσχυριζομένην ὅτι ἐργάζεται μόνον 24 ὥρας ! ! ! καὶ κατ' ἀκολουθίαν τοῦ χρειάζεται ἄνισσος μεταχείρισις...

γ) Ἔτσι ὅμως δὲν βάλλεται εἰς τὴν πραγματικότητα τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ αἱ πνευματικαὶ ἀξίαι, σύνθεσις τῶν ὁποίων εἶναι ἡ κοινωνία.

1) Ἡ Οἰκογένεια δὲν ἀναγνωρίζει τὸ ἔργον τοῦ σχολείου, ἔχει μεγάλας ἀξιώσεις καὶ βάλλει εἰς κάθε στιγμήν.

2) Ἡ Κοινωνία συμμερίζεται τὴν οἰκογένειαν καὶ πολλάκις ὑποδαυλίζει αὐτὴν κατὰ τοῦ σχολείου ὡς ὑπαιτίου κάθε κοινωνικοῦ προβλήματος.

Κατὰ μίαν ἔρευναν π.χ. εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν σχετικὴν μὲ τὴν «Ἀνεργίαν καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴν ἀνεπάρκειαν τῆς νεολαίας» ὡς ὑπαίτιος θεωρεῖται τὸ σχολεῖον. Ἡ Πολιτεία, ἡ ὁποία ὑπαγορεύει τὸ εἶδος τῆς Παιδείας, τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος κ.λ.π. ὄχι μόνον σιωπᾷ, ὅταν οἱ γονεῖς, ὠργανωμένοι καὶ μὴ ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ἀλλὰ καὶ ὑπερθεματίζει. Ἐνῶ παραπονοῦνται οἱ γονεῖς π.χ. διὰ τὴν ἀνεπαρκῆ ἐπαγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων των, ὑποστηρίζοντες ὅτι: ἡ μὴ προκοπὴ τοῦ υἱοῦ των ἢ τῆς θυγατέρας των ὀφείλεται εἰς τὸν μὴ καλὸν ἐπαγγελματικὸν προσανατολισμὸν ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἀκόμη, τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἔχει καταργήσει οὐσιαστικῶς τὴν ἀρχὴν τῆς «ἐλευθέρας ἐκλογῆς» τοῦ ἐπαγγέλματος, πιεζόμενον ἀπὸ τὴν Ἀγορὰν τῆς ἐργασίας, ὄχι μόνον δὲν ἀναλαμβάνει τὰς εὐθύνας του, ἀλλὰ καὶ διὰ λόγους «πολιτικῆς σκοπιμότητος» ἀποφεύγει τὴν ἀνάμιξιν εἰς τὴν διένεξιν, ἂν δὲν παίρνῃ ἐνεργῶς τὸ μέρος τῶν γονέων. Ἢ καὶ ὅταν ἐφαρμόζεται ἡ ἀρχὴ τῆς «ἐλεύθερης ἐκλογῆς» τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν εἰς ὡρισμένα ἐπαγγέλματα ὑπάρχει πληθωρισμός, πάλιν πταίει τὸ σχολεῖον.

δ) Καὶ τὸ θέμα δὲν μετατοπίζεται οὐσιαστικῶς, διὰ νὰ ἐπανέλθω μίαν φορὰν ἀκόμη εἰς τὸν προαναφερθέντα ἐπιστολογράφον, ὁ ὁποῖος δευτερολογῶν, εἰς ἀπάντησιν διδασκάλου, τοποθετεῖ μὲ δειλίαν τὸ πρόβλημα ἐπὶ εὐρυτέρας τρόπον τινα βάσεως καὶ παρατηρεῖ ὅτι: «...πᾶς, ὅστις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν σημερινὴν νεολαίαν διαπιστώνει ὅτι ἡ νεολαία μας δὲν βαδίζει εἰς τὸν σωστὸν δρόμον. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἔχει τὸν πνευματικὸν ὁπλισμόν, τὴν Παιδείαν ἐκείνην, ἡ ὁποία θὰ τὴν καταστήσῃ ἱκανὴν νὰ ἀντιμετωπίσῃ νικηφόρως τὰ ἰδιαίτερα προβλήματα ποὺ θέτουν ἐνώπιόν της οἱ σημερινοὶ δύσκολοι καιροί... Μά, ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου εἰς τὴν ὁποίαν περιλαμβάνεται καὶ ὁ διδάσκαλος, ἀφοῦ εἰς αὐτὸν κατὰ πρῶτον λόγον ἐμπιστευόμεθα τὴν διάπλασιν τῆς τρυφερᾶς παιδικῆς ψυχῆς. Ὄχι βεβαίως μόνον αὐτός, ἀλλὰ κ α ὶ αὐτός...

2) Ἀλλὰ ἐκτὸς τούτων ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία παρεμβάλλουν ἀσυνειδήτως καὶ ἐ μ π ό δ ι α εἰς τὸ ἔργον τοῦ σχολείου ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς νέας των συνθέσεως. Καὶ διὰ νὰ φωτισθῇ καὶ αὐτὴ ἡ πλευρὰ τοῦ σχήματος: Οἰκογένεια — Κοινωνία, ἀρύομαι

(Συνέχεια εἰς τὴν σελίδα 64)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

ΝΙΚ. Γ. ΛΥΜΠΕΡΗ
Διευθυντοῦ 15ου Δημ. Σχολ. Α' Περιφ. Πειραιῶς

Α' Ἔνοια καὶ ἀξία τούτων

Εἰς τὴν χώραν μας λειτουργοῦν Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα, δυνάμει τῶν ὑπ' ἀριθ. 97431 καὶ 132599 τοῦ 1951 ἐγκυκλίων τοῦ Σ)τοῦ Ὑπουργείου Θρησκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ μερίμνῃ τῶν κ.κ. Ἐπιθεωρητῶν καὶ Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν. Τὰ ἐν λόγῳ σχολεῖα χρησιμεύουν ὡς κέντρα δοκιμαστικῆς ἐφαρμογῆς τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων ἐργασίας. Εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν φοιτοῦν τριάκοντα περίπου μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων (ἀποκλείονται οἱ ἀνώμαλοι) ἐπιλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων, ἵνα προέρχωνται ἀπὸ οἰκογενείας διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων.

Εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα ἐργάζονται κατὰ προτίμησιν μετεκπαιδευθέντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκαλοι, οἵτινες θεωροῦνται ὡς φορεῖς τῶν νεωτέρων παιδολογικῶν ἀντιλήψεων, ἐξαιρέσει ἑνίων ἐξ' αὐτῶν, ἀπασχολουμένων, δυστυχῶς, εἰς τὰ γραφεῖα τῶν Ἐπιθεωρητῶν, καὶ οἱ ἱκανώτεροι ἐκ τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἑκάστης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας. Οὗτοι καθοδηγούμενοι παρὰ τῶν Ἐπιθεωρητῶν καὶ συνεργαζόμενοι ἐν ἀγαστῇ πρὸς ἀλλήλους συμπνοίᾳ προσπαθοῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ ποικίλα παιδευτικὰ μέσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ Ἑλληνόπαιδος καὶ πειραματίζονται ἐπὶ τῶν συγχρόνων παιδαγωγικῶν μεθόδων ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς νεοελληνικῆς πραγματικότητος.

Πρὸς τούτοις προβαίνουν εἰς σωματικὰς μετρήσεις τῶν τροφίμων, τῇ ἐποπτείᾳ τοῦ Σχολιάτρου, τηροῦν ψυχογραφήματα τῶν ἀνωμάλων ἰδίᾳ μαθητῶν (ἀνωμάλων ὑπὲρ τὸ κανονικόν), ἅτινα βοηθοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν ψυχοφυσικὴν ἀτομικότητα καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτῶν, διδάσκουν ὑποδειγματικῶς τὰ μαθήματα ἐνώπιον τῶν συναδέλφων των καὶ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς αὐτῆς περιφερείας, δικαιολογοῦν τὴν τηρηθεῖσαν πορείαν ἑκάστου μαθήματος καὶ λύουν τὰς τυχὸν ἀπορίας των κατ' ἰδίαν ἢ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ.

(Πηγαί:) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Παιδαγωγικήν, Γενικὴ Διδακτικὴ καὶ Ψυχολογία τοῦ παιδὸς Ν. Ἐξαρχοπούλου, Ζητήματα σχολικῆς πράξεως, Εὐαγγέλ. Παταϊωάννου, Σκοπὸς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων, Ἰ. Σκουτεροπούλου. Ἡ διδασκαλία τῆς γεωγραφίας κατὰ τὸ Σχολεῖον Ἐργασίας Ν. Λυμπέρη.

Οὕτω παιδαγωγοῦνται φυσικώτερον οἱ παῖδες, διαφυλασσομένης τῆς ψυχοφυσικῆς των ὑγείας, γεννᾶται μία εὐγενὴς ἅμιλλα τῶν διδασκάλων μας πρὸς διαρκῆ αὐτοαγωγὴν καὶ ἀνέλιξιν αὐτῶν καὶ ἐκκολάπτονται τὰ ἡγετικὰ στελέχη τῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ἐκ τῶν εἰρημένων, διαφαίνεται, φρονοῦμεν, ἡ σπουδαιότατη παιδαγωγικὴ ἀξία τῶν λειτουργούντων παρ' ἡμῖν πρότυπων δημοτικῶν σχολείων καὶ ἡ ἀνάγκη ἱδρύσεως καὶ λειτουργίας πολλῶν τοιούτων, ὥστε ν' ἀνέλθῃ δι' αὐτῶν ἡ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας καὶ διαλάμψουν τ' ἀνώτερα ἰδανικὰ τῆς φυλῆς μας, ἅτινα θὰ καταυγάσουν τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θ' ἀπαλλάξουν τὴν σκέψιν αὐτῆς ἀπὸ τὸ φᾶσμα τοῦ πυρινικοῦ πολέμου.

Β' Σκοπὸς λειτουργίας τῶν προτύπων

Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὰ πρότυπα δημοτικὰ σχολεῖα δέον νὰ ἔχωσιν ὡς ἀμεσώτατον σκοπὸν οὐχὶ τὴν δημιουργίαν ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως (διευθυντῶν πολυταξίων σχολείων καὶ Ἐπιθεωρητῶν) ὡς ἀπέβλεπεν ὁ Ἀναγκαστικὸς Νόμος 2029)39, ἀλλὰ τὴν ταχυτέραν ἐπιμόρφωσιν καὶ ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν ὅλων τῶν διδασκάλων τῆς Πατρίδος μας.

Γ' Ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν Προτύπων

Ἵνα καταστῶσιν ὅμως τὰ σχολεῖα ταῦτα πραγματικῶς πρότυπα, δέον νὰ ὀργανωθῶσι καὶ λειτουργήσωσιν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς νεοελληνικῆς πραγματικότητος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν παιδαγωγικῶν θεωριῶν τῶν ξένων χωρῶν καὶ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς στιγμῆς, καὶ ἐξηγούμεθα. Πρέπει πρωτίστως νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς αὐτὰ διδάσκαλοι ἱκανοί, δημιουργικοί, πρόθυμοι, κεκτημένοι ἰδιαιτέραν τινα ἰδιοφυΐαν ἢ ἐπίδοσιν εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα καὶ τὴν Γυμναστικὴν καὶ μῦσται ἀνωτέρων ἰδεωδῶν — οἵτινες δὲν θὰ ἐξαρτοῦν τὴν ἐπιτυχίαν λειτουργίας τῶν προτύπων ἀπὸ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐποπτικῶν μέσων καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυναμικότητα καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐπὶ θεῖον ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων μας. Εὐνόητον εἶναι ὅτι οὗτοι θὰ ἐξευρεθῶσιν ὑπὸ τῶν κ. Ἐπιθεωρητῶν βάσει ἀντικειμενικῶν κριτηρίων καὶ οὐχὶ βάσει τῶν συμπαθειῶν ἢ ἐμμέσων ὑποδείξεων τρίτων.

Δεύτερον νὰ ἐπιδιωχθῇ προοδευτικῶς ἡ ἀνέγερσις καλῶν διδακτηρίων πληρούντων τοὺς ὅρους ἐπιτυχοῦς λειτουργίας των.

Τρίτον καὶ σπουδαιότερον. Ν' αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ μετεκπαιδεύσει τοῦ Πανεπιστημίου διδασκάλων, ὥστε ἐντὸς μιᾶς πενταετίας νὰ μετεκπαιδευθοῦν τοὐλάχιστον 1000 εἰσέτι δημοδιδάσκαλοι, οἵτινες θὰ ἐφαρμόσουν μεθοδικῶς ἐν τῇ σχολικῇ πράξει τὰς ἀρχὰς τοῦ Νέου Σχολείου καὶ βοηθήσουν τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς μορφώσεως τῶν Ἑλληνοπαίδων ἢ ὅπερ τὸ προτιμότερον, προστεθοῦν εἰς τὰς παιδ. Ἀκαδημίας, δύο ἀκόμη ἔτη σπουδῶν, ὥστε οἱ διδάσκαλοι τῆς αὔριον νὰ εἶναι καὶ ἐπιστήμονες παιδαγωγοί, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ σοβαρὸν ἔργον των. Οἱ διδάσκαλοι οὗτοι θὰ δύνανται νὰ ὀργανώνουν εὐσυνειδήτως καὶ ἐλευθέρως τόν τε ἐσωσχολικὸν καὶ ἐ-

ξωσχολικὸν βίον τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου ἐργασίας καί, χρησιμοποιοῦντες ἐν ἁρμονικῇ διατάξει καὶ ἑνότητι ἁπάσας τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς, ἤτοι τὸ παιγνίον, τὴν ἑορτήν, τὴν κοινωνικὴν συναναστροφήν, τὴν ἐργασίαν (κοινήν — ὁμαδικήν — ἀτομικήν) καὶ τὴν διδασκαλίαν, θὰ προσδίδουν εἰς τὸν σχολικὸν βίον τοῦ τροφίμου τὴν μόνιμον καὶ σταθερὰν μορφὴν ποὺ ἐπιδιώκει ἡ ἀγωγή. Ἐὰν νιοθετηθῇ ἡ ἀπόψις αὕτη ὑπὸ μιᾶς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἠμπορεῖ ὁ διδάσκαλος νὰ παίξῃ σοβαρῶς τὸν ρόλον του ὡς λαοπαιδευτοῦ καὶ μύστου ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν. Καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῶμεν περισσότερον διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ διδασκάλου μας, διότι εἰς τοῦτον ἐμπιστευόμεθα τὰ σπλάγχνα μας καὶ τὸ μέλλον τῆς Φυλῆς μας. Δὲν εἶναι ἑπομένως ὑπερβολὴ ἂν ἰσχυρισθῶμεν ὅπως οὗτος εἶναι καλλιεργημένος ἄνθρωπος καὶ μορφὴ μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπιστημόνων τῆς χώρας μας. Ἕως ὅτου ὅμως πραγματοποιηθῇ τὸ ἰδανικόν μας τοῦτο, ἂς προαχθοῦν τοὐλάχιστον οἱ πληθωρικά μας σχολεῖα καὶ ἂς διορισθοῦν περισσότεροι διδάσκαλοι, ὥστε ἕκαστος ἐξ' αὐτῶν ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τεσσαράκοντα ἕως πεντήκοντα μαθητῶν καὶ οὐχὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατόν, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν σήμερον, διότι ἄλλως μόνον ὁ τίτλος τοῦ σχολείου μας θ' ἀλλάξῃ καὶ οὐχὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ.

Δ' Ἱδρυθησόμενα Σχολεῖα

Ἔχομεν τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ ὀργανωθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ ἐκπαιδευτικῇ περιφερείᾳ οἱ ἑξῆς τύποι σχολείων: Ἓν Πρότυπον Μονοτάξιον εἰς τὴν ὑπαίθρον καὶ ἐγγύτερον τῆς ἕδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἓν Πρότυπον Διτάξιον ὁμοίως ἢ ἐντὸς τῆς ἕδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἓν Τριτάξιον, ἓν ἑξατάξιον καὶ Πρότυποι Τάξεις ἐντὸς τῆς ἕδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἀποφευγομένων τῶν λοιπῶν τύπων, διότι ἐκπροσωποῦν ταῦτα τὰ 90% τῶν λειτουργούντων ἐν τῇ χώρᾳ μας σχολείων. Συνιστῶμεν δὲ τὴν συγκρότησιν τούτων ἐκεῖ ὅπου ἡ φύσις καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος τοποθετοῦν αὐτά. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν σχολείων ἂς ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ παράγοντες διδακτηριακῆς καταστάσεως καὶ ἀριθμοῦ μαθητῶν, προτιμωμένων τῶν ἐχόντων καλλιτέρους διδακτηριακοὺς χώρους μετ' ἐπαρκοῦς ὑλικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ εὑρισκομένων εἰς θέσιν πυκνωτέρας συγκοινωνίας, ἵνα ἐπισκέπτωνται αὐτὰ τακτικώτερον οἱ διδάσκαλοι.

Ἐπιβάλλεται τέλος νὰ ρυθμισθῶσι προοδευτικῶς τὰ ἑπόμενα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων:

Α' Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων

1. Νὰ εὐπρεπισθῶσιν ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς αἱ αἴθουσαι τοῦ διδακτηρίου καὶ νὰ ἐφοδιασθῶσι αὗται μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ μέσα, ἤτοι θρανία δικλινῆ ἢ τραπέζια ἀτομικὰ καὶ ὁμαδικά, πίνακες ἐκπαιδευτικοὶ καὶ ἀστρεπτοί, ἐρμάρια διὰ τὴν τοποθέτησιν χειροτεχνικῶν ἐργαλείων, ὑλικῶν καὶ μαθητικῶν ἔργων, ὄργανα Φυσικῆς Πειραματικῆς, Χημείας καὶ Γυμναστικῆς, ἐργαλεῖα σχολικοῦ κήπου, χάρται διάφοροι — ἱστορικοὶ καὶ γεωγραφικοί — γεωμετρικὰ σώματα, κ.τ.τ. Νὰ διευρυνθῶσι τὰ προαύλια καὶ τὰ γυμναστήρια τῶν σχολείων καὶ νὰ δημιουργηθῶσιν σχολικοὶ κῆποι ὅπου δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ἵνα καλλιεργηθῶσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὑποδειγματικῶς. Καλὸν εἶναι νὰ ἐφοδιασθῶσιν οὗτοι μὲ μικρὰ ζωοτροφεῖα καὶ μελισσοκομεῖα.

3. Νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ λειτουργήσωσιν ὑποδειγματικῶς λουτρὰ καὶ ἑστίαι συσσιτίων διὰ τοὺς ἀπόρους τοὐλάχιστον τῶν μαθητῶν.

4. Νὰ ἐφοδιασθῶσι τὰ σχολεῖα μὲ σχολικὸν κινηματογράφον.

Οὕτω τὰ σχολεῖα μας, τῇ συνεργασίᾳ διδασκάλων καὶ γονέων καὶ τῇ ἀρωγῇ τοῦ Κράτους μας, ἀπὸ σχολεῖα ἀνάγκης θὰ καταστῶσι βαθμιαίως, σχολεῖα συντόνου ἐργασίας καὶ ἐν τέλει «Πρότυπα Σχολεῖα» λειτουργοῦντα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ σχολικοῦ ἐδάφους ἑκάστης περιφερείας.

Β' Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν προτύπων σχολείων

Ἀλλὰ διὰ νὰ πληρωθῇ ὁ ὑλικός, εἰδολογικὸς καὶ ἠθικὸς σκοπὸς τῶν προτύπων δημοτικῶν σχολείων (Μόρφωσις ἁρμονικῆς προσωπικότητος τῶν παίδων) δὲν περιοριζόμεθα ἐν τῇ ἀπαιτήσει ὅπως λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει ἅπαντες οἱ προμνημονευθέντες ὅροι καλῆς λειτουργίας τῶν Προτύπων, ἀλλὰ ζητοῦμεν νὰ ἱκανοποιῶνται καὶ αἱ κάτωθι ἀπαιτήσεις, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων.

1. Ἡ μεθοδικὴ ὀργάνωσις τῆς διδακτικῆς ἐργασίας δέον νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῶν διδαγμάτων τῆς συγχρόνου σχολικῆς καὶ μορφωτικῆς μεταρρυθμιστικῆς κινήσεως καὶ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἅπαντες οἱ παράγοντες, βάσει τῶν ὁποίων ἡ μὲν διδακτικὴ ἐνέργεια θὰ καθίσταται καρποφόρος καὶ παιδευτική, ἡ δὲ μάθησις καὶ φυσικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν θὰ τελοῦν ἐν συμμετρίᾳ καὶ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις αὐτῶν θὰ καλλιεργοῦνται σκοπίμως καὶ πολυμερῶς.

2. Οἱ διδάσκαλοι τῶν προτύπων δέον νὰ ρυθμίζωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψει τὸ συμφέρον καὶ μόνον τῶν μαθητῶν. Ἡ πρὸς τοὺς μαθητάς των ἄδολος ἀγάπη καὶ ἡ πίστις των εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς παιδείας ἂς εἶναι δι' αὐτοὺς αἱ κυριώτεραι πηγαὶ ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐμπνεύσεως. Περιττὸν θεωροῦμεν νὰ ἐξάρωμεν, ὅτι οὗτοι δέον νὰ ἔχωσι περισσότερον τῶν ἄλλων συναδέλφων των σαφῆ συνείδησιν τῆς ἐννοίας, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἀγωγῆς.

3. Νὰ καταρτίζηται ἐπιμελῶς τὸ ὡρολόγιον πρόγραμμα ἐργασιῶν τοῦ σχολείου, βάσει τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς διὰ τῆς ὀρθοτέρας ρυθμίσεως τῶν πρωϊνῶν καὶ ἀπογευματινῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐλευθέρων ἢ ἡμιελευθέρων ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν, ἰδία κατὰ τὰς μ.μ. ὥρας.

4. Νὰ καταβάλληται ἰδιαιτέρα προσπάθεια ὅπως

τὰ ζητήματα ὀργανώσεως καὶ τελέσεως σχολικῶν ἑορτῶν, συγκεντρώσεων γονέων, διδακτικῶν περιπάτων καὶ ἐκδρομῶν, γυμναστικῶν ἐπιδείξεων, ὡς καὶ ἅπαντα τὰ ζητήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐσωσχολικὴν ζωὴν τῶν παίδων, λαμβάνουν τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῇ ὅλῃ μερίμνῃ τῆς δράσεως τοῦ διδασκάλου.

5. Νὰ τονωθῇ ἰδιαιτέρως ἡ ἐσωσχολικὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν διὰ τῆς λελογισμένης εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτοαγωγῆς, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν παράλληλον δρᾶσιν τῆς μαθητικῆς χορωδίας, τῶν ὁμάδων Ε.Σ.Ν., τῶν ὁμάδων σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν ὑποδειγματικὴν ἐκτέλεσιν τῶν κηπουρικῶν ἐργασιῶν, ἐκθέσεων διαφόρων μαθητικῶν ἔργων, προπαρασκευαζομένων κυρίως κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἀπογεύματα, ὅτε θὰ τελῆται καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ ἡ καλυτέρα ἐποπτεία τοῦ ὑπάρχοντος μικροῦ ζωοτροφείου καὶ μελισσοκομείου.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων, ἃς γίνωνται ἀναδασώσεις ἀσκεπῶν χώρων, ἐξυγιάνσεις περιοχῶν σχολείου, τήρησις ἡμερολογίου ἐργασίας τῶν μαθητῶν, ἐκκλησιασμὸς τῶν μαθητῶν καὶ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰς παρελάσεις καὶ τὸν προσκοπισμόν, ἐπισκέψεις ἀσθενῶν καὶ ψυχαγωγία αὐτῶν, ἀλληλογραφία τούτων μὲ τοὺς μαθητὰς ἄλλων σχολείων τῆς Ἑλλάδος ἢ ξένης.

6. Οἱ διδακτικοὶ πειραματισμοὶ ἐπὶ Προτύπων τάξεων ἃς περιορίζωνται κατ' ἀρχὰς εἰς ὀλίγα μαθήματα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τριμεροῦς διδακτικῆς πορείας ἐργασίας, εἰσαγομένων κατὰ σειρὰν τῶν ἑπομένων μαθημάτων: Κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος ἃς διδάσκωνται πειραματικῶς τὰ γλωσσικὰ μαθήματα καὶ τὰ τεχνικά, κατὰ τὸ δεύτερον τὰ μαθηματικὰ καὶ τὰ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, κατὰ τὸ τρίτον τὰ φυσιογνωστικά, κατὰ τὸ τέταρτον τὰ θρησκευτικὰ καὶ τέλος τὰ ἱστορικὰ μαθήματα.

Οὕτω φρονοῦμεν, ὅτι θὰ ὠφελῆται τὸ σύνολον τῶν συναδέλφων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν προσόντων καὶ τῶν ἱκανοτήτων ἀφομοιώσεως αὐτῶν.

7. Οἱ διδάσκαλοι θὰ ὠφεληθῶσι περισσότερον, ὅταν καὶ αἱ λοιπαὶ εἰσαγόμεναι καινοτομίαι χαρακτηρίζωνται ἀπὸ συντηρητικότητα, διότι, ὡς τονίζεται καὶ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν, τὰ σχολεῖα ἡμῶν εἶναι σχολεῖα ἀνάγκης. Αἱ προσπάθειαι ἑπομένως ἡμῶν ἃς τείνωσιν εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος.

Εἰς τὸν τέλειον τύπον τοῦ Προτύπου θὰ φθάσωμεν προοδευτικῶς, ἀφοῦ πληρωθοῦν οἱ ὅροι δημιουργίας ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἀνεγέρσεως τελείων διδακτηρίων κ.τ.τ. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς, ἃς γίνῃ ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Προτύπου, κατὰ τὸ δεύτερον εἰς τὴν δευτέραν τάξιν καὶ κατὰ τὸ τρίτον εἰς τὴν τρίτην καὶ ἃς ἀφήνωνται ἀπερίσπαστοι οἱ διδάσκαλοι μέχρι τοῦ Μαρτίου νὰ ἀποκρυσταλλώνουν ἐν τῇ πράξει τὸ σύστημα αὐτῶν, ἀκολούθως δὲ ἃς παρακολουθοῦν τὰς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι καθ' ὁμάδας ἢ κατὰ μόνας, ἢ καὶ παρουσία τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. (Ἡ σειρὰ ἐπισκεπτῶν θὰ καθορίζεται ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ). Ἃς διατυποῦνται τέλος ἐγγράφως αἱ κύριαι γραμμαὶ τῆς μεθοδικῆς πορείας ἑκάστου μαθήματος, ὥστε περὶ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους καθίσταται ἐφικτὸς ὁ ἀπολογισμὸς τῆς συντελεσθείσης ἐργασίας καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς συντελεσθησομένης τοιαύτης.

Ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἃς καθορίζωνται καὶ τὰ ὑπὸ λύσιν προβλήματα καὶ ἃς λαμβάνωνται σχετικαὶ ἀποφάσεις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἄλλων παραλλαγῶν ἢ ἀποκλίσεων ἐκ τοῦ Ἀναλυτικοῦ προγράμματος, κατόπιν ἀναμετρήσεως προσώπων καὶ δυνάμεων διδασκάλων τε καὶ μαθητῶν.

8. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἃς τηρῶνται αἱ κάτωθι βασικαὶ ἀρχαί, αἵτινες ἐξαίρονται διὰ τὴν Παιδαγωγικήν των ἀξίαν ὑπὸ πολλῶν ἐπιφανῶν παιδαγωγῶν:

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας, β) ἡ πρόσκτησις ἐποπτειῶν, γ) ἡ πρόσκτησις ἐννοιῶν, δ) ἡ κριτικὴ καὶ ὁ αὐτοέλεγχος, ε) ἡ κατασκευὴ τῶν πραγμάτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν — ἀρχὴ τῆς ἐργασίας —, στ') ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδιοφυΐας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὰς μεθόδους τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι, ὡς διασαφηνίζωνται ἐν τῇ «Εἰσαγωγῇ τῆς Παιδαγωγικῆς» τοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου.

9. Ἡ τριμερὴς διδακτικὴ πορεία δὲν θὰ ἐφαρμόζηται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὁμοιόμορφα καὶ ἀμετάβλητα ὡς γενικὴ μορφὴ εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας καὶ ἐφ' ὅλων τῶν προβλημάτων, ἀλλὰ θὰ προσαρμόζηται εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν ἑκάστου μαθήματος καὶ εἰς τὴν φύσιν ἑκάστου παιδὸς καὶ θὰ περιλαμβάνῃ ποικιλίαν μορφῶν ἐργασίας, αἵτινες ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἐν τῇ σελίδι 71 τοῦ βιβλίου μας «Ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας κατὰ τὸ Σχολεῖον Ἐργασίας», ἐνούμεναι κατὰ τὰ βασικά των γνωρίσματα εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας ὁμάδας θ' ἀπαρτίζουσι τὸ σύστημα τῆς γενικῆς μορφῆς ὡς γενικῆς κατευθύνσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

10. Ὁ διδάσκαλος ἃς προσπαθῇ διαρκῶς νὰ ἐνισχύῃ καὶ ἐξελίσσῃ τὰς δημιουργικὰς καὶ παραγωγικὰς ἱκανότητας τῶν μαθητῶν διὰ τοῦ παραδείγματος, διὰ τῆς μεθοδικῆς του διδασκαλίας, διὰ τῶν δηγιῶν του καὶ γενικῶς διὰ τῶν ποικίλων ἑλκυστικῶν μέσων ἀγωγῆς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ καταναγκασμοῦ. Ἃς ἐνισχύῃ τὰς αὐθορμήτους προσπαθείας αὐτῶν, ἃς ἀπομακρύνῃ τὰ παρεμβαλλόμενα κωλύματα, ἅτινα δὲν θὰ δύναται ὁ μαθητὴς ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ τῇ συνεργασίᾳ τῶν συμμαθητῶν του νὰ ἀρῃ, ἃς ὑποβοηθῇ αὐτὸν ὅπως καθίσταται διαρκῶς περισσότερον ἀνεξάρτητος καὶ προσκτᾶται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέραν συνείδησιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ γενικῶς ἃς ἔχῃ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἀγωγὴ καὶ ἡ διδασκαλία πάντων τῶν μαθητῶν σκοπὸν ἔχει νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ ὑποβοηθήσῃ τὴν αὐθόρμητον καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν σωματικῶν, ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων τῶν παίδων καὶ οὐχὶ ἐπιέσῃ καὶ τυποποιήσῃ τὴν ἀτομικότητα αὐτῶν.

11. Ὁ βαθμός, τέλος, ἀρωγῆς τοῦ διδασκάλου μεταξὺ μαθητῶν καὶ μορφωτικῶν ἀγαθῶν ἃς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν παίδων καὶ ἀπὸ τὴν

(Συνέχεια εἰς τὴν Σελίδα 64)

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ[1]

ΔΗΜ. Γ. ΣΙΣΚΟΥ
Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων

Ἀνάγνωσις: «Ἑλληνική μεγαλοψυχία». σ. 128

Διδάσκαλος: Συγγρός Κ. *Τάξις: Στ'*
Μαθηταί: 35 (παρόντες) *Ἔναρξις: 8.45*
11-1-1950 *Λῆξις: 9.30*

Σχολικὸν ἔτος 1949 - 50

Ἐγείρονται τῶν θρανίων, διὰ τοῦ καταλόγου, δύο μαθηταί. Ὁ εἷς ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως τὸ κείμενον, ἐνῶ ἡ τάξις παρακολουθεῖ μὲ ἀνοικτὰ τὰ βιβλία. Ἀυτοχρόνως μία μαθήτρια γράφει εἰς τὸν πίνακα, ἀπὸ μνήμης, τὴν ὀρθογραφίαν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πρώτου μαθητοῦ ἐπακολουθεῖ ἡ διόρθωσις τῶν σφαλμάτων (ἐννοιακῶν ἢ ὀρθογραφικῶν).

Μ. Τί εἶναι Μεσαίωνας ἢ μᾶλλον εἰς ποίαν ἐποχὴν ἀντιστοιχεῖ;

Μ. Βυζαντινὴ ἐποχή.

Μ. 5ος αἰώνας.

Μ. 1000 μ.χ.

Δ. Θέλετε νὰ σᾶς τὸ πῶ;

Μ. Ὄχι, θὰ τὸ βροῦμε ἐμεῖς στὰ σπίτια μας.

Μ. Τί εἶναι προπαγάνδα; (Δίδεται κατάλληλος ὁρισμὸς ὑπό τινος μαθητοῦ).

Μ. Πειράσει, εἶχε φυλακισθῆ, διατὶ ἡ κατάληξις τῆς μιᾶς λέξεως γράφεται μὲ ει, καὶ τῆς ἄλλης μὲ ῆ;

Δ. Τοῦ πρώτου εἶναι ἐνεργητικῆς φωνῆς, τοῦ δ' ἄλλου παθητικῆς.

Μ. Τί θὰ πῆ κατακυλισμός, ἔφεδρος, ἀπόπαρη;

Δ. (Ἑρμηνεύει τὰς λέξεις).

Εἶτα ἐγένετο ψυχολογικὴ καὶ πραγματικὴ ἐπεξεργασία καὶ διετυπώθησαν κρίσεις, φανταστικαὶ εἰκόνες, ἠθικὰ συμπεράσματα ὡς καὶ ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ μαθήματος.

Αἱ ἐρωτήσεις τοῦ διδάσκοντος ἀπευθύνονται πρὸ παντὸς εἰς τὴν κρίσιν τῶν μαθητῶν, κατευθύνουσι τὴν προσοχὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ ὁδηγοῦν τούτους εἰς νέους τομεῖς δράσεως.

Παρακολουθήσαντες διδάσκαλοι *(Μετεκπαιδευόμενοι)*

1) Κ. Τολίκας, 2) Ἠλ. Μόδονα, 3) Ἰ. Μάρας.

II. Ἀριθμητικὴ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΩΡΑ.

Ὁ διδ)λος, ἅμα τῇ εἰσόδῳ του εἰς τὴν τάξιν γράφει εἰς τὸν πίνακα τὸ ἑξῆς πρόβλημα συνθέτου μεθόδου τῶν τριῶν:

1ον) «10 ἐργάται σκάπτουν μίαν ἄμπελον 12 στρεμμάτων εἰς 5 ἡμέρας. Εἰς πόσας ἡμέρας 15 ἐργάται θὰ σκάψουν μίαν ἄμπελον 36 στρεμμάτων;».

Μ. Τί εἶναι στρέμμα;

Δ. Στρέμμα εἶναι..... (ἀκολουθεῖ κατάστρωσις)

ἐργ.	στρ.	ἡμ.	ἡμ.	ἐργ.	ἡμ.
10	12	5	X;	15	36

10 ἐργ. 12 στρ. 5 ἡμ.
15 » 36 » X;

Οἱ μαθηταὶ ἀφήνονται 5' τῆς ὥρας νὰ καταστρώσουν τὸ πρόβλημα. Εἶτα γράφεται ἀπὸ τὸν διδ)λον εἰς τὸν πίνακα:

$$X = 5 \cdot \frac{10}{15} \times \frac{36}{12}$$

α) 10 ἐργάται σκάπτουν μίαν ἄμπελον 12 στρ. εἰς 5 ἡμ. περισσότροι ἐργάται θ' ἀσκάψουν πάλιν 12 στρ. εἰς ὀλιγωτέρας ἡμέρας. Ἄρα τὰ ποσὰ (ἐργάται — ἡμέραι) εἶναι ἀντίστροφα καὶ πολαπλασιάζομεν τὸν ὑπεράνω τοῦ X ἀριθμὸν ἐπὶ τὸ κλάσμα ὅπως ἔχει.

β) 10 ἐργάται σκάπτουν μίαν ἄμπελον 12 στρ. εἰς 5 ἡμέρας. Οἱ αὐτοὶ ἐργάται θὰ σκάψουν μίαν ἄμπελον περισσοτέρων στρεμμάτων εἰς περισσοτέρας ἡμέρας. Ἄρα τὰ ποσὰ (στρ. — ἡμέραι) εἶναι ἀνάλογα καὶ πολλαπλασιάζομεν τὸν ὑπεράνω τοῦ X ἀριθμὸν ἐπὶ τὸ κλάσμα ἀντεστραμμένον.

2ον) Διὰ νὰ κατασκευασθοῦν 15 παιδικαὶ ἐνδυμασίαι μὲ ὕφασμα πλάτους 1 1)4 πήχεως ἐχρειάσθησαν 45 πήχεις, διὰ νὰ κατασκευασθοῦν 24 ὅμοιαι ἐνδυμασίαι μὲ ὕφασμα πλάτους 1 1)2 πήχ. Πόσοι πήχεις θὰ χρειασθοῦν;

Καθ' ὃν χρόνον ἔλυεν, σιωπηρῶς, ἡ τάξις τὸ ἀνωτέρω πρόβλημα ὁ διδ)λος ἰχνογράφει ἐπὶ τοῦ πίνακος, δι' ἐγχρώμων κιμωλιῶν, τὸν χάρτην τῆς Γαλλίας.

Ἐκ τοῦ ἐπακολουθήσαντος ἐλέγχου διεπιστώθη, ὅτι τὸ πρόβλημα ἐλύθη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῆς τάξεως.

III Γεωγραφία «Περὶ Γαλλίας»

ΤΡΙΤΗ ΩΡΑ.

Καλοῦνται διὰ καταλόγου, τρεῖς μαθηταὶ νὰ ἐγερθῶσι πρὸ τοῦ πίνακος. Εἰς μαθητὴς ἐκ τῶν τριῶν ἐρωτᾶ μίαν μαθήτριαν:

— Μ. Ποιὰ ὄρη ἔχει ἡ Γαλλία;

— ..... (ἀπάντησις)

— Μ. Πές μου μὲ ποιὰ κράτη συνορεύει;

— Μ. ..... (ἀπάντησις)

— Μ. Ποιες πόλεις ἔχει;

— Μ. ..... (ἀπάντησις) ἐνῶ ταυτο-

---

[1] Ἀποσπασμα ἀνεκδότου ἐργασίας ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω ἐπικεφαλίδι τίτλον.

χρόνως δεικνύει τὰς θέσεις τῶν ἀνωτέρω γεωγραφικῶν στοιχείων εἰς τὸν κατασκευασθέντα, ὑπὸ τοῦ διδ)λου, χάρτην.

Ἐν συνεχείᾳ ἐρωτῶνται, οἱ ἐξελθόντες τῶν θρανίων των τρεῖς μαθηταί, ὑπὸ ἄλλων συμμαθητῶν των καὶ ἐπὶ ἄλλων στοιχείων τῆς ἐξεταζομένης χώρας (ποταμοί, προϊόντα, κλῖμα, πολίτευμα, θρησκεία, θέσις ὡς πρὸς τὴν Εὐρώπην, πληθυσμὸς ἐν συγκρίσει μὲ τὸν τοιοῦτον τῆς Ἑλλάδος).

— Δ. Ἡ Γαλλία ἔχει καὶ πολλὰς ποταμοδώρυγας.

Ἐπακολουθεῖ γόνιμος συζήτησις διὰ τὰς ἀποικίας, ἐξ ἧς μαρτυρεῖται, ὅτι οἱ μαθηταὶ κατέχουν καλῶς τὰ διδαχθέντα, προετοιμάζονται ἐκ σοβαρῶν πηγῶν, ἀσκοῦνται εἰς λογικὴν σκέψιν κατέστησαν ἱκανοὶ νὰ θέτουν, μετὰ τὴν συζήτησιν, θέμα πρὸς ἔρευναν, εἶναι εὐγενεῖς, διψοῦν πρὸς μάθησιν, καλῶς ἐνδεδυμένοι καὶ ἄκρως καθαροί.

Κατὰ τὴν διδ)λίαν δὲν ἠτιολογήθη δεόντως ἡ αἰτιώδης σχέσις μεταξὺ κλίματος καὶ προϊόντων.

Ι. Ἀνάγνωσις τὸ «χιόνι»

Δ)σσα : Ἀλ. Μάνου — Τάξις : Βα
Μαθηταί : 34 — Ἔναρξις : 10.40'
12-1-1950 — Λῆξις : 11.20'

Σήμερον χιονίζει. Οἱ μαθηταὶ εἰσῆλθον ἐν τῇ αἰθούσῃ πλήρεις χαρᾶς καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ Διδ)σσα γράφει εἰς τὸν πίνακα τὸ κατωτέρω ποίημα :

Τὸ χιόνι

Ἔξω δῆτε χιονίζει
τί χαρά μας παιδιά !
Ὅλη ἡ πλάση φαντάζει
σὰν λεπτὴ ζωγραφιά.

Τὸν χιονάνθρωπο φτειάχτε
κεῖ στὴν πέτρα ψηλά,
ρίχτε σφαῖρες χιονάτες
παιχνιδάκια τρελλά.

Οἱ μαθηταὶ γράφουν τὸ ποίημα εἰς τὰ τετράδιά των καὶ ἀκολούθως ἐγειρόμενοι τῶν θέσεών των διαδοχικῶς, δεικνύουν τὰ γραπτά των εἰς τὴν διδ)σαν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ διδ)σσα γράφει εἰς τὸν πίνακα (οἱ δύο πλευρὲς τῆς αἰθούσης ἔχουν ἐντοιχισμένους πίνακας) τὰ ἑξῆς :

Ἕνας	πολλοὶ
.....	Οἱ ξυλουργοὶ
.....	οἱ μεταλλουργοὶ
.....	οἱ κυνηγοὶ
.....	οἱ σκύλοι
ὁ λαγὸς	.....
ὁ στρατὸς	.....
ὁ ἀρχηγὸς	.....
ὁ φαρμακοποιὸς	.....
ὁλύκος	.....

Ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ ποιήματος δὲν ἐγένετο συζήτησις, καθ' ὅτι εἶχε προηγηθῆ τοιαύτη κατὰ τὴν προηγουμένην διδακτικὴν ὥραν.

Ἐν συνεχείᾳ οἱ μαθηταί, τῇ προτροπῇ τῆς διδ)σης, ἀναγιγνώσκουν εἰς τὴν σελίδα 75 τοῦ Ἀναγνωστικοῦ των «Κρινολούλουδα» μάθημα ἐξ 20 στίχων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγνώσεως διευθύνει τὴν τάξιν εἰς μαθητής, ἐνῷ ἡ διδ)σσα ἐλέγχει τὰ τετράδια τῶν μαθητῶν. Ὁ ἀναγιγνώσκων μαθητὴς συνήθως δὲν ἀκούεται ἀπὸ τὴν τάξιν λόγῳ θορύβου, ἐλαφροῦ μέν, ἀλλὰ ἐνοχλητικοῦ. Εἰς ἄλλην ὥραν ἡ αὐτὴ διδ)σσα, εὔχαρις πάντοτε καὶ διδακτικῶς πλήρως ἐξωπλισμένη, συνεχίζει τὰ Ἑλληνικά. Ἀναγιγνώσκει ἡ ἰδία λίαν προσηκόντως, τῶν μαθητῶν ἀκροωμένων μὲ κλειστὰ βιβλία. Εἶτα ἀναγιγνώσκουν σιωπηρῶς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον οἱ μαθηταὶ καὶ ἀκολουθεῖ προβολὴ ἀποριῶν.

— Μ. Τί εἶναι τὸ σιτάρι;

— Ἡ διδ)σσα ἐξάγει ἀπὸ ἑταζέραν ἕνα μπουκαλάκι μὲ σιτάρι, καὶ παρέχει πληροφορίας συντόμως περὶ τῆς καλλιεργείας του.

— Μ. Τί θὰ πῆ ἄφθονες, λατόμοι,...

— Δ. (Ἑρμηνεύει)

Μετὰ ταῦτα ἐξέρχονται 17 μαθηταὶ πρὸ τῶν ἐντοιχισμένων πινάκων καὶ γράφουν ὀρθογραφίαν καθ' ὑπαγόρευσιν, ἀλάνθαστον ἐν πολλοῖς.

Οἱ μαθηταὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφήνοντο ἐλευθέρως νὰ αὐτενεργήσουν εἰς τὴν διατύπωσιν ἀποριῶν. Ἡ ὅλη ἐργασία προσέλαβεν ἐνιαίαν μορφήν. Αἱ ἐρωτήσεις τῆς διδασκούσης ἀφυπνιστικαί, παρορμητικαί.

Ἀνάγνωσις «Ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ δύο τελετές σ. 16

Δ)λος: Χρ. Γεωργακόπουλος — Τάξις: Εη
Μαθηταί: 36 — Ἔναρξις: 08 55'
18 - 1 - 1950 — Λῆξις: 09 35'

Ἡ αἴθουσα ἀκατάλληλος διὰ τὸν ὃν χρησιμοποιεῖται σκοπόν, λόγῳ μεγάλης στενότητος χώρου (35 περίπου τ. μ.).

Ἐν ἀρχῇ οἱ μαθηταὶ γράφουν εἰς τὰ πρόχειρα τετράδιά των ὀρθογραφίαν τριῶν στίχων, τοὺς ὁποίους ἀπομνημονεύουν καθ' ἑκάστην.

Ἀκολούθως ἀναγιγνώσκουν διαδοχικῶς οἱ μαθηταὶ τὸ ἀνωτέρω ἀναγνωστικὸν κεφάλαιον. Ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν ἀναγινώσκει ἓν τμῆμα, τῆς ἀπολύτου προτιμήσεώς του. Τὸ κεφάλαιον εἶναι ἐκτεταμένον καὶ σήμερον γίνεται ἀνακεφαλαίωσις τοῦ κατὰ τμήματα ἐπεξεργασθέντος κεφαλαίου τούτου εἰς προηγουμένας ἡμέρας. Μία μαθήτρια ἀποδίδει τὸ νόημα τοῦ μαθήματος, τὰ κενὰ τοῦ ὁποίου συμπληροῦνται, εἰς τὸ τέλος, ὑπὸ τῆς τάξεως. Ἐγένετο συσχέτισις περιεχομένου καὶ ἐπικεφαλίδος τοῦ μαθήματος, εὑρέθησαν τὰ καλλιλογικὰ σημεῖα, διέκριναν τὰς ὡραίας φράσεις καὶ λέξεις. Εἰς τὸ τέλος τῆς διδακτικῆς ὥρας γίνεται ἔλεγχος τῆς ὀρθογραφίας τῶν μαθητῶν ὑπὸ τοῦ διδ)λου, ἐνῷ εἰς τὴν Στ' τάξιν ἡ διόρθωσις αὕτη γίνεται ὑπὸ ὁμαδαρχῶν τῆς αὐτῆς τάξεως κατὰ τὰ διαλείμματα.

— Δ. Ἑλληνικά. Θὰ πάρετε παρακάτω σελίδα 31 «Ὁ ἀσκληπιός».

Οἱ μαθηταὶ εἶναι εἰς τὰ θρανία τοποθετημένοι ἀκριβῶς φύλου καὶ κατ' ἀνάστημα.

Παρακολουθήσαντες διδ)λοι:

1) Ἠλ. Δόμονα, 2) Ἰωαν. Μάρας.

ΩΡΑ ΔΕΥΤΕΡΑ

II. Γεωγραφία: Γενικαὶ παρατηρήσεις διὰ τὴν Ἑλλάδα»

Ἅπαντες οἱ μαθηταὶ τοποθετοῦν πρὸ τῶν θέσεών τους γεωφυσικοὺς χάρτας. Ὁ μαθητὴς Νῖκος Παπαδημητρίου ἀναγιγνώσκει τὰς κατωτέρω παρατηρήσεις του:

1) «Τὸ Ἰόνιον πέλαγος εἶναι πολὺ βαθύ, ἄνω τῶν 1000 μέτρων ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ Αἰγαῖον ποὺ εἶναι ρηχὸ καὶ ποὺ μόνο στὸ Κρητικὸ πέλαγος εἶναι βαθύ, ἄνω τῶν 1000 μ. καὶ κοντὰ στὶς βόρειες Σποράδες.

2) Τὰ περισσότερα νησιὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι στὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ Ἰόνιον ποὺ ἔχει λίγα.

3) Τὸ σχῆμα τῆς Ἑλλάδος κάνει ἕνα Γ καὶ τὸ ἄκρωτήριά του εἶναι τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἔχει πολλὰ νησιά.

4) Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Θεσσαλία ἔχουν πολλοὺς κόλπους, ἐνῷ ἡ ἔκτασις ἀπὸ τὴν Θεσ)νίκη ἕως τὴν Ἀλεξανδρούπολη εἶναι μᾶλλον εὐθεῖα.

5) Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλοὺς αὐτομάτους καὶ ἐπιτηρουμένους φάρους, διότι ἔχει πολλὰ ἀκρωτήρια.

6) Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ὅλη ὀρεινὴ καὶ ἔχει πολὺ λίγες πεδιάδες, ὅπως τὴ Θεσσαλική, ποὺ τὶς σημειώνει ὁ γεωφυσικὸς χάρτης μὲ πράσινο χρῶμα.

7) Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλὰ ἀκρωτήρια καὶ γι' αὐτὸ ἔχει πάρα πολλοὺς φάρους, γιὰ νὰ μὴν συγκρούωνται τὰ πλοῖα τὴ νύχτα καὶ βουλιάζουν.

8) Παρατηρῶ, ὅτι τὸ ὄρος Πίνδος εἶναι μεγάλο, ὡσαύτως καὶ ὁ Ὄλυμπος.

9) Δὲν εἶναι οὔτε πολλὰ ἕλη, οὔτε πολλὲς λίμνες, διότι τὰ ἕλη ποὺ ὑπῆρχαν τὰ ἀποξηράναμε».

(Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ διδ)λος παρατηρεῖ ἀτακτοῦντα μαθητήν. Δὲν ἐπηκολούθησε συζήτησις τῆς τάξεως.

Ἀναγιγνώσκει καὶ ἕτερος μαθητὴς τὰς ἰδικάς του παρατηρήσεις καὶ τέλος ὁ διδ)λος γράφει ἐπὶ τοῦ πίνακος:

Ἑλλὰς (Ἑλλ. χερσόνησος)

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι χώρα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Εἶναι χώρα Εὐρωπαϊκὴ κειμένη εἰς τὸ κέντρον τριῶν Ἠπείρων (Εὐρώπης — Ἀφρικῆς Ἀσίας) Εἶναι χώρα ὀρεινή. Μεγαλυτέρα ὀροσειρὰ εἶναι ἡ Πίνδος. Ὑψηλότερο ὄρος ὁ Ὄλυμπος. Πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης. Σπουδαιότεροι ποταμοί:

Ἕβρος, Ἀξιός, Πηνειός, Εὐρώτας κ.λ.π. Οἱ ποταμοὶ τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πλωτοί. Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι εὔκρατον καὶ εὐνοεῖ τὴν καλλιέργειαν τῶν δημητριακῶν καὶ εὐγενῶν προϊόντων (ἔλαιον, σταφίδα, καπνός).

Δάση ἔχει ὀλίγα (πεύκης, ἐλάτης, βαλανιδιᾶς). Ὀρυκτὰ ἔχει λίγα (λιγνίτη κυρίως) ἀπὸ μνήμης) ἀπὸ μνήμης).

Παρακολουθήσαντες συνάδελφοι:

1) Κούλα Καράλη. 2) Λάμπρον Χαρ. 3) Διον. Μπίθας.
4) Ἰωαν. Μάρας. 5) Ἠλ. Δόμονα.

III. Ἀριθμητικὴ

ΩΡΑ ΤΡΙΤΗ

Ἐν ἀρχῇ ὁ διδ)λος ἀναγιγνώσκει ἀπὸ ἓν βιβλίον, κεφάλαιον ἀναφερόμενον εἰς τὸν Μυστρᾶν καὶ τὴν Σπάρτην. Ἀκολούθως ἐγείρεται εἰς μαθητὴς εἰς τὸν πίνακα καὶ μία μαθήτρια τοῦ ὑπαγορεύει τὸ ἑξῆς πρόβλημα:

«Ἕνα παιδάκι εἶχε 0,025 δρχ. καὶ ὁ πατέρας του τοῦ ἔδωσε ἀκόμη 0,030 δρχ. καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐξόδευσε γιὰ διάφορα 0,036δρχ. Πόσα λεπτὰ τοῦ ἔμειναν;» Τὸ πρόβλημα ἐλύθη ἐπιτυχῶς.

Τὴν θέσιν τοῦ προβλήματος ἠκολούθησε κατανόησις, κατάστρωσις αὐτοῦ, ἔκφρασις τῆς σκέψεως ὑπὸ τοῦ λύοντος τοῦτο μαθητοῦ καὶ ἐκτέλεσις τῆς πράξεως. Ἐν συνεχείᾳ ἡ τάξις ἠσχολήθη μὲ πολλαπλασιασμὸν κλασμάτων, πρόσθεσιν καὶ ἀφαίρεσιν.

Παρακολουθήσαντες διδ)λοι:

1) Ἠλ. Δόμνα. 2) Χαρ. Λάμπρου.

IV Φυσικὴ Πειραματικὴ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΩΡΑ

Ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ μαθήματος δίδονται ὑπὸ τοῦ διδ)λου αἱ κάτωθι ἐρωτήσεις, ἐφ' ὧν ἀπήντησαν γραπτῶς οἱ μαθηταί, ἐργασθέντες σιωπηρῶς:

1) «Γιατὶ τὸν χειμῶνα τὰ τζάμια τῶν σπιτιῶν καλύπτονται μὲ ἕνα λεπτὸ στρῶμα ὑδρατμῶν;»

2) «Ἡ πτῶσις τῶν φύλλων τῶν δένδρων εἶναι φυσικὸν ἢ χημικὸν φαινόμενον;»

Οἱ μαθηταὶ ἀνέγνωσαν ἅπαντες τὰς ἐργασίας των. Εἰς ἐρώτησίν μου ἐὰν ἐκτελοῦνται ὅλα τὰ πειράματα, ἐλάβομεν τὴν ἀπάντησιν, ὅτι τὰ δυσκολώτερα ἐκ τούτων ἐκτελοῦνται εἰς τὸ ἐργαστήριον ὑπὸ καθηγητοῦ τῆς Φυσικῆς.

Παρακολουθήσαντες συνάδελφοι: *Οὐδείς.*

V Χειροτεχνία

ΠΕΜΤΗ ΩΡΑ

Οἱ μαθηταὶ ἀλλάσσουν θέσεις καὶ τοποθετοῦνται κατ' ἐλευθέραν βούλησιν, καθ' ὁμάδας. Διὰ τοὺς εὐσώμους μαθητὰς τὰ ὑπάρχοντα θρανία δὲν θεωροῦνται ἐξυπηρετικά, τόσον διὰ τὸ μάθημα τῆς Χειροτεχ-

νίας, ὅσον καὶ διὰ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα.

Ἡ αἴθουσα παρουσιάζει καὶ ἄλλην ἀτέλειαν: Ἐπικοινωνεῖ μὲ τὴν αἴθουσαν τῆς Στ' μὲ δύο θύρας καὶ κατ' ἀνάγκην ὁ θόρυβος τῆς μιᾶς τάξεως ἀκούεται καὶ εἰς τὴν ἄλλην.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διδακτικῆς ὥρας οἱ μαθηταὶ ἀφήνονται ἐλεύθεροι νὰ κατασκευάσουν ἔργα τῆς ἀρεσκείας των. Οὕτω μία ὁμὰς ἐργάζεται μὲ χαρτοπλεκτικήν, ἑτέρα μὲ ἐπικολλητικὴν καὶ τρίτη μὲ συρματοπλεκτικὴν κ.ο.κ. Τὸ πλῆθος τῶν ὑλικῶν μαρτυρεῖ τὴν οἰκονομικὴν εὐρωστίαν τῶν μαθητῶν, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ὄρεξις τῶν ὁποίων φαίνεται νὰ εὑρίσκεται ἐν ὑφέσει εἰς τὸ μάθημα τοῦτο, προφανῶς λόγῳ τῆς κοινωνικῆς προελεύσεώς των.

Παρακολουθήσαντες διδ)λοι

1) Κων. Παναγιωτίδης. 2) Δημ. Τσίπρας.

Μονοθέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον
Πειραματικοῦ Σχολείου Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Διδ)λος: Λ. Πετρίδης. (1) Παρ. τάξεις: ΓΔΕΣ τ.
Μαθηταί: 19+12 Ἔναρξις: 08 50'
25 - 1 - 1950 Λῆξις: 09 30'

Ὁ διδ)λος ἀρχίζει τὴν ἐργασίαν του μὲ ἀνάγνωσιν ἐν τῇ Δ.' τάξει, μὲ τὸ κεφάλαιον: «Ἡ ἐλιά» καὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμιώριον μὲ τὴν Γ.' τάξιν, ἀνάγνωσιν, τὸ κεφάλαιον: «Ἡ μεγάλη νύκτα».

(Αἱ λοιπαὶ τάξεις ἀσχολοῦνται, σιωπηρῶς, μὲ τὴν ὀρθογραφίαν).

Ἡ πορεία, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ὁ διδ)λος εἰς ἀμφοτέρας τὰς τάξεις ἦτο περίπου ἡ κάτωθι:

Κατ' ἀρχὰς ἐξήτασε μεθοδικῶς τὸ προηγούμενον, ἐξ οὗ κατεδείχθη ὅτι οἱ μαθηταὶ ἦσαν κάτοχοι αὐτοῦ. Εἶτα, δι' εὐστόχου ἀφορμήσεως εἰσῆγε τὴν τάξιν εἰς τὸ νέον, διὰ καταλλήλου ἀναγνώσεως τούτου. Ἠκολούθει ἄρσις γλωσσικῶν δυσκολιῶν, διατύπωσις ἀπορριῶν καὶ σύντομος γόνιμος συζήτησις πέριξ τοῦ περιεχομένου.

Ι. Ἀνάγνωσις «Δαδί, δαδί».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΩΡΑ

Παροῦσαι καὶ αἱ Α' καὶ Β' τάξεις

(Τάξεις Α')

Ἀνέγνωσαν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ ἀλανθάστως τὴν σχετικὴν πινακίδα τοῦ Ἀλφαβηταρίου, πρῶτον ὁμαδικῶς (γεγωνυῖα τῇ φωνῇ) καὶ εἶτα μεμονωμένως.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ διδ)λος ἔγραψεν εἰς τὸν πίνακα τὴν λέξιν: δεματάκι, καὶ καλεῖ τοὺς μαθητὰς (6) νὰ ἐξέλθουν ἕνας, ἕνας καὶ νὰ τοῦ εἴπουν ψιθυριστὰ εἰς τὸ αὐτὶ τί ἔγραψε. Τὸ ἴδιον ἐπανελήφθη μὲ τὴν λέξιν «Δῆμος». Ἐν συνεχείᾳ τοὺς λέγει νὰ ἀντιγράψουν «δύο σειρές» καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν Β'. τάξιν ('Ελληνικά».

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον οἱ μαθηταὶ τῶν Ε.' καὶ Στ.' τάξεων, παραλαμβάνουν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τ τάξεως βιβλία τῆς ἀρεσκείας των καὶ ἀναγινώσκο σιωπηρῶς. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἡμιωρίου εἰσῆλθεν ἐν αἰθούσῃ ὁ Γυμνασιάρχης τοῦ Πειραματικοῦ Βερ νης, ὅστις ἀνέγνωσε κατάλογον τῶν μαθητῶν. Ἀπό τες τρεῖς. Ἐν συνεχείᾳ ἐζήτησε τὰ στοιχεῖα τεσσ ρων μαθητῶν ἀναφορικῶς μὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ π τρός, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Μαθητολογίου. Ἐκ τε των οἱ δύο ἦσαν τέκνα ἰατρῶν, ὁ τρίτος υἱὸς ἀστυν μικοῦ καὶ ὁ τέταρτος ἐμπόρου.

ΙΙ. Γεωμετρία

ΩΡΑ ΤΡΙΤΗ

Πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὴν διδ)λίαν τοῦ μαθήματος ναγνώσεως εἰς τὴν Ε' τάξιν δίδει ὡς σιωπηρὰν ἐργ σίαν εἰς τὴν Στ' τάξιν τὸ κάτωθι πρόβλημα:

«Ἔχομεν 2 κιβώτια τὸ Α'. εἶναι σχήματος ὀρθ γωνίου παραλληλεπιπέδου μὲ μῆκος 1,2 μ. πλάτος 8 μ. καὶ ὕψος 0,7. Τὸ Β'. εἶναι σχήματος πλαγί παραλληλεπιπέδου μὲ μῆκος 0,9, πλάτος 0,8 μ. κ ὕψος 1,3 μ. Ποιό εἶναι μεγαλύτερο;»

Μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ ἡμιωρίου ἀναγνώσεως (π τέρας καὶ παιδιά, ποίημα), εἰς τὴν Ε'. τάξιν, μετ φέρεται εἰς τὴν Στ' τάξιν διὰ τὰ ἑλληνικὰ δίδων ε τὴν Ε' τάξιν, ὡς σιωπηρὰν ἐργασίαν, τὸ κατωτέρ πρόβλημα:

«Ἔχομεν δύο οἰκόπεδα τὸ Α' σχήματος ὀρθογω νίου παραλληλογράμμου μὲ μῆκος 16.3 μ. καὶ πλ τος 12 μ. Τὸ Β' σχήματος πλαγίου παραλληλογράμ μου μὲ μῆκος 15 μ. καὶ πλάτος 9,8 μ. Πόση εἶναι ἐπιφάνεια τοῦ καθενός;»

Παρακολουθήσαντες διδ)λοι

1) Ι. Γιακαμόζης, 2) Μ. Γρηγοράκης

ΙΙΙ Ἀριθμητικὴ

ΤΕΤΑΡΗ ΩΡΑ

(Τάξις Γ')

Ἡ τάξις, τῇ προτροπῇ τοῦ διδ)λου, ἀσχολεῖται μ ἐπανάληψιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς προπαιδείας ἀπὸ τοῦ 1 - 7 καὶ λύσιν, ἀπὸ μνήμης, ἁπλῶν προβλημάτων ἐκ τοῦ ἀμέσου περιβάλλοντος τῶν μαθητῶν. Κατεδείχθη ὅτι οἱ μαθηταὶ ἔχουν σαφῆ συνείδησιν τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πράξεων, ἔχουν ἀνεπτυγμένην τὴν μαθηματικὴν σκέψιν καὶ ἐπιτυγχάνουν ὀρθὰς λύσεις.

Παρακολουθήσαντες συνάδελφοι

1) Ι. Γιακαμόζης, 2) Θ. Πλατανιᾶς, 3) Μάριος Πετρᾶτος.

Κατόπιν ἀδείας τοῦ διδάσκοντος ἀντεγράψαμεν τὸν κατάλογον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονοθεσίου σχολείου, ὅστις ἔχει ὡς κάτωθι:

1) Ἄντερσεν: Παραμύθια
2) Καλόδη: Ὁ Πιπίνος.
3) Μάλο: Τὸ λιμάνι τοῦ Θεοῦ.

(1) Νῦν Ἐπιθεωρητής.

4) Δαβὶδ Κόπερφιλδ.
5) Ἀλέξιος Γκρίμ: Παραμύθια καὶ ἄσματα.
6) Π. Δέλτα: Παραμύθια καὶ ἄλλα.
7) Γίτας Σαρδελιάνου: α) Ἡ κυρὰ τῆς γῆς, β) Χαμένες νύχτες, γ) Ἦταν καὶ δὲν ἦταν, δ) Ἡ ἀνεξιοποιία, ε) Ἡ Κοκκινοσκουφίτσα.
8) Ἕλλης Ἀλεξίου: Ὁ χοντρούλης καὶ ἡ πηδαχτή.
9) «Ἀνάπλασις τῶν παίδων».
10) Ἰουλίου Βέρν: Τύχαι 3 Ρώσσων καὶ 3 Ἀγγλων.
11) Ἀλ. Δουμᾶ: α) Οἱ περιπέτειες ἑνὸς ἱππότη, β) Τὰ ἀτοιχνιμονεύματα τοῦ τετραπέρατου.
12) Μάλλος: Μὲ οἰκογένεια. Ὁ Ρομπέν τῶν δασῶν.
13) Ἄλκη Τροπαιάτη: Στὸ πέλαγος μὲ τὴν Παναγιά.
14) Π. Δέλτα. α) τὸν καιρὸ τοῦ Βουλγαροκτόνου, β) Γιὰ τὴν πατρίδα, γ) Νὰ τὰ ποῦμε.
15) Στέπα: Γύρω ἀπὸ τὴν φυσική.
16) Ἄλκη Τροπαιάτη: Τὸ κρυφὸ σχολειό.

I. Λεκτικαὶ ἀσκήσεις «Ὁ χρόνος»

Διδ)σα: Παπαμιχαὴλ Βασ. Τάξις: Αη
Μαθηταί: 29 Ἔναρξις: 0945'
1-2-1950 Λῆξις: 1030'

Λόγῳ ἐλαφρᾶς κακοκαιρίας ἡ πρωϊνὴ προσευχὴ δὲν ἐγένετο εἰς τὴν αὐλήν, ἀλλὰ ἐντὸς τῆς αἰθούσης.

Μ. Καλημέρα σας.

Λ. Καλημέρα. Σήμερα μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ κάτι ἄλλο. Καλὸ μῆνα!

Ἀκολουθεῖ συζήτησις διὰ νὰ κατανοηθῇ ἡ ἔννοια τοῦ μηνός, ἐξ ἧς φαίνεται ἡ συγκεχυμένη εἰκὼν τῶν μαθητῶν διὰ τὸν χρόνον, τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ἔτους ἡ διδ)σσα διὰ πολλῶν παραδειγμάτων ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποσαφηνίσῃ. Λαμβάνει ὡς σημεῖον ἀφετηρίας τὴν περυσινὴν Βασιλόπητταν καὶ τέρμα τὴν ἐφετινὴν τοιαύτην.

Ἔπειτα τοὺς λέγει, ὅτι ἀνάμεσα εἰς αὐτὸ τὸ διάστημα θὰ περάσῃ ὁ χειμῶνας καὶ θὰ ἔλθῃ ἡ ἄνοιξις, τὸ καλοκαίρι, θὰ μεταβοῦν στὶς ἐξοχές, θὰ ξανάλθουν νὰ ἐγγραφοῦν εἰς τὴν Β.' τάξιν.

— Μ. Ἐγὼ ἐνόμιζα κυρία πὼς ἕνας χρόνος εἶναι ἀπὸ τὴν μία Κυριακὴ στὴν ἄλλην.

Μ. Ἐγὼ νόμιζα κυρία ἕνας χρόνος εἶναι δύο μῆνες.

Μ. Ἕνας χρόνος εἶναι δώδεκα μῆνες.

Λ. Ἕνας χρόνος εἶναι δώδεκα μῆνες.

Ἔπειτα περιορίζονται εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ μηνὸς καὶ κατανοοῦν, ὅτι τώρα ἔχουμε Φεβρουάριον.

Ἡ διδ)σσα γράφει σιγὰ-σιγὰ εἰς τὸν πίνακα τὴν λέξιν Φεβρουάριος καὶ συγχρόνως τὴν συλλαβίζει. Οἱ μαθηταὶ τὴν ἀναγιγνώσκουν καὶ οὗτοι ἐν χορῷ καὶ λέγουν, ὅτι «τὸ-δὲν τὸ μάθαμε». Τὸ γράφουν εἰς τὸν πίνακα.

II. Ἀνάγνωσις

ΔΕΥΤΕΡΑ ΩΡΑ

Λ. Τώρα θέλω νὰ μοῦ πῆτε μιὰ φράσι ἢ μιὰ λέξι βγαλμένη ἀπὸ τὴν προηγουμένη συζήτησι.

— Μ. Φεβρουάριος.

— Ἕνας χρόνος ἔχει δώδεκα μῆνες.

Οἱ μαθηταὶ ἐξάγουν τὰς ἀτομικάς πινακίδας των, ἀπὸ κόντρα-πλακέ, καὶ σχηματίζουν τὴν φράσιν μὲ πλαστιλίνη. Ἐμφανίζουν καλλιγραφικὴν δεξιότητα καὶ μυϊκὴν ἱκανότητα. Ἡ ἐργασία διεξάγεται ὅλως ἀθορύβως καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι ἀφοσιωμένοι ὁλοψύχως εἰς αὐτήν.

III. Ἀνάγνωσις - Ἀριθμητικὴ

ΤΡΙΤΗ ΩΡΑ

Ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τῆς τάξεως ἐκ τοῦ διαλείμματος εἰσέρχεται μία μαθήτρια, ἀποφοιτήσασα τοῦ Πειραματικοῦ προσφάτως, καὶ προσφέρει εἰς τὴν διδ)σσαν καὶ τοὺς μαθητὰς καραμέλλες, διὰ τὰ γενέθλιά της τὰ ὁποῖα ἑώρτασε χθές. Ἡ διδ)σσα ἐξηγεῖ εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι τὴν εἶχε ἄλλοτε μαθήτρια εἰς τὴν Α.' τάξιν καὶ εἶχαν καθιερώσει νὰ κερνοῦν τὴν τάξιν ὅσοι γιορτάζουν. Εἶτα ἀσχολεῖται μὲ τὸ γράμμα β. Γράφει στὸν πίνακα:

Ββ, Ββ, Ββ, Ἐπὶ τινὰ λεπτὰ τῆς ὥρας οἱ μαθηταὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀντιγραφὴν τοῦ φθόγγου β εἰς τὰ τετράδιά των καὶ ἀκολούθως, τῇ προτροπῇ τῆς διδ)σσης ἐξάγουν ἀπὸ τὰ πάνινα σακκουλάκια των ξηρὰ φασόλια.

— Ξεχωρίστε ἐννέα φασόλια καὶ τὰ ἄλλα νὰ τὰ βάλετε στὴν σακκουλίτσα σας.

3+6, 8+1, 5+4, 7+2

Εἷς μαθητὴς σχηματίζει εἰς τὸ ἀριθμητήριον τῆς τάξεως καὶ γράφει παραπλεύρως εἰς τὸν πίνακα.

.....	....	5+4=9
...	.....	3+6=9
.	.....	1+8=9
.....	..	7+2=9

Παρακολουθήσαντες διδάσκαλοι

1) Ν. Δεληγεωργίδης. 2) Κ. Σαμαρᾶς. 3) Κ. Τολίκας. 4) Ἰ. Ἀναγνωστόπουλος. 5) Βασ. Σαπαντιώτου. 6) Χαρ. Παλετσόκη.

I. Ἀριθμητικὴ

Διδ)σα: Ἀλ. Μάνου Τάξις: Βα
8-2-1950 πρώτη ὥρα

Ἡ διδ)σσα λαμβάνουσα ἀφορμὴν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μία μαθήτρια ἔφερεν καραμέλλες διὰ τοὺς συμμαθητάς της εἰσάγει τὴν τάξιν εἰς τὴν ἀριθμητικήν. Μετροῦνται οἱ καραμέλλες καὶ εὑρίσκονται 17, ἐπὶ ἔλαττον. Μετὰ τὴν λύσιν προβλημάτων τινῶν, ἀπὸ μνήμης, ἡ διδ)σσα γράφει εἰς τὸν πίνακα.

70 — 7 = 63
63 — 7 = 56
56 — 7 = 49

Εἶτα καλεῖ τὴν τάξιν νὰ προχωρήσῃ ἐργαζομένη σιωπηρῶς, κατὰ κατιοῦσαν κλίμακα μέχρι τοῦ 0. Ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν τελειώνουν ἐγείρονται τῶν θέσεών των καὶ δίδουν τὰ γραπτά των εἰς τὴν διδ)σσαν πρὸ ἔλεγχον.

Εἶτα ἡ διδ)σσα γράφει εἰς τὸν πίνακα τὴν ἄσκησιν:

24 + 26 + 25 + 25 = 100 καὶ καλεῖ τοὺς μαθητὰς νὰ νὰ σχηματίσουν δι' ὀδοντογλυφίδων τὸ ἄθροισμα τῶν ἀνωτέρω ἀριθμῶν, ἤτοι 24 ὀδοντογλυφίδες, + 26 κ.λ.π.

II. Ὀρθογραφία

ΔΕΥΤΕΡΑ ΩΡΑ

Ἅπαντες οἱ μαθηταὶ ἐγείρονται πρὸ τοῦ ἐντοιχισμένου πίνακος καὶ γράφουν τὸ κατωτέρω κείμενον ὀρθογραφίας, καθ' ὑπαγόρευσιν τῆς διδ)σσης.

«Ἡ Οὐρανίτσα εἶναι ντυμένη σὰν βασιλοπούλα τοῦ παραμυθιοῦ, φορεῖ ἕνα, τούλινο φορεματάκι». Ἐλάχιστα εἶναι τὰ ὀρθογραφικὰ λάθη. Δύο μαθηταὶ ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἷς γράφει πολὺ μικρὰ γράμματα, ὁ δὲ ἄλλος πολὺ μεγάλα, δὲν διορθώνονται.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ διδ)σσα ὁρίζει ἕνα τεμάχιον ἀπὸ τὸ Ἀναγνωστικὸν δι' ὀρθογραφίαν, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνεται ἐν τῇ τάξει ἐμπεδωτικὴ ἄσκησις ὡς ἀκολούθως:

— Δ. Ἐμπρός
— Μ. Γνωστὴ ἡ λέξις
—Δ. Ἑτοιμασθῆτε.
— Δ. Προσέξετε τὸ ε τί πνεῦμα θέλει.
— Μ. Ψιλή .... δασεῖα ....
— Δ. Δασεῖα.

Ὅταν συναντήσουν μίαν ἄγνωστον λέξιν τότε τὴν γράφουν εἰς τὸν πίνακα εὐαναγνώστως καὶ τὴν ἀντιγράφουν πολλάκις.

III Πατριδογνωσία «Τὸ σπίτι»

ΤΡΙΤΗ ΩΡΑ

Διὰ καταλλήλου ἀφορμήσεως εἰσάγεται ἡ τάξις εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος «Πῶς ζεσταίνονται τὰ σπίτια μας».

Ἐξετάζονται: 1) Τὰ καλοριφέρ. 2) Οἱ θερμάστραι. 3) Οἱ πύραυνοι (μαγκάλια).

Ἡ συζήτησις διεξάγεται διαλογικῶς, περιστρέφεται δὲ αὕτη κυρίως γύρω ἀπὸ τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον δημιουργοῦν τὰ μὴ καλῶς ἀνημμένα κάρβουνα τοῦ μαγκαλιοῦ, «διότι ἡ φλόγα των βγάζει ἕνα ἀέριο ποὺ εἶναι δηλητήριο καὶ πεθαίνει κανένας ὅταν τὸν εἰσπνεύσῃ». Ἀκολούθως ἐξετάζονται τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἀνάβουμε τὴ φωτιὰ (δαδί, ξύλα, χαρτιά).

Οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν δὲν φαίνονται νὰ ἐνθουσιάζωνται ἀπὸ τὸ ἐξεταζόμενον θέμα καὶ δὲν μετέχουν ἐνεργῶς εἰς τὴν διδ)λίαν, προφανῶς ἐλλείψει συγγενῶν παραστάσεων.

Παρακολουθήσαντες διδ)λοι

1) Ι. Μάρας 2) Π. Πολυχρονόπουλος. 3) Δ. Κουτσουβάλας. 4) Ἰωάν. Πουλῆς. 5) Κ. Καράλη. 6) Π. Τσούτσουβας. 7) Π. Ἀναγνωστόπουλος. 8) Ἰωάν. Ἀλεξίου. 9) Ἠλ. Παπαχαραλάμπους.

I. Ἀνάγνωσις «Σιτάρι-κριθάρι»

Διδ)λος: Συγγρὸς Κ. Τάξις: Σ
15 — 2 — 1950 Πρώτη ὥ

Εἷς μαθητὴς ἐγείρεται πρὸ τοῦ πίνακος καὶ γρ
φει τὰς ἀπορίας του.

—Μ. Θωμάκος, γιατί παίρνει ὀξεῖα.

—Δ. (Γράφει καὶ ἄλλας λέξεις ὁμοίας καὶ κάν
διάκρισιν ποῖαι ἐξ αὐτῶν ὀξύνονται καὶ ποῖαι πε
σπῶνται).

Ἀκολούθως ἕτερος μαθητής, ἀπὸ τῆς ἕδρας τ
διδ)λου λέγει τὴν ἔννοιαν τοῦ μαθήματος. Ὁ αὐτ
μαθητὴς ἐν συνεχείᾳ ἀναγιγνώσκει καὶ ὁλόκληρον
κεφάλαιον ἐκ τοῦ Ἀναγνωστικοῦ του. Ἠκολούθη
διόρθωσις τῶν φραστικῶν σφαλμάτων ὑπὸ τῆς τάξ
ως καὶ διατύπωσις νέων ἀγνώστων λέξεων.
ἀγκαλιά, φιλοκάρδια, Ἀγᾶς,

Ὁ διδ)λος δὲν ἀρκεῖται νὰ δώσῃ μίαν σύντομ
λύσιν ἐπὶ τῶν ἀπορι̇ῶν, ἀλλὰ φροντίζει, ὡθῶν τ
μαθητὰς εἰς αὐτενέργειαν νὰ δικαιολογήσῃ ἐτυμο
γικῶς ταύτας. Ἀκολουθεῖ μακροτάτη συζήτησις
τὸν προσδιορισμὸν τῆς διαφορᾶς καὶ ὁμοιότητος
σίτου μὲ τὴν κριθήν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διακόπτεται ἡ διδ)λία λό
κρούσεως τοῦ κώδωνος.

II. Ἀριθμητικὴ «Τόκος».

ΔΕΥΤΕΡΑ ΩΡΑ.

Καλούμενοι οἱ μαθηταὶ ὑπὸ τοῦ διδ)λου των δ
τυπώνουν, προφορικῶς, διάφορα προβλήματα τόκ
τέλος ὁ πρῶτος γράφει εἰς τὸν πίνακα:

1) Ἕνας ἐδανείσθη 900.000 δρχ. πρὸς 25
Πόσον τόκον θὰ πληρώσῃ εἰς 5 ἔτη;

900.000 δρχ. 25% δρχ. τ. χ. δρχ. τ. 5 ἔτη

Εἷς μαθητὴς ἐγείρεται πρὸ τοῦ πίνακος καὶ κό
τὴν κατάστρωσιν τοῦ προβλήματος μετ' ἐμφανοῦς
σκολίας.

$$\begin{array}{ccc} 100 & 1 & 25 \\ 900.000 & 5 & X \end{array} ;$$

$$X = \frac{25 \times 900.000 \times 25}{100 \times 1}$$

Σκέψις: Ὅταν δανεισθῇ 100 δρχ. εἰς 1 ἔ
θὰ πληρώσῃ τόκον 25 δρχ. ἐὰν δανεισθῇ περισσ
ρας δραχμὰς εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον θὰ πληρώσῃ
περισσότερον τόκον. Ἄρα τὰ ποσὰ Κ — Τ εἶναι
νάλογα καὶ πολλαπλασιάζομεν τὸν ὑπεράνω τοῦ Χ
ριθμὸν ἐπὶ τὸ κλάσμα ἀνεστραμμένον. Ἡ σκέψις
τῇ ἐγράφῃ ὑπὸ τοῦ διδ)λου εἰς τὸν πίνακα, καθ' ὑ
γόρευσιν τῆς τάξεως.

Ἠκολούθησεν ἡ λύσις καὶ ἑτέρων ὁμοίων π
βλημάτων. Εἰς τὸ τέλος τῆς διδακτικῆς ὥρας, ὁ
δάσκων ἀνέθεσε τὴν λύσιν, κατ' οἶκον, τεσσάρων π
βλημάτων τῆς κατηγορίας ταύτης.

III. Γεωγραφία «Ἀγγλία»

ΤΡΙΤΗ ΩΡΑ.

Ὁ διδ)λος ἐπιδεικνύει δύο χάρτας Ἀγγλίας ἐ

(Συνέχεια εἰς τὴν σελίδα

ΗΘΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

ΚΩΝ)ΝΟΥ Γ. ΜΠΟΥΚΑ

«Ὄπισθεν τῆς ἀγωγῆς, κρύβεται τὸ μυστήριον τῆς τελειοποιήσεως τῆς ἀνθρωπίνης κρίσεως».
«Κάντιος»

Ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα τὸ ὁποῖο ἀπασχολοῦσε, ἀπασχολεῖ καὶ θὰ ἀπασχολῆ πάντοτε τὸν ἄνθρωπο, εἶναι τὸ πρόβληματῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος.

Πρὶν κανεὶς ἀσχοληθῆ, ἴσως φαίνεται τὸ πρόβλημα αὐτὸ εὔκολο. Δὲν εἶναι ὅμως καθόλου εὔκολο, διόλου. Νὰ καλλιεργήσωμε ἔδαφος ἄγνωστο, τὸ ὁποῖο ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ καρποφορήση. Ἀσφαλῶς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι πολὺ βαρύ, ὄχι ὅμως καὶ ἀνατόρθωτον.

Προσοχὴ λοιπὸν στὴν ἀνατροφὴ τῆς νεότητος, ἐπὶ κατ' αὐτὴν διαπλάσσεται ὁ φυσικὸς χαρακτήρ. «Φυσίστε τοὺς ἀνθρώπους γιὰ νὰ σᾶς θερμάνουν» ἔλεγεν ὁ Οὐγκώ.

Γιαυτὸ αὐτὸς ὁ ὁποῖος φιλοδοξεῖ νὰ ἀσχοληθῆ μὲ τὴν ἀγωγὴ τῆς νεότητος πρέπει νὰ εἶναι ἄνθρωπος μορφωμένος, ἀνεπτυγμένος καὶ καλὰ καταρτισμένος ὥστε νὰ ἠμπορῆ νὰ ἐμβαθύνη.

Γιὰ νὰ προχωρήση ἡ νεότης ἐμπρὸς πρέπει νὰ ὑπάρχη ὑπόδειγμα, γι' αὐτὸ χρέος ἔχει ὁ παιδαγωγὸς νὰ προσφέρη τὸν ἑαυτό του ὡς ὑπόδειγμα. Τὰ λόγια δὲν ὠφελοῦν, παρὰ μόνον αἱ πράξεις. Ὁ Λαός μας ἔχει μεγάλα καὶ ἀναντικατάστατα ἰδανικά, τὰ ὁποῖα καὶ κάθε θυσία πρέπει νὰ κληρονομήσουν οἱ νέοι μας. Ὁ ἀσφαλέστερος προστάτης μας εἶναι τὰ ἰδανικά μας. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος θὰ ἀναλάβη τὴν ἀγωγή, πρέπει ἀκόμη νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ πορσφέρη τὴν πυξίδα γιὰ τὸν προσανατολισμὸ τῆς ζωῆς, ὄχι μὲ χρῆσι τῆς βίας καὶ τῆς φοβέρας γι ατὶ αὐτὰ δὲν φέρουν ὡραῖο ἀποτέλεσμα καὶ γεννοῦν μῖσος, ἀλλὰ μὲ σοβαρότητα καὶ ἀγάπη.

Τὸ πρῶτον τὸ ὁποῖον ἔχομε νὰ κάνωμε εἶναι νὰ ἐμφυτεύσωμε, πρὶν ἡ κρεπάλη καὶ τὰ ὄργια τῆς κοσμικῆς ζωῆς πλέξουν τὸν ἱστὸν τῆς ἰδικῆς των ἀράχνης, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον, ὅ,τι καλὸ καὶ ἀγαθὸ ἔχει ἡ νεότης, παθαίνει ἀσφυξίαν, τὴν ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΠΙΣΤΙΝ, ὡς μόνιμο πνευματικὸ κεφάλαιο. Ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ ζωή μας σὰν λαοῦ καὶ ἔθνους εἰς αὐτὴν τὴν πίστιν στηρίζεται. Ἡ ὅλο φῶς, ἀλήθεια καὶ μεγαλοπρέπεια διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, ἡ ἀνυπέρβλητη καὶ ἀσύγκριτη, ἡ ὁποία ἄφηνε ἔκπληκτους τοὺς ἀκροατάς, ὁ πανάσπιλος καὶ πάναγνος βίος του, ἂς γίνη ὁ φωτεινὸς φάρος τῆς ζωῆς της ἡ ὁποία θὰ δείχνη εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποὺ πηγαίνει. Πρέπει ἡ ἀνατροφὴ τῆς νεότητος νὰ εἶναι ἐπιμελημένη σοβαρά, καὶ ἱκανὴ ἵνα δημιουργῆ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸ περιβάλλον. Γιαυτὸ ἡ οἰκογενειακὴ ζωή, ἡ ὁποία τόσην ἐπίδρασιν ἔχει ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἰδανικὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς νεότητος πρέπει νὰ εἶναι τοιαύτη, ὥστε εἰς τὴν θαλπωρὴ τῆς οἰκογενείας νὰ εὑρίσκη ὅ,τι ποθήση.

Ἡ γενναιοφροσύνη καὶ ἡ γενναιοδωρία ἂς ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς ζωῆς της.

Ἐλαφρόμυαλες καὶ ἐπιπόλαιες συνήθειες, ἀνεξαρτησίες καὶ ἕξεις παράλογες νὰ διορθωθοῦν. Εἰς τὴν ἀγνὴ δὲ χριστιανικὴ ζωὴ καὶ ἀγάπη νὰ εὑρίσκη τὴν χαρὰν καὶ ὄχι εἰς τὰ ψεύτικα κέντρα καὶ μέσα ἑνὸς πλάνου πολιτισμοῦ. Γιατὶ ὅλα ξεγέλασμα εἶναι, ὄνειρα καὶ πλάνη, ζωή μας καὶ μοναδικὴ χαρὰ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ μεγάλη Χριστιανικὴ ἀγάπη, τὴν ὁποία ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, μὲ τὴν ὁποίαν ἔζησε καὶ γιὰ τὴν ὁποίαν σταυρώθηκε.

Ψεύτικη ἡ χαρὰ τῆς κοσμικῆς ζωῆς καὶ τῆς πολυτελείας. Ἐφήμερη ἡ δόξα τοῦ πλούτου καὶ ἐφήμερη ἡ χαρὰ τῆς διασκεδάσεως. Σ' ὅλα κρύβεται ἡ ὑποκρισία καὶ ἡ ἀθλιότητα. Πόσο δίκιο ἔχει ὁ Πολέμης, ὁ ὁποῖος γράφει γιὰ τὴν ψεύτικη χαρά: «Ἂν δῆς τοῦ βάτου τἄνθη μὲς τὴν δροσιὰ λουσμένα, δὲν θὰ πιστέψης τάχα πὼς ἔχει αὐτὸς κρυμμένα στὴ ρίζα του τὰ φίδια τ' ἀγκάθια στὰ κλαδιά; Ἀλλοίμονο κι ἂν ὅλα στὸν κόσμο τοῦτο ἀλλάζουν, θὰ μένουν ὅμως ἴδια καὶ πάντοτε θὰ μοιάζουν τοῦ βάτου τὰ λουλούδια κι ἡ ψεύτικη χαρά». Ἐξάρτησις ἐκ τοῦ ὑλικοῦ παράγοντος σημαίνει θάνατος τῆς πνευματικῆς προσωπικότητος. Εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς μοναδική μας προσπάθεια ἂς εἶναι ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου καὶ ἡ δημιουργία πνευματικῶν προσωπικοτήτων. Νὰ διδαχθῆ ἡ νεότης, ποία ἡ θέσις της πρὸς τοὺς ἄλλους, πὼς ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους εἶναι καθῆκοντης καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν ἑαυτόν της εἶναι ὑποχρέωσις. Ἡ προσωπικότης δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ πλούτου ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στάθμη τῆς ζωῆς. Νὰ γίνη πίστις καὶ συνείδησις σὲ ὅλους: «Ἡ χαρὰ στὴν ὑγεία, στὴ θέλησι γιὰ ἐργασία, στὴν φρόνησι στὴν οἰκονομία». Ἡ τεμπελιά, ἡ ἀνεργία ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀποκτήνωσι, σὲ ἀποχαύνωσι, γιατὶ δὲν βρίσκεται τρόπος ἀπασχολήσεως. Νὰ συνηθίση νὰ σέβεται καὶ νὰ ἀγωνίζεται γιὰ τὰ ἰδανικὰ τῆς ζωῆς. Νὰ μάθη ὅτι, ἡ οἰκογενειακὴ τιμὴ καὶ ὑπόληψη πρέπει νὰ στέκωνται ὑψηλά. Νὰ ἀγωνίζεται γιὰ οἰκογένεια, γιὰ πίστι, γιὰ τιμή, νὰ θυσιάζεται γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος καὶ νὰ ἔχη πάντα μέσα ἀναμμένη τὴν φλόγατῆς ἐλευθερίας, τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ ἀγαθοῦ. Νὰ μὴ σκοντάπτη, νὰ μὴ γονατίζη, νὰ μὴ λυγίζη, νὰ μὴ πέφτη ὅταν ἡ μοῖρα τῆς φέρνεται σκληρά, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ μέσα στὸ καμίνι τοῦ πόνου, νὰ στέκεται ψηλά, νὰ δημιουργῆ, νὰ ἔχη θάρρος.

Νὰ μὴ δειλιάζη καὶ νὰ στηρίζη πάντοτε τὶς ἐλπίδες της Σ' αὐτὸν τὸν ὁποῖον κανένας ποτὲ δὲν διαδέχεται. Αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν χάνουν τὸ θάρρος καὶ εἶναι ἀξιολύπητοι. Νὰ κατευθύνωμε τὰ βηματά της πρὸς τὴν ἀρετή, πρὸς τὴν ἀλήθεια, πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνη, πρὸς τὸ δίκιο τὰ ὁποῖα ὁδηγοῦν εἰς τὸν δρόμον τῆς ὡραιότητος.

Νὰ μὴν ζητᾶ τὰ μεγάλα, τὰ ἀδύνατα, τὰ φανταχτερά, νὰ ζητᾶ τὰ ἀληθινὰ γιατὶ τὸ μεγάλο κουράζει, τὸ φανταχτερὸ ἀπαντᾶ καὶ μόνο τὸ ἀληθινὸ ξεκουράζει.

Μὲ λίγα λόγια ἡ πίστις νὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς της. Ἡ εἰλικρίνεια, ἡ ἀγάπη, τὸ θάρρος, ἡ τιμή, ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ δίκιο ἡ καλύτερη κληρονομιά της. Ἔτσι ὅταν θὰ καταλήξη εἰς τὴν ὡριμότητα, θὰ βρίσκη τὸ κατάλληλον γιὰ τὸν χαρακτῆρα της περιβάλλον καὶ θὰ γίνη ἡ βάσις πάνω εἰς τὴν ὁποίαν θὰ στηριχθῆ τὸ μέλλον τῆς πατρίδος.

Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ὑπὸ ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
Διευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας

Τὸ σύγχρονον σχολεῖον ἔχει χαρακτηρισθῆ ὡς «παιδοκεντρικόν» διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν ἁρμονικὴν καὶ σύμμετρον ἀνάπτυξιν τοῦ ΟΛΟΥ παιδός. Τὸ παιδὶ ἔχει ἀνάγκην ἀσφαλείας, στοργῆς, ἀναγνωρίσεως τοῦ ΕΓΩ του, ἐνδιαφερούσης κοινωνικῆς ζωῆς. Τὰς αὐτάς, ἀκριβῶς, ἀνάγκας ἔχουν καὶ οἱ ἐνήλικοι, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ὁ διδάσκαλος. Ἐάν, ὅμως, ὁ διδάσκαλος εἶναι δυσαρεστημένος ἀπὸ τὴν ζωὴν — ζωὴν προσωπικήν, κοινωνικήν, ἐπαγγελματικὴν — ἀνικανοποίητος, ἀνασφαλής, ἠγνοημένος, δημιουργεῖ κατ' ἀνάγκην σχολικὴν ἀτμόσφαιραν ἀνασφαλείας διὰ τὰ παιδιά, τῶν ὁποίων κάθε πλευρὰ ἀναπτύξεως, ἡ γενικὴ ἔναντι τῆς ζωῆς στάσις καὶ οἱ γνώμονες διαγωγῆς ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐπιδράσεως — ἐπιδράσεως θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς — τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου.

Ἡ προσωπικὴ καὶ ἡ ἐπαγγελματικὴ ὑγεία τοῦ διδασκάλου ἀποτελεῖ, ὡς εἶναι φανερόν, παράγοντα ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ τὴν δημιουργίαν ὑγιοῦς σχολικοῦ περιβάλλοντος, καὶ σκοποὺς πρὸς τοὺς ὁποίους ὀφείλει πάντοτε νὰ τείνῃ ὁ διδάσκαλος. Ὁ ἔχων τὰ ἴδια αὐτοῦ προβλήματα ἄλυτα διδάσκαλος, ἀδυνατεῖ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς μαθητάς του εἰς εὐτυχῆ, καλῶς προσηρμοσμένην καὶ ἱκανοποιοῦσαν προσωπο - κοινωνικὴν ζωήν.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ἀπαντᾷ προβλήματα ἄγνωστα δι' ἄλλα ἐπαγγέλματα. Παρὰ ταῦτα, ἐὰν ὁ διδάσκαλος ἀπολαμβάνει τὴν μετ' ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων ἐνασχόλησιν, καὶ ἐὰν εἰλικρινῶς πιστεύει εἰς τὴν σπουδαιότητα τῆς ὑπ' αὐτοῦ προσφερομένης ἐργασίας διὰ τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν τότε θὰ ἀντιληφθῇ ὅτι τὸ ἐπάγγελμα, ποὺ ἐξέλεξεν παρέχει εὐκαιρίας ἱκανοποιητικῆς καὶ εὐχαρίστου ζωῆς, μὴ ἀπαντωμένας εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα.

Γεννᾶται ὅθεν τὸ ἐρώτημα: Ποῖα εἶναι τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ προβλήματα, ἡ λύσις τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζει ψυχικὴν ὑγείαν καὶ εὐτυχῆ ζωήν, εἰς τὸν διδάσκαλον;

Α! ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τὰ προσωπικὰ προβλήματα τοῦ διδασκάλου ἀναφέρονται:

1. Εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωήν του, ὁ διδάσκαλος, ὡς πᾶς τις ἐπιθυμεῖ νὰ καταστῇ πλήρως δεκτὸν μέλος τῆς κοινωνίας ἐν ᾗ ζῇ, τοῦτο ὅμως, εἰδικῶς διὰ τὸν διδάσκαλον γίνεται προβληματικόν, ὡς ἐκ τῶν προηγουμένων ἐμπειριῶν τῶν ὑπαρξάντων μαθητῶν διδασκάλων, οἵτινες μέλη τῆς κοινωνικῆς ἤδη ζωῆς, ἐξακολουθοῦν νὰ θεωροῦν τοὺς διδασκάλους ἀνώτερα πρόσωπα ὑψηλῆς κυριαρχίας προκαλοῦντα φόβον καὶ σεβασμόν.

Συνέπεια τῆς στάσεως ταύτης δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ καταφυγὴ τῶν διδασκάλων εἰς μονομερεῖς δεσμοὺς μόνον πρὸς ἄλλους διδασκάλους. Εἰς μικρὰς κοινωνίας, ἐνῶ ὁ ἄρρην διδάσκαλος δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν διὰ τοῦ γάμου, ἡ νεαρὰ διδασκάλισσα συναντᾷ δυσκολίας πρὸς ἀνάπτυξιν κοινωνικῶν σχέσεων. Ἐπιδώκουσα γάμον πρὸς πρόσωπα ὁμοίας περίπου ἡλικίας καὶ ἐκπαιδεύσεως συναντᾶ τὴν ἀπαγόρευσιν διότι τοιαῦτα πρόσωπα ἔχουν ἀπομακρυνθῆ τῆς μικρᾶς κοινωνίας (περιοδική, ἐξ ἄλλου ἐπιστροφή των, συντελεῖ συνήθως εἰς τὴν σύναψιν γάμου μὲ μόνην τὴν κατάλληλον διδασκάλισσαν).

Γενικῶς εἰπεῖν ἡ σύναψις κοινωνικῶν δεσμῶν προϋποθέτει χρόνον μακρὺν καὶ προσπάθειαν· ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην καὶ ἐκτίμησιν. Εἰδικώτερον χρειάζεται: α) Νὰ ἀποφεύγῃ ὁ διδάσκαλος διαγωγὴν ἀντιτιθεμένην πρὸς τοὺς κανόνας ζωῆς τῆς κοινότητος ἐν ᾗ ὑπηρετεῖ. Τοῦτο βεβαίως, δὲν σημαίνει ἐγκατάλειψιν τῶν ἀτομικῶν ἰδεωδῶν ἀλλ' ἁπλῶς στάσιν σεβασμοῦ καὶ ἀνοχῆς πρὸς τοὺς κρατοῦντας τρόπους ζωῆς. Ἡ ἡγετικότης τοῦ διδασκάλου πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν συμπολιτῶν του. β) Αἱ ἀρχικαὶ γνωριμίαι πρὸς τοὺς συναδέλφους, βαθμιαίως δέον νὰ ἐπεκτείνωνται εἰς πρόσωπα ἄλλων διαφερόντων, ποὺ ἐκτιμᾶ ἡ κοινωνία (ὀργανισμούς, συλλόγους, ἑορτάς, δημοσίαν ζωήν, ἐκπαίδευσιν ἐνηλίκων, δημιουργικὰς κατ' ἰδίαν ἐνασχολήσεις, ὑπηρεσίας διὰ τὸ γενικὸν καλὸν τῆς κοινότητος). γ) Τὰ εὐρέα διαφέροντα, ἅτινα ἐξασφαλίζουν ἐνεργὸν συμμετοχὴν τοῦ διδασκάλου εἰς συζήτησιν μετὰ πάσης φύσεως συνομιλητῶν. (Ἡ ποικιλία τοῦ προγράμματος μαθημάτων ἀνωτέρου ἐπιπέδου — πλὴν ὀλίγων γυμνασιακῶν τοιούτων νοθευόντων τὴν στάθμην τῆς μορφώσεως τῶν διδασκάλων μας — εἰς τὸν ἀνεπαρκῆ χρόνον τῶν δύο ἐτῶν, καὶ ἡ προσωπικὴ ἔφεσις πρὸς εὐρυτέραν ἐκπαίδευσιν, ἀποτελοῦν ἐγγύησιν τούτου).

2. Εἰς τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν φιλικὴν στάσιν τοῦ διδασκάλου κατὰ τὰς κοινωνικὰς ἐπαφὰς καὶ τὴν διδασκαλίαν, μετὰ τῶν συνεργατῶν του· (κατανομὴ εὐθυνῶν, ὁλοκλήρωσις τῆς διδαχθείσης ὕλης, ἀνταλλαγὴ πληροφοριῶν, ὁμαδικὸς σχεδιασμός, γεύματα κοινά, ἄτυποι συναντήσεις, ἐκδρομαὶ κλ.), ὡς καὶ ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμὸς τῶν συνεργαζομένων.

Πρὸς τούτοις, ἃς δέχεται ὁ διδάσκαλος τὰς ὑποδείξεις καὶ τὴν καλόπιστον κριτικὴν τῶν συναδέλφων καὶ τῶν προϊσταμένων, ὡς δημιουργικὴν συνδρομὴν καὶ οὐχὶ Προσωπικὴν ἀπειλὴν (ἡ ὑποτίμησις ἄλλως τε τῶν συναδέλφων μας δὲν ἀποκαλύπτει παρὰ τὰ ἰδικά μας ἐλαττώματα)· ἃς μὴν διστάζει, ἀκόμη, νὰ ζητῇ συμβουλὴν ἢ βοήθειαν. Οὕτως ἀποσπᾷ τις τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν φιλίαν τῶν ἄλλων. Ἡ ἀποτελεσματικὴ ἐνιαία διδασκαλία ἀπαιτεῖ ἀνοικτὰς θύρας καὶ ὁμαδικὴν πρᾶξιν· οὕτως λύονται προβλήματα ὕλης μεθόδου, πειθαρχίας.

3. Εἰς τὴν ἐργασίαν μετὰ τῶν μαθητῶν Ἡ θέσις τοῦ διδασκάλου — θέσις ἡγέτου — διαφέρει τῆς θέσεως τῶν μαθητῶν — θέσεως ἀκολούθων Ἡ στάσις, τὸ εἶδος τῆς προσοχῆς, ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους, οἱ τρόποι, ἡ συμπεριφορὰ ἀντανακλῶνται κατ' εὐθεῖαν εἰς τοὺς μαθητάς, κατὰ τὸν διδάσκαλον, ὅθεν, καὶ ἡ τάξις, πειθαρχημένη ἢ μή. Τὸ ὅλον πρόβλημα σχέσεων διδασκάλου — μαθητῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς πρώτης ἐμφανίσεως τοῦ διδασκάλου

καὶ ἐκ τῶν πρώτων συνηθειῶν διδασκαλίας. Ἀρχίζομεν πάντοτε μὲ σοβαρὰν στάσιν καὶ φθάνομεν εἰς τὴν ἡλικίαν τοιαύτην. Μαθηταὶ καὶ γονεῖς κρίνουν τὸν διδάσκαλον ἐκ τῆς ἀξίας ποὺ ἀποδίδει ὁ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτόν του. Ἡ ἤρεμος καὶ ὁλοκληρωμένη — ἀξιοπρεπὴς στάσις τοῦ διδασκάλου ἀναπτύσσει παρομοίαν διαγωγὴν εἰς τοὺς μαθητάς του.

4. Εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωήν. Πιστεύεται γενικῶς ὅτι τὰ ἔγγαμα ἄτομα εἶναι καλλίτερον προσηρμοσμένα τῶν ἀγάμων. Διὰ τὴν ἔγγαμον ὅμως μητέρα — οἰκοκυρὰν — διδασκάλισσαν γεννᾶται πρόβλημα ἀσυμβιβάστου τῶν ἐν λόγῳ πολλαπλῶν ἰδιοτήτων της, μὲ συνέπειαν τὴν ἰδικήν της ὑπερέντασιν καὶ ἀνεπάρκειαν δι' ὅλας τὰς εὐθύνας ἀφ' ἑνός, καὶ τὴν ἀνασφάλειαν τόσον τῶν τέκνων της ὅσον καὶ τῶν μαθητῶν της ἀφ' ἑτέρου.

Β! ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἡ θέσις τῶν Ἐπαγγελματικῶν ὀργανώσεων πρωτίστως ἔγκειται εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῶν φορολογουμένων πολιτῶν, περὶ τῆς φύσεως τῆς ἐργασίας τοῦ διδασκάλου, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι φύσει ἀδύνατον νὰ εἶναι ἄμεσα καὶ ἐμφανῆ, ὡς καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν τίτλων τοῦ διδασκάλου, ὧν συνέπεια θὰ εἶναι ἡ ἐξύψωσις τῆς θέσεως καὶ ἡ αὔξησις τοῦ μισθοῦ διὰ τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Τοῦτο εἶναι ἀναγκαῖον, διότι μέτρον τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ ἀτόμου, σήμερον κατήντησε τὸ ὕψος τοῦ μισθοῦ, οἱ δὲ ἡγεμόνες μας — οἱ ἄριστοι — ἐκλέγουν ἐπαγγέλματα ὑψηλοτέρων ἀπολαυῶν, ἀπομενόντων διὰ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τοῦ σημερινοῦ γοήτρου, οἱ μέτριοι ἢ ἄριστοι τινὲς ἄνευ ἐνδιαφέροντος, ἀλλάζοντες ἐπάγγελμα εἰς πρώτην εὐκαιρίαν.

Ταῦτα διὰ τὸν ἐν ὑπηρεσίᾳ διδάσκαλον πάσης βαθμίδος σημαίνουν: Ἀπόκτησιν τῆς μεγίστης δυνατῆς ἐκπαιδεύσεως, προσφορὰν πρὸς τὴν κοινωνίαν τῆς ὑψίστης δυνατότητος ὑπηρεσίας, ταύτισιν πρὸς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα ὡς εἰδικευμένου ἐπιστήμονος, συνεργασίαν μετὰ ὀργανώσεων ἐπιδιωκουσῶν τὴν ἐξύψωσιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπιλογὴν καὶ κατεύθυνσιν τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἱκανῶν ὑποψηφίων διὰ τὸ ἐπάγγελμα ἀτόμων, εὐρύχωρα διδακτήρια εἰς ὑγιεινὸν περιβάλλον μὲ καθαρὰς καὶ ἥλιοστικὰς αἰθούσας, ἐφόδια καὶ μέσα πρὸς ἄνετον καὶ ἐποπτικὴν διδασκαλίαν, πάντοτε ἀνανεούμενον πρόγραμμα διδακτέας ὕλης, συνεργασίαν μετὰ τῶν προϊσταμένων, Ἀκαδημαϊκὴν ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἐλευθέρας προσφυγῆς εἰς τὰς πηγὰς τῆς γνώσεως δι' ἀνεξαρτησίαν σκέψεως.

Ὁ ἀγὼν πρὸς λύσιν τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων καὶ ἡ ἄνευ ἢ μετ' ἐμποδίων λύσις αὐτῶν ἐξασφαλίζουν τὴν ψυχικὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἐπιτυχῆ ἔναντι τῆς ζωῆς στάσιν τοῦ διδασκάλου.

Τὴν ψυχικὴν ὑγείαν προάγουν, ἐπίσης, καὶ πλεονεκτήματά τινα συμφυῆ πρὸς τὸ διδάσκειν. Τοιαῦτα εἶναι: Ἡ κοινωνικὴ ἀναγνώρισις τοῦ ἀπαραιτήτου καὶ χρησίμου τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος, ὡς κοινωνικῆς λειτουργίας. Ἡ ἱκανοποίησις ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν γονέων — πολιτῶν ἐκ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν — τέκνων. Τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας προκύπτοντα νέα προβλήματα, ἡ λύσις τῶν ὁποίων προκαλεῖ διανοητικήν, κοινωνικὴν καὶ συναισθηματικὴν ἀνάπτυξιν εὐχαριστοῦσαν τὸν διδάσκαλον. Ἡ αὐτοανάλυσις καὶ αὐτογνωσία, τὰ εὐρέα διαφέροντα καὶ ὁ αὐτοέλεγχος, ἡ γενικὴ ἀνάπτυξις καὶ αἱ δημιουργούμεναι συνθῆκαι ἀνέτου ἐργασίας, ποὺ ἐξασφαλίζει ἡ διδασκαλία, ἀποτελοῦν τεκμήρια ὑψίστης ψυχικῆς ἱκανοποιήσεως καὶ ὑγείας διὰ τὸν διδάσκαλον.

Ἂς μὴ λησμονῆ, τέλος, ὁ διδάσκαλος ὅτι ἡ βασικὴ αἰτία δυσπροσαρμοστίας καὶ ψυχικῆς νόσου εἶναι, οὐχὶ ἡ ὑπερκόπωσις ἥτις ἀποτελεῖ ἁπλῶς σύμπτωμα, ἀλλ' ἡ ἀνησυχία καὶ ἡ στενοχωρία, ποὺ καταλήγουν εἰς νευρικὴν ἔντασιν ἐπικρατοῦσαν τόσον κατὰ τὴν ἐγρήγορσιν ὅσον καὶ κατὰ τὸν ὕπνον. Ἡ ἀλλαγὴ διαφερόντων καὶ ἐνασχολήσεων ἀποτελοῦν μέσα πρόσφορα πρὸς πρόληψιν τῆς νευρασθενείας, ἥτις κατήντησε ἡ ἐπαγγελματικὴ τῶν διδασκάλων νόσος.

Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 7.

Η ΑΝΤΙΛΗΠΤΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

του μέσα τὰ πράγματα καὶ τὰ διάφορα γεγονότα χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν ἱκανότητα νὰ τὰ περιβάλῃ μέσα σὲ μιὰ σύνθεση.

Τὸ παιδὶ ζῆ στὸ συγκεκριμένο καὶ ζωντανό. Ἡ ἀφαιρετικὴ ἱκανότητα εἶναι ἀσφαλῶς μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλειώδεις δυνάμεις τῆς διανοήσεως, μιὰ ἀκένωτη πηγὴ συμβόλων καὶ μόνη δημιουργὸς τοῦ νοητοῦ σύμπαντος ποὺ ἀγωνίζεται νὰ κατακτήσῃ ἡ Ἐπιστήμη. Στὸ παιδὶ ὅμως ἡ ἀφαιρετικὴ αὐτὴ ἱκανότητα τῆς σκέψεως ἀρχίζει ν' ἀναφαίνεται πολὺ πιὸ ἀργά. Στὴν ἀρχὴ τὸ παιδὶ ζῆ στὸ συγκεκριμένο καὶ συγκεκριμένο καὶ ζωντανό. Ἡ σκέψη του ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴ συγκεντρωτικὴ κατάσταση, ὅπου θὰ μποροῦσε ἐλεύθερα νὰ ἐργασθῆ διαχωρίζοντας τὶς διαφορὲς κατὰ μέρος μεθοδικὲς ἑνότητες. Ἡ συλλογιστικὴ ἔκφραση καὶ ἡ ἀπομόνωση τῶν ἰδεῶν, οἱ διάφορες κατηγορίες δὲν παρουσιάζονται σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία. Ἀντίθετα ἡ σκέψη του συμφωνεῖ καὶ προσαρμόζεται στενότατα μὲ τὴν ζωντανὴ ἔκφραση κι' ἀνταπαράσταση. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ σκέψη τοῦ παιδιοῦ δὲν ἁπλώνεται πέρα ἀπ' τὴν ἀκτῖνα τῶν κινήσεων τῶν χεριῶν καὶ τῶν ποδιῶν του, κατ' ἀνάγκην δὲν ἀναζητᾶ τὴ γνώση τῶν ἀντικειμένων γι' αὐτὰ τὰ ἴδια, ἀλλὰ πιὸ πολὺ γιὰ νὰ δοκιμάσῃ, νὰ ἱκανοποιήσῃ τὶς ὀργανικές του ἐπιθυμίες. Τὸ παιδὶ ὅπως κι' ὁ πρωτόγονος, ἔχει ἀποκλειστικὰ στραμμένα τὰ βλέμματά του στὰ πράγματα. Ἡ ἐργασία τοῦ πνεύματος τὸ ἀφήνει ἀδιάφορο, γιατὶ ἡ ἀφηρημένη διάκριση ἀντικειμένων εἶναι σ' αὐτὸ τελείως ἀδύνατη. Τὰ πρῶτα του παιγνίδια, τὰ πρῶτα του διαφέροντα, ἡ πρώτη του ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμο καὶ ἡ ἀρχική του ἔκφραση στὰ ἰχνογραφήματά του, χαρακτηρίζονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ ἕνα ρεαλισμό. Ἡ σκέψη του παραμένει πολὺ χαμηλά, στὴ συγκεκριμένη πραγματικότητα, ἐξετάζοντας τὰ πράγματα στὴν καθολική τους μορφή. Ἀργότερα, ὅταν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο καὶ μπῆ στὴν ὁμάδα καὶ νοιώσῃ τὴν ἀνάγκη, θὰ ἀναθεωρήσῃ τὴν παλαιὰ σύνθεση στὴν ἀφηρημένη της μορφή.

Συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς χαρακτηρολογίας

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ (1)

Τοῦ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΖΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Χαρακτηρολογικοὶ Τύποι

(Συνέχεια ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 7, 8, 9, 10 ἔτους Ζ' — 1, 2 ἔτους Η'—3, 4 ἔτους Θ καὶ 3, 4 ἔτους Γ' τευχῶν τοῦ «Ἐπιστημονικοῦ Βήματος τοῦ Διδασκάλου»).

Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ Χαρακτῆρος τοῦ ἀνθρώπου ἀντιμετώπισαν τὴν ἀνάγκην τοῦ χωρισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἰς διαφόρους τύπους ἀναλόγως τοῦ Χαρακτῆρος των. Τὴν ἀνάγκην αὐτὴν ἐπέβαλεν ἡ ἀναμφήριστος διαπίστωσις, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα, ἀλλ' ἕκαστον ἄτομον ἔχει χαρακτῆρα διάφορον ἐν πολλοῖς ἄλλου ἀτόμου. Ἢ ὀρθότερον ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει ἴδιον χαρακτῆρα. Ἀλλὰ καὶ καθαρῶς πρακτικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὸν χωρισμὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν κατάταξίν των εἰς διαφόρους Χαρακτηρολογικοὺς τύπους, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δυνηθῶμεν νὰ γνωρίσωμεν καλλίτερον τὸν συνάνθρωπόν μας καὶ νὰ κανονίσωμεν τὰς μεταξύ μας σχέσεις καὶ νὰ παύσωμεν νὰ ζῶμεν μόνοι μας, διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἀτομικῆς Ψυχολογίας Βιεννέζος ψυχίατρος Alfred Adler «οὐδέποτε φαίνεται νὰ ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι τόσον μεμονωμένοι, ὅσον κατὰ τὰς ἡμέρας μας. Ἤδη ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας συνάπτομεν τόσον ὀλίγους δεσμούς... Οἱ ἄνθρωποι ἀντιπαρέρχονται ἀτλῶς ἀλλήλους καὶ συνομιλοῦν χωρὶς ὁ εἷς νὰ ἐννοῇ τὸν ἄλλον. Διότι ἵστανται ὡς ξένοι οἱ μὲν πρὸ τῶν δέ, ὄχι μόνον ἐν τῷ εὐρυτέρῳ πλαισίῳ τῆς Κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ στενωτάτῳ τῆς οἰκογενείας... Καὶ ὅμως! ἡ ἀνάγκη κατανοήσεως ἀλλήλων ἀποτελεῖ ἕνα τῶν θεμελιωδῶν ὅρων τῆς ἀνθρωπίνης συμβιώσεως, διότι ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἡ συμπεριφορὰ ἡμῶν ἔναντι τῶν ὁμοίων μας» (2). Ἐπιτακτική, λοιπόν, Πρακτικὴ — Κοινωνικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὸν χωρισμὸν τῶν ἀνθρώπων εἰς Χαρακτηρολογικοὺς τύπους, διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, θὰ γνωρίσωμεν καλλίτερον τοὺς ὁμοίους μας, ἀλλὰ διατὶ ὄχι καὶ τὸν ἑαυτόν μας; Διὰ τοῦ τρόπου τούτου θὰ ἀποκτήσωμεν καὶ Ἑτερογνωσίαν καὶ Αὐτογνωσίαν καὶ θὰ ρυθμίζωμεν τὰ τῆς ζωῆς μας μετὰ βεβαιότητος.

∴

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὁ Ἐμπεδοκλῆς, ὁ Ἱπποκράτης καὶ ὁ Γαληνὸς προέβησαν εἰς τὴν κατάταξιν τῶν χαρακτήρων ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαφορῶν τῆς φυσικῆς ἰδιοσυγκρασίας. Διέκριναν οὗτοι τέσσαρας (4) τύπους ἀνθρώπων, ἤτοι τὸν Αἱματώδη, τὸν Χολερικόν, τὸ Μελαγχολικὸν καὶ τὸν Φλεγματικόν. Ἡ κατάταξις τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπεροχῆς ἑκάστου τῶν τεσσάρων χυμῶν τοῦ ἀνθρωπίνου ὀργανισμοῦ. Οἱ χυμοὶ δὲ οὗτοι εἶναι: τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα, ἡ κιτρίνη χολὴ καὶ ἡ μέλαινα χολή. Τὴν κατάταξιν ταύτην δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν Φυσιολογικήν. Ἡ κατανομὴ αὕτη ἐπεκράτησεν ἐπὶ αἰῶνες· αὕτη διεδόθη πολὺ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ σήμερον δὲ ἔχει ἀξίαν.

Ἀλλ' ἄς ἴδωμεν δι' ὀλίγων τὴν δομὴν τοῦ Χαρακτῆρος ἑκάστου τῶν τεσσάρων αὐτῶν τύπων ἀνθρώπων.

1) Ὁ Αἱματώδης (ἢ Αἱματικὸς) τύπος εἶναι ἄνθρωπος εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν ζωήν. Βλέπει τὰ πράγματα καὶ τὴν ἐν γένει ζωὴν πάντοτε ἀπὸ τὴν αἰσιόδοξον καὶ εὔθυμον πλευράν. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος—καθὼς λέγει ὁ Λαός μας—«δὲ βγάζει εὔκολα ἄσπρα μαλιὰ—δὲν τὰ βάζει μέσα του!!» Ὁ αἱματώδης τύπος εἰμὲν τὰς λυπηρὰς περιστάσεις καὶ γεγονότα λυπεῖται χωρὶς ὅμως νὰ συντρίβεται καὶ νὰ ἀπελπίζεται ἀθλίψιν, ὅταν δὲ πάλιν λαμβάνουν χώραν χαρμόσυνα γεγονότα, ναὶ μὲν αἰσθάνεται χαράν, πλὴν ὅμως συγκρατεῖται ἐντὸς ὡρισμένων ὁρίων καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν δηλ. καὶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν δὲν καταλήγει εἰς ὑπερβολάς. Δὲν «ὑπερβαίνει τὰ ἐσκαμμένα!!» Εἶναι ὁ ἄνθρωπος «ἐπὶ μέτρῳ». Ὁ τύπος οὗτος διακρίνεται διὰ τὸ εὐμετάβλητον τῆς συμπεριφορᾶς του, ἔχει μεταπτώσεις καὶ ἡ βούλησίς του δὲν εἶναι καὶ τόσον ἰσχυρά.

2) Ὁ Χολερικὸς τύπος εἶναι ἄνθρωπος ἰσχυρᾶς βουλήσεως· διακρίνεται διὰ τὴν ἐνεργητικότητά του καὶ διὰ τὴν πνευματικήν του εὐρωστίαν. Ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν εἰς τὸν Χολερικὸν τύπον κατάσσουν τὸν Θεμιστοκλέα, τὸν Περικλέα, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, τὸν Μέγαν Ναπολέοντα κ.ἄ.

3) Ὁ Μελαγχολικὸς τύπος εἶναι ἄνθρωπος μὲ ἔντονον συναισθηματισμὸν καὶ διακρίνεται διὰ τὴν ἔμμονον ἀπαισιοδοξίαν του. Βλέπει τὴν ζωὴν ὑπὸ τὴν ἀπαισιόδοξον καὶ θλιβερὰν ὄψιν. Ἡ ζωὴ δι' αὐτὸν εἶναι μία ὑποχρεωτικὴ κοιλὰς θλίψεως. Εἰς τὸν τύπον αὐτὸν κατατάσσεται ἀναμφιβόλως ὁ κατ' ἐξοχὴν κῆρυξ τῆς ἀπαισιοδοξίας, φιλόσοφος Ar. Schopenhauer (Ἀρ. Σοπενχάουερ), (3) ὁ διαπρεπὴς Ἰταλὸς καλλιτέχνης Leonardo da Vinci (Λεονάρντο ντὰ Βίντσι) (4) καὶ ἄλλοι.

---

1. Αἱ συνέχειαι τῆς ἐργασίας μας ταύτης ἀποτελοῦν ἐκτενῆ περίληψιν τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «**Γενικὴ Ἐπιστημονικὴ Θεώρησις τοῦ Χαρακτῆρος**» μελέτης μας, ἥτις εἶναι ἑτοίμη πρὸς ἔκδοσιν.

2. Βλ. Alfred Adler: Ἀνθρωπογνωσία, μετάφ. Γ. Παπαγεωργίου, 1948, σελ. 1—2.

3) Προβλ. καὶ Will Durant: Σοπενχάουερ, ὁ φιλόσοφος τῆς ἀπαισιοδοξίας μετάφρ. Εὐτυχίου. Π. Φιλιώρη.

4) Προβλ. καὶ Ed. Schuré: Οἱ προφῆται τῆς Ἀναγεννήσεως, μετάφ. Μίνας Ζωγράφου — Μεταναίου. Ἀθῆναι, σελ. 79 κ. ἑξ.

4) Ὁ Φλεγματικὸς τύπος εἶναι ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὡς νὰ εἶναι ἀποξενωμένος ἀπὸ τὴν ζωήν. «Ζῇ εἰς ἄλλον κόσμον». Εἶναι ὀλίγον δραστήριος, ἀρκετὰ ψύχραιμος καὶ δὲν ἔχει συναισθηματικὰς ἐξάρσεις καὶ ἀποτόμους μεταπτώσεις.

Ὁ μέγας Σταγειρίτης φιλόσοφος καὶ πανεπιστήμων Ἀριστοτέλης κάμει ἰδιαιτέραν χαρακτηρολογικὴν κατάταξιν. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τοῦτος (3) εἶναι οἱ καθ' αὐτὸ χαρακτηρολογικοὶ ἢ ψυχολογικοὶ τύποι: ὁ Ἀπολαυστικὸς (συναισθηματικὸς καὶ πρακτικός), ὁ Πρακτικὸς ἢ Ἐνεργητικὸς καὶ ὁ Πνευματικός. (5) Οἱ ἀπολαυστικοὶ τύποι εἶναι ἄνθρωποι, εἰς τοὺς ὁποίους κυριαρχοῦν αἱ σωματικαὶ ἀπολαύσεις, αἱ συγκινήσεις καὶ τὰ συναισθήματα. Οἱ πρακτικοὶ ἢ ἐνεργητικοὶ τύποι εἶναι ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνεπτυγμένην εἰς μέγαν βαθμὸν τὴν τάσιν πρὸς δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν. Οἱ πνευματικοὶ τέλος ἢ ἄλλως διανοητικοὶ καλούμενοι τύποι ἔχουν ἀνεπτυγμένας τὰς διανοητικάς των ἱκανότητας. (6)

Καὶ ὁ φιλόσοφος Θεόφραστος ἠσχολήθη μὲ τὴν κατάταξιν τῶν ἀνθρώπων εἰς διαφόρους χαρακτηρολογικοὺς τύπους. Ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου εἰς τὸ βιβλίον του «Χαρακτῆρες», μὲ ἀρχαϊκὴν ἁπλότητα, γυμνὴν ἀκριβολογίαν καὶ εἰρωνικὴν διάθεσιν, μὴ ἀπέχουσαν πολὺ τῆς περιφρονήσεως καὶ ἐνίοτε τοῦ σαρκασμοῦ, ἀναλύονται οἱ ἑξῆς χαρακτῆρες: ὁ εἴρων, ὁ κόλαξ, ὁ φλύαρος, ὁ ἀγροῖκος, ὁ φιλάρεσκος, ὁ ἀναιδής, ὁ πολύλογος, ὁ διαδοσίας, ὁ ἀναίσχυντος, ὁ μικρολόγος, ὁ ἀπρεπής, ὁ φορτικός, ὁ ψευδοπρόθυμος, ὁ μωρός, ὁ αὐθάδης, ὁ δεισιδαίμων, ὁ μεμψίμοιρος, ὁ φιλύποπτος, ὁ ἀκάθαρτος, ὁ ὀκληρός, ὁ ματαιόδοξος, ὁ φιλάργυρος, ὁ ἀλαζών, ὁ ὑπερήφανος, ὁ δειλός, ὁ ὀλιγαρχικός, ὁ ὀψιμαθής, ὁ καταλόγος, ὁ φιλοπόνηρος καὶ ὁ αἰσχροκερδής. (7 - 8)

∴

Ὁ διαπρεπὴς ψυχολόγος Eduard Spranger (Ἐδουάρδος Σπράγγερ) κατέταξεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἓξ (6) τύπους, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὰς ὑπ' αὐτοῦ καθορισμένας βασικὰς στάσεις τῆς προσωπικότητος πρὸς διαφόρους ἀξίας τῆς ζωῆς. Οἱ χαρακτηρολογικοὶ δὲ οὗτοι τύποι τοῦ Ed. Spranger εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ὁ Θεωρητικός, ὁ Οἰκονομολογικός (ἢ οἰκονομικός), ὁ Καλαισθητικὸς (ἢ ἄλλως αἰσθητικὸς ἢ αἰσθηματικός), ὁ Κοινωνικός, ὁ Πολιτικὸς (ἢ ἀρχικὸς ἢ τῆς Δυνάμεως» καὶ ὁ Θρησκευτικός. Οἱ τύποι οὗτοι, ὡς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Ὑφηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἐπόπτης τοῦ Π.Σ.Π.Α. κ. Νικόλαος Μελανίτης, «δὲν ἀθωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Spranger κατόπιν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν, αἱ δὲ ἔρευναι αἱ μεταγενεστέρως γενόμεναι πρὸς ἐπαλήθευσιν αὐτῶν, δὲν ἀπέδειξαν, ὅτι πράγματι ὑφίστανται, ὡς ἐφαντάσθη αὐτοὺς ὁ ἐν λόγῳ ψυχολόγος». (9 - 10)

Ἀλλ' ἃς ἴδωμεν δι' ὀλίγων τὴν δομὴν ἑκάστου τῶν 6 χαρακτηρολογικῶν τύπων τοῦ Ed. Spranger.

1) Ὁ Θεωρητικὸς χαρακτήρ. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον τοῦτον ἐπεξεργάζονται μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς πᾶν πρὸς ἔρευναν γεγονός. Ὁ Θεωρητικὸς τύπος εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἰντελλεκτουαλιστικὸς (νοησιαρχικὸς) ἄνθρωπος. Ἐπιλαμβάνεται τῶν πραγμάτων ὅλως θεωρητικῶς καί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀδυνατεῖ νὰ ἀσχοληθῇ μὲ πρακτικῆς φύσεως ζητήματα. Ἀποφεύγει τὰς κοινωνικὰς σχέσεις (10) καὶ ἐπιθυμεῖ κυρίως νὰ συναναστρέφεται μὲ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι κατανοοῦν τὴν πνευματικὴν του ἐνασχόλησιν. Διὰ τὸν Θεωρητικὸν τύπον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ παντογνώστης, «ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ».

2) Ὁ Οκονομολογικὸς χαρακτήρ. Ὁ Οἰκονομολογικὸς χαρακτὴρ εἶναι ὁ ἀντίθετος τοῦ Θεωρητικοῦ χαρακτῆρος. Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν τύπον αὐτὸν ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ πρακτικὰ ὠφέλιμα Ἐπιδιώκουν παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ ὠφέλιμον. Τὸν Θεὸν τὸν θέλουν ὡς Θεὸν πλοῦτον καὶ «δωρητὴν ἀγαθῶν».

3) Ὁ Καλαισθητικὸς χαρακτήρ. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν Καλαισθητικὸν χαρακτῆρα ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ Ὡραῖον. Δι' αὐτοὺς ὁ κόσμος ὅλος εἶναι ἀντικείμενα καλαισθητικῆς ἀπολαύσεως. Ἐνδιαφέρονται διὰ τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι καὶ διὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκφράζονται καὶ παρουσιάζονται αἱ ἰδέαι. Θέλουν τὰ πάντα ν ἀφέρουν τὴν σφραγῖδα τοῦ Κάλους καὶ τῆς Ὡραιότητος. Τὸν Θεὸν τὸν ἀντιλαμβάνονται ὡς ὑψίστην μορφοποιητικὴν δύναμιν καὶ ὡς «πηγὴν τῆς Ἁρμονίας».

4) Ὁ Κοινωνικὸς χαρακτήρ. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον βλέπουν τὸν κόσμον μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλίας. Τὸν Θεὸν τὸν αἰσθάνονται ὡς «πατέρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων».

5) Ὁ Πολιτικὸς ἢ Ἀρχικὸς χαρακτήρ. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν Πολιτικὸν ἢ Ἀρχικὸν χαρακτῆρα ἐπιδιώκουν, παντὶ τρόπῳ, ὅπως ἐπιβληθῶσιν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὸν Θεὸν τὸν βλέπουν ὡς «παντοδύναμον ὄν».

6) Ὁ Θρησκευτικὸς χαρακτήρ. Οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον στρέφονται κυρίως πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἐνδιαφέρονται νὰ ἐξασφαλίσουν καλὴν μετὰ θάνατον ζωήν. (11 - 22)

---

5) Βλ. Ἀριστοτέλους: Ἠθικὰ Νικομάχεια.

6) Πρβλ. Σπ. Παγιατάκη: Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία, Ἔκδ. Β', Ρόδος, 1951, σελ. 190.

7) Βλπ. Θεοφράστου: Χαρακτῆρες.

8) Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου δύνανται νὰ παραλληλισθοῦν μὲ τοὺς τοιούτους τοῦ [illegible] Λασκαράτου Μιμητὴς τῶν χαρακτήρων τοῦ Θεοφράστου θεωρεῖται ὁ Jean de la Bryère (1645 — 1696).

9) Βλπ. Νικ. Γ. Μελανίτου: Ἡ προσωπικότης καὶ ὁ Χαρακτὴρ ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς Ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης, Ἀθῆναι, 1953, σελ. 52.

10) Ἀξιομνημόνευτοι εἶναι ἐν προκειμένῳ αἱ ἔρευναι τῶν Alport καὶ Vernon, δι' ὧν ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ὑφίστανται οἱ ἀνωτέρω τύποι τοῦ Ed. Spranger.

18) Πρβλ. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τὸν θεωρητικὸν τύπον τοῦ Ed. Spranger μὲ τὸν ἐνδοστρεφῆ τύπον τοῦ C. G. Jung, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γίνη κατωτέρω λόγος.

11) Βλπ. Δημ. Γ. Μωραΐτου: Γενικὴ Ψυχολογία, ἔκδ. Β', Ἀθῆναι, 1939.

12 Περισσοτέρας πληροφορίας διὰ τοὺς χαρακτηρολογι-

Ἰδιαιτέρα σημασία ἀποδίδεται εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἰατροῦ Ernse Kretschmer Ἔρνστ Κρέστμερ) καθορισθέντας τύπους ἀνθρώπων ἀναλόγως τῆς σωματικῆς των δομῆς. Οὕτω ὁ Ernst Kretschmer διέκρινε τρεῖς (3) τώπους ἀνθρώπων: ἤτοι 1) τὸν Ἀσθενικὸν ἢ Λεπτόσωμον, 2) τὸν Ἀθλητικὸν ἢ Ἀθλητόσωμον καὶ 3) τὸν Πυκνικὸν ἢ Πυκνόσωμον (pycniquo) Ἰδοὺ τώρα, λίαν περιληπτικῶς, τὸ περιεχόμενον τῶν τύπων αὐτῶν.

1) Ὁ Ἀσθενικὸς ἢ Λεπτόσωμος τύπος: εἶναι ἄνθρωπος ἀδύνατος, ὑψηλὸς μὲ ὤμους στενοὺς καὶ πρόσωπον μακρὺ (δολιχοκέφαλος). Τὸ βάρος ὑπολείπεται τοῦ κανονικοῦ καὶ τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν του εἶναι ἀδύνατα.

2) Ὁ Ἀθλητικὸς ἢ Ἀθλητόσωμος τύπος: εἶναι ἄνθρωπος μὲ μέτριον ἀνάστημα ἢ ὑψηλὸν καὶ σκελετὸν ἀνεπτυγμένον. Ἡ ὅλη κατασκευὴ τοῦ σώματός του (δέσιμο) εἶναι εἰς ἀθλητικὸν στύλ.

3) Ὁ Πυκνικὸς ἢ Πυκνόσωμος (pycnique) τύπος: εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ λαοῦ καλούμενος «κοντόχονδρος». Ἡ θωρακική του περίμετρος εἶναι μεγάλη (13), ἡ κεφαλή του ὡσαύτως μεγάλη, τὸ πρόσωπόν του στρογγυλὸν καὶ ὁ λαιμός του κοντός.

Τούς, ἀναλόγως τῆς σωματικῆς κατασκευῆς, τρεῖς ἀνωτέρω τύπους ἀνθρώπων συνέδεσεν ὁ Ernst Kretschmer ἀντιστοίχως μὲ ψυχολογικοὺς τύπους, χρησιμοποιῶν, πρὸς τοῦτο, μίαν παλαιὰν διαίρεσιν, θεμελιωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Kraepepelin Οὕτω, κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Ernst Kretschmer οἱ «Ἀσθενικοὶ—Λεπτόσωμοι» καὶ οἱ «Ἀθλητικοὶ—Ἀθλητόσωμοι» τύποι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς «Σχιζοθυμικοὺς» ψυχολογικοὺς τύπους καὶ οἱ «Πυκνικοὶ—Πυκνόσωμοι» τύποι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς «Κυκλοθυμικοὺς» ψυχολογικοὺς τύπους. Ἐκ τῶν δύο τούτων ψυχολογικῶν τύπων τοῦ Kraepelin οἱ «Σχιζοθυμικοὶ» διακρίνονται ἀπὸ τὴν τάσιν, τὴν ὁποίαν ἔχουν νὰ κλείνωνται εἰς τὸν ἑαυτόν τους (14) καὶ νὰ ἀποφεύγουν τὴν πραγματικότητα. Οἱ «Κυκλοθυμικοὶ» διακρίνονται διὰ τὰς ἐναλλασσομένας καταστάσεις των (15) κινητικότητος καὶ ἀδρανείας, χαρᾶς καὶ λύπης. (16)

Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα, ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ χαρακτηρολογικὴ διαίρεσις τοῦ Ernst Kretschmer ἐσημείωσεν μεγάλην κίνησιν, ἔτυχε δὲ ὑποστηρίξεως ὑπὸ πολλῶν παιδαγωγῶν, ψυχολόγων κ.τλ. Παρ' ἡμῖν αἱ διεξαγόμεναι ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι πρὸς διάγνωσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν παιδιῶν (ἰδίᾳ εἰς τὸ Ἐργαστήριον τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν) λαμβάνουν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπόψεις τοῦ Ernst Kretschmer.

⁂

Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ἡ χαρακτηρολογικὴ διαίρεσις, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἡ Ὁλλανδικὴ Χαρακτηρολογικὴ Σχολή. Κατὰ τὴν Ὁλλανδικὴν Χαρακτηρολογικὴν Σχολὴν οἱ ἄνθρωποι δύναται νὰ χωρισθοῦν εἰς ὀκτὼ (8) χαρακτηρολογικοὺς—ψυχολογικοὺς τύπους, οἱ ὁποῖοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ὁ Νευρικὸς τύπος.
2) Ὁ Συναισθηματικὸς τύπος.
3) Ὁ Χολερικὸς τύπος.
5) Ὁ Φλεγματικὸς τύπος.
5) Ὁ Περιπαθὴς τύπος.
6) Ὁ Αἱματώδης τύπος.
7) Ὁ Ἄμορφος τύπος.
καὶ 8) Ὁ Ἀπαθὴς τύπος.

Ὡς πᾶς τις ἀντιλαμβάνεται ἡ χαρακτηρολογικὴ αὕτη διαίρεσις τῆς Ὁλλανδικῆς Σχολῆς ἔχει ἀρκετὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν χαρακτηρολογικὴν διαίρεσιν τοῦ Ἐμπεδοκλέους, Ἱπποκράτους καὶ Γαληνοῦ. (17)

Ἀποφεύγοντες — λόγῳ στενότητος χώρου — νὰ κάμωμεν δι' ἕνα ἕκαστον τῶν ψυχολογικῶν τύπων τῆς Ὁλλανδικῆς Σχολῆς, θὰ ἀναφέρωμεν ἁπλῶς ποῖοι ἐκ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν (ποιητῶν, παιδαγωγῶν, φιλοσόφων, πολιτικῶν κτλ.) ἀνήκουν εἰς ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω ὀκτὼ ψυχολογικῶν τύπων.

1) Εἰς τὸν Νευρικὸν τύπον ἀνήκουν οἱ Ἔνγκαρ Πόε, Βύρων, Μυσέ, Ντοστογιέφσκι καὶ ἄλλοι.

2) Εἰς τὸν Συναισθηματικὸν τύπον ἀνήκουν οἱ: Ροβεσπιέρος, Ρουσσώ, Μάλεμπρανς καὶ ἄλλοι.

3) Εἰς τὸν Χολερικὸν τύπον ὑπάγονται ὁ Μιραμπό, Νταλτόν, Γεωργία Σάνδη, (17) Χούξλεϊ Πρυντόμ, Σκὸτ καὶ ἄλλοι.

4) Εἰς τὸν Φλεγματικὸν τύπον κατέταξαν τούς: Κάντ, Γκάους, Λόκ, Ταίν, Μπυφόν, Δαρβῖνος καὶ ἄλλους.

5) Εἰς τὸν Περιπαθῆ τύπον κατέταξαν τούς: Καρλάϋλ, Γλάδστωνα, Μαρά, Μιχαὴλ Ἄγγελον, (18) Μιχελέ, Ναπολέοντα (19), Σαὶν Σιμόν, Νίτσε (20), Πασκάλ, (21), Παστέρ, Ζολᾶ καὶ ἄλλους.

6) Εἰς τὸν Αἱματώδη τύπον ἀνήκουν ο

κοὺς τύπους τοῦ Ed. Spranger βλπ.: Γ. Ν. Παλαιολόγου: Οἱ ἐξ κύριοι τύποι τῆς ἀτομικότητος κατὰ τὸν Ed. Spranger Ἀθῆναι, 1937.

13) Διὰ τὰς μετρήσεις τῆς θωρακικῆς περιμέτρου βλπ. Νικ. Ἐξαρχοπούλου: Σωματολογία τοῦ παιδός, ἔκδ. Β', Ἀθῆνα,, 1028, σελ. 74 κ. ἑξ.

14) Πρβλ. τοὺς Σχιζοθυμικοὺς τύπους μὲ τοὺς Ἐνδοστρεφεῖς τύπους τοῦ C. G. Jung, περὶ τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ κατωτέρω λόγος.

15) Πρβλ. τοὺς Κυκλοθυμικοὺς τύπους, ἐν μέρει, μὲ τοὺς Αἱματώδεις ἢ αἱματικοὺς τύπους, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος

16) Ἐκτενέστερον περὶ τῆς χαρακτηρολογικῆς κατατάξεως τοῦ Cretschmer βλπ. Σ. Μ. Καλλιαρᾶ: Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Χαρακτηρολογίαν τοῦ Ernst Kretschmer κ.τ.λ. Ἀθῆναι, 1950

17) Περὶ τούτων βλπ, ἀνωτέρω εἰς τὸ παρὸν Κεφάλαι

17) Πρβλ. André Mauroi: Ἡ ζωὴ τῆς Γεωργίας Σάν

18) Ed. Schuré: Προφῆτες τῆς Ἀναγέννησης, μετ. Μ. Ζωγράφου — Μεραναίου. Ἀθῆναι, 1956, σελ. 165 κ

19) Πρβλ. Octave Aubry: Ναπολέων.

20) Will Durrand: Νίτσε, μετάφ. Εὐτυχίου Π. Φικα

21) André Cresson: Πασκάλ, μετάφ. Εὐτυχ. Φικα

οντεσκιέ, Λέσιγκ, Βάκκων (22), Βολταῖρος (23) ἀ ἄλλοι.

Εἰς τοὺς τύπους τοῦ Ἀ μ ό ρ φ ο υ καὶ τοῦ Ἀ α θ ο ῦ ς οἱ χαρακτηρολόγοι τῆς Ὁλλανδικῆς Σχο-ῆς δὲν κατέταξαν εἰσέτι οὐδένα ἐπιφανῆ ἄνδρα. (24)

∴

Ο διάσημος R.Le Sene(25) διακρίνει τοὺς ἑξῆς ἓξ ἰ) χαρακτηρολογικοὺς τύπους:

1.—Εὐσυγκίνητος (émotif).
2.—Ὑποσυγκίνητος (non émotif).
3.—Δραστήριος (actif).
4.—Ὄχι Δραστήριος (non actif).
5.—Πρωτογεννής (primaire).
6.—Δευτερογεννής (Secondaire). (26)

Οἱ Ἰταλοὶ Viola καὶ Pende' συμφώνως πρὸς τὴν ιτουργίαν τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων καὶ τῶν σωματι-ὸν διαστάσεων, διέκριναν τέσσαρας (4) χαρακτη-ολογικοὺς τύπους ἀνθρώπων, τοὺς ἑξῆς:

1) Τὸν Β ρ α χ ύ τ υ π ο ν
2) Τὸν Μ α κ ρ ό τ υ π ο ν
3) Τὸν Σ υ μ π α θ η τ ι κ ὸ ν
ἀ 4) Τὸν Π α ρ α σ υ μ π α θ η τ ι κ ο τ ο ν ι κ ό ν.

Ἰδοὺ τώρα ποῖα εἶναι τὰ κύρια (χαρακτηριστικὰ) ωρίσματα τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς ἕκα-ον τῶν ἀνωτέρω τύπων:

α) Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν Β ρ α-ύ τ υ π ο ν (τύπον) ἔχουν ὡς κύριον (χαρακτηρι-ικὸν) γνώρισμα τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ὄγκου τοῦ κορ-οῦ καὶ τῶν σπλάχνων.

β) Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν Μ α-κ ρ ό τ υ π ο ν (τύπον) εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τοὺς Βραχυτύπους.

γ) Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν Σ υ μ-π α θ η τ ι κ ὸ ν τύπον χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὰς μετα-πτώσεις καὶ τὴν μεγάλην εὐσυγκινησίαν.

δ) Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουν εἰς τὸν Π α-ρ α σ υ μ π α θ η τ ι κ ο τ ο ν ι κ ὸ ν εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τοὺς Συμπαθητικούς.

Οἱ Γάλλοι Sigaud καὶ Mc Auliffe διέκριναν τοὺς ἑξῆς τέσσαρας (4) χαρακτηρολογικοὺς τύπους ἀνθρώπων:

1) Τὸν Ἀναπνευστικὸν
2) Τὸν Π ε π τ ι κ ὸ ν
3) Τὸν Μ υ ϊ κ ὸ ν
καὶ 4) Τὸν Ἐ γ κ ε φ α λ ι κ ό ν.

Εἰς τὸν Ἀ ν α π ν ε υ σ τ ι κ ὸ ν τύπον ἀνήκουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διαμένουν (ζοῦν) εἰς τὸ ὕπαιθρον, εἰς τὸν Π ε π τ ι κ ὸ ν τύπον ἀνήκουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τρέφονται πλουσιοπαρόχως, εἰς τὸν Μ υ ϊ κ ὸ ν τύπον ἀνήκουν οἱ ἐργαζόμενοι σωματικῶς καὶ εἰς τὸν Ἐ γ κ ε φ α λ ι κ ὸ ν τύπον ἀνήκουν οἱ ἐργαζόμενοι διανοητικῶς.

Ὁ Γάλλος Binet ἐχώρισεν τοὺς ἀνθρώπους εἰς δύο (2) τύπους: τὸν Ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ὸ ν καὶ τὸν Ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ό ν. Ὁ ἴδιος ὁ Binet γράφει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Βρισκόμαστε ἀπὸ τὴ φύση μας σὲ δύο κόσμους, τὸν ἐξωτερικό, ποὺ εἶναι φτιαγμένος ἀπὸ ἀντικείμενα, πὸ φυσικὰ γεγονότα καὶ τὸν ἐσωτερικό, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἰδέες καὶ συναισθήματα. Ἀνάλογα μὲ τὶς στιγμὲς καὶ τὶς ἀνάγκες μας κινούμαστε ἄλλοτε πρὸς τὴν ἐνδοστρέφεια καὶ ἄλλοτε πρὸς τὴν ἐξωστρέφεια. Προσπαθοῦμε ν' ἀντιληφθοῦμε τί γίνεται γύρω μας ἢ νὰ συγκεντρωθοῦμε στὸν ἑαυτόν μας γιὰ νὰ σκεφθοῦμε». (26 - 27)

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΖΗΣΗΣ

(Συνεχίζεται)

22) Πρβλ. André Crsson : Φράνσίς Μπαΐκου.

23) Πρβλ. Will Durant : Βολταῖρος.

24) Βλπ. τὴν ἐκτενεστάτην καὶ ἐμπεριστατωμένην Εἰσαγωγὴν τῆς κ. Μαρίας Παπαδάκη — Χουρδάκη εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Rene Bovard : ὁ Χαρακτήρας τοῦ παιδιοῦ, Ἀθῆναι, 1957, σελ. 28.

25) R. Le Senne = Γάλλος φιλόσοφος.

26) Βλπ. 1) Σπ. Παγιατάκη : Παιδαγωγικὴ Χαρακτηρολογία, Ἀθῆναι, 1957.

2) Rene Bovard : Ὁ χαρακτήρας τοῦ παιδιοῦ, μετ. Μαρίας Παπαδάκη - Χουρδάκη, Ἀθῆναι, 1957.

26) Βλπ. Ἑλένης Ὀλιβιέρη : Ἡ Ψυχολογικὴ ἐξέτασις τοῦ παιδιοῦ, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Ἰατρικῆς Ψυχολογίας καὶ ψυχικῆς Ὑγιεινῆς, Ἀθῆναι, 1955, σελ. 48.

27) Εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Βήματος θὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὴν τυπολογίαν τοῦ Carl G. Jung (Κ. Γιούγκ).

ΔΙΑΤΙ ΕΠΙΒΑΛΛΕΤΑΙ Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΙΣ ΟΚΤΑΕΤΟΥΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Ὑπὸ ΚΩΝ)ΝΟΥ ΤΣΑΤΣΑΡΗ
Διδ)λου μετεκπαιδ)μένου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶ

Εἶναι γεγονός, ὅτι πολλαὶ γνῶμαι ἔχουν διατυπωθῆ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος καὶ ἀρκετοὶ παιδαδωγοὶ ἔχουν λάβει σαφῆ θέσιν ἐπὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου προβλήματος, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον.

Ἀρκεταί δημοσιεύσεις ἔχουν ἀσχοληθῆ κατ' ἐπανάληψιν εἰς τὰ διάφορα κυκλοφοροῦντα παιδαγωγικὰ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας καὶ ἔχουν τονίσει δεόντως τὴν σοβαρότητα τοῦ θέματος.

Σαφὴ ὡσαύτως θέσιν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος ἔχει λάβει καὶ τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς Ε.Ε.Σ.Ε.Ε. εἰς σχετικὰς δημοσιεύσεις του, προβάλλοντας τοῦτο μὲ ὅλην τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν ἔχει διά τε τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ τὴν πολιτείαν γενικώτερον.

Ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία ὡσαύτως ἔχει κατ' ἐπανάληψιν δώσει τὴν δέουσαν προσοχὴν εἰς τὸ θέμα αὐτό, κινεῖται δὲ δραστηρίως διὰ τὴν ἐπίλυσίν του συνεχῶς καὶ ὁσάκις ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἁρμοδίων ὑπηρεσιακῶν παραγόντων τὸ προβάλλει, ὡς ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων αἰτημάτων τοῦ κλάδου.

Ἡ καθιέρωσις ὅμως τοῦ ΟΚΤΑΕΤΟΥΣ δημοτικοῦ σχολείου δὲν πρέπει νὰ παραμείνῃ ὡς ἓν ἀνικανοποίητον αἴτημα τοῦ κλάδου ἀνάμεσα εἰς τὰ τόσα ἄλλα, ἀλλὰ νὰ γίνῃ πραγματικότης.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ θέματος αὐτοῦ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ μὴν ἐγκαταλείψωμεν τὴν προβολήν του, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ ἐντείνωμεν τὰς προσπαθείας μας ὅλοι καὶ διὰ συγκεκριμένων παραδειγμάτων νὰ τὸ καταστήσωμεν γνωστὸν εἰς τοὺς ἁρμοδίους, ἕως ὅτου ἀναγνωρίσουν, ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ καθιέρωσίς του.

Βασικαὶ προϋποθέσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ στηριχθῶμεν διὰ νὰ προβάλωμεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς καθιερώσεως τοῦ ΟΚΤΑΕΤΟΥΣ δημοτικοῦ σχολείου, εἶναι αἱ Ψυχολογικαί, αἱ Παιδαγωγικαὶ καὶ Κοινωνικαὶ τοιαῦται.

Ψυχολογικαὶ προϋποθέσεις.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς Παιδαγωγικῆς Ψυχολογίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, μᾶς παρέχει πλουσίαν συλλογὴν ἐπιστημονικῶν ἐπιχειρημάτων διὰ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ θέματος αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι ἔχυσεν πλήρες φῶς εἰς πολλὰ σκοτεινὰ καὶ παρερμηνευμένα σημεῖα, τὰ σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς.

Ὁ παῖς ἐρχόμενος εἰς τὴν ζωήν, στερεῖται, ὡς γνωστόν, παντελῶς ψυχικῶν δεξιοτήτων. Κύριον δὲ μέλημα αὐτοῦ εἶναι ἡ ἀσυνείδητος εὕρεσις τροφῆς διὰ τὴν ἐπιβίωσίν του.

Προϊούσης ὅμως τῆς ἡλικίας του ἄρχεται σχηματίζων τὰς αἰσθήσεις του, διαφόρους παραστάσεις, ἐντυπώσεις κ.λ.π. ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸ ἴδιον του τὸ σῶμα μὲ ἐπέκτασιν βραδέως εἰς τὸ ἐγγὺς περιβάλλον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ πλέον ἀπομεμακρυσμένον.

Σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου δὲ ἐμφανίζονται βαθμιαίως ἅπασαι αἱ ψυχικαὶ δεξιότητες τοῦ παιδός, ὡς ἡ λειτουργία τῆς καταλήψεως, ἡ ἐξέλιξις τῆς πο ρατηρήσεως, τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας, τῶν ἀνωτ ρων νοητικῶν δεξιοτήτων, τῆς γλώσσης κ.λ.π., αἱ ἁ ποῖαι διαφέρουν μεταξύ των καὶ ὡς πρὸς τὸν χρόν τῆς ἐμφανίσεώς των καὶ ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν τῆς ξελίξεως.

Κατ' ἀρχὰς ἐμφανιζόμεναι ἐν ἀτελεστέρα μορφ καὶ εἰς διάφορον χρόνον ἄρχονται τελειοποιούμεν προϊούσης τῆς ἡλικίας τοῦ παιδὸς τῇ συνεχῇ συμμ τοχῇ καὶ βοηθείᾳ ἀλλήλων.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν ψυχικῶν δεξιοτήτων ὅμως κινε ται βραδέως εἰς τὸν παῖδα καὶ κατ' ἀκολουθίαν τ αὐτὴν ὁδὸν καὶ τὸν αὐτὸν ρυθμὸν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ μ θησις αὐτοῦ. Ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῶν ψυχικῶν δ ξιοτήτων οὐδόλως δύναται ἡ ἀγωγὴ νὰ ἐπιφέρῃ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματά της ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρ τοῦ παιδὸς καὶ νὰ διαμορφώσῃ τὴν προσωπικότη αὐτοῦ.

Δεδομένου ὅμως, ὅτι ἡ μεγίστη ἔντασις ἀποδ σεως ἑκάστης ψυχικῆς δεξιότητος δὲν ἐπιτυγχάνετ πρὸ τοῦ 14 ἔτους, πῶς εἶναι δυνατὸν τὸ ἑξαετὲς δ μοτικὸν σχολεῖον νὰ διαπλάσῃ τὸν χαρακτῆρα τ παιδὸς καὶ νὰ ὁλοκληρώσῃ τρόπον τινα τὴν προσ πικότητα αὐτοῦ. Οὐχὶ μόνον τὰ ἀνωτέρω δὲν δύν ται νὰ μεταδώσῃ τὸ 6ετὲς δημοτικὸν σχολεῖον τὸν παῖδα, ἀλλὰ καὶ βασικάς τινας γνώσεις ἀπολ τως ἀναγκαίας εἰς τὴν περαιτέρω ζωὴν αὐτοῦ δύν ται μετὰ βεβαιότητος νὰ παράσχῃ, καθότι ἡ ἐξέλι τῶν ψυχικῶν δεξιοτήτων δὲν ἔχει δεόντως ὡριμά καὶ ἄνευ τούτων αἱ γνώσεις δὲν δύνανται νὰ γίνο βίωμα τοῦ παιδός.

Οὐδὲ αὐτὴ ἡ μνήμη, ἡ ὁποία κατὰ τὴν ἄρχουσ γενικὴν γνώμην ἐθεωρεῖτο ἰσχυροτάτη εἰς τοὺς ἄγ ντας μικρὰν ἡλικίαν παῖδας εὑρίσκεται εἰς τὸ M XIMOUM τῆς ἀποδόσεώς της πρὸ τοῦ 14ου ἔτ τοῦ παιδός, δεδομένου ὅτι τὰ διάφορα ψυχολογι πειράματα ἀπέδειξαν ἐσφαλμένην τὴν ἐπικρατοῦσ αὐτὴν ἀντίληψιν καὶ ὅτι εὐκολώτερον δύναται ν' ἀπ μνημονεύσῃ τις ἡλικίας 14—18 ἐτῶν κείμενόν τι ἀ τὸν εὑρισκόμενον εἰς ἡλικίαν κάτω τῶν 12 ἐτῶν.

Πῶς εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ διαπλάσωμεν χαρακτῆρα τοῦ παιδός, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ ἀπο ρήσῃ ἀπὸ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον 12 ἐτῶν καὶ πρόκειται νὰ προχωρήσῃ τὰς σπουδάς του, ὡς π γματι συμβαίνει τουλάχιστον μὲ τοὺς περισσοτέρ Ἑλληνόπαιδας;

Ἂν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι ἡ ἱκανότης μανθάνειν ἐξελίσσεται βραδέως εἰς τὸν παῖδα, ὥ νὰ ἀνέρχεται εἰς τὴν μεγίστην ἔντασιν αὐτῆς π βραδύτερον ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 14ου ἔτ τῆς ἡλικίας του ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις θὰ πρέ νὰ παραταθῇ μέχρι καὶ τοῦ 15ου ἔτους αὐτοῦ.

Τὴν ἄποψιν αὐτὴν ὑποστηρίζει ἀκραδάντως ὁ τῶν νεωτέρων παιδολόγων MEOUMANN καὶ ἄλ καὶ προτείνουν τὴν προσθήκην καὶ τοῦ ἑτέρου ἔτ

ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως εἰς τὸ 8τάξιον Γερμανικὸν σχολεῖον, διότι ὡς ἰσχυρίζωνται οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν καταλείπουσι τὸ σχολεῖον εἰς ἡλικίαν 14 ἐτῶν, ἐνῷ δὲν ἔχει ἐξελιχθῆ ἐπαρκῶς ἡ πρὸς μάθησιν ἱκανότης αὐτῶν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ μόρφωσις τὴν ὁποίαν ἀποκομίζουν εἶναι ἐλλιπής. Τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς μὲ τὸ θετὲς ὑποχρεωτικὸν σχολεῖον καθ' ἣν στιγμὴν ἄλλαι χῶραι δὲν θεωροῦν ἐπαρκὲς τὸ θετὲς ὀκτάετον;

Παιδαγωγικαὶ προϋποθέσεις.

Ὡς γνωστὸν τὸ δημοτικὸν σχολεῖον ἔχει σκοπὸν νὰ δίδῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀνθρώπους μὲ ἀρκετὰ ἐφόδια διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ζωήν.

Οἱ ἀποχωροῦντες ἐξ αὐτοῦ δέον νὰ ἔχουν ἱκανὴν μόρφωσιν καὶ καλὰς συνηθείας ἀποκτήσει καὶ γενικῶς ὁ χαρακτὴρ αὐτῶν νὰ ἔχῃ κάπως ὁριστικοποιηθῆ, ὥστε νὰ μὴν ὑποστῆ οὐσιώδεις μεταβολὰς μετὰ τὴν ἔξοδόν των ἐκ τοῦ σχολείου, ἐφ' ὅσον δὲν πρόκειται νὰ συνεχίσουν περαιτέρω τὰς σπουδάς των οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν.

Τὸ ὀλιγοετὲς ὅμως διάστημα κατὰ τὸ ὁποῖον παραμένει ὁ παῖς εἰς τὸ σχολεῖον—ἓξ ἔτη—δὲν εἶναι οὐδόλως ἀρκετὸν διὰ νὰ παράσχῃ τὰ ἀνωτέρω ἐφόδια, νὰ γαλουχήσῃ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἀδιάβλητον ἐμπρὸς εἰς τὰς ἀντιξοότητας τῆς ζωῆς, τὰς ὁποίας θὰ ἀντιμετωπίσῃ.

Ὁ παῖς τῶν 12 ἐτῶν δὲν δύναται ν' ἀπακρυσταλλώσῃ τὰς ἀπαιτουμένας βασικὰς γνώσεις καὶ νὰ ἀποκτήσῃ μίαν ἱκανοποιητικὴν μόρφωσιν, δεδομένου ὅτι αἱ παραστάσεις του δὲν δύνανται νὰ ποικίλουν οὐδὲ αἱ ἐποπτεῖαι αὐτοῦ νὰ εἶναι πλούσιαι.

Αἱ καλαὶ συνήθειαι ὡσαύτως, αἱ ὁποῖαι ἀποκτῶνται εἰς τὸ σχολεῖον διὰ τοῦ καλοῦ παραδείγματος τῶν ἄλλων καὶ τοῦ διδασκάλου καὶ πλουτίζουν μὲ πρωτερήματα τὸν χαρακτῆρα τοῦ παιδὸς δὲν εὑρίσκουν ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα ν' ἀποκτηθοῦν ὑπ' αὐτοῦ πλήρως.

Ἡ ἀγωγὴ τέλος ὅσον περισσότερον χρόνον ἀσκεῖται ἐπὶ ἑνὸς ἀτόμου τόσον περισσότερον εὐεργετικῶς ἐπιδρᾶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ διαμορφώνει τοῦτο συμφώνως πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις της. Ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας δὲ ὅτι καὶ αὕτη βραδέως ἐπιδρᾶ καὶ παραλλήλως πρὸς τὰς ἄλλας ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς δεξιότητας τοῦ παιδός, συμπεραίνομεν ὅτι τὸ θετὲς δημοτικὸν σχολεῖον εἶναι ἐλλιπὲς καὶ ὁπωσδήποτε δέον ν' αὐξηθῆ ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτησις τουλάχιστον εἰς ὀκτὼ ἔτη.

Κοινωνικαὶ προϋποθέσεις.

Ὡς εἶναι φυσικὸν ἕνας λαὸς δύναται νὰ χαρακτηρίζεται πολιτισμένος ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται, ἀπὸ τὸν τρόπον διαβιώσεώς του καὶ γενικῶς ἀπὸ τὰ μέσα πολιτισμοῦ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ καθημερινῶς εἰς τὴν ζωήν του.

Κοινωνιολόγοι τινὲς διὰ νὰ διαπιστώσουν τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἑκάστης χώρας ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας ἠθέλησαν νὰ συγκρίνουν, ἔλαβον ὡς μέτρον συγκρίσεως τὴν κατανάλωσιν σάπωνος. Ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν κυκλοφορούντων ἡμερησίως βιβλίων, ἐφημερίδων, περιοδικῶν, κ.λπ.

Ἐξ αὐτῶν εὐκόλως συνάγεται, ὅτι ὁ πολιτισμὸς μιᾶς χώρας δύναται νὰ ἀνέλθῃ ἢ νὰ εὑρίσκεται εἰς μέγιστον βαθμόν, ὅταν τὰ ἄτομα τῆς κοινωνίας αὐτῆς εἶναι πνευματικῶς καλλιεργημένα, ἔχουν καλὰς συνηθείας, εὐγενικοὺς τρόπους συμπεριφορᾶς καὶ γενικῶς κατάλληλον στοιχειώδη μόρφωσιν καὶ ἀπαραιτήτους βασικὰς γνώσεις τοῦ περιβάλλοντος αὐτῶν κόσμου. Τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς μόνον τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καλεῖται νὰ καλύψῃ καθότι οἱ περισσότεροι τῶν Ἑλληνοπαίδων παραμένουν μὲ μόνην μόρφωσιν τὴν ὑπὸ τοῦ ὡς ἄνω σχολείου παρεχομένην τοιαύτην.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν πολιτισμένον, δέον νὰ τὸν προικίσωμεν μὲ καταλλήλους βασικὰς γνώσεις καὶ ἠθικὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ μὴ ὑστερῇ ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν. Τοῦτο δὲ θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν μόνον μὲ τὴν καθιέρωσιν τοῦ θετοῦς δημοτικοῦ σχολείου.

Μόνον οὕτω θὰ δυνηθῶμεν, ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀνεβάσωμεν τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ μας ἐκεῖ ὅπου τοῦ ἀξίζει, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καταστήσωμεν τοὺς Ἑλληνόπαιδας ἀξίους Ἕλληνας πολίτας, συνεχιστὰς τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Ἂν αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἔχει πραγματοποιηθῆ πρὸ πολλοῦ διὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος μας, τώρα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον μὲ τὴν σημειωθεῖσαν πρόοδον τῶν ἄλλων λαῶν, μετὰ τῶν ὁποίων ἡ Ἑλλὰς καλεῖται σήμερον νὰ συναγωνισθῆ. Ἡ ἕνωσίς μας μὲ τὴν Κοινὴν Εὐρωπαϊκὴν Ἀγορὰν μᾶς ἐπιτάσσει πρωταρχικῶς νὰ μορφώσωτεν δεόντως τοὺς αὐριανοὺς Ἕλληνας πολίτας καὶ νὰ τοὺς δώσωμεν ἱκανὰ ἐφόδια διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ πολυποίκιλα προβλήματα, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς δημιουργηθοῦν ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον.

Διὰ νὰ μὴ εὑρεθῶμεν λοιπὸν πρὸ δυσκόλων στιγμῶν εἰς τὸ μέλλον, ἂς ἀρχίσωμεν νὰ δημιουργῶμεν εὐνοϊκὰς προϋποθέσεις ἀπὸ τώρα. Κύριον μέλημά μας ἂς εἶναι ἡ βασικὴ μόρφωσις τῶν παιδιῶν, ἡ ὁποία καὶ μόνον διὰ τῆς καθιερώσεως ΟΚΤΑΕΤΟΥΣ Δημοτικοῦ σχολείου δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ.

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ Νόμῳ
Α.Ν 1092/38
Ἐκδότης:
Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Πρόεδρος:
Δημ. Κουτσουβάλας
Ὁδὸς Ξενοφῶντος 15α - ΑΘΗΝΑΙ
Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Ἰω. Καμπανᾶ
Ἀλέξανδρος Καλινδέρης - Σουρμελῆ 2α

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΝΔΡ. ΤΣΟΛΟΔΗΜΟΥ

Ἡ περίοδος τῶν διακοπῶν τοῦ σχολείου εἶναι μία βασικὴ ἐποχὴ τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ, γιατὶ καλύπτει ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, περίπου τὸ τέταρτο τοῦ ἔτους, καὶ συμπίπτει μὲ τὴ σχολικὴ καὶ χρονικὴ ἡλικία τῆς πιὸ ταχείας ἀναπτύξεως τοῦ ἀνία, ὅταν θὰ μεγαλώση. Ἀκόμη ἡ ἐξισορρόπησι ἀνάγκαία πάντοτε, γιατὶ μετὰ ἀπὸ τὴ συστηματικὴ σχολικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖται ἀνάπαυλα καὶ ἀλλαγὴ ποὺ ἂν χαθῆ ἀπὸ τὸ παιδὶ δὲν εἶναι καθόλου εὔκολον ἔπειτα νὰ ἀναπληρωθῇ. Ἡ ἀνάπαυλα ὅμως αὐτὴ δὲν σημαίνει πνευματικὴ ἀτροφία ἢ διασκέδασι ἢ ἔλλειψι ἐργασίας. Ἀπεναντίας εἶναι ἀπαραίτητη, γιατὶ τὸ παιδὶ πρέπει ὁπωσδήποτε κἄποτε νὰ γνωρίση ὅτι αἰσθάνεται ἐλεύθερο καὶ ὅτι ἡ ἐργασία, ποὺ θὰ κάνη στὶς διακοπὲς εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ σχολικὴ Ἀλλὰ καὶ τὸ σχολεῖο, ποὺ ὁρίζει τὴν ὕλη στὶς διακοπὲς καὶ οἱ γονεῖς ποὺ ὑποδείχνουν στὰ παιδιά τους νὰ μελετοῦν τὴν ὕλη στὶς διακοπὲς καὶ οἱ γονεῖς ποὺ ὑποδείχνουν στὰ παιδιά τους νὰ μελετοῦν τὴν ὕλη τῆς ἑπομένης σχολικῆς χρονιᾶς σὲ τίποτε δὲν τὰ ὠφελοῦν. Ἡ ἐργασία τῶν διακοπῶν ἀπ' οἱονδήποτε καὶ ἂν ὁρίζεται πρέπει νὰ εἶναι «ἑκουσία» καὶ σ' αὐτὴ νὰ συνηθίση ὁ μαθητὴς ὅταν ἀσκηθῆ στὸ σχολεῖο ἐπαρκῶς. Αὐτὸ ὅμως καθόλου δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ παιδὶ θὰ μείνη χωρὶς ἀπασχόλησι στὴν περίοδο τοῦ ἐλευθέρου χρόνου του. Γι' αὐτὸ νομίζομε ἀπαραίτητη προϋπόθεσι στὴν περίοδο αὐτὴ εἶναι νὰ δημιουργήσωμε στὸ παιδὶ διαφέρον, ὥστε νὰ δοκιμάση στὴν ἐργασία του τὴν ἡδονὴ τῆς αὐτενέργειας, χωρὶς τὴν αὐστηρὴ ἐπίβλεψι κάτω ἀπὸ τὴν ἀπέραντη σειρὰ τῶν συχνῶν ἀπαγορεύσεων καὶ νὰ τοῦ ἀναπτύξωμε ἀπόλυτη σχεδὸν πρωτοβουλία, ὅταν θἄρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα.

Τὸ σχολεῖο καὶ ἡ οἰκογένεια θὰ βοηθήσουν καὶ θὰ ὀργανώσουν τὶς ἐνέργειες τοῦ παιδιοῦ, ἀνάλογα μὲ τὶς ἱκανότητες ποὺ παρουσιάζει. Ἐφ' ὅσον, λοιπόν, δὲν ἔχει ἀκόμη ἀξιοποιηθῆ, μέχρι σήμερα, ἐπισήμως ὁ ἐλεύθερος χρόνος τοῦ παιδιοῦ, θὰ συνηθίσωμε αὐτὸ στὴν ἐκτίμησι τῆς ἐργασίας, ποὺ εἶναι μία ἀναλλοίωτη ἀξία μὲ ἐξακολουθητικὴ δύναμι. Στὴν ἐργασία τὸ παιδὶ στηρίζεται στὶς ἴδιες του δυνάμεις, ἐκδηλώνει τὴν δημιουργικότητά του, διανοεῖται μὲ αὐτοτέλεια, προπαρασκευάζεται γιὰ τὸν μετασχολικό του βίο, ἀσφαλίζεται καὶ δίνει ἐμπειρία στὴν ἄσκησι ἐπαγγέλματος καὶ προσδιορίζει τὴν ἀτομικότητά του.

Ἡ πολύπλευρη αὐτὴ ἐπίδρασι τῆς ἐργασίας στὴν προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ σχηματίζει καὶ μιὰ ἄλλη εὐκαιρία νὰ δοκιμάση τὸ μόχθο καὶ τὴ χαρὰ τοῦ ἐργαζομένου γιὰ τὴν ὀρθὴ προσαρμογή του στὴν κοινωνία ὅταν θὰ μεγαλώση. Ἀκόμη ἡ ἐξισορρόπησι ἀνάμεσα στὴν ἐργασία καὶ στὴν ἀνάπαυσι γεφυρώνει τὸ χάσμα τῶν διακοπῶν, ὥστε οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ βελτίωσιτῶν συνθηκῶν τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀναπαύσεως — διαφορετικὲς ὄψεις τοῦ ἰδίου νομίσματος— νὰ διασποῦν τὴν μονοτονία, ποὺ ἀμβλύνει τὴν προσοχὴ καὶ ἐμποδίζει τὴ μόρφωσι τοῦ χαρακτῆρος, ἐπιφέροντας ἐσωτερικὴ διάσπασι στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἐναλλαγὴ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς ἀνάπαυλας πρέπει ἐνεργῆται χωρὶς καταναγκασμό, ἀλλὰ σὰν μιὰ φυσιολογικὴ διέξοδος στὴν ἀνία, ποὺ παρουσιάζει ἡ συνεχὴς ἐπισώρευσις τῆς ἐργασίας. Νὰ διεξάγεται σὰν ἐπιζήτησι τῆς ὀρθῆς ψυχαγωγίας, ὅπως ἐμφαντικὰ τονίζει ὁ Πλάτων: «... Θεοὶ δὲ οἰκτίραντες τὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπίπονον πεφυκὼς γένος, ἀναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν πόνων ἐτάξαντο...» (Νόμος Β 653 (9 κ.ἑ). Παρὰ ταῦτα δὲν μποροῦμε νὰ ἀγνοήσωμε τὴν ἐργασία χάριν τῆς ἀνάπαυλας καὶ τὸ ἀντίθετο, σὲ μεγάλη χρονικὴ περίοδο. Ἡ κάθε ἡμέρα πρέπει νὰ γεμίζη ἀπὸ ἐργασία καὶ ἀπὸ ἀργία σὲ ἀνάλογο ποσοστό, ὅπως καὶ ἡ διακοπὴ τῆς ἐργασίας μὲ περιόδους ἀνάπαυλας πλουτίζη τὴν ἀνάπαυσί μας μὲ ὧρες ἐργασίας. Τὸ σχολεῖο καὶ ἡ οἰκογένεια πρέπει νὰ ἐξαλείψουν τὸν φοβερὸ διχασμό, ποὺ ὑπάρχει σήμερα ἀνάμεσα στὴ σχολικὴ καὶ κοινωνικὴ ἐργασία. Ἀκόμη δὲν πρέπει στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ νὰ ὑπάρχουν μεγάλα διαλείμματα, στὰ ὁποῖα μένει χωρὶς ἀπασχόλησι ἢ εὐθύνη. Ὅτε πάλι ἡ ἀνάπαυσι καὶ ἡ ψυχαγωγία πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθοῦν ἀπὸ τὸ παιδὶ γιὰ νὰ μὴ γίνεται αὐτὸ κινουμένη μηχανὴ γιὰ τὴν παραγωγὴ μόνου ἔργου. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκατάλληλη ἀξιοποίησι τοῦ χρόνου τῶν διακοπῶν φέρει ἐμπόδιο στὴν συνοχὴ τῆς μορφώσεως ποὺ παίρνει τὸ παιδὶ στὸ σχολεῖο καὶ δημιουργεῖ ἀνάσχεσι στὴν ὡρίμασί του (σχολικὴ — διανοητικὴ — κοινωνική.) Ἀδρανεῖ ἀκόμη τὶς βιοδυναμικές του διότητες καὶ κλονίζει τὴν ψυχική του ἰσορροπία, ἐνὼ ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας δημιουργεῖ στὸ παιδὶ τὴ συναίσθησι τῆς δικῆς του προσφορᾶς στὴν ὑπηρεσία τῶν πολιτιστικῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς του. Ἔτσι ἡ ἀνθρώπινη καταξίωσι στὴν ἐργασία διαφοροποιεῖ τὸ παιδὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔμβια ὄντα, ποὺ δὲν προσφέρουν τίποτε στὴ ζωὴ μὲ αὐθορμητισμὸ καὶ θέλησι.

Δὲν εἶναι ἐπίσης καθόλου εὐχάριστο νὰ βλέπωμε τὸ παιδὶ στὴν περίοδο τῶν διακοπῶν νὰ ἔχη βαρεθῆ τὴ ζωὴ καὶ νὰ ἀσχολῆται μὲ ποικίλες ἄλλες βλαπτικὲς ἐνέργειες. Ἐπιβάλλεται συνεπῶς νὰ δημιουργήσωμε στὸ παιδὶ τὴ χαρά, νὰ ἀγαπήση τὴν ἐργασία σὰν ἀπαραίτητο μέσο προόδου, ποὺ μὲ τὴ σειρά του αὐτὸ εἶναι ὑπεύθυνο νὰ προσφέρη στὴ ζωὴ σὰν ἄτομο.

Τὸ πῶς ὅμως θὰ περάση τὶ ςδιακοπὲς τὸ παιδὶ νομίζομε, ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ μιμεῖται τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ νὰ συμβουλεύεται τοὺς μύχιους πόθους τοῦ τὶς εὐγενέστερες ἐπιδιώξεις του γιὰ τὴ συμπλήρωσι τῶν κενῶν του. Τὸ εἰδικὸν ἔργον τῆς ἀξιοποιήσεως τοῦ ἐλευθέρου χρόνου τοῦ παιδιοῦ στὸν ἰδιαίτερο σχολικὸ χάρτη τῆς χώρας μας, θὰ εἶναι συνισταμένη πολλῆς μελέτης, πολλῆς πείρας, μεγάλου πλούτου συναισθημάτων καὶ σκέψεων, προϋπόθεσις κόπου, ἀλλὰ καὶ συμπάθειας, ποὺ νὰ φθάνη μέχρι τοῦ ταυτισμοῦ πρὸς τὴν παιδικὴ ψυχή. Ἔτσι: παιδικὲς κατασκηνώσεις καὶ ἐξοχές, ἀναγνωστήρια καὶ παιδικὲς συγκεντρώσεις, μαθητικὲς διαλέξεις καὶ περιοδικὰ πρέπει νὰ βρίσκουν τὴν ὀρθὴ συμπαράστασι τῆς πολιτείας γιὰ τὴν κατα-

(Συνέχεια στὴ σελίδα 58)

ΤΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΙΔΙ [1] ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΑΡΑΒΑΝΗ, διδασκάλου Κεφαλληνίας

"Ενα πρόβλημα, ποὺ βασανίζει πολὺ γονεῖς κι ἐκπαιδευτικοὺς οἱ ὁποῖοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ παιδιά τους, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα ὅλους τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους, εἶναι τὸ ποιὸ βιβλίο εἶναι κατάλληλο γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ πιὸ ὄχι». Τί πρέπει δηλ. νὰ δοθῆ ὡς πνευματικὴ τροφὴ στὴν ἄπλαστη κι' ἀθώα παιδικὴ ὕπαρξη, ὥστε νὰ τὴν μορφώση γνήσια. ἠθικά, χριστιανικὰ καὶ νὰ τὴν προφυλάξη ἀπ' τὴν μολυσμένη ἀτμόσφαιρα τῆς «ψευτοπολιτισμένης» σύγχρονης ἐποχῆς. "Ετσι τὸν τελευταῖο καιρὸ ποὺ πέρασε στὴν 'Αθήνα καθὼς καὶ σ' ἄλλες πόλεις μεγάλων ἐπαρχιακῶν κέντρων ἔγινε μιὰ ἀληθινὴ σταυροφορία ἀπὸ συλλόγους γονέων, ἐκπαιδευτικές, θρησκευτικὲς κι' ἐπιστημονικὲς ὀργανώσεις γιὰ τὴν διαφώτιση τοῦ κοινοῦ ἐπάνω στὴν ὀλέθρια ἐπίδραση ποὺ ἀσκεῖ στὸ παιδὶ τὸ ἀκατάλληλο θέαμα (ὁ κινηματογράφος κατὰ κύριο λόγο) καὶ τὸ φθοροποιὸ ἔντυπο, τὸ κίτρινο φύλλο, τὸ κακὸ ἀνάγνωσμα.

'Ακούστηκαν διαλέξεις, ἔγιναν ἐκκλήσεις, διετυπώθηκαν συμπεράσματα, κρίσεις καὶ σχόλια ἀπὸ διαλεχτοὺς καὶ κορυφαίους ἐπιστήμονες σύμφωνα μὲ τὴν τοποθέτησί του καὶ τὸν τομέα δράσεώς του ὁ κάθε ἕνας. 'Απ' τὴ δική μας σκοπιά, σκοπιὰ τοῦ δασκάλου ποὺ ζῆ κοντὰ στὸ παιδὶ χαίροντας στὶς χαρές του καὶ συμμετέχοντες στὶς λύπες του, ποὺ ἀκοῦτε τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς του σὰν παλμοὺς δικῆς του δόνησης καὶ ποὺ βλέπει πίσω ἀπ' τὶς ἄκακες παιδικὲς ψυχὲς τοὺς συνεχιστές τοῦ 'Ελληνοχριστιανικοῦ πνεύματος καὶ μεγαλείου, θ' ἀκουσθοῦν μερικὰ ψυχοπαιδαγωγικὰ πορίσματα, ποὺ ἡ προσωπική μα ἐπαφὴ κι' ἀναδίφηση ἐρεύνησε πάνω σὲ 895 μαθητὲς διαφόρων σχολείων τῆς περιφερείας μας σχετικὰ μὲ τὸ «τί διαβάζει τὸ σύγχρονο παιδὶ καὶ τί πρέπει νὰ διαβάζη».

'Ωδηγηθήκαμε στὴν ἐρευνητικὴ αὐτὴ προσπάθεια ἀπὸ πηγαία ἔφεσι πρὸς μάθησι καὶ γνώση, ἀλλὰ κι' ἀπ' τὴν πίστη μας, πὼς σὰν ὑπεύθυνοι παράγοντες ἀγωγῆς ὀφείλουμε νὰ λάβουμε μιὰ θέση θετικὴ βγαλμένη μέσα ἀπ' τὴν 'Ελληνικὴ πραγματικότητα καὶ ἀνταποκρινομένη στὴν 'Ελληνικὴ ζωή. 'Εξ ἄλλου πιστεύουμε, ὁ πνευματικὸς φορέας ἀγωγῆς — ποὺ εἶναι κατὰ κύριο λόγο ὁ δάσκαλος ὅλων τῶν βαθμίδων —ἐκτὸς ἀπ' τὶς προσωπικὲς πνευματικές του ἀνησυχίες ὀφείλει ἡ ἀένεργῆ συνειδητὰ γιὰ τὴν καλύτερη καὶ οὐσιαστικώτερη ἐνάσκηση τοῦ λειτουργήματός του καὶ μὲ ἴδιες παρατηρήσεις. «Οἱ διδάσκαλοι οὐ μόνον νὰ σπουδάζωσι τὰ ζητήματα τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδιοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ συντελῶσι δι' ἰδίων παρατηρήσεων εἰς τὴν προαγωγὴν καὶ διαλεύκανσι αὐτῶν» ἀναφέρει ὁ πρύτανις τῆς Παιδαγωγικῆς ἀείμνηστος 'Εξαρχόπουλος (1).

Κι' ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς Jean Jac Rousseau στὸν πρόλογο τοῦ ἔργου του «Αἰμίλιος» τονίζει: «'Αγνοοῦμεν τὴν παιδικὴν ἡλικίαν. 'Αρχίσατε ἐρευνῶντες καλύτερον τοὺς μαθητὰς ὑμῶν, διότι ἀναμφιβόλως ἀγνοεῖτε αὐτούς». (2)

Οἱ παιδαγωγοὶ ποὺ δὲν κατέχουν ἢ δὲν ἐφαρμόζουν τὸν πειραματικὸ ἔλεγχο στὸ σχολικό τους ἔργο παραμένουν στὸ σημεῖο τῶν γιατρῶν ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ τὸν Παστέρ. Στὴν παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη δὲν μποροῦμε νὰ ἐνεργοῦμε μὲ δεοντολογικὲς συνταγές. Ἡ γνώση τοῦ παιδιοῦ δὲν γίνεται μὲ τὴ μελέτη ψυχολογικῶν βιβλίων, ἀλλὰ κυρίως μὲ τὴ χρησιμοποίηση πειραματικῶν δεδομένων ἀπὸ τὸν κάθε δάσκαλο στὰ παιδιὰ ποὺ ἔχει ἀναλάβει νὰ διδάξη καὶ νὰ διεπαιδαγωγήση. (3)

Περισσότερον δὲ ἐπιγραμματικὸς ὁ πολὺς Krech διατυπώνει:

«Ἡ Παιδαγωγικὴ ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν παρατήρησιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς παρούσης πραγματικότητος, ἀπελευθερώνει τὸν διδάσκαλον ἀπὸ τοὺς ἐφιάλτας τῆς μοιρολατρείας ποὺ παραλύουν τὶς δυνάμεις του καὶ τοῦ ἀναπτύσσει συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημιουργηκότητος καὶ τῆς εὐθύνης. (4)

"Ετσι σήμερα μὲ τὴν κατάρρευση τῆς παλιᾶς θεωρίας, πὼς τὸ παιδὶ εἶναι homuculus» δηλ. ὁ ἐν σμικρογραφία μεγάλος καὶ τὴν ὀρθὴ τοποθέτηση τοῦ ἀξιώματος, ὅτι τὸ παιδὶ ἀποτελεῖ ἴδιον γένος — sui generis — σύμφωνα μὲ τὸν ἐρευνητικὸ φακὸ τῆς πειραματικῆς παιδολογίας, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ δοῦμε τὸ παιδὶ σὰν μιὰ ἐνιαία προσωπικότητά, ποὺ ὀφείλουμε νὰ ὁδηγήσουμε μὲ ἄγρυπνη καὶ φωτισμένη ἀγωγὴ στὴν ἀγνότητα τῆς ἠθικῆς ζωῆς. Αὐτὸ θὰ τὸ πετύχουμε, ὅταν ἀντιληφθοῦμε ὅτι ἡ ψυχική του ἐξέλιξη εἶναι ἀπόρροια συνεργασίας δύο παραγόντων, τῆς

---

1) Ψυχοπαιδαγωγικὴ ἔρευνα στὸ κόσμο μαθητῶν τῶν σχολείων τῆς Πειραματικῆς Περιφερείας Κεφαλληνίας

1) Ν. 'Εξαρχοπούλου «Ψυχολογία τοῦ παιδὸς» τόμος Α' σελὶς 10.

2) J. J. Ronsseau : Emile ou de l'education.

3) Βλέπε : 'Ηλία Ξηροτύρη : «Διδακτικοὶ Πειραματισμοὶ καὶ Παιδαγωγικὲς ἔρευνες» 'Αθήνα 1963 σελὶς 105-106.

4) Π. Ζερβοῦ «Θεμελιώδεις μορφαὶ ἀγωγῆς» σελὶς 24.

φυσικῆς προδιαθέσεως καὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ περιβάλλοντος. Στὴν ἔρευνά μας ἐνδιαφέρει τὸ δεύτερο σκέλος τῶν ἐπιδράσεων. Αὐτὴ γίνεται μὲ τὸ παράδειγμα τῶν γονέων στὸ σπίτι, τῶν διδασκάλων στὸ σχολεῖο, τῶν ἐνηλίκων στὸ δρόμο, τῶν θεαμάτων στὰ διάφορα κέντρα ψυχαγωγίας, τῶν ἐφημερίδων καὶ γενικὰ τῶν πάσης φύσεως ἀναγνωσμάτων καὶ περιοδικῶν.

Τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα εἶναι δίκοπο μαχαίρι. Ἂν εἶναι καλό κι' ὠφέλιμο συντελεῖ εἰς τὴν μόρφωσι καὶ πνευματικὴ ἄνοδο τοῦ παδιοῦ, ἂν ὄχι τότε τὸ φονεύει πνευματικὰ καὶ τὸ συντρίβει ψυχικά. Τὸ παιδὶ εἶναι μιὰ ὀντότητα· μιὰ προσωπικότητα. Πιστεύει πὼς ἡ ὕπαρξή του δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀσήμαντο, ποὺ μποροῦμε νὰ μὴ προσέξουμε. Τραυματίζεται ὁ ἐγωκεντρισμός του ὅταν δὲν σταθοῦμε μὲ προσοχὴ μπροστά του. Τὸ καλό, λοιπὸν βιβλίο ἱκανοποιεῖ τὶς τάσεις μιᾶς τέτοιας ψυχοσυνθέσεως. Τὸ ὠφέλιμο ἀνάγνωσμα χαλιναγωγεῖ τὴν ἀχαλίνωτη ροπὴ πρὸς κάθε κατεύθυνση καὶ ταυτόχρονα ἐξευγενίζει τὴν ψυχή.

Στὸ παιδὶ ἀρέσει τὸ ἔντυπο ποὺ δὲν ἀπαιτεῖ ἐνεργητικὴ προσοχή. Τὸ βιβλίο ποὺ δὲν κουράζει τὴν σκέψη του. Νὰ ποὺ βρίσκεται ἡ δυσκολία τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ σχολείου. Στὸ νὰ ξεκολλήσουν τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸ ρηχό, τὸ ταπεινὸ βιβλίο, τὸ κίτρινο ἔντυπο τοῦ περίπτερου, ποὺ τραβάει σὰν μαγνήτης καὶ ν' ἀγαπήση ἐκεῖνο ποὺ ἀξίζει ποὺ θὰ τὸ ἀνεβάση ἀπὸ κάθε πλευρά. Ἡ ἐπιτυχία ἐδῶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν καλλιέργεια ποὺ θὰ γίνη. Χρειάζεται μέθοδος, σύστημα. Χαλιναγώγηση τῆς διαθέσεως τῆς δικῆς μας γιὰ τὸ φτηνὸ ἔντυπο. Γιατὶ πάνω ἀπ' ὅλα πρέπει νὰ γνωρίζουμε, ὅτι τὸ βιβλίο εἶναι μέσο ἀγωγῆς. Χωρὶς δισταγμὸ τονίζουμε, πὼς εἶναι ἀπ' τὰ δραστικώτερα μέσα (5).

Γι' αὐτὸ εἶναι πολὺ βαρειὰ ἡ εὐθύνη τῶν συγγραφέων, ποὺ γιὰ χάρη αἰσχρᾶς κερδοσκοπίας, παραδίδουν στὴν κυκλοφορία ἀναγνώσματα, ποὺ φθείρουν τὴν ἀνύποπτη παιδικὴ ψυχή. Πολὺ σωστὰ κάποιος δημοσιογράφος Ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος ἔγραφε: Ὅταν βλέπω νὰ κυκλοφοροῦν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου καὶ τοῦ ἀτόμου μυθιστορήματα καὶ ταινίαι τῆς διαφθορᾶς καὶ τοῦ ἐγκλήματος, σκέπτομαι πόσο μάταιος ἦτο ὁ κόπος τῆς ἀστυνομίας, ποὺ συνέλαβε προχθὲς πλειάδα ἐφήβων διαρρηκτῶν. Καὶ τὰ νήπια θὰ γίνουν διαρρῆκται καὶ ἐγκληματίαι, ἂν δὲν ἀποστειρώσωμεν τὸ θέαμα καὶ τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὰ μικρόβια τῆς ἀποσυνθέσεως (6).

Ἀπόδειξη εἶναι τὰ λόγια τῶν διαφόρων δικαστῶν ὅτι «συνήθως τὰ ἐγκλήματα εἶναι μίμηση τῶν ἐγκληματικῶν καὶ φαύλων τύπων τῶν μυθιστορημάτων».

Ἐπίσης ὁ διάσημος Γάλλος συγγραφεὺς Μπερνοβίλλ χαρακτηριστικὰ εἶπε: «Τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι τὰ 90% τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν κακῶν πράξεων ἀπ ὀτὰ ὁποῖα ὑποφέρει ἡ κοινωνία ἔχουν αἰτία ἕνα κακὸ ἀνάγνωσμα» (7)

Ἀλλὰ καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς ,Εγκληματολογίας Γαρδίκας ὑπογραμμίζει «τὸν σοβαρὸ κίνδυνο, ποὺ διατρέχει ἡ κοινωνία ἀπὸ τὰ ἄσεμνα καὶ ρυπαρὰ ἔντυπα».

Πέρα ὅμως ἀπ' ὅλα-αὐτά, μπροστὰ στὸ χαρτοπόλεμο τῶν ἐντύπων ὁ κ. Ἀποστολάκης, ἄλλοτε καθηγητὴς τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης γράφει βαρυσήμαντα:

«Ποιήματα, δράματα, ρομάντζα ἐγχώρια ἐδιάβασα ἕνα πλῆθος κι' ἔτσι ποιητὲς καὶ διαφόρους καλλιτέχνες ἐγνώρισα πολλούς· ὅμως τὸν ἄνθρωπον δὲν ἔβλεπα σὲ κανέναν ἀπ' αὐτοὺς ἔλειπε ἀπὸ τοὺς λογίους μας, ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀναγκαῖο βάθος ποὺ ἔπρεπε ἴσα — ἴσα αὐτοὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλου νὰ ἔχουν. Οἱ δικοί μας λόγιοι, νομίζουν πὼς, ὅσο παρόδοξότερα παρουσιάζουν κοινὰ καὶ τετριμμένα, αἰσθήματα, ὅσο καὶ ἄσεμνες ἐξομολογήσεις γράψουν, πὼς τόσο περισσότερο θὰ μᾶς γεννήσουν τὸν θαυμασμὸ γιὰ τὴν ποιητικὴ φύσι τους».

Ἀποτελεῖ δυστύχημα γιὰ τὴν κοινωνία μας, ὄχι μόνον ὅτι ὑπάρχουν τέτοιοι συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅτι πολλοὶ νέοι διαβάζουν μὲ πάθος τέτοιου εἴδους βιβλία καὶ ἔντυπα. (8)

«Τὰ παιδιά, γράφει Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίς παίρνουν πολὺ εὔκολα ἢ τὸν μεγάλο ἀνήφορο ἢ τὸν μεγάλο κατήφορο εἰς ὅλα τὰ ζητήματα τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἐξωσχολικῶν βιβλίων (9).

Πόσοι ἄραγε ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ κηδεμόνες τῶν παιδιῶν ἐξέλαβαν στὰ σοβαρὰ τὴ παραπάνω ἀλήθεια; Πόσοι ἀπ' αὐτοὺς ρίξαν ἐρευνητικὸ μάτι στὰ ἔντυπα ποὺ ξεφυλλίζε τὸ παιδί τους γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν, ἂν ἔχουν μορφωτικὴ ἀξία ἢ ὄχι;

Κι' ἀκόμη πόσοι ἀνησύχησαν κι' ἔτρεξαν νὰ πληροφορηθοῦν ἀπὸ τὸν γυιὸ ἢ τὴν κόρη τους, τί ἄλλο διαβάζει ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια καὶ ἀπὸ ποῦ τὰ προμηθεύτηκε;

Τὴν ἀπάντησιν μᾶς τὴν δίνει ἡ ἔρευνα. Σύμφωνα, λοιπόν, μ' αὐτὴ

οἱ	320	μαθηταὶ	προτιμοῦν
»	204	»	»
»	125	»	»

5) Βλέπε ἄρθρου μας «Μιὰ ἔρευνα γιὰ τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα» περιοδικὸ Βιβλιοθήκη γονέων τεῦχος 120 Μάρτιος 1963

6) Ἐφημερὶς «Στρατιωτικὰ Νέα» 17-1-63.

7) Βλέπε «Θέαμα καὶ Νεότης» Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1962 σελὶς 76

8) Βλέπε «Βιβλίον μας» «Δάσκαλος καὶ Παιδὶ» Ἀθήνα 1963 σελὶς 73

9 Ἐφημερὶς «Καθημερινὴ» 7-10-62.

»	136	»	»
»	44	»	»
»	27	»	»
»	24	»	»
»	8	»	»
»	5	»	»
»	2	»	»

σχολ. διδακτικὰ βιβλία	ἤτοι	τὰ	35,7%
παραμύθια	»		28,8%
τὸ περ. ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδ.	»	»	14 %
τὸ περ. «Ἑλ. Ἐρ. Σταυρ.»	»	»	15 %
τὸ περ. «Κλασσικὰ Εἰκ.»	»	»	5 %
τὰ περιπετειώδη μυθιστ.	»	»	2,9%
τὸ Ταρζ. καὶ Μικ. ἥρωα	»	»	2,9%
τὸ περιοδ. «Ρομάντζο»	»	»	0,9%
Βιβλία ἐλαφ. τραγουδιῶν	»	»	0,6%
Βιβλία Καραγκιόζη	»	»	0,2%

Παράλληλα μὲ τὶς συγκεκριμένες αὐτὲς προτιμήσεις γράφτηκαν κι' ἀόριστες ὅπως «μ' ἀρέσουν τὰ βιβλία ποὺ γράφουν καλὲς πράξεις», ἢ «ὅταν διαβάζουμε βιβλία ἡ δασκάλα μᾶς ἀγαπᾶ καὶ μᾶς βάζει καλὸ βαθμό».

Ἀπὸ τὸν παραπάνω ἀναλυτικ ὀπίνακα ὁδηγούμεθα στὴ σκέψη πὼς τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα δὲν βρίσκεται στὴν ἁρμόζουσα θέσι ἀνάμεσα στὸ παιδί. Εἶναι λυπηρὸ τὸ φαινόμενο τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν παιδιῶν νὰ μὴ διαβάζῃ τίποτε ἄλλο πέρα ἀπ' τὸ σχολικὸ καὶ ἐγχειρίδιο. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ μελετοῦν ἐλάχιστα γνωρίζουν τὸ καλὸ βιβλίο.

Δεῖγμα πὼς ἡ οἰκογένεια πρῶτα καὶ τὸ σχολεῖο ἔπειτα — γιὰ νὰ εἴμαστε ἀντικειμενικοὶ καὶ δίκαιοι — δὲν δίνουμε τὴν πρέπουσα σημασία στὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα. Κι' ἐνῷ τὰ παιδιὰ τὸ λαχταροῦν καὶ ἔχουν ἄμεση ἀνάγκη νὰ ρουφίξουν σὰν μέλισσες τὸ περιεχόμενό τους. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δὲν εἶναι ἁπλὲς σκέψεις τοῦ γράφοντος. Μᾶς τὸ λένε καὶ μᾶς τὸ γράφουν τὰ ἴδια τὰ παιδιά.

Τί ὡραῖα ποὺ εἶναι νὰ καθώμαστε νὰ διαβάζωμε διδακτικὰ βιβλία περνῶντας τὴν ὥρα μας, γράφει ἡ μαθήτρια Α.Μ. ἐτῶν 10 τῆς Δ' τάξεως. Καὶ ὁ μαθητὴς Α.Ζ. ἐτῶν 13 τῆς Στ' τάξεως συμπληρώνει. «Ἄχ! πῶς θάθελα ἰάχω καμμιὰ δεκαριὰ χρήσιμα βιβλία νὰ τὰ ρουφήξω».

Διψοῦν λοιπόν, γιὰ μάθηση καὶ γιὰ τὸ καλὸ βιβλίο τὰ παιδιά. Ἡ ἀναλυτικὴ εἰκόνα ποὺ μᾶς παρουσίασε ὁ παραπάνω πίνακας δείχνει πὼς ἡ ἑλληνικὴ ἐπαρχία ἔχει γερὲς τὶς ρίζες της ἀκόμη στ' ἀνόθευτα ἤθη καὶ ἔθιμά της. Οἱ φαντασιοπληξίες καὶ οἱ ψευτορομαντισμοὶ τῆς νοσηρᾶς φαντασίας τῶν κούφιων συγγραφέων δὲν συγκινοῦν καὶ τόσο τὶς ἐπαρχιώτικες ἁγνὲς ψυχές.

Τὰ παιδιά μας ἀναζητοῦν καλοῦ εἴδους ἀναγνώσματα. Ἂς τ' ἀκούσωμε πῶς μᾶς τὸ γράφουν.

Ἐμένα μοῦ ἀρέσουν τὰ ὁμορφα βιβλία διότι ἔτσι θὰ πάρω τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ ὄχι τῆς κακίας, γράφει ἡ μικρὴ μαθήτρια Ο.Κ. ἐτῶν 11 τῆς Ε' τάξεως. Καὶ ὁ μαθητὴς Λ.Β. τῆς Δ' τάξεως συμπληρώνει. «Δὲν πρέπει νὰ διαβάζωμε μάσκα καὶ μυστήριο γιατὶ θὰ γίνωμε κακὰ παιδιά.» Καταπέλτης ὅμως σὲ κάθε πνευματικὸ ἄνθρωπο ποὺ ἀσχολεῖται μὲ τὸ παιδὶ καὶ τὸ βιβλίο εἶναι ἡ μαρτυρία τοῦ μαθητοῦ Α.Π. ἐτῶν 12 τῆς στ' τάξεως.

Διάφοροι συγγραφεῖς, γράφει, ἐκτυπώνουν βιβλία μὲ κακὴν ὕλην τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ διαβάζουν τὰ παιδιά. Αὐτὰ οὔτε μ' ἀρέσουν. Ἀλλὰ τ' ἀναγνώσματα μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους, τῆς δοξασμένης Ἑλλάδος μὲ τὰ δανδελωτὰ ἀκρογιάλια καὶ τὴν ἀμάραντο δάφνη της πῶς νὰ μὴ τ' ἀγαπῶ».

Κι' ἐπισφραγίζει ἕνας ἄλλος μαθητὴς ὁ Γ. Β. ἐτῶν 11 τῆς Ε' τάξεως. «Ἀγαπῶ τὰ βιβλία τὰ σεμνά, τὰ μορφωτικά, τὰ ὠφέλιμα, γιατὶ δὲν ἀρκεῖ νὰ γνωρίσουμε ἁπλῶς τοὺς εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζωμε πῶς μᾶς εὐεργέτησαν καὶ τί θυσίας καὶ πικρίας ἐδοκίμασαν, γιὰ νὰ φέρουν εἰς πέρας τὸ εὐεργετικὸ ἔργο τους», λόγια σωστὰ καὶ περισπούδαστα ποὺ πρέπει νὰ ἀντυπυθοῦν σ' αὐτιὰ ὅλων μας, ἄν στ' ἀλήθεια πονοῦμε γιὰ τὸ μέλλον μιᾶς γνήσιας κι' ἀνώτερης γενεᾶς.

Μιλᾷ ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν. Μιλοῦν αὐτὰ ποὺ ἀνάλογα μὲ τὴν τροφὴ ποὺ θὰ τοὺς προσφέρουμε στὸ πνεῦμα καὶ στὴν ψυχὴ θὰ κρατήσουν ψηλὰ τὴ σκυτάλη τῶν ἐλπίδων μας ἀγέρωχη κι' ὀρθὴ ἢ πεσμένη καὶ ταπεινή. Γι' αὐτὸ ἔχουμε καθῆκον Ἱερὸ καὶ μεγάλο γονεῖς, δάσκαλοι, Ἐκκλησία, Πολιτεία, νὰ τροφοδοτήσουμε τὰ παιδιὰ μὲ ἠθικοπλαστικὰ διηγήματα μὲ μορφωτικὲς χαρούμενες ἱστορίες, μὲ ἀναγνώσματα ποὺ θὰ ἐπιβραβεύεται ἡ ἀρετὴ καὶ θὰ τιμωρεῖται τὸ ψεῦδος. Πρέπει βιβλίο, δάσκαλος καὶ σχολικὴ ἀτμόσφαιρα νὰ βοηθοῦν τὸ παιδὶ νὰ ἀποκτήση πρωτοβουλία γιὰ δράση, νὰ ἐπιζητῆ τὴν ὁμαδικὴ ἐργασία, μὲ τὴ συνεργασία μὲ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἀποφεύγει τὴν ὀκνηρία, τὴν βιασύνη καὶ τὴν ἐπιπολαιότητα, τὴν ἰδιοτέλεια καὶ τὴν βαναυσότητα, τὸν ἀτομικισμὸ, τὴν οἴηση, τὸν ἐγωϊσμό, τὴν εὐθυνοφοβία.

Θὰ πρέπει ἀκόμη τὸ βιβλίο καὶ τὸ σχολεῖο νὰ ἔχη σὰν σκοπὸ τὴ μόρφωση τοῦ νέου Ἕλληνος, ὅπως τὸν ζητοῦν ἡ ἐποχή μας, ἡ Ἐθνική μας παράδοση καὶ τὸ δημοκρατικό μας πολίτευμα (10). Μ' ἕνα λόγο πρέπει νὰ διαπλάσσουμε τὸ σύγχρονο παιδὶ σὲ ἐλεύθερο καὶ γενναῖο πολίτη, ποὺ θὰ πειθαρχῆ στοὺς νόμους τῆς Πατρίδος του ἀλλὰ καὶ θὰ ἔχη ἐπίγνωση τῶν δικαιωμάτων του καὶ τὸ θάρρος τῆς γνώμης του καὶ δὲν θὰ σκύβη δουλι-

Συνέχεια εἰς τὴν σελίδα 62

10) Βλέπε Γεωργίου Ἀγαβανῆ, Δάσκαλος καὶ παιδιὰ Ἀθῆναι 1963 σελίς 22 - 23

Ματιὲς γύρω ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸ ἔργο του

ΙΑΚΩΒΟΥ ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΝΗ,
Διδ)λου Ἐλαίας (Βελενίκου) - Δωρίδος

Στ' ἀνθόστρωτο ἀκρογιάλι τοῦ νησιοῦ σου
σὲ βλέπω καθισμένο σὲ μιὰν ἄκρη
μὲ πρόσωπο χλωμὸ κι' ὅλο σκυμμένο
κι' ἀκούραστο τὸ χέρι σου νὰ γράφῃ.

Κι' ἔρχονται κεῖ στὴν μοναξιά σου
νὰ σοῦ κρατήσουν συντροφιὰ
ἡ Γυφτοπούλα σου κι' ἡ φόνισσά σου
καὶ μιὰ Σκιαθίτισσα γρηά.

ΙΑΚ. ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΝΗΣ

Διάχυτος ὁ πόθος μὲ συνεπῆρε νὰ γράψω κάτι γιὰ τὸ μεγάλο νοσταλγὸ τοῦ νησιοῦ, τὸν Σκιαθίτη διηγηματογράφο Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Ἀνυπόκριτος ὁ θαυμασμός, πραγματικὸς ὁ σεβασμός μας στὸν Ἅγιο καὶ τεχνίτη αὐτὸν τοῦ λόγου. Ἐμπνευστὴς καὶ κορφολόγος τῆς ζωντανῆς παράδοσης, βαθυστόχαστος ὁραματιστής, γεμᾶτος μαγικὴ δύναμη ἀφίνει τοὺς κρουνοὺς τῆς κρουσταλλένιας του πηγῆς νὰ ξεχυθῆ δροσερή, γάργαρη καὶ ἄφθονη ἡ δημιουργική του δράση. Καὶ σήμερα κάστρο ἡ ψυχή του ἀνάερη στέκει ψηλὰ στὴν πυραμίδα τοῦ λογοτεχνικοῦ οἰκοδομήματος.

Ἦταν ἄνοιξη τοῦ 1851. Σ' ἕνα ὄμορφο ἀφροστόλιστο νησὶ τῶν Σποράδων, τὴν Σκιάθο, στὶς 4 τοῦ Μάρτη γεννιέται ἡ μεγάλη μορφὴ τοῦ Παπαδιαμάντη. Ὁ ἱερέας πατέρας του καμαρώνει τὸν μικρὸ Ἀλέξαντρο, ποὺ ἀπὸ μικρὸς δείχνει ὅλα τα φυσικὰ χαρίσματα ἑνὸς παιδιοῦ μὲ ζωή, μὲ ἐνεργητικὴ ψυχὴ καὶ θέληση. Περνάει κοντὰ στοὺς γονεῖς του τὰ πρῶτα χρόνια κι' ἐκεῖ μαθαίνει τὰ πρῶτα γράμματα. Ἡ Σκιάθος γίνεται γι' αὐτὸν ἕνας ὀνειρεμένος καὶ ὑποβλητικὸς κόσμος. Ἀνοίγει τὴν ψυχή του καὶ ζῆ μὲ ὅλη της τὴν δύναμη καὶ ἔκταση τὴν παιδιάστικη ζωή του.

Δὲν χορταίνει νὰ τρέχῃ στὶς ρεμματιές, τὰ λαγκάδια καὶ τοὺς ἐλαιῶνες, τὰ ἐξωκλήσια καὶ τὰ πανηγύρια τοῦ χωριοῦ του. Μιὰ βαθειὰ θρησκευτικὴ διάθεση, ἕνας κατανυκτικὸς σεβασμός, κάτι τὸ πολὺ μικρό, ἀλλὰ τὸ πολὺ μεγάλο, τὸ ἀπέραντο, τὸ μυστηριῶδες καὶ νοσταλγικὸ τὸν συνεπαίρνει, τὸν τραβᾶ, τὸν κρατεῖ μὲ τὴν σκέψη προσηλωμένη στὸ ἁπλό, ἀλλὰ πλούσιο ἀπὸ ὀμορφιὲς καὶ χρώματα, ἀπὸ γραμμὲς καὶ ποικιλίες μικρό του νησί. Βιώματα ποὺ ἔγιναν ἀστείρευτες πηγές, γάργαρα κεφαλόβρυσα ποὺ δυνάμωσαν, ἀνθοβόλησαν καὶ ἀκτινοβόλησαν τὴν πύρα τους καὶ τὸ φῶς τους μὲ ὅλη τὴν χάρη τους καὶ ὡς τὰ μετέπειτα χρόνια του, εἰς τὰ χρόνια τῆς συγγραφικῆς του δημιουργίας.

Ἔτσι τραβηγμένος εἰς ἕνα ὅραμα πλασμένο μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του, μὲ τὴν φαντασίαν του, ζῆ τὸν νησιώτικο κόσμο, τὸν κόσμο τῆς ποικίλης ἀρχοντιᾶς τοῦ Παλιόκαστρου, μὲ τὶς ἀναμνήσεις τῶν ἐρειπωμένων ἐκκλησιῶν, τὰ κάστρα καὶ τὰ φαντάσματα, τὸ ναυτικὸ ὀργασμὸ καὶ τοὺς ταρδυνάδες τοῦ τόπου του. Τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1860 γράφεται στὸ Σχολαρχεῖο τῆς Σκιάθου, ὅμως τελειώνει τῆς Σκοπέλου. Δείχνει σχετικὴ ἐπίδοση. Ζωγραφίζει μὲ πάθος, τὰ δὲ ἔργα του εἶναι ἀξιοπρόσεκτα.

Μεγάλος πιὰ δέκα ἑφτὰ χρονῶν παιδὶ ἀφήνει τὸ μικρὸ ἀγαπημένο του νησί, τὴν Σκιάθο καὶ παρὰ τὶς στερήσεις, τὶς οἰκογενειακὲς δυσκολίες ἔρχεται στὴν Χαλκίδα καὶ γράφεται στὸ Γυμνάσιο κατόπι στὸν Πειραιᾶ καὶ τὴν Ἀθήνα, «τὴν πόλιν τῆς δουλοπαροικίας καὶ τῶν πλουτοκρατῶν».

Ἡ φτώχεια τοῦ σπιτιοῦ του, ἡ ἀγωνία τοῦ πατέρα του, τυραννοῦν τὴν εὐαίσθητη φύση του. Προσπαθεῖ νὰ βρῆ προσανατολισμό. Τὸ μέλλο του εἶναι σκοτεινό, κανένα πρόγραμμα δὲν ἔχει στὴν ζωή του. Ἡ ἐπίσκεψή του στὸ Ἅγιο Ὄρος τὸν γεμίζει ἀπὸ πεσιμιστικὸ πάθος. Γράφεται στὴν φιλολογίαν, ὅμως δὲν γίνεται καθηγητὴς ποτέ... Ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀγωνία τοῦ πατέρα του γιὰ τὸ παιδί του, ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ σταδιοδρομήση γίνεται καημὸς μεγάλος, ἀγιάτρευτη πληγή.

Πολύκρουνη ἀναβρύζει ἡ ὀνειροπόληση, ὁ συνεπαρμός. Μαγεύτρα ἡ δύναμη τῆς τέχνη σκάβει συθέμελα τὴν ψυχή του, τὸ εἶναι του γι ἀνὰ τὴν ὑπηρετήση. Νικιέται ! Προσφέρε στὸ βωμό της τοὺς ὁλάνθιστους κήπους, τ κρίνα καὶ τὶς ἀνεμῶνες, τ' ἀρώματα τῆς καρδιᾶς του.

Προσκυνητὴς ταπεινὸς τῆς μάγισσας θεᾶ ταξιδεύει σὲ ἀτλαζένιες θάλασσες, σὲ ρόδινα ἀκρογιάλια, σὲ πορφυρένια δειλινά, σὲ πα λαγα μακρυνὰ πέρα ἐκεῖ στὸ λατρευτό το νησί, τὴν Σκιάθο. Τὸν ἔχει μαγεύσει,, θὰ μεινει πιστὸς μέχρι τὴν τελευταία του πνοή. Κ τὰ διαστήματα τὴν ἐπισκέπτεται ἀνασαίν βαθειὰ τὸ μυρωμένο ἀέρα της, γεμίζει ἀπ κάποια μυστηρώδη δύναμη, δροσολογιέτ στὶς ὀνειρευτὲς πηγὲς τῆς λαϊκῆς φαντασία καὶ λαϊκῆς πίστης κι' ἐπανέρχεται στὸ Παλάδιον Ἄστυ.

Ἡ ψυχή του, ποὺ δὲν τὴν πρόδωσε, πο δὲν ἀπομακρύνθηκε ποτὲ ἀπὸ τὸ παιδί, ἤτ

...φερή, ἁπαλή, καθάρια ἐξαγνισμένη γεμάτη πόθους καὶ ἀναζητήσεις.

Ζοῦσε τὰ ὄνειρα καὶ τὰ ὁράματά του σὲ ὅλο τὸ πλάτος, τοῦ ἔδιναν φτερὰ γιὰ νὰ πετάξη αἰθεροτάξιδα στ' ἀγαπημένα του χώματα.

Ἀλήθεια... Ὁ πόνος καὶ ἡ δυστυχία γεννοῦν τοὺς καρποὺς τῆς τέχνης, τὶς μεγάλες ...φές. Πέθανε καὶ γίνου» λέγει ὁ μεγάλος ...σοφος καὶ ποιητὴς Γκαῖτε. Ἔτσι καὶ ὁ Παπαδιαμάντης κάστρο κλειστὸ τῆς μοναξιᾶς καὶ τῆς ἐρημιᾶς, σωστὸς ἀσκητὴς τῆς ...ωχείας καὶ τῆς λαϊκῆς παράδοσης παλεύει ...τὴν σκληρὴ μοῖρα του, ποὺ δὲν τοῦ γέλασε ποτὲ στὴν ζωή του. Θλιμμένος, συντρίμμι ...ς ἀρώστειας καὶ τῆς δυστυχίας του ἀνεβαίνει τὸ δρόμο τοῦ Γολγοθᾶ. Ἡ ζωὴ καὶ τ' ἀστόρητα βάσανα, οἱ στερήσεις,τὸ πεσιμιστικὸ του χαρακτήρα, ἡ ἱερατικὴ στιχομυθιά, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη φύση του, μᾶς ἔδωσαν ...μεγαλόπνοο καὶ βαθυστόχαστο δραματιστή, τὸν πλημμυρισμένο ἀπὸ εἰδυλλιακὴ χαρὰ καὶ φυσικότητα.

Ἐξεκίνησε δειλὰ μὲ τὸ πρῶτο του μυθιστόρημα «τὴν Μετανάστιδα». Ἔργο πρωτότυπο, καρπὸς πνευματικῶν ἰδανικῶν, ποὺ εἶχε ζητήσει μέσα στὴν καλλιτεχνικὴ του δημιουργία. Μὲ τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ χτυπάει ...ίρια τοὺς μετανάστες, ποὺ ἄφησαν τὶς ἑλληνικὲς γνήσιες παραδόσεις τους καὶ ἀγκάλιασαν τὶς συνήθειες τῶν Εὐρωπαίων.

Στὴν συνέχεια φερνει στὸ φῶς τῆς δημοσιότητος «Τοὺς Ἐμπόρους τῶν Ἐθνῶν». Ἔργο καλοφτειαγμένο διήγημα, ποὺ πλαισιώνεται μέσα σὲ ρεαλιστικὰ στοιχεῖα, σὲ ρωμαντικὸ ἄρωμα, σὲ ἱστορικὸ συγκερασμό. Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι ἀρκετὰ δυνατὸ καὶ ἐπεισοδιακό. Ἠμποροῦμε νὰ τὸ παραλληλίσωμε μὲ μυθιστορήματα τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ σύνθεσή του ἡ πλοκή του εἶναι ἐπιδέξια καὶ χαρακτηριστική. Ἐδῶ ξαναζωντανεύει τὶς Ἑνετικὲς ...ορμήσεις, ποὺ οἱ Δόγηδες θέλησαν νὰ κάνουν ὑποταχτικοὺς τοὺς νησιῶτες τοῦ Αἰγαίου. Οἱ ληστρικοὶ πειρατὲς «Οἱ ἔμποροι τῶν Ἐθνῶν» ξεχύνονται σὰν κακοὶ δαίμονες. Τὸ περισσότερο μέρος τοῦ ἔργου ξετυλίγεται σ' ...ὁ ὄμορφο νησὶ τῶν Κυκλάδων, στὴν Νάξο. Μέσα στὸ δραματικὸ στοιχεῖο ἀναφαίνεται τὸ εἰδυλλιακὸ καὶ ἐρωτικό, ποὺ παιχνιδίζει μὲ ...θαστη χάρη καὶ ὀμορφιά.

Ἐκεῖνο ἐπίσης, τὸ ὁποῖο ἐντυπωσίασε, ποὺ ...κορπισε ρίγη καὶ δονήσεις στὶς καρδιές ...ὁ ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ εἶναι «ἡ Γυφτοπούλα». Τὸ ἔργο αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν θρῆνο γιὰ τὸ ...σιμο τῆς Βασιλεύουσας. Εἶναι ἕνας ἐθνικὸς ...θος, ἕνα προσκλητήριο τῆς ἀθάνατης ἑλληνικῆς ψυχῆς. Στὸ πρόσωπο τῆς Γυφτοπούλας ἐξιδανικεύει τὸ ἀρχαιολατρικὸ ἰδανικό. ...νὰ στρέψη τὸν ἑλληνισμὸ πρὸς τὸ δημιουργικὸ ἀντίκρυσμα τῆς ἀρχαιότητας. Ὁ Γεμιστὸς τότε χωρὶς νὰ τῷ ἀκριθῆ ἐκλείσθη εἰς τὴν φωλεάν του καὶ ἤρχισεν νὰ ἐπικαλῆται τοὺς πονηροὺς δαίμονας...» Δαίμονας παρουσιάζεται μὲ τὴν μορφὴ ἀρχαίου Θεοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος τοῦ δίνει μικρὴ κόρη τὴν Γυφτοπούλα... Θαυμάσια εἶναι ἡ περιγραφή του, ἡ ψυχολογία τῶν προσώπων καὶ ἡ σκηνογραφία, ὅπου πλαισιώνει τὸ ἔργο τοῦτο.

Ὅμως τὸ πλέον ἀντιπροσωπευτικό του ἔργο εἶναι «ἡ Φόνισσα». Καθὼς ὡμολόγησαν μεγάλοι κριτικοὶ ἡ Φόνισσα ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἔργα τῆς παγκόσμιας φιλολογίας. Ἀνήκει εἰς τὰ σύγχρονα ψυχολογημένα διηγήματα. Ἡ νέα Μήδεια ἡ Φραγκογιαννοῦ εἰς τὴν θύμηση καὶ τὴν σκέψη τῆς ζωῆς βλέπει, ὅτι εἶναι μιὰ βασανισμένη γυναῖκα καὶ ὡς γυναῖκα ποὺ γεννήθηκε δὲν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ὑπηρετῆ τοὺς ἄλλους. Δημιουργεῖται μέσα της ἕνας κόσμος παράξενος. Συγκρούονται σκέψεις καὶ συναισθήματα, ἐπιθυμίες καὶ ἀπίθανες ἐγκληματικὲς ἀποφάσεις. Γενιέται ἡ ἔμμονη ἰδέα, ὅτι τὰ κορίτσια δὲν πρέπει νὰ ζοῦν. Κι' ἔτσι ὅπου βρεῖ τέτοια ἀθῶα πλάσματα τὰ πνίγη, τὰ ρίχνει στὸ νερὸ νὰ φύγουν ἀπ' τὴν ζωή, τὸ γρηγορώτερο νὰ τ' ἀπολυτρώση. Ἔτσι ἡ ἐπιθυμία τῶν γονιῶν ν' ἀποχτοῦν πάντοτε ἀγόρια τὴν ἔκαμε θρῦλο καὶ τραγωδία, ποὺ ξετυλίγεται μέσα σὲ ψυχολογημένους νόμους. Μεταπτώσεις, ἀντιθέσεις, συμπλέγματα καὶ ἐφιάλτες τυραννοῦν τὴν Φόνισσα, «ὁρμαθὸς ἐκ κρανίων τῶν πνιγέντων παιδίων περιτυλίσσετο εἰς τὸν τράχηλον τῆς Φραγκογιαννοῦς κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας καὶ αὖθις ἀπέκτων ζωήν, μειδιῶντα, ἄλλοτε κραυγάζοντα καὶ κλαυθυρίζοντα ὡς ἐὰν ἦσαν ἀληθινὰ παιδία».

Ζητάει ἀπολύτρωση, θέλει νὰ ἐξιλεωθῆ, μὰ ἡ ἀνθρώπινη τιμωρία γιὰ τὰ ἐγκλήματά της εἶναι μικρή, δὲν ἔχει καμιὰ θέση. Ἡ Θεία Δίκη στὸ πέρασμα τοῦ Ἅη-Σώστη δίνει τὴν ἐξιλαστήριο κάθαρση μὲ τὸν πνιγμό της.

Τὸ ἔργο τοῦτο τὸ παρέβαλαν μὲ τὰ ἔργα τῶν κλασσικῶν, ὡς καὶ τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου Ρώσσου Ντοστογιέφσκυ. Ὁ Ντοστογιέφσκυ εἰς τὰ ἔργα του εἶναι ἀρκετὰ δραματικός, ἀλλὰ καὶ ἐπαναστατικὸς ἐνῶ ὁ Ἕλληνας διηγηματογράφος Παπαδιαμάντης εἶναι μὲν δραματικός, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ εἶναι ρωμαντικὸς καὶ γαλήνιος.

Διηγήματα, ἠθογραφήματα, ποιήματα, θρησκευτικὲς συνήθειες, θρύλοι καὶ παραδόσεις ἀποτελοῦν τὴν συγγραφική του δράση. Πολλὰ ἄλλα ἔργα θὰ ἠμπορούσαμε ν' ἀναφέρωμε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, περιοριζόμεθα ὅμως ἁπλῶς εἰς μερικοὺς τίτλους ἀπὸ τὸν ἄπειρο ἀριθμὸν τούτων. Στὴν σειρὰ παρουσίασε (Τὸν ΧρῆστοΜηλιόνη, τὴν Σταχτομηξώχωρα, τὴν Μαυρομαντηλοῦ, τὸν Φτωχὸ Ἅγιο, τὸν Νοσταλγό, Τὸ ὄνειρο στὸ κῦμα, Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο πολλὰ ἀκόμη Χριστουγεννιάτικα καὶ Πασχαλινὰ διηγήματα μὲ τὰ ὁποῖα

κατέκλυζε τὶς στῆλες τῶν ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν.

Ἡ γλῶσσα του παντοῦ εἶναι ζωντανὴ καὶ ἀλύγιστη, κυριολεκτικὴ καὶ γλαφυρὴ καὶ καθαρεύουσα γεμάτη ἀπὸ βυζαντινά, ἀρχαῖα καὶ ἐκκλησιαστικὰ στοιχεῖα.

Ἡ λυρικότης φτερουγίζει καὶ ἀπογυμνώνει τὴν ἀφήγησή του καὶ τὴν φράση του, μὲ μαστοριὰ καὶ τέχνη. Τὸ ὕφος του ἄψογο μαγευτικὸ καὶ ἐπιβλητικό. Ἡ περιγραφή του ἐσωτερική, ἡ πηγάδα, αὐθόρμητη τέτοια, ὥστε νὰ δημιουργῆ ἀτμόσφαιρα μαγευτική. Δὲν ἔλλειψαν ὅμως καὶ οἱ ἐπικριτές του, οἱ ὁποῖοι ἐτόλμησαν νὰ κηρύξουν ὅτι τὰ καλὰ ἔργα τοῦ Παπαδιαμάντη μετροῦνται στὰ δάκτυλα. Τοῦτο ὅμως ἀνήκει εἰς τὴν αὐστηρὴ καὶ ὑπερβολικὴ κριτική. Γιατὶ ὁ ταπεινὸς αὐτὸς στοχαστὴς μὲ τὴν θρησκευτική του ἀγάπη μὲ τὸν εὐλαβικό του ἀσκητισμό, τὴν λυρική του ἐκδήλωση καὶ τὴ φιλοσοφική του διάθεση, κατώρθωσε νὰ ἐξαγνίση τὴν τέχνη του νὰ τὴν κάμη τραγούδι καὶ μουσική. Εἰς τὰ ἔργα του ἀφήνεται ἕνας νοσταλγικὸς καημός, μιὰ μελαγχολικὴ τάση ἀναβρύζει καὶ ξεχύνεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του.

Δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολὴ νὰ ἐλέγαμε, ὅτι ὁ Παπαδιαμάντης ἀποτελεῖ τὸν Ἅγιο τῆς Λογοτεχνίας μας. Πάντοτε ἀπαισιόδοξος, ἄτολμος καὶ κλειστός, ὀνειροπόλος καὶ φανταστικός, ἠθικὸς γεμᾶτος ἀπὸ μειονεκτήματα, ἀπὸ κοινωνικὲς ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις. Ἡ μεγάλη εὐαισθησία του τὸν πληγώνει, ὁ πόνος τῆς φτώχειας τὸν φαρμακώνει, ἡ δοκιμασία τῆς ἐξαθλίωσης τὸν ἀποκάνει.

Σὰν τεχνίτης ὅμως ἔμεινε κυρίαρχος. Ἐδούλεψε σὲ ὅλο τὸ βάθος, ἀκούραστος μὲ ψυχολογικὴ διαίσθηση, ἔχοντας γιὰ πρότυπο πάντοτε αὐτὴ τὴν ζωή.

Μὲ τὴν οὐράνια αὐτὴ ἀκτινοβολία τοῦ ἔργου του, θὰ στέκεται δίπλα στοὺς μεγάλους ποιητὰς καὶ διηγηματογράφους. Θὰ εἶναι ὡς ἄνθρωπος καὶ τεχνίτης φωτεινὸς φάρος. Στὸν δρόμο ποὺ ὁδηγεῖ τὸ πνεῦμα σὲ ἀνάταση θὰ δίνη τὸν ψυχικὸ ἀναδασμό. Μὲ τὰ ἅγια τῶν Ἁγίων τοῦ μικροῦ του νησιοῦ τὶς αἰώνιες παραδόσεις, τοὺς θρύλους καὶ τὶς ἀκατάλυτες ἀξίες θὰ κατοπτρίζη τὴν γνήσια λαϊκὴ ἑλληνικὴ ψυχή.

Τέτοιο εἶναι τὸ ἔργο του. Ὁ ἴδιος ἔζησε ταπεινὸς καὶ μετριόφρων, ἀγαθὸς καὶ ἔτσι ἄκακος μιὰ μέρα στὶς (3) τοῦ Γεννάρη τοῦ 1911 ἐπέρασε στὴν ἄλλη ζωή.

Μὲ τὴν ταπεινή μας σκέψη ἄς κάνωμε λοιπὸν ἕνα αἰθεροτάξειδο στὸ λατρεμένο νησί τοῦ Παπαδιαμάντη κι' ἄς ράνωμε τὸν τάφο του μὲ λίγα βότσαλα καὶ λίγα κοχύλια μαζεμένα ἀπ' τὶς γαλανόλευκες ἀκρογιαλιές, ἐκεῖ ὅπου ἔπαιζε, ποὺ περπάτησε καὶ ποὺ ἔζησε ὁ ἀγαπημένος μας ἠθογράφος Ἄς τ' ἀποθέσωμε στεφάνι ἀπὸ ἀγριολούλουδα τοῦ τόπου του, δείχνοντας ἔτσι τὴν μεγάλη μας ἀγάπη καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μας.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ Β' ΠΕΡΙΦΕΡ. ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ

Πρωτοβουλία τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ δραστηρίου Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Β' περιφερείας Φθιώτιδος κ. Σπ. Τσατσοπούλου, ἐπραγματοποιήθη τὴν 2-5-1963 παιδαγωγικὴ συγκέντρωσις τῶν Διδασκάλων τῆς περιφερείας εἰς τὸ 2)θέσιον Δημοτικὸν Σχολεῖον Κλωνίου, εἰς ἣν παρέστη καὶ ὁ Νομάρχης Φθιώτιδος κ. Κωνσταντῖνος Στεργιόπουλος.

Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν αὐτήν, οἱ συνάδελφοι εἶχον τὴν πολύτιμον καὶ εὐχάριστον εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν τὴν συντελουμένην συστηματικήν, παιδαγωγικὴν καὶ ἔξοχον, γενικῶς, ἐργασίαν καὶ νὰ ἐκτιμήσουν τὴν ὅλην ἐξαίρετον ἐμφάνισιν τοῦ Σχολείου.

Δύο ἄριστοι συνάδελφοι, ὁ Διευθυντὴς κ. Νικ. Καραμπέτσας καὶ ἡ σύζυγός του κ. Καλλιόπη Γκιώκα, ὑπὸ τὴν θερμουργὸν πίστιν καὶ ἐμπνευσμένην καθοδήγησιν τοῦ προϊσταμένου των κ. Σπ. Τσατσοπούλου, ἀθορύβως καὶ ἀνιδιοτελῶς, ἀξιοποιοῦντες πάντοτε τὸν εἰς τὴν διάθεσίν των χρόνον, παρουσιάζουν μίαν ἀξιόλογον ἐργασίαν, ἀποδεικνύουσαν σύστημα καὶ μεθοδικότητα, ὑπομονὴν καὶ δημιουργικὴν ἔφεσιν, ἀγάπην καὶ ἀνωτερότητα καὶ τιμῶσαν πράγματι τὴν Διδασκαλικὴν ἀποστολήν.

Τὸ πλουσιώτατον σχολικὸν Μουσεῖον, αἱ ποικίλαι φυτολογικαὶ καὶ ἐντομολογικαὶ συλλογαί, τὰ ἁπλᾶ καὶ εὔχρηστα ὄργανα Φυσικῆς Πειραματικῆς, τὰ διάφορα χειροτεχνήματα, ἡ ἔκθεσις πάσης φύσεως εὑρημάτων τοπικῆς λαϊκῆς τέχνης, ἡ ἀρίστη ἐπίδοσις τῶν μαθητῶν, ἀποτελοῦν τὴν ζῶσαν ἔκφρασιν τῆς ὑποδειγματικῆς ἐργασίας τῶν φιλοπόνων τούτων Διδασκάλων τοῦ Σχολείου, μοχθούντων πάντοτε ὑπὸ συνθήκας σκληρὰς καὶ ἀντιξόους, διὰ τὴν πρόοδον καὶ ἀνύψωσίν του.

Πρὸς τοὺς συγκεντρωθέντας Διδασκάλους ὡμίλησαν οἱ κ. κ. Νομάρχης καὶ Ἐπιθεωρητής, ἐξάραντες τὸ συντελούμενον ἔργον, καί, ἀκολούθως, οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Σχολείου ἀνέπτυξαν τὸν καθόλου τρόπον τῆς ἐργασίας των.

Ἄριστοι ὑπῆρξαν αἱ ἐντυπώσεις ὅλων, εὐμενεῖς οἱ ἐρεθισμοί, πλούσια τὰ συμπεράσματα καὶ πολλὰ τὰ δημιουργηθέντα εἰς τὰς ψυχάς των προβλήματα, διὰ μίαν καλυτέραν καὶ συστηματικωτέραν παιδαγωγικὴν ἐργασίαν.

Ἀξίζουν θερμότατα συγχαρητήρια εἰς τὸ ζεῦγος Καραμπέτσα διὰ τὸ ἐπίμοχθον καὶ καρποφόρον, συστηματικὸν καὶ ἀνώτερον ἔργον των, ἄξιον πάσης ἐξάρσεως καὶ μιμήσεως διὰ μίαν θετικωτέραν προσφορὰν εἰς τὴν Λαϊκὴν Παιδείαν μας.

ΑΙ ΑΤΟΜΙΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΞ ΑΥΤΩΝ ΑΠΟΡΡΕΟΝΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ

ΙΩΑΝΝΑΣ ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ - ΤΣΟΥΡΕΚΗ
Διδ)σσης Παραλίας Ἀκράτας Αἰγιαλείας

Εἶναι εἰς ὅλους μας γνωστὸν ὅτι πλεῖσται μεταξὺ παίδων ὑπάρχουν ὁμοιότητες τῶν ἄκρων, καὶ ψυχικὰ π.χ. ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἄκρων, τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν ὤτων, ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν ἱκανότητα πρὸς σχηματισμὸν ἐντυπώσεως ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, τὴν κινητικότητα, τὴν εὐαισθησίαν, τὸν ἐγωκεντρισμὸν κ.λ.π. αἱ ὁποῖαι παρασύρουν ἐνίοτε τὸν ἀσχολούμενον μὲ τὴν ἀγωγὴν τούτων εἰς τὴν σπουδὴν τῶν προβλημάτων ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν ψυχολογίαν τῶν παίδων γενικῶς, περιοριζόμενος αὐτὸ τῆς σπουδῆς μόνον εἰς τὰς ὁμοιότητας.

Παρὰ ταῦτα προσεκτικὴ καὶ συστηματικὴ παρατήρησις ἑνὸς ἑκάστου τῶν μαθητῶν λ.χ. τοῦ Σχολείου μας — οὗτοι κυρίως παρουσιάζουν δι' ἡμᾶς τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον — θέλει πείσῃ ἡμᾶς ὅτι ἐκτὸς παρὰ τὰ κοινὰ ταῦτα γνωρίσματα, ἅτινα ἔχουν μεταξύ των, παρουσιάζουν διαφοράς, ἐνίοτε οὐσιωδεστέρας καὶ πολυπληθεστέρας τῶν ὁμοιοτήτων, αἵτινες καὶ καθορίζουσι τὴν ὅλην προσωπικότητα ἑνὸς ἑκάστου. Θὰ ἴδωμεν π.χ. ὅτι ἕκαστος διαφέρει εἰς πολλὰ σωματικὰ χαρακτηριστικὰ (βάρος, ἀνάστημα, ἀμβλυωπίας ὀφθαλμῶν, φωνὴ κ.λ.π.) ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ μεγαλυτέρας ψυχικὰ τοιαῦτα ὅπως εἰς τὴν δύναμιν τῆς θελήσεως, εἰς τὰς νοητικὰς ἱκανότητας, εἰς τὸ ὕψος, τὴν ἐπιβολήν, τὰ ἔνστικτα, τὰς τάσεις, τὰς ἀνάγκας, τὰς ἐπιθυμίας, τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς, τὴν ἱκανότητα πρὸς προσαρμογὴν εἰς τὸ περιβάλλον, τὸ θάρρος, τὴν εὐαισθησίαν, τὴν ζωηρότητα, τὴν ἐκδήλωσιν τῶν συναισθηματικῶν καταστάσεων κ.λ.π.

Τὸ πλῆθος κατ' οὐσίαν τῶν ἰδιορρυθμιῶν εἶναι ἀπεριόριστον, μὴ καθισταμένης δυνατῆς τῆς καταγραφῆς ἐνταῦθα ἁπάσης τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐπιστήμη τούτων ἀπετέλεσεν ἐσχάτως ἰδίαν ἐπιστήμην, τὴν ψυχολογίαν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν.

Ὅπως εἶναι ἀδύνατον μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν ἀνθρώπων ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εἴδους νὰ εὑρεθῶσι δύο ἀκριβῶς ὅμοια μεταξύ των, οὕτω καθίσταται ἀδύνατον νὰ εὑρεθῶσι καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων δύο οἵτινες νὰ ἐμφανίζωσι ἐπακριβῶς εἰς ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητος αὐτῶν.

Αἱ διαφοραὶ αὗται παρουσιάζονται εἰς μικροτέρας ἢ μεγαλυτέρας κλίμακα καὶ μεταξὺ ἀτόμων τῆς αὐτῆς ἡλικίας, τοῦ αὐτοῦ φύλου, τῆς αὐτῆς φυλῆς, τῆς αὐτῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν γονέων των ἀκόμη καὶ μεταξὺ ἀδελφῶν, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ αὐτῶν τῶν διδύμων.

Ἐνίοτε συναντῶμεν καὶ παῖδας οἵτινες παρουσιάζουν πνευματικὰς ἐλλείψεις σημαντικάς, αἱ ὁποῖαι ἀναχαιτίζουν ἢ καὶ καθιστοῦν ἄκαμπτα καὶ ἀδύνατον τὴν πορείαν καὶ τὴν πρὸς τὰ πρόσω ἐξέλιξιν αὐτῶν.

Οἱ παῖδες οὗτοι λέγομεν ὅτι εἶναι πνευματικῶς ἀσθενεῖς ἢ ἀνώμαλοι. Ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ περιορισθῶμεν μόνον εἰς τοὺς ὁμαλοὺς κυρίως παῖδας.

Μέχρις ἐσχάτων παρὰ τὴν μεγίστην ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν οἱ σοφοὶ τῆς Ἀρχαιότητος ἀνεγνώριζον εἰς τὰς ἀτομικὰς διαφορὰς ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν παίδων, παρεβλέπετο τὸ πλῆθος τοῦτο τῶν ψυχικῶν ἰδιορρυθμιῶν καὶ οἱ ψυχολόγοι ἔστρεφον ἐξ ὁλοκλήρου τὴν προσοχήν των εἰς ἐκεῖνο ὅπερ ὑπῆρχε κοινὸν εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐν γένει ψυχικοῦ βίου. Οἱ δὲ διδάσκαλοι ἐφήρμοζον τὴν αὐτὴν μέθοδον ἀγωγῆς δι' ὅλους τοὺς μαθητάς (λογοκοπία, βία, παθητικότητα κ.λ.π.)

Ἀπεναντίας αἱ ὡς ἄνω διαφοραὶ εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ρυθμίζουν ἐν πολλοῖς τὴν εἰς τὰ σχολικὰ μαθήματα διαφορωτάτην ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν καὶ παρεμποδίζουν τὴν ἐφαρμογὴν ἑνιαίας μεθόδου ἀγωγῆς δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεως ἢ τοῦ Σχολείου.

Ὡς ἐκ τούτου ὁ σημερινὸς διδάσκαλος, ὁ ἄξιος τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, παραλλήλως πρὸς τὴν διὰ κοινῶν μεθόδων ὁμαδικὴν ἐπὶ τῶν μαθητῶν του ἐπίδρασιν, ὀφείλει νὰ διαγνώσῃ τὴν ἀτομικότητα ἑνὸς ἑκάστου μαθητοῦ καὶ ν' ἀσκήσῃ εἰς ἕκαστον ἀγωγὴν διὰ μεθόδων προσαρμοζομένων πρὸς τὴν ψυχικὴν αὐτοῦ ἰδιαιτερότητα.

Ὅπως ὅμως εἰς τὸν ἰατρὸν δὲν ἀρκεῖ ἡ διάγνωσις τῆς ἀσθενείας διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς δεούσης θεραπείας, ἀλλὰ πρέπει οὗτος νὰ ἐγκύψῃ βαθύτερον εἰς τὰ αἴτια καὶ τὴν προέλευσιν ταύτης, οὕτω καὶ διὰ τὸν παιδαγωγὸν δὲν ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐπισήμανσις τῶν ἰδιαζόντων ψυχοπνευματικῶν χαρακτηριστικῶν ἑκάστου μαθητοῦ, ἀλλὰ πρέπει πρὸς ἐπιτυχίαν καλυτέρων παιδαγωγικῶν καρπῶν νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὴν γενεσιουργὸν αἰτίαν καὶ τὴν προέλευσιν τούτων.

ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ

Ἡ πρώτη αἰτία τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ κληρονομικότης.

Ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν του ὑποστηρίζει ὅτι οἱ ἄνθρωποι διαφέρουν μεταξύ των ἐκ γενετῆς ὡς πρὸς τὸν ρυθμὸν ἐξελίξεως τῶν βασικῶν ψυχικῶν ἰδιοτήτων.

Ἡ παροῦσα κατάστασις τῆς νοήσεως, τοῦ συναισθήματος, τῆς βουλήσεως, τῆς ἠθικότητος ἀτόμου τινὸς εἶναι κατὰ μέγα μέρος ἀπόρροια προδιαθέσεων αἱ ὁποῖαι, κληρονομηθεῖσαι ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοιούτων τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου, ἐνυπῆρχον εἰς τὸ ἀρχικὸν κύτταρον εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν καὶ αἱ ὁποῖαι διὰ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ τῆς καλλιεργείας ὑπέστησαν ἐξέλιξιν.

Ἡ κληρονομικότης λοιπὸν εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία

χαρίζει εἰς τὸ ἄτομον τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν στοιχείων τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα ὑφίστανται τὴν ἐπίδρασιν τόσον τοῦ Παιδαγωγοῦ ὅσον καὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὸ ἄτομον εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ ζῇ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξελιχθοῦν καὶ ἀναπτυχθοῦν ἐκεῖναι αἱ προδιαθέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρεται ἡ ἀγωγὴ ἢ ἐναρμονίζονται πληρέστερον πρὸς τὸ φυσικὸν ἢ κοινωνικὸν περιβάλλον, αἱ δὲ ἄλλαι νὰ παραμείνουν ἀπανάπτυκτοι, καὶ ἀόρατοι ὅπως οἱ σπόροι τοῦ φυτοῦ ἐκείνου, ὅπερ οὐδόλως εὐδοκιμεῖ εἰς τι ἔδαφος.

Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἔχωμεν διαφοροποίησιν ὀφειλομένην οὐχὶ μόνον εἰς τὴν κληρονομικότητα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ἀγωγὴν καὶ τὸ περιβάλλον. Περὶ αὐτοῦ ἡ καθ' ἡμέραν ἐμπειρία παρέχει πλεῖστα παραδείγματα. Μεγίστη π.χ. θὰ ὑπάρξῃ ἡ διαφορὰ τῆς ἀτομικότητος μεταξὺ δύο ἀδελφῶν ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς ἐμεγάλωσεν εἰς τὸ χωρίον, ὁ δὲ ἕτερος εἰς τὴν πόλιν καὶ δὴ πλησίον Θείου εὐπόρου καὶ πνευματικῶς ἀνεπτυγμένο.

Τοῦ πρώτου αἱ ἔμφυτοι ἀγαθαὶ προδιαθέσεις ἐλαχίστην ἐκ τοῦ περιβάλλοντος θὰ ὑποστοῦν ἐπ' ἀγαθῷ ἐπίδρασιν, ὁπότε παρερχομένου τοῦ χρόνου θὰ περιπέσουν εἰς ὑπνώττουσαν κατάστασιν, ἐνῷ τοῦ δευτέρου θὰ ὑποστοῦν τοιαύτην ἐκ τοῦ πεπολιτισμένου περιβάλλοντος ἐπίδρασιν ὥστε οὐδόλως ἢ μετὰ μεγάλης δυσκολίας θὰ ἀναφανῇ καὶ εἰς τὸν ἐπιστημονικώτερον ἐρευνητὴν ἡ κοινὴ αὐτῶν καταγωγή.

Μερικοὶ ἐκ τῶν ψυχολόγων καὶ παιδαγωγῶν θεωροῦν τὴν κληρονομικότητα ὡς τὴν μοναδικὴν αἰτίαν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, ἄλλοι πάλιν εὑρίσκουν ταύτην εἰς τὸ περιβάλλον καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν ἀγωγήν.

Ἡ ἀλήθεια βεβαίως εὑρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ. Οὔτε ἡ κληρονομικότης εἶναι παντοδύναμος οὔτε καὶ τὸ περιβάλλον. Καλλιτεχνικὸν π.χ. περιβάλλον τότε θὰ ἐπιφέρῃ θαυμασίας ἐπιδράσεις, ἐὰν ταύτας δέχεται ἄτομον μὲ ἐμφύτους καλλιτεχνικὰς προδιαθέσεις. Τὸ ποσὸν τῶν προδιαθέσεων θὰ ρυθμίσῃ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ περιβάλλοντος ἐπιδράσεως. Τὸ πλέον ἄριστον περιβάλλον οὐδόλως δύναται νὰ ἐξελίξῃ ἕνα μωρὸν ἢ ἰδιώτην εἰς ἄνθρωπον μέσης πνευματικῆς στάθμης. Ἀλλὰ μόνη ὅμως ἡ κληρονομικότης εὑρίσκεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν ν' ἀναλάβῃ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ βάρος τῆς τελείας ἀναπτύξεως τῶν φύσει ἐν σπέρματι κληρονομηθεισῶν προδιαθέσεων. Περὶ αὐτοῦ ἡ πεῖρα παρέχει εἰς ἡμᾶς πλεῖστα παραδείγματα ταλαντούχων μαθητῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, οἱ ὁποῖοι, μὴ συνεχίσαντες περαιτέρω τὰς σπουδάς των λόγῳ πενίας τῶν γονέων των καὶ παραμείναντες εἰς τὸ χωρίον ἐχάθησαν καὶ ἀπώλεσαν πᾶσαν ἰκμάδα τοῦ ταλάντου των. Μεταξὺ κληρονομικότητος καὶ περιβάλλοντος θὰ ἠδύνατο τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὑπάρχει σχέσις παρομοία ἐκείνης ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ κόκκου σίτου καὶ ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων (ἐδάφους, κλίματος κ.λ.π.) προκειμένου βεβαίως ν' ἀναπτυχθῇ εἰς καρποφόρον φυτόν.

Δὲν πρέπει ὡς ἐκ τούτου ν' ἀφήσῃ ἀδιάφορον τὸν Παιδαγωγὸν κατὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ ὑψηλοῦ του ἔργου, ἀφ' ἑνὸς μέν, τὸ γενεαλογικὸν δένδρον ἑνὸς ἑκάστου μαθητοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ περιβάλλον καὶ δὴ τὸ οἰκογενειακόν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οὗτος διαβιοῖ καὶ δέχεται ὡς ἐκ τούτου τὰς ἐπιδράσεις του φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, καθ' ὅσον ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐξελίσσει τὰς κληρονομηθείσας προδιαθέσεις καὶ διαμορφώνει αὐτὰς εἰς ἰδιότητας.

Πλὴν τῶν αἰτιῶν τούτων καὶ ἄλλαι συντελοῦσι εἰς τὴν διαφοροποίησιν τῶν ἀτόμων ὅπως αἱ χρόνιαι δηλητηριάσεις τῶν γονέων (χρόνιος ἀλκοολισμός, σύφιλις, μορφινομανία κ.λ.π.) τὸ φῦλον, ἡ φυλή, ἡ σειρὰ γεννήσεως, ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις καὶ ἡ Κοινωνικὴ θέσις τῶν γονέων καὶ ἡ ἁρμονικὴ ἢ μὴ συμβίωσις τούτων, ἀσθένειαί τινες ἐπηρεάζουσαι τὸ ἐγκεφαλονωτιαῖον νευρικὸν σύστημα, ὁ μὴν τῆς γεννήσεως (ἔχει καταδειχθῇ ὅτι τὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν γεννηθῇ τὸ ἔαρ ἢ τὸ θέρος ἔχουν βαθμὸν εὐφυΐας μεγαλύτερον ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν τὸ φθινόπωρον ἢ τὸν χειμῶνα), ἡ ἡλικία τῶν γονέων κατὰ τὴν σύλληψιν, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἐμβρύου ἐκ τῆς διαίτης καὶ τῆς καθόλου ζωῆς τῆς ἐγκύου γυναικός, καθ' ὅσον ὁ πνευματικὸς βίος τοῦ παιδιοῦ ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἐμβρυϊκῆς ἡλικίας κ.λ.π.

Ὡς ἔργον δὲ τοῦ παιδαγωγοῦ ἐπιβάλλεται ἡ παροχὴ εὐκαιριῶν πρὸς ἐκδήλωσιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν ἀγαθῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων ἀφ' ἑνὸς κι' ἀφ' ἑτέρου ἡ καταπίεσις τῶν κακῶν τοιούτων διὰ τῆς ἀποφυγῆς παντὸς ἐρεθίσματος δυναμένου νὰ προκαλέσῃ τὴν ἐκδήλωσιν τούτων.

Συνιστῶντες π.χ. εἰς ἕνα δειλὸν (κακὴ προδιάθεσις) νὰ ἀποβάλῃ τὴν δειλίαν ὄχι μόνον ματαιοπονοῦμεν ἀλλὰ πολλάκις συντελοῦμεν εἰς τὴν ἐπίτασιν τοῦ ἐλαττώματος τούτου.

Ὀφείλομεν δι' ὅλων τῶν μέσων ἀλλὰ καὶ τῆς διδασκαλίας νὰ καλλιεργήσωμεν τὰς ἐμφύτους προδιαθέσεις τοῦ θάρρους, τῆς αὐτοπεποιθήσεως καὶ τῆς γενναιότητος, παραμελοῦντος παντελῶς τὸ ἐλάττωμα τοῦτο. Παρομοίως θὰ ἐνεργήσωμεν εἰς πάσας τὰς παρουσιαζομένας ἐπὶ κακῶν προδιαθέσεων περιπτώσεις καθ' ὅσον ἡ ψυχὴ τοῦ ἐρχομένου εἰς τὸν κόσμον τούτου ἀνθρώπου δὲν εἶναι λευκὸς χάρτης, ὡς ἐπιστεύετο παλαιότερον ἀλλὰ φέρει ἀγαθὰς καὶ κακὰς προδιαθέσεις.

ΨΥΧΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ

Συμπεράσματα περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν ἰδιορρυθμιῶν τῶν παίδων, ἔχοντα ἀντικειμενικὴν ἀξίαν δὲν δύνανται νὰ παράσχωσι οὔτε οἱ βαθμοὶ προόδου εἰς τὰ μαθήματα, καθ' ὅσον οὗτοι δεικνύουσι ἐν πολλοῖς ποσὸν γνώσεων καὶ οὐχὶ αὐτὴν ταύτην τὴν τῶν μαθητῶν ἰδιαιτερότητα, οὔτε αἱ συνήθεις ἐξετάσεις καὶ αἱ τυχαῖαι παρατηρήσεις.

Ἀναμφιβόλως ἡ εὐφυΐα εἶναι παράγων σημαντικὸς διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα καὶ τὴν ἀπόκτησιν γνώσεων. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἔχομεν πλεῖστα παραδείγματα παίδων εὐφυῶν οἱ ὁποῖοι ὑστεροῦν εἰς τὰ μαθήματα ἔναντι ἄλλων κατωτέρας νοημοσύνης, λόγῳ ἐλλείψεως διαφέροντος, ἀδυνάτου μνήμης κ.λ.π. Εἶναι πλημμελὲς λοιπὸν ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν παίδων

μὲ ἀποκλειστικὸν κριτήριον τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ μαθήματα.

Ἕνεκα τούτου καθίσταται ἀναγκαῖον ὅπως πρὸς διάγνωσιν τῶν ἀτομικῶν ἰδιορρυθμιῶν τῶν παίδων γίνεται χρῆσις μέσων καθαρῶς ἐπιστημονικῶν. Μεταξὺ δὲ τούτων ἐξέχουσαν θέσιν κατέχουν αἱ πειραματικαὶ μέθοδοι ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ συστηματικὴ ψυχολογικὴ παρατήρησις ἀφ' ἑτέρου.

1. Πειραματικαὶ μέθοδοι

Εἰς ταύτας ἀνήκουν τὸ σύνηθες πείραμα (σκόπιμος ἐπανάληψις ψυχικοῦ τινὸς φαινομένου πρὸς καλυτέραν παρατήρησιν καὶ ἔρευναν αὐτοῦ) καὶ τὰ Tests.

Τὸ μὲν πείραμα ἐπαναλαμβανόμενον ἀναλύει τὰ ψυχικὰ φαινόμενα εἰς τὰ ἁπλούστερα αὐτῶν στοιχεῖα, ἐνῷ τὰ Tests ἐρευνοῦν κυρίως συνθέτους δεξιότητας, εἰς τὰς ὁποίας καὶ ἀναφαίνονται αἱ ἀτομικαὶ διαφοραί.

Ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ψυχικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἑνιαῖος καθιστοῦν τὰ Tests περισσότερον ἐνδεδειγμένα διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν. Ταῦτα διακρίνονται εἰς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μέτρησιν τῆς εὐφυΐας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἐκεῖνα ἅτινα ἀποσκοποῦν εἰς τὴν διάγνωσιν τῆς προσωπικότητος.

2. Συστηματικὴ ψυχολογικὴ παρατήρησις

Αἱ πειραματικαὶ μέθοδοι, χρησιμοποιούμεναι διὰ τὴν διάγνωσιν τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν τῶν μαθητῶν, εὑρίσκονται ἐν μεγάλῃ ἀδυναμίᾳ ὅπως παράσχωσι πιστὴ εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ τούτων ψυχικοῦ κόσμου μὲ ὅλας τὰς συνθέσεις αὐτοῦ. Τὸ μέγιστον τῶν μειονεκτημάτων ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αἱ μέθοδοι αὗται ἐξετάζουν κυρίως ἐκείνας τὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀτόμων αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀντιδράσεις εἰς ἐρεθίσματα ἐξωτερικά, προκαλούμενα κατὰ τρόπον τεχνητὸν ὑπὸ τοῦ ἐξεταστοῦ καὶ οὐχὶ τὰς αὐθορμήτους τοιαύτας, αἵτινες ὡς ἐκπηγάζουσαι ἐκ τῶν ἐσωτάτων ἐνέχουν καὶ τὴν μεγίστην σημασίαν ἀπὸ ψυχοδιαγνωστικῆς ἀπόψεως.

Εἰς τὰς αὐθορμήτους ἐκδηλώσεις ἐκτυλίσσεται ὁ πραγματικὸς χαρακτὴρ τοῦ μαθητοῦ καὶ εἰς αὐτὰς δύναται νὰ ἀνευρεθῇ. Αἱ αὐθόρμητοι ὅμως ἐκδηλώσεις ἀναφαίνονται κατὰ τὰς ἐλευθέρας ἐνασχολήσεις τῶν μαθητῶν καὶ οὐχὶ κατ' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλονται ἔξωθεν.

Κατὰ τὰ διαλείμματα, τὰς ὥρας τῆς διαμονῆς τῶν μαθητῶν εἰς τὴν αὐλὴν καὶ τὸν σχολικὸν κῆπον, κατὰ τὰς ἑορτάς, τὰς ἐκδρομὰς κ.λ.π. οἱ μαθηταί, ἀγνοοῦντες ὅτι γίνονται ἀντικείμενον παρατηρήσεως καὶ ἐρεύνης, ἐκδηλώνουν ποικιλοτρόπως καὶ ὅλως αὐθορμήτως τὸν ψυχικόν των κόσμον. Τότε λοιπὸν ὁ διδάσκαλος ἀθέατος, ἐὰν εἶναι δυνατόν, πρέπει νὰ παρατηρήσῃ κατὰ τρόπον ἐπιστημονικὸν τὰς συνδιαλέξεις ἑνὸς ἑκάστου, τὴν συμπεριφοράν, τὴν ἐργασίαν, τὴν ἐκλογὴν τῶν παιγνίων κ.λ.π. καὶ καταγράψῃ τὰ πορίσματα τῆς ἐρεύνης του, ἵνα ταῦτα εἶναι τὰ ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὰ πραγματικῶς συμβαίνοντα.

Ὀρθὸν εἶναι ὅπως ἀποφεύγεται ἡ πρόκλησις τεχνητῶν εὐκαιριῶν πρὸς παρατήρησιν.

Ἐπειδὴ τὰ πορίσματα τῆς παρατηρήσεως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένα τῶν ἀτομικῶν διαθέσεων καὶ παρανοήσεων τοῦ παρατηρητοῦ, ἡ πλέον ἐνδεδειγμένη ψυχοδιαγνωστικὴ μέθοδος εἶναι ἐκείνη ἥτις συνδυάζει τὴν πειραματικὴν μέθοδον μετὰ τῆς συστηματικῆς παρατηρήσεως καὶ τοῦ ἱστορικοῦ ἑνὸς ἑκάστου μαθητοῦ.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ

Οἱ συνάδελφοι, οἱ ἀποστέλλοντες συνεργασίας πρὸς δημοσίευσιν εἰς τὸ «Διδασκαλικὸν Βῆμα» καὶ τὸ «Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου» δέον νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των τὸν περιωρισμένον χῶρον ἀμφοτέρων τῶν φύλλων καὶ συνεπῶς, αὗται νὰ εἶναι περιεκτικαὶ καὶ αὐτοτελεῖς, ὥστε, ἄνευ συνεχειῶν, νὰ δημοσιεύωνται.

Ἄλλως, καθίσταται ἀδύνατος ἡ δημοσίευσίς των.

Ο ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

("Ενα κραυγαλέον παιδαγωγικοδιδακτικόν καὶ κοινωνικόν αἴτημα)

ΚΩΣΤΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΔΙΔΛΟΓ ΓΛΥΦΑΔΑΣ - ΔΩΡΙΔΟΣ

Σήμερον, ὅτε προσπάθειαι καταβάλλονται λίαν φιλότιμοι καὶ ἐργώδεις καὶ ἀκαταπόνητος ἀναπτύσσεται πανταχόθεν δραστηριότης καὶ ἐνδιαφέρον ἐπιδεικνύεται ἀμέριστον καὶ ἀδιάπτωτον ἐπὶ διεθνοῦς καὶ διακρατικοῦ πεδίου διὰ τὴν εἴσοδον τῆς κινουμένης εἰκόνος ἐν τῷ σχολείῳ καὶ τῇ τάξει, οὐχὶ μόνον διὰ τὸν θεαματικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα, τὴν τέρψιν ὑπηρετοῦντα ἁπλῶς καὶ τὴν ψυχαγωγίαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διδακτικήν, τὴν ἐκπολιτιστικὴν καὶ τὴν εὐρυτέραν μορφωτικὴν ταύτης ἀποστολήν, σήμερον λέγω καὶ ὑπ' αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς συνθήκας, ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ὡς ἄνω θέματος ἔρχεται εἰς στιγμὰς λίαν καταλλήλους καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἐπίκαιρος.

Θὰ ἐλογιζόμεθα ἀρκούντως εὐτυχεῖς ἐάν, τὰ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην ἀφορῶντα, ἀπετέλουν μικρᾶς ἔστω ἀξίας συμβολὴν καὶ προσφορὰν εἰς τὴν ἐνδελεχῆ καὶ διονυχιστικὴν ἔρευναν τοῦ λεπτοτάτου πράγματι τούτου προβλήματος, ἡ ὑποστασιακὴ σύλληψις καὶ εὐτυχὴς λύσις τοῦ ὁποίου, ἐπιχειρουμένη ὑπὸ στρατιᾶς ὅλης παιδαγωγῶν, ψυχολόγων, ἰατρῶν, ὑγιεινολόγων καὶ εἰδικῶν ἐπὶ τῆς κινηματογραφίας μηχανικῶν, εἶναι προωρισμένη, διὰ τῆς βαρυσημάντου ποικίλης αὐτῆς προσφορᾶς, καὶ τὴν ἀτομικὴν ὁμοῦ καὶ τὴν συλλογικήν μας μοῖραν βαθύτατα νὰ ἐπηρεάσῃ, ἀλλὰ καὶ ἀνεξιτήλως τὴν σφραγῖδα της νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς μελλοντικῆς τῶν ἀνθρωπίνων ἐξελίξεως καὶ διαμορφώσεως.

Γενικὰ τινα περὶ κινηματογράφου

Ἡ τέχνη τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν κινήσεων, ἡ ἄλλως κληθεῖσα «Κινηματογράφος» στηρίζει, ὡς γνωστόν, τὴν λειτουργίαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἐπ' ὡρισμένον χρόνον παραμονῆς ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς τῆς εἰκόνος τοῦ προβαλλομένου προσώπου ἢ ἀντικειμένου καὶ μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Τὸ φαινόμενον φέρει εἰς τὴν φυσικὴν τὴν ἐπιστημονικὴν ὀνομασίαν μ ε τ ε ί κ α σ μ α, ἐνῶ ὁ χρόνος παραμονῆς τῆς ὀπτικῆς ἐντυπώσεως ἐπὶ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, χωρὶς ἐν προκειμένῳ ἡ μνημόνευσίς του νὰ ἔχῃ ἀπόλυτον ἀξίαν, ὑποστηρίζεται δι' ἀποδείξεων, ὅτι ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ 1)10 τοῦ δευτερολέπτου.

«Τὸ θαῦμα τῆς σημερινῆς ἀρτιωτάτης τεχνικῆς ἐξελίξεως τοῦ κινηματογράφου τὸν καθιστᾶ ἓν ἐκ τῶν πλέον ἐντυπωσιακῶν ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνικῆς τῶν καιρῶν μας. Θεωρεῖται καὶ εἶναι μία ἀπὸ τὰς μᾶλλον σπουδαίας καὶ κατ' ἐξοχὴν σημαντικὰς κατακτήσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας. Ἡ δύναμίς του, ὡς πραγματικότητος ἀναμφισβητήτου, εἶναι ἀκαταγώνιστος. Ἀντιπροσωπεύει ἰσχυρότατον παράγοντα ζωῆς καὶ εἶναι φυσικὸν ἡ πολύτροπος, ἐπὶ τὸν νέον εἰδικῶς ἄνθρωπον, ἐπίδρασίς του νὰ εὑρίσκεται ἔξω ἀπ ὁ κάθε μέτρον, μὲ μίαν λέξιν νὰ εἶναι ἐπίδρασις κολοσσιαία. Ἐλέχθη ὅτι αὐτὸ ἀκριβῶς τ ὀτεράστιον τῆς ἐπιδράσεώς του μέγεθος τοῦ ἐδώρησε τὸ πλεονέκτημα νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν λαὸν μὲ ὅλην τὴν εὐρύτητα τῆς λέξεως. Ἡ γοητεία του ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς εἶναι ἀσύγκριτος καὶ ἡ μαγικὴ αὐτοῦ ἔλξις γλυκυτάτη καὶ ἀτελεύτητος». (1) Ἓν ἁπλοῦν βλέμμα εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀναριθμήτων, ἀνὰ τὸν κόσμον, κινηματογραφικῶν αἰθουσῶν, ὅπου μακρόταται καὶ ἀνεξάντλητοι σχηματίζονται αἱ οὐραὶ τῶν μετ' ἀδημονίας ἀναμενόντων νὰ εἰσέλθουν ἐντὸς αὐτῶν ὑποψηφίων θεατῶν θὰ μᾶς πείσῃ εὐχερέστατα ὄχι μόνον περὶ τῆς θελξικαρδίου κινηματογραφικῆς ἐπιδράσεως, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἀπολύτου ἀληθείας τοῦ ὑπὸ τοῦ Λό - Ντούκα λεχθέντος : ὅτι δηλ. «καμμιὰ θρησκεία στὸν κόσμο δὲν ἔχει τόσους ναοὺς καὶ τόσους φανατικοὺς ὀπαδούς, ὅσους ἡ ἑβδόμη τέχνη» (2). Καὶ θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εἶναι ἀληθῶς σπάνιαι αἱ περιπτώσεις ἀτόμων, τὰ ὁποῖα θὰ ἠνείχοντο τὴν ἀπώλειαν μιᾶς καταλλήλου εὐκαιρίας καὶ δὲν θὰ ἐπεχείρουν νὰ δοκιμάσουν τὴν ἀπόλαυσιν. ποὺ προσφέρουν τὰ ἀπαράμιλλα θέλγητρα μιᾶς κινηματογραφικῆς ταινίας.

Ἡ ἔντονος καὶ πολύμορφος ἐπίδρασις τοῦ κινηματογράφου καὶ ἡ ζωηροτάτη, ὡς ἐλέχθη, ἀπήχησις, τὴν ὁποίαν οὗτος εὑρίσκει εἰς τὰς ψυχὰς καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν μαζῶν, τὸν φέρουν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος τῶν διαμορφωτικῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς παραγόντων. Ὁ κ. Γ. Χωρινάνόπουλος, εἰς τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Κινηματογράφος ἀπὸ πολιτιστικῆς ἀπόψεως» εἰστοχωτάτην ἐργασίαν του ὑποστηρίζει ὅτι θὰ ἠδύνατο ν' ἀποβῇ οὗτος, ὑπὸ ὡρισμένας φυσικὰς προϋποθέσεις, «ὁ εὐεργετικώτερος πολιτιστικὸς παράγων τῆς ἀνθρωπότητος.»

Εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν ὁ κινηματογράφος ἀποτελεῖ διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐπίμαχον κοινωνικὸν πρόβλημα, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ὁποίου πολὺς δημιουργεῖται θόρυβος καὶ ἀτελεύτητοι διεξάγονται συζητήσεις εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς ὑδρογείου. Καὶ εἶναι ἀσφαλῶς β

---

1. Κώστα Βασιλείου : «Ἡ ψυχαγωγία τοῦ παιδιοῦ πιστὸν μέλημά μας» περ. «Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι» τ. 17, 18

2) Νικολάου Μολοχίδη «Κινηματογράφος καὶ ἀγωγ

βαιον ὅτι, ὅταν, πρὸ ἑξήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν οἱ γάλλοι ἀδελφοὶ Lumiere, ἀπεκάλυπτον οὐσιαστικῶς τὴν ἐφεύρεσίν των, ἔδιδον εἰς αὐτὴν τὸ ἐπίσημον ὄνομα «κινηματογράφος» καὶ τὴν ἔθετον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀνθρωπίνης ὁλότητος, δὲν ἦσαν ἀσφαλῶς εἰς θέσιν νὰ ὑποπτευθοῦν τὸ τεράστιον τῆς τωρινῆς ἐξαπλώσεώς της μέγεθος καὶ νὰ συλλάβουν κατ' ἀπόλυτον οὐσίαν τὸν βασικὸν καὶ πολύπλευρον ρόλον, τὸν ὁποῖον αὕτη καλεῖται νὰ διαδραματίση εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ἀτομικῆς, ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς μας ζωῆς. Θὰ τὴν ἐφαντάζοντο βεβαίως τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὡς ἕν «ἀθῶον» διασκεδαστικὸν μέσον, ὡς μίαν «ἀκίνδυνον» ψυχαγωγικὴν ἀνακάλυψιν, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ ὡς ἐφεύρεσιν συνταρακτικὴν πράγματι, ἥτις ὀλίγον βραδύτερον, θὰ ἔδιδε ἀφορμὴν εἰς εἰδικὰς μελέτας καὶ ἐρεύνας, ἀτέρμονας ὁμαδικὰς καὶ διαλογικὰς συζητήσεις, σειρὰς ὁλοκλήρους διαταγμάτων, νόμων, συνεδρίων κ.λ.π.

Ἐξελικτικαὶ μορφαὶ

Ἐν ἀρχῇ ὁ κινηματογράφος ἀπέβλεψε κατ' ἀποκλειστικότητα, εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς τέρψεως καὶ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν θεαματικῶν διαφερόντων. Ὁ ἀρχικός του οὗτος προορισμὸς τὸν διεμόρφωσεν εἰς Θεαματικὸν κινηματογράφον, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφετηρίαν εὑρίσκομεν, ὡς λέγεται, εἰς τὰς παντὸς εἴδους μικρὰς καὶ ἀσημάντους ἀφηγήσεις, κωμωδίας, ἱστορίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ καὶ εἰς περιοχὰς ἀξιολόγων δραματικῶν καὶ κωμικῶν ἔργων. (3) Πλὴν ὅμως τοῦ θεαματικοῦ χαρακτῆρος καὶ προορισμοῦ του ἠθέλησε νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ σκοποὺς ἀκραιφνῶς καὶ καθαρῶς μορφωτικούς, ἐξελιχθεὶς οὕτω εἰς Μορφωτικὸν κινηματογράφον, τὸν ὁποῖον θεωροῦμεν διακλαδιζόμενον εἰς Πληροφοριακὸν καὶ καθαρώτατα Διδακτικόν.

Ὁ πρῶτος πληροφορεῖ ἁπλῶς περὶ τῶν πάσης φύσεως γεγονότων καὶ περιστατικῶν, τῶν ὁποίων χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ἐπικαιρότης (ἐννοοῦμεν ἐνταῦθα τὸ πάσης φύσεως εἰδησεογραφικὸν ὑλικόν). Ὁ δεύτερος ἐκλήθη νὰ προσφέρῃ τὰς θετικὰς ὑπηρεσίας τοῦ εἰς τὸν διδακτικὸν τομέα καὶ νὰ θεραπεύσῃ, μετὰ πάσης δυνατῆς πληρότητος τὰς ἀνάγκας τῆς διδασκαλίας εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς περιοχὰς τῆς δράσεώς της. Ἐπὶ τῶν δύο ὡς ἄνω βασικῶν ἐξελικτικῶν κινηματογραφικῶν μορφῶν θεωροῦμεν σήμερον ἐρειδόμενον καὶ τὸν Σχολικὸν Κινηματογράφον. Μορφωτικὸν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν, καὶ εἰς τὸν Σχολ. Κινηματογράφον, χαρακτῆρα ἀρκεῖ φυσικὰ νὰ μὴ ἴδωμεν εἰς αὐτὸν μόνον τὸ ὄργανον τῆς εὐκόλου καὶ ἐποπτικῆς ἔστω παροχῆς διδακτικῶν τινων γνώσεων, ἀλλὰ τὸ τελέσφορον μέσον συστηματικῆς τῆς διανοίας καὶ τοῦ χαρακτῆρος καλλιεργείας καὶ τῆς ἐσωτερικῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον ὡραιοποιήσεως, ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς πλήρους ἐκδιπλώσεως καὶ ἐποικοδομητικῆς δράσεως πασῶν τῶν ἐν αὐτῷ Θεόθεν ὑπαρχουσῶν σωστικῶν τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως δυνάμεων. Καὶ δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ἄν, ὁ Σχολ. Κινηματογράφος, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐφαρμογή του ὑπῆρξεν ἐκτατικῶς ἀξιόλογος, ἐπέτυχεν ἀπολύτως εἰς τὴν εὐρυτέραν μορφωτικὴν ἀποστολήν του, ὡς αὕτη καθωρίσθη ἐν συντόμῳ ἀνωτέρω. Γνωρίζομεν ὅμως μετὰ βεβαιότητος ὅτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ κινηματογράφος γενικῶς ἐκλήθη νὰ παίξῃ ρόλον διαπλαστικὸν ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς ἑκάστοτε ὑπὸ ἀνάπτυξιν εὑρισκομένης γενεᾶς, ἀπετέλεσε καὶ σοβαρώτατον πολυεδρικὸν πρόβλημα, τὸ ὁποῖον εἰς μέγα βαθμὸν ἐδέσμευσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδαγωγῶν, τῶν ψυχολόγων, τῶν ἠθικολόγων, τῶν κοινωνιολόγων, τῶν ἰατρῶν καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν ὁποίων ἡ ζωή, ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ εἶναι φιλοτίμως καὶ ἡρωϊκῶς ἀφιερωμένη εἰς τὴν προάσπισιν τῶν δικαίων τῆς νεότητος καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴν διαφύλαξιν καὶ προστασίαν της ἔναντι παντὸς κινδύνου ἀπειλοῦντος τὴν ψυχοφυσικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν καὶ ἰσόρροπον ὀργανικὴν ἐξέλιξιν.

Τὸ κεφαλαιῶδες ἄλλωστε ζήτημα τῶν ἐπιδράσεων τοῦ κινηματογράφου ἐπὶ τῆς νεολαίας καὶ εἰς τὸ παρελθὸν κατέστη ἀντικείμενον συστηματικῆς ἐρεύνης καὶ σήμερον ἀπασχολεῖ ἐπιμόνως καὶ εἰς τὸ μέλλον πρόκειται ἀσφαλῶς νὰ ἀπασχολήσῃ σοβαρώτατα τοὺς εἰδικούς. Ὁ θεατὴς οἱασδήποτε ἡλικίας καὶ φύλου, ἰδιαίτατα δὲ ὁ ἀνώριμος ὑπὸ τὸν ἀνηλεῆ πράγματι καταιγισμὸν ἰσχυρῶν ἐντυπώσεων, προερχομένων ἐξ ὀπτικῶν ἢ ἀκουστικῶν ἐρεθμισμάτων, δέχεται τὰς ἐντονωτέρας τῶν ἐπιδράσεων ἐν σχέσει ὄχι μόνον πρὸς τὸν σωματοψυχικόν του παράγοντα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν μὴ κρυσταλλωμένον εἰσέτι ἠθικόν του κόσμον καὶ συχνότατα ἐξ αὐτῶν ποδηγετεῖται εἰς τὴν προσπάθειάν του διὰ παθητικὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου καὶ μερικὴν ἢ πλήρη ταυτοποίησίν του πρὸς τὰ δρῶντα ἐν αὐτῷ πρόσωπα.

Ἀπὸ διαφόρους κατὰ καιροὺς δημοσιευθείσας εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον μονογραφίας, ὡς αἱ ἐξαίρετοι μονογραφίαι Helier, Λαμπαδαρίου, Μωϋσείδου παρ' ἡμῖν κ.ἄ., πληροφορούμεθα ἱκανοποιητικῶς περὶ πολλαπλῶν κινηματογραφικῶν ἐπιδράσεων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν ἐπὶ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων. Δύναται νὰ δράσῃ ἐξυψωτικῶς ἐπὶ τῆς διανοίας, νὰ ἐνεργήσῃ, ὑπὸ ἔποψιν ψυχολογικήν, δημιουργικῶς ἢ ἀπαλλακτικῶς ἐπὶ συγκινησιακῶν ἢ ἐνστικτωδῶν καταστάσεων, νὰ ὁδηγήσῃ εἰς παραγνώρισιν τῆς πραγματικότητος ἢ νὰ ὑπαγορεύσῃ καὶ διευκολύνῃ τὴν ἐξ αὐτῆς φυγήν, νὰ ἀσκήσῃ λίαν ἐ-

(3) Ε. Λαμπαδαρίου «Ἀπὸ τὴν ἐργασία του γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τοῦ Κινηματογράφου»

πικίνδυνον ὁμαδικὴν ὑποβολὴν ἢ καὶ καταστῇ πρόξενος ἀνησυχητικῶν τοῦ χαρακτῆρος διαταραχῶν καὶ ἐπικινδύνων τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῆς ἐν γένει διαγωγῆς ἀλλοιώσεων, δυναμένων νὰ ἀσκήσουν ἀνεπανορθώτως βλαπτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν καθόλου καὶ τῆς μορφωτικῆς ἀναπτύξεως τοῦ νέου ἀνθρώπου γενικώτερον. Ἡ προσβολὴ τοῦ ὀπτικοῦ νεύρου, ἡ ὡς ἀποτέλεσμα ἔχουσα τὴν ἐξασθένισιν αὐτοῦ, ἡ μερικὴ ἢ ὁλικὴ καταστροφὴ τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς, αἱ νευραλγίαι, ὁ ἴλιγγος, ὁ γενικὸς σωματικὸς κάματος, ὁ συνοδευόμενος μὲ πτῶσιν τοῦ ὀργανικοῦ δυναμικοῦ καὶ ἄλλα τινὰ ὀχληρὰ καὶ ἀσύμφορα, εἶναι μερικαὶ ἀπὸ τὰς διαπιστωθείσας δυσαρέστους σωματικὰς συνεπείας, τὰς ὁποίας συνεπάγεται ἡ δραστηριότης τῆς κινηματογραφικῆς τέχνης.

Ἐξ ἄλλου ἡ ὑπερέντασις τῶν νεύρων, ἡ κόπωσις καὶ ἡ χαλάρωσις τοῦ πνευματικοῦ μηχανισμοῦ, ἡ πρόωρος ἀφύπνισις καὶ ἀφύσικος ἐκδήλωσις τελουσῶν ἐν λανθανούσῃ καταστάσει κληρονομικοτήτων, ἡ ὑπεράγαν ἔξαψις τῆς φαντασίας, ἡ ἄκαιρος ὡσαύτως ἀφύπνισις τοῦ σεξουαλικοῦ στοιχείου, ἡ καθολικὴ ἐν τέλει διέγερσις τοῦ παιδικοῦ ψυχισμοῦ εἶναι, καθ' ὁμολογίαν τῶν ἀνωτέρω, τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ψυχικὴν σφαῖραν ὁλοτελῶς βλιβερὰ καὶ ἀνεπιθύμητα ἀποτελέσματα τοῦ κιν. παράγοντος.

Πέραν ὅμως πάντων τούτων ἐπικίνδυνον δύναται νὰ ὑποστῇ διάβρωσιν καὶ ὁ ἠθικὸς κόσμος τοῦ παιδιοῦ, ἥτις, κατ' ἀναπόδραστον φυσικὴν καὶ ψυχολογικὴν συνέπειαν, ὡς ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν ἐκτροπὴν τούτου ἀπὸ τὴν ὁμαλότητα καὶ τὴν κανονικότητα τοῦ ἠθικοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου.

Καὶ διὰ νὰ ἐπιχειρήσωμεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο μίαν ψυχολογικὴν παρατήρησιν θὰ εἴπωμεν ὅτι, εἰς τοῦτο, τὰ μέγιστα συντελεῖ ἡ ἔλλειψις ὁριστικῆς οἱονεὶ διαμορφώσεως τῶν ἠθικῶν ἐννοιῶν εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας τὸ παιδὶ σκιώδη ἔχει τὴν ἰδέσν τῆς ἠθικῆς πραγματικότητος καὶ ἄγεται καὶ φέρεται ὑπ ὀτὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων τῆς στιγμῆς. Τοσαύτη ἄλλωστε καὶ τοιαύτη εἶναι ἡ πανταχόθεν πιστοποιουμένη ἀνηθικοποιητικὴ τοῦ κινηματογράφου ἐνέργεια καὶ δρᾶσις ὥστε, καθὼς ὁ Μωϋσείδης ἀναφέρει, διαπρεπέστατος τῶν ἀνηλίκων δικαστὴς εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διακηρύξῃ ὅτι ἀποτελεῖ οὗτος τὸ «Ὠδεῖον τοῦ ἐγκλήματος».

Ἐλπίζομεν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ ἀναγνώστου καὶ ζητοῦμεν νὰ μᾶς συγχωρήσῃ τὴν διὰ βραχέων κατάδειξιν τῶν ὀλεθρίων τῆς ἐλευθέρας κινηματογραφίας ἐπιδράσεων ἐφ' ὅλων τῶν ὑποστάσεων τῆς ἀνισχύρου καὶ ἐν τῷ διαμορφοῦσθαι εὑρισκομένης παιδικῆς ὁλότητος Ἐθεωρήσαμεν ἀναγκαίαν καὶ σκόπιμον τὴν ἐνέργειάν μας ταύτην διότι ἀπεβλέψαμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ θέσωμεν τὸ ὅλον θέμα ἐπὶ πλατυτέρας βάσεως ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ νὰ καταστήσωμεν ἀφ' ἑαυτῆς φανερὰν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς εἰς εὐρυτάτην κλίμακα καθιερώσεως τοῦ Σχολικοῦ Κινηματογράφου,— ἀποτελοῦντος σήμερον κραυγαλέαν παιδαγωγικοδιδακτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀπαίτησιν— προωρισμένου, τὸ μὲν διὰ τοῦ τρόπου καὶ τῶν συνθηκῶν λειτουργίας του, τὸδὲ διὰ τοῦ ἀδιαβλήτου τοῦ περιεχομένου καὶ τοῦ ἀνεπιλήπτου τῆς πολιτείας καὶ δράσεώς του, οὐχὶ μόνον ἀπὸ σωματέψυχικοὺς καὶ ἠθικοὺς κινδύνους νὰ προστατεύσῃ τὸν ἁπλὸν καὶ ἐξελισσόμενον τῶν νεαρῶν ὑπάρξεων κόσμον, ἀλλὰ καὶ εἰς γενικὴν ἐσωτερικὴν ὕψωσιν καὶ ἐνδυνάμωσιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἰσχυροποίησιν τῆς προσωπικότητος ταχέως καὶ ἀσφαλῶς νὰ ὁδηγήσῃ.

Ἡ πολιτεία ἔχει καθῆκον μέγα ἀπέναντι τῆς παιδικῆς ἡλικίας νὰ συνειδητοποιήσῃ πλήρως τὴν ἀνάγκην τῆς σχολ. κινηματογραφίας καὶ νὰ προβῇ μετ' ἀποφασιστικότητος καὶ γενναιότητος εἰς τὴν λῆψιν ὅλων τῶν ἐνδεδειγμένων ρεαλιστικῶν μέτρων διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι ἀρτιωτέραν ὀργάνωσιν αὐτῆς καὶ τὴν θεμελίωσίν της ἐπὶ ὑγιῶν καὶ ἀπαρασαλεύτων βάσεων οὕτως, ὥστε καὶ οἱ ἑκάστοτε τιθέμενοι παιδευτικομορφωτικοὶ σκοποὶ πλήρως, διὰ τῆς παιδαγωγικοδιδακτικῆς ταύτης μεταρρυθμίσεως, νὰ θεραπεύωνται καὶ ἡ καθολικὴ ἐπὶ τὰ βελτίω τῶν μαθητῶν ἐξέλιξις παρκῶς νὰ ὑποβοηθῆται καὶ νὰ ἀσφαλίζεται.

Τὰ πρῶτα τῆς κινημ. ἀγωγῆς ἐλπιδοφόρα μηνύματα μᾶς ἔρχονται ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Γερμανίαν, τὰς χώρας τῶν Ἀγγλοσαξώνων τὴν Ἰταλίαν καὶ τινα ἄλλα κράτη ἔνθα Σχολ. Κινηματογράφος εὗρεν ἔδαφος, διὰ τὴν εὐδοκίμησίν του, γονιμώτατον, ἔτυχεν δὲ ὁμοθύμου καὶ καθολικῆς παρὰ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς πολιτείας συμπαραστάσεως, εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀποτελέσῃ οὗτος λίαν ἀξιόλογον παιδευτικὴν μεταρρύθμισιν, ἐπιτρέπουσαν εὐοιώνως προοπτικὰς οὐχὶ μόνον ἐπὶ τοῦ παιδαγωγικοῦ πεδίου, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κοινωνικοῦ τῶν μνημονευθεισῶν χωρῶν μέλλοντος.

Ἀσμένως πληροφορούμεθα, ὅτι ἔχουν ἱδρυθῇ καὶ ὑφίστανται ἐκεῖ εἰδικαὶ Ἑταιρεῖαι καὶ Ἐπιτροπαὶ ἀντιμετωπίζουσαι μὲ φιλοτιμίαν ἅμα δὲ καὶ ὑπευθυνότητα τὸ ὅλον ἔργον τῆς παραγωγῆς, τοῦ κριτικοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς διαδόσεως σχολ. μορφωτικῶν ταινιῶν. Ἔχομεν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εἰς τὰς χώρας αὐτὰς ἡ σαφεστάτη καὶ ἀδέκαστος πρόσεκτος δήλωσις τῆς ὑφισταμένης διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς διακτικοῦ κινηματογράφου καὶ κοινωνικῆς ἀγωγῆς, ἀφορῶσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τὴν ταχυτάτης εἰσόδου τοῦ κινημ. φίλμ εἰς περιοχὰς ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς ἐκπαιδεύσεως (4) (Στοιχειώδους, Μέσης, Ἀνωτέρας Ἐπαγγελματικῆς, Μετασχολικῆς) ὄχι μόνον δὲν ἔπεσεν εἰς τὸ κενόν, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρόν

-ον κίνητρον καρπερῶν σκέψεων καὶ γόνιμον ἀφετηρίαν ἐνεργειῶν ἀπετέλεσε.

Εἰς τὴν πατρίδα μας βεβαίως—θὰ πρέπει νὰ τὸ εἴπωμεν εὐθαρσῶς καὶ μετὰ παρρησίας—πάντα τὰ μὲ τὴν σχολ. κινημ. ἀγωγὴν σχέσιν ἔχοντα εὑρίσκονται δυστυχῶς εἰς κατάστασιν ὑποτυπώδη. Τὸ θέμα φυσικὰ ἀνεκινήθη καὶ παλαιότερον ὑπὸ ἐγκύρων καὶ ἄριστα συγκροτημένων παιδαγωγικῶν τοῦ τόπου μας προσωπικοτήτων. Ἡ ἀνακίνησις ὅμως αὕτη δὲν ἐστάθη ἱκανὴ νὰ ἀφυπνίσῃ τὰ ἐπιπνώττοντα καὶ ἀδρανοῦντα συνεπῶς ἐνδιαφέροντα τῶν ἁρμοδίων πολιτειακῶν παραγόντων μὲ ἀποτέλεσμα αἱ διαμαρτυρίαι των, αἱ ἰδέαι, αἱ σκέψεις καὶ αἱ ὑποδείξεις των ἢ νὰ μὴ τυχοῦν τῆς δεούσης προσοχῆς ἢ καὶ νὰ διέλθουν ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι. Κάμνομεν τὴν δυσάρεστον αὐτὴν διαπίστωσιν μὲ ἕνα αἴσθημα πραγματικῆς στενοχωρίας καὶ θλίψεως, τὸ ὁποῖον καθίσταται ἔτι μᾶλλον ὀδυνηρὸν καὶ ἔντονον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι οὐδαμόθεν ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὐλάχιστον, διαφαίνεται ἀξιόλογος πρωτοβουλία καὶ προσπάθεια διὰ τοβαρὰν προώθησιν τοῦ θέματος, δημιουργοῦσαν αἰσιοδοξίαν καὶ ἐπιτρέπουσαν μελλοντικὰς ἐλπίδας. Ἕνας τεράστιος ἀριθμὸς σχολείων εἰς τὴν Δημοτικὴν καὶ Μέσην Παιδείαν μας στερεῖται μηχανημάτων προβολῆς καὶ οὐδὲ πόρρωθεν γίνεται σκέψις ἢ ὑφίσταται πρόθεσις προμηθείας τοιούτων, διὰ τὸν λόγον τῆς οἰκονομικῆς ἀνεπαρκείας, εἰς πλείστας δὲ περιπτώσεις καὶ τῆ στελείας οἰκονομικῆς πτωχείας τῶν Σχολικῶν μας Ταμείων. Οὐδείς, ἐξ ἄλλου, σοβαρὸς λόγος εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, περὶ τὸ θέμα τῆς ὑπάρξεως καταλλήλων διδακτικομορφωτικῶν ταινιῶν, διὰ τὰς ὁποίας προτιμότερον, ἂν καὶ σκληρόν, εἶναι νὰ εἴπωμεν ὅτι αὗται εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτοι.

Ἀπαραίτητοι θεραπευτικαὶ ἐνέργειαι

Ἐξ ὅσων ἐλέχθησαν καταφανὲς γίνεται πλέον ὅτι τὸ κακὸν ὑφίσταται. Ἡ σκληρὰ καὶ ἀδυσώπητος πραγματικότης, τὴν σκιαγράφησιν τῆς ὁποίας ἁδρομερῶς ἀνωτέρω ἐπεχειρήσαμεν, θὰ πρέπει νὰ ἐμβάλῃ ὅλους μας εἰς σκέψεις καὶ ἀνησυχίας πολλάς. Εἶναι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ ἐτονίσαμεν, μέγιστον σχολικὸν ἀλλὰ καὶ κοινωνικὸν αἴτημα νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν προσφιλῆ καὶ ἑλληνικωτάτην τὴν καταφωγὴν τακτικὴν τῆς ἀσυγγνώστου ὀλιγωρίας καὶ τῶν ἡμιμέτρων καὶ ν ἀπροέλθωμεν ἀμέσως καὶ ὑπευθύνως εἰ στὰς δεούσας θεραπευτικῆς κατευθύνσεως ἐνεργείας πρὸ σᾶρσιν τῆς ὑφισταμένης ἀνωμαλίας, τὴν ὁποίαν συνεπάγεται, διὰ τὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων μας ἡ ἔλλειψις κινηματογράφου. Ὑφίσταται ἐν πρώτοις ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη προμηθείας μηχανημάτων προβολῆς. Τὸ καθῆκον καὶ ἡ μέριμνα τῆς τοιαύτης προμηθείας βαρύνουν, κατ' ἀποκλειστικότητα θὰ ἐλέγομεν, τοὺς ὤμους τῶν μελῶν τῆς ἐν ἑκάστῳ σχολείῳ ὑφισταμένης Σχολικῆς Ἐπιτροπῆς. Εἰς ἃς μάλιστα περιπτώσεις τὰ Σχολ. Ταμεῖα διακρίνονται ἐπ' οἰκονομικῇ ἀνθηρότητι καὶ αὐταρκείᾳ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς προμηθείας Σχολ. Κινηματογράφου διαγράφεται εὐχερέστατον. Εἰς τὰς ἐν λόγῳ περιπτώσεις αἱ Σχολ. Ἐπιτροπαὶ δέον νὰ ἐνεργήσουν ἀμέσως τὴν σχετικὴν ἀγοράν, διότι πᾶσα περαιτέρω ἀναβολὴ ἢ καθυστέρησις καὶ παντάπασι ἀδικαιολόγητος τυγχάνει καὶ ἐλάσσονα, περὶ καθήκοντος, ἀντίληψιν ἐπιμαρτυρεῖ. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου τὸ τοιοῦτον ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καθίσταται ἀνέφικτον, ἡ πολιτεία, αἱρομένη εἰς τὸ ὑπὸ τῶν περιστάσεων καὶ τῶν παιδαγωγικῶν ἀναγκῶν ἐπιβαλλόμενον ὕψος καὶ βαθύτατα τὸ χρέος της συναισθανομένη, θὰ πρέπει νὰ προβῇ τάχιστα εἰς τὴν ἐπὶ τῷ τέλει τούτῳ χρηματοδότησιν τῶν Σχολ. Ἐφορειῶν, διότι εἶναι ἐπὶ τέλους ἀνάγκη νὰ λείψῃ κάποτε καὶ εἰς τὸν τόπο μας τὸ τόσον γνώριμον καὶ ἀηδιαστικὸν ἐν πολλοῖς τροπάριον τῆς «ἐξ ἀνυπάρκτων ἐπιτοπίων πόρων» θεραπείας τῶν παιδευτικῶν μας ἀναγκῶν, τὸ ὁποῖον, εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν, καὶ τὸ κράτος μας, εἰς τὰ ὄμματα τῶν πολιτῶν του, ἐπικινδύνως πολλάκις ἐκθέτει, ὡς ἐπιμαρτυροῦν προχειρότητα εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν καιρίων παιδευτικῶν προβλημάτων καὶ μειωμένον διὰ τὸν παράγοντα «Παιδεία» ἐνδιαφέρον καὶ λαβὴν εἰς ποικίλας καὶ καθολοκληρίαν ἀσυμφόρους μεμψιμοιρίας καὶ παρεξηγήσεις συχνότατα παρέχει καὶ δημιουργεῖ.

Τὸν ὅλον μηχανικὸν χειρισμὸν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ εἷς τῶν διδασκάλων τοῦ σχολείου, εἰς δὲ τὰ 1)θέσια, ὡς εἶναι εὐνόητον, ὁ Δ)ντὴς αὐτῶν, μετὰ σχετικὴν φυσικὰ προπαιδείαν. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ μέτρον τοῦτο φυσικὸν περιεχόμενον ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ λόγον συμφερούσης ὑπάρξεως, αὐτόδηλον τυγχάνει ὅτι ἡ πολιτεία, παραλλήλως πρὸς αὐτό, εἰς ἄμεσον πρέπει νὰ προβῇ ἐνέργειαν διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀναγκαίων διδακτικομορφωτικῶν ταινιῶν καὶ τὸν δι' ἱκανοῦ ἐκ τούτων ἀριθμοῦ ἐφοδιασμὸν καὶ τοῦ τελευταίου 1)θεσίου σχολείου τῆς χώρας. Ἡ ἀναφερομένη περίπτωσις ἀφορᾷ εἰς τὸ δεύτερον μεγάλο σκέλος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Σχολ. Κινηματογράφος θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ στηρίξῃ τὴν ἀπρόσκοπτον καὶ ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν του. Γνωρίζομεν ἄλλωστε ὅτι, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, εἰς περίπτωσιν δηλ. καθ' ἣν ἡ ἀπαίτησις αὕτη θὰ ἔμενε ἀνικανοποίητος, ἡ ὕπαρξις μηχανημάτων προβολῆς ἐν τοῖς σχολείοις θὰ ἀπετέλει, ἂν ὄχι βεβαίως ματαίαν ἐξ ὁλοκλήρου ἐνέργειαν, ὁπωσδήποτε περιττὴν καὶ ἀσύμφορον πολυτέλειαν. Τὰ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν ὀφειλόμενα ἀποτελέσματα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, χωρὶς φυσικὰ νὰ εἶναι ὁλοτελῶς ἀρνη-

---

1) Μ. Μωυσειδου. «Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τῆς ψυχικῆς, ἠθικῆς καὶ σωματικῆς ὑγείας τῆς νεολαίας»

τικά, ἐμφανίζονται ἐν τούτοις ὡς λίαν πενιχρά. Κρίνεται μετὰ ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν ἀναγκαία καὶ σκόπιμος ἡ σύστασις καὶ ἡ ἀρτία ὀργάνωσις «Σχολικοῦ Κέντρου Εἰδικῶν Κινηματοθηκῶν» προορισμὸν ἔχοντος τὴν καλὴν διατήρησιν καὶ τὴν ἀποστολὴν ταινιῶν, ἀπολύτως ἠλεγμένου περιεχομένου καὶ ἀναμφιβόλου μορφωτικῆς δυνάμεως καὶ ἀξίας, εἰς πάντα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους μας, λειτουργοῦντος δὲ κατὰ τὸ πρότυπον ὁμοίων Κέντρων ἀπὸ πολλοῦ ὑπαρχόντων εἰς ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς καὶ ἔξω Εὐρωπαϊκὰς χώρας. Δεδομένης μάλιστα τῆς ἰσχυροτάτης, ὡς ἐλέχθη, ἐπιδράσεως τοῦ κινηματογράφου ἐπὶ τὸν πνευματικὸν καὶ συναισθηματικὸν παράγοντα τοῦ παιδιοῦ, αἱ ταινίαι αὗται, τῇ συνεργασίᾳ παιδαγωγῶν καὶ κινηματογραφιστῶν παραγόμεναι, δέον, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ εἶναι καλογυρισμένα καὶ νὰ διακρίνωνται διὰ τὴν ὑψηλὴν ποιότητα τοῦ περιεχομένου των. Ἡ παραγωγὴ δὲ τῶν τοιούτων ταινιῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς βαθμὸν πληρότητος τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ποικίλων τῆς κινηματογραφικῆς ἀγωγῆς ἀπαιτήσεων καὶ ἀναγκῶν, πρέπει νὰ εἶναι πλουσιωτάτη, ἀναφερομένη εἰς πάντας τοὺς τομεῖς τῆς σχολικῆς διδασκαλίας καὶ ἐπαρκῶς καλύπτουσα τὸ σύνολον τῶν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκομένων μαθημάτων. Διότι ὁμολογουμένως ὁ κινηματογράφος, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν διαφόρων μαθημάτων χρησιμοποιούμενος, ὑπὸ τὴν ζωηροτάτην πράγματι ἐνάργειάν του, καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ περιεχομένου τῆς ἑκάστοτε διδακτικῆς περιοχῆς κατὰ τρόπον ἀξιόλογον ἀσφαλίζει καὶ τὴν ἰδεωδεστέραν μέθοδον διδασκαλίας ἐνσαρκώνει καὶ πραγματοποιεῖ. Τὰ μαθήματα τῆς Πρώτης Ἀναγνώσεως, τῆς Ἱστορίας, τῆς Γεωγραφίας, τῆς Φυσικῆς, Ἱστορίας καὶ τῆς Ὑγιεινῆς δέχονται διηνεκῶς καὶ εὐγνωμόνως τὴν προσφορὰν τῶν πολλαπλῶν καὶ ἀνεκτιμήτων ὑπηρεσιῶν του.

Ἀλλὰ πέραν τῆς ἀρίστης συμβολῆς τοῦ κινηματογράφου εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ἐν τῷ σχολείῳ διδασκομένων μαθημάτων, θεωροῦμενόρθὸν καὶ σκόπιμον ν' ἀναφέρωμεν ὅτι καὶ ἡ καθαρὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν τοῦ ὅρου ἔννοιαν, δέχεται, εἰς εὐρυτάτην κλίμακα, τὴν πολυτιμοτάτην ἐπικουρίαν του.

Πολλῶν, ἀνὰ τὸν κόσμον, Πανεπιστημίων καὶ ἄλλων ἀνωτέρων ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων ὁ κινηματογράφος ἀποτελεῖ κυριώτατον ἀπόκτημα, μετ' ἀρίστης ἀποτελεσματικότητος συμβάλλον εἰς τὰς δυσκολωτάτας τῶν ἐρευνῶν καὶ συντελοῦν εἰς τὴν πληρεστέραν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἐπαρκεστέραν ἐπαγγελματικὴν κατάρτισιν τῶν νέων τῆς ἐπιστήμης ἐλπιδοφόρων ἱερουργῶν.

Ἐξ ὅσων γνωρίζομεν ἡ Βιολογία, ἡ Χημεία, ἡ Ἀστρονομία, ἡ Ἰατρική, εἰς τοὺς διαφόρους αὐτῆς κλάδους, ἀκόμη δὲ καὶ αὐτὴ ἡ Θεολογία καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιστῆμαι ἀπὸ πολλοῦ κατέστησαν ἐλευθέραν τὴν εἴσοδόν του εἰς τὰς χώρας τῆς ἐξουσίας των διὰ νὰ ὠφ[illegible] ληθοῦν ἐξ αὐτοῦ τὰ μέγιστα καὶ νὰ ἐπιτελέ[illegible] [illegible] προόδους ἐντυπωσιακάς.

Μειονεκτήματα τοῦ Σχολ. Κινηματογράφου

Εἴπωμεν ἀνωτέρω περὶ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον προώρισται νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ Σχολ. Κινηματογράφος. Διεξήλθομεν, φυσικὰ μετὰ σπουδῆς, τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ θέμα τῶν ἀγαθῶν ἐπιδράσεών του, ὡμιλήσαμεν συντόμως περὶ τῆς ἀναγκαιότητος αὐτοῦ καὶ τοῦ τρόπου ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας του καὶ ἐτονίσαμεν τὴν ἀρίστην συμβολήν του εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν σχολικῶν μαθημάτων καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης γενικώτερον. Δὲν θὰ εἴμεθα ὅμως ἄρτιοι ἄν, δι' ὀλίγων ἐπισης, δὲν ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὰς ἀσθενεῖς του πλευρὰς καὶ εἰς τὰ μειονεκτήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζει κατὰ τὴν χρησιμοποίησίν του. Μὲ τὴν ἄδειαν τοῦ ἀναγνώστου μνημονεύομεν ἐπιτροχάδην τὰ κάτωθι:

α) Καθηλώνει, ἐν πρώτοις, τὸν μαθητὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, προκαλῶν, ὡς ἐκ τούτου, ἀκινησίαν συνοδευομένην ὁπωσδήποτε ἀπὸ πνευματικὴν ἀδράνειαν.

β) Τοποθετεῖ τὸ βιβλίον εἰς ἥσσονα μοῖραν καὶ τὸν καθιστᾷ δευτερευούσης σημασίας πηγὴν γνώσεων.

γ) Κρατεῖ ναρκωμένην τὴν βουλητικὴν δύναμιν καὶ δὲν ἀφίνει περιθώριον δι' εὐσυνείδητον ἐνεργητικὴν προσπάθειαν.

δ) Ἀντιστρατεύεται τὰ ἀξιώματα καὶ τὰς τάσεις δι' ἀδέσμευτον πνευματικὴν ἐργασίαν, δι' αὐτενεργὸν πρόσκτησιν γνώσεων καὶ δι' ἐλευθέραν γενικῶς μάθησιν.

ε) Ἀφαιρεῖ πᾶσαν δυνατότητα δράσεως ἀπὸ τὴν ἀφαιρετικὴν σκέψιν, τὴν ὁποίαν βιθίζει εἰς ληθαργικὴν οἱονεὶ κατάστασιν καὶ ἐπιβάλλει τὴν παθητικὴν παρακολούθησιν καὶ συμμετοχὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου.

Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα, ὄχι βεβαίως καὶ τόσον ἀκίνδυνα διὰ τὸν ὁμαλὸν ἐξελικτικὸν ρυθμὸν τοῦ παιδικοῦ ψυχισμοῦ καὶ τῆς ἀβιάστου καὶ ἀπροσκόπτου ἐν τῷ σχολείῳ σπουδαστικῆς τῶν μαθητῶν προσπαθείας, δημιουργοῦν εἰς ἡμᾶς ἕνα αἴσθημα ε ὐ θ ύ ν η ς. Ὀφείλομεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ σχολικὸν φίλμ μετὰ περισκέψεως. Ἡ ἀλόγιστος χρῆσις τῆς κινηματογραφικῆς, εἰκόνος — καθὼς καὶ ὁ φίλος συνάδελφος κ. Ν. Μολοχίδης, εἰς μνημονευόμενον ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ ἔργον του, πολὺ ὀρθῶς παρατηρεῖ, — καὶ εἰς τὴν ὀλεθρίαν ἀσθένειαν τῆς «κινηματογραφομανίας» εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ τὰ λοιπὰ ἐποπτικὰ τῆς διδασκαλίας μέσα δύνεται μερικῶς ἢ ὁλικῶς νὰ ἀχρηστεύσῃ καὶ νὰ καταργήσῃ καὶ τὸν διδάσκαλον ἀποτελοῦντα, ὡς γνωστόν, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν οὐσίαν πάσης διδακτικῆς ἐνεργείας καὶ τὴν δεσπόζουσαν καθοδηγητικὴν μορφὴν πάσης σχολικῆς προσπαθείας καὶ ἐκδηλώσεως, ἐνδέχεται νὰ ὑποβαθμίσῃ [illegible] ὁλοτελῶς νὰ ὑποκαταστήσῃ

Τὰ ὑπὸ τῆς Σχολ. Ὑγιεινῆς ὑπαγορευόμενα ληπτέα μέτρα

Τὸ ἰδεῶδες θὰ ἦτο βεβαίως ἕκαστον σχολεῖον τῆς πατρίδος μας νὰ διαθέτῃ ἰδιαιτέραν αἴθουσαν κινηματ. προβολῶν, εἰδικῶς διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον κατεσκευασμένην καὶ καταλλήλως διερρυθμισμένην. Μία τοιαύτη ὅμως πρότασις, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθῆκας λειτουργίας τῶν σχολείων μας γιγνομένη, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως κωμικὴ καὶ δύναται καὶ αὐτὴν τὴν θυμηδίαν τῶν ἀναγνωστῶν ἐς βάρος τοῦ γράφοντος νὰ προκαλέσῃ. Καὶ τοῦτο, ἐπειδή, ἐνῷ τὸ θέμα λειτουργίας Σχολ. κινηματογράφου ὑφίσταται ὁλόκληρον εἰς τὸν τόπον μας, τῆς κινηματογραφικῆς ἀγωγῆς ἀπουσιαζούσης παντελῶς ἐκ τῶν σχολείων μας καὶ ἀφοῦ σήμερον στερούμεθα εἰς μέγιστον βαθμὸν καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν λίαν ἀπαραιτήτων ὑγιεινῶν διδακτικῶν αἰθουσῶν, ἐχι μόνον πρόωρος καὶ ἁπλῶς τολμηρά, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν χιμαιρικὴ εἶναι δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ τοιαύτη πρότασίς μας. Ἐν τούτοις, παρὰ τὸ χρονικῶς ἀνεύθετον αὐτῆς, μία προσπάθεια καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην συμβολικοῦ ἔστω κατ' ἀρχὴν χαρακτῆρος καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς γενικωτέρας διὰ τὴν λύσιν τοῦ ὅλου προβλήματος προσπαθείας καταβαλλομένη, ἐνῷ εἰς οὐδὲν θὰ ἐζημίωνε, θὰ ἔθετε καὶ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπὶ τάπητος καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου θὰ ἐδημιούργει τὸ ἀπαραίτητον εὐνοικὸν κλῖμα διὰ τὴν ριζικωτέραν καὶ μᾶλλον οὐσιαστικὴν ἀντιμετώπισίν της. Σήμερον βεβαίως, καὶ ἐφ' ὅσον ἐξασφαλισθοῦν ὅλαι αἱ λοιπαὶ προϋποθέσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ὡμιλήσαμεν, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὰ πράγματα ἐκ τῶν ἐνόντων.

Ἡ οἱαδήποτε πάντως αἴθουσά μας καὶ διὰ τὸς τέλειον ἀερισμόν της πρέπει νὰ διακρίνεται καὶ τὴν κατάλληλον διάταξιν τῶν καθισμάτων, πρὸς τήρησιν τῶν ἀποστάσεων, πρέπει νὰ ἐπιτρέπῃ καὶ νὰ καθιστᾶ ἐφικτή. Ὡς βασικὰς ὡσαύτως ἀρχὰς διεπούσας τὴν προβολὴν μιᾶς σχολ. ταινίας, δέον ν' ἀναφέρωμεν τόσον τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν βραχυτέραν διάρκειαν αὐτῆς ὅσον καὶ τὰς συχνὰς διακοπὰς καὶ ἐπαναλήψεις. Ἡ ὑγιεινὴ προσέτι τῶν ὀφθαλμῶν ἐπιβάλλει ὅπως τὸ προσπίπτον ἐπὶ τῆς ὀθόνης φῶς εἶναι ἔντονον καὶ ὁμοειδές, ἀπηλλαγμένον διαλείψεων. (5)

Ἐπίλογος

Εἰς τὴν προσπάθειάν μας δι' ὁλόπλευρον ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος δὲν εἴπομεν βεβαίως τίποτε τὸ ὁλοτελῶς νέον. Ἄλλοι πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς ἠθέλησαν νὰ ἔχουν βαρύτερον ἐπ' αὐτοῦ τὸν λόγον. Ἡμεῖς τὸ μόνον ποὺ ἐπράξαμεν εἶναι τὸ ὅτι ἀνεφέρθημεν εἰς κοινοὺς τόπους. Στηρίζομεν ὅμως τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπαναλήψεως. Δηλοῦμεν δέ, ἐπιτυχικῶς πλέον, ὅτι ὁ Σχολικὸς Κινηματογράφος, εἰς τὰς παρούσας στιγμάς, ἀποτελεῖ, διὰ τὴν ἐκπαίδευσίν μας, εὐγενέστατον μόνον ὁραματισμόν. Δὲν εἴμεθα ὅμως ἡμεῖς ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἀρνηθοῦν νὰ καταστήσουν τὸν ὁραματισμὸν τοῦτον γλυκεῖαν καὶ εὔχυμον καὶ εὐεργετικὴν πραγματικότητα. Θὰ ἐπιστρατεύσωμεν ὅλην τὴν θέλησιν τῆς δυνάμεώς μας καὶ θὰ καταβάλωμεν συντόνους προσπαθείας διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχωμεν. Κανένα πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ, ἂν δὲν διαθέτῃ τὴν ἀφθονίαν τῆς δυνάμεως, λέγει ὁ Νίτσε. Καὶ ἀκριβῶς ἐδῶ, ὡς Διδάσκαλοι, καλούμεθα νὰ φανῶμεν ἀποφασιστικοί, δυνατοί, ἀκαταπόνητοι. Κάποιος ὀρθότατα ἔκαμε τὴν δήλωσιν ὅτι πρέπει, παντὶ σθένει καὶ πάσῃ θυσίᾳ, νὰ κερδίσωμεν τὴν μάχην τῆς μορφώσεως τῶν Παιδιῶν μας καὶ τοῦ Λαοῦ μας.

Μιὰ τέτοια ὅμως περιφανὴς καὶ ἐπιβλητικὴ νίκη ἀπαιτεῖ, χωρὶς ἄλλο, θυσίας καὶ ὁλοκαυτώματα. Σ' ἕναν τέτοιον εὐγενῆ, θεοφιλῆ καὶ ἐθνοσωτήριον ἀγῶνα ἀξίζει πολλὰς φορὰς τὸν κόπον ν' ἀφιερώσωμεν τὸ εἶναι μας καὶ νὰ δώσωμεν τὴν ψυχήν μας ὁλόκληρον. Εἶναι ὁ μόνος τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου καὶ τὸν Λαόν μας, ἐν τῷ συνόλῳ του θὰ καταστήσωμεν σύμβολον δυνάμεως, εὐημερίας καὶ προόδου, ἀλλὰ καὶ τὴν Νεολαίαν μας εἰδικώτερον «θὰ ὑψώσωμεν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῆς ἠθικῆς ὡραιότητος, τῆς καλῆς σωματοψυχικῆς ὑγείας, τῶν ὠφελίμων γνώσεων καὶ τῆς πλουσίας καὶ εὐγενοῦς συναισθηματικότητος». (6)

Ἂς κηρύξουν λοιπὸν οἱ Ἐκπαιδευτικοί μας τὴν Πανελλήνιον σταυροφορίαν καὶ ἂς μὴ διστάσουν νὰ γίνουν καὶ ἐδῶ πρωτοπόροι, ζηλωταὶ αὐτοὶ καὶ ὁραματισταὶ μιᾶς ἐλπιδοφόρου ἑλληνικῆς γενεᾶς, μιᾶς νέας ἰδανικῆς καὶ εὐημερούσης Ἑλλάδος.

Θὰ εἶναι ὁπωσδήποτε ὅλοι τους ἄξιοι ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Διδάσκαλος

---

5) Μ. Μωϋσείδου: «Ἡ ἀξία τοῦ Κινηματογράφου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς κοινονικῆς καὶ σχολικῆς ἀγωγῆς». Περ. Σ. Ὑγιεινὴ τ. 113.

6) Κώστα Βασιλείου: Ἔνθ' ἀνωτέρω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

1) Μολοχίδη — Κινηματογράφος καὶ ἀγωγή.
2) Γ. Χωριανοπούλου — Ὁ Κινῆφος ἀπὸ πολιτιστικῆς ἀπόψεως.
3) Φ. Νιτσε — Τὸ λυκόφως τῶν εἰδώλων.
4) Γ. Μελίτη — Γιὰ ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος
5) «Ζωὴ» — Κινηματογράφος και νεότης.
6) Μεγάλη ἐγκυκλοπαίδεια

Περιοδικά

1) Τὸ Σχολεῖο καὶ τὸ σπίτι
2) Ἔρευνα
3) Τὸ παιδί
4) Σχολικὴ Ὑγιεινή

ΘΕΜΑΤΑ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΟ ΠΑΙΔΙ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟ

ΞΑΝΘΙΠΠΗΣ ΒΑΚΑΡΕΛΛΗ – ΚΑΛΑΝΤΖΗ

. . . . . .

Ἡ ἐποχή μας ἔψωσε μπροστά μας τὸ λεπτό, τὸ βασανιστικὸ καὶ ἐναγώνιο πρόβλημα τοῦ κλονισμοῦ τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας τοῦ παιδιοῦ μας καὶ πρόβαλε τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν ἠρέμηση καὶ τὴν ψυχικὴ ἀνοικοδόμηση.

Ἀπὸ στατιστικὲς ποὺ ἔγιναν σὲ ξένες χῶρες (Γαλλία κλπ.) προκύπτει πὼς τὸ 20% τῶν μεταπολεμικῶν παιδιῶν εἶναι νευρικὰ καὶ ἑπομένως ἐπιρρεπῆ σὲ παρεκκλίσεις ἀπ' τὸν κανονικὸ τύπο τοῦ παιδιοῦ. Ὅπως παντοῦ ἔτσι καὶ στὴ χώρα μας ὑπάρχει π ρ ό β λ η μ α καὶ πρέπει νὰ τὸ δοῦμε μὲ τὶς πραγματικές του διαστάσεις καὶ νὰ ἀξιολογήσουμε τὶς δυνατότητές μας γιὰ ἕνα σωστὸ ἀντίκρισμα. Ἔτσι θὰ βγάλουμε μιὰ βιώσιμη ἀλήθεια.

Τὰ ἀνησυχητικὰ στοιχεῖα, ποὺ συνθέτουν τὸ προβληματικὸ παιδὶ (μὲ χωρὶς πνευματικὴ καθυστέρηση) καὶ δημιουργοῦν τοὺς διαφόρους τύπους τῶν ἀνησυχητικῶν παιδιῶν, ποὺ παρουσιάζονται στὰ σχολεῖα μας, ὀφείλονται ἢ σὲ μορφὲς περιωρισμένης καὶ ἐμποδισμένης ἐξελικτικῆς πορείας (ὀργανικὰ αἴτια) ἢ σὲ αἴτια ὑστερογενῆ μὲ περιβαλλοντολογικὴ τοποθέτηση. Δυσμενεῖς οἰκογενειακὲς μεθόδους διδασκαλίας μποροῦν νὰ γίνουν διαταρακτικοὶ παράγοντες τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας τοῦ παιδιοῦ.

. . . . . .

Ἀντιμετωπίζοντας τὸ θέμα τῶν προβληματικῶν παιδιῶν μεταφερόμαστε μοιραῖα στὸ χῶρο τῆς θ ε ρ α π ε υ τ ι κ ῆ ς π α ι δ α γ ω γ ι κ ῆ ς, μὲ τὴν εὐρύτερη ὅμως ἔννοιά της. Συνήθως ὅταν ἀκοῦμε τὸν ὅρο θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ σκεπτώμαστε τὰ νοητικὰ καθυστερημένα παιδιά, τὰ Εἰδικὰ Σχολεῖα, τὰ ἀναμορφωτήρια, τὶς ψυχιατρικὲς κλινικὲς κλπ. Πιθανὸν ἀκόμα νὰ νομίζουμε ὅτι ἡ θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖ τόσο πολὺ κόπο—ἐνῶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μικρὸ—, ποὺ συχνὰ ἀποβαίνει μάταιος. Στὴν πραγματικότητα ἡ περιοχὴ τῆς θεραπευτικῆς παιδαγωγικῆς εἶναι πολὺ π λ α τ ε ι ὰ καὶ ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον τὸν εἰδικὸ παιδαγωγὸ ἀλλὰ καὶ κάθε δάσκαλο, διότι—ὅπως ἡ πεῖρα ἀπέδειξε—σὲ κάθε τάξη, ἐνῶ ὅλα τὰ παιδιὰ ἔχουν τὴν ἴδια χρονολογικὴ ἡλικία, ὅμως ἡ πνευματικὴ τους ἡλικία, ἡ συναισθηματική, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ κοινωνικὴ τους ἡλικία εἶναι διαφορετικὴ καὶ δημιουργοῦν εἰδικὲς συνθῆκες διαταρακτικὲς ἢ ἀνασταλτικὲς τῆς ἐργασίας τῆς τάξης. Ὁ καλὸς δὲ ὁ ἄστοχος χειρισμὸς ἐκ μέρους μας ἑνὸς μαθητοῦ, θ βαραίνη πολὺ πάνω στὰ πεπρωμένα του. Ἑπομένως σ κάθε τάξη ὑπάρχουν παιδιά, ποὺ περιμένουν θεραπευτικὴ καὶ παιδαγωγικὴ βοήθεια.

Τὸ διαπαιδαγωγεῖν ἔγινε στὴν τελευταία γενι πολὺ πιὸ δύσκολο. Ὁλοένα καὶ περισσότεροι γονεῖς ἐκπαιδευτικοὶ καὶ γενικὰ πρόσωπα, ποὺ ἀσχολοῦντα μὲ τὸ παιδὶ βρίσκονται σὲ ἀμηχανία καὶ αἰσθάνοντα ἀδύναμοι νὰ βοηθήσουν σωστὰ ἕνα δύσκολο παιδὶ νὰ διορθώσουν μιὰ ἀποτυχημένη παιδαγωγικὴ ἐνέργεια. Τὸ θέμα εἶναι ὀξὺ καὶ ἐναγώνιο. Ἡ σωστὴ ἀντιμετώπισή του δὲν ὀφείλεται σὲ ἔ λ λ ε ι ψ η Καλῆς Θελήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον σὲ ἄ γ ν ο ι α τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ. Πολὺ λίγα γνωρίζωμε ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ καὶ τὶς εἰδικὲς συνθῆκες διαβίωσής του. Πολλὲς φορὲς ὑποτιμοῦμε τὴν ἀντιπαιδαγωγική τους ἐπίδραση. Παιδιὰ καὶ ἔφηβοι, ποὺ παρουσιάζουν παροδικὲς ἢ μόνιμες διαταραχὲς στὴν ἐξέλιξή τους, ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς θεραπευτικῆς παιδαγωγικῆς. Εἰδικὰ σήμερα, στὴν μετακαταστροφικὴ ἐποχή, ἐπιβάλλεται νὰ ἀνακαλύψουμε ἐμεῖς οἱ δάσκαλοι τὰ προβληματικὰ παιδιὰ τῆς τάξης μας καὶ νὰ τὰ συμπαρασταθοῦμε. Μόνον ὁ δάσκαλος εἶναι ἱκανὸς νὰ παλαίψη μὲ τὶς αὐξημένες παιδαγωγικὲς δυσκολίες. Αὐτὸς μόνον μπορεῖ νὰ διαπαιδαγωγήση μὲ θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ τοποθέτηση καὶ πεῖρα. Τὸν ρόλο τοῦ δασκάλου σήμερα τὸν παραδέχθηκαν καὶ οἱ πιὸ σκεπτικιστές, ἐκεῖνοι ποὺ ἀμφισβητοῦσαν τὴν τεράστια σημασία τῆς ἀγωγῆς. Πρόσφατα—τὸν περασμένο Ὀκτώβρη—στὸ Πανευρωπαϊκὸ σεμινάρ τῆς Φραγκφούρτης, ποὺ ὠργάνωσε ἡ παγκόσμιος ὀργάνωσις ὑγείας, τονίσθηκε ὁ ρόλος τοῦ παιδαγωγοῦ «ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ», μέσα στὴ θεραπευτικὴ ὁμάδα τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Μέσα στὶς παιδιατρικές, νευροψυχιατρικές κλινικές, στὰ ἱδρύματα, παντοῦ ὅπου ὑπάρχει «π α ι δ ί», πρέπει κοντὰ στὸ γιατρὸ νὰ ὑπάρχη καὶ ὁ παιδαγωγός. Στὸ συνέδριο αὐτὸ τονίσθηκαν ὅτι, ὅ λ ο ι οἱ δ ά σ κ α λ ο ι σ ή μ ε ρ α τ ῶ ν κ α ν ο ν ι κ ῶ ν σ χ ο λ ε ί ω ν π ρ έ π ε ι ν ὰ κ α τ έ χ ο υ ν σ τ ο ι χ ε ῖ α θ ε ρ α π ε υ τ ι κ ῆ ς π α ι δ α γ ω γ ι κ ῆ ς. Προτάθηκε μάλιστα ὅτι πρέπει ἕνας τοὐλάχιστον ἀπὸ τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῶν πολυταξίων Δημ. Σχολείων νὰ εἶναι εἰδικευμένος στὴ θεραπευτικὴ παιδαγωγική.

. . . . . .

Τὸ παιδὶ βέβαια καὶ ὁ ἔφηβος στὶς ψυχοβιολογικὲς ἐξελικτικές του δυνάμεις παρέμεινε τὸ ἴ δ ι ο, δ ι α τ α ρ ά χ θ η κ ε ὅ μ ω ς ἡ π ρ ο σ α ρ μ ο γ ή τ ο υ στὶς νέες δυνάμεις τοῦ περιβάλλοντος, στὸν γοργὸ ρυθμό, στὴν πλημμύρα τῶν ἐρεθισμάτων. Διαταράχθη

(*) Ἀποσπασμα ἀπὸ μιὰ διάλεξη ποὺ δόθηκε στὶς 15 Δεκεμβρίου 1963 στὴν αἴθουσα «Φίλων τοῦ Λαοῦ» στὴν Ἀθήνα.

αὐτό ποὺ λέμε α ὐ τ ο δ ι α π α ι δ α γ ώ γ η σ η καὶ ἑ τ ε ρ ο δ ι α π α ι δ α γ ώ γ η σ η.

Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή βλέπουμε καὶ τὸ προβληματικό παιδί μὲ διαταραγμένη προσωπικότητα, σὲ σύγκριση μὲ τὸ κανονικὸ παιδί, ποὺ ἐ ν τ ά σ σ ε τ α ι στὸ σχῆμα καὶ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς εὐρύτερης ὁμάδας καὶ ἔχει μιὰ κ α ν ο ν ι κ ή σ χ ο λ ι κ ή π ρ ο σ α ρ μ ο γ ή.

Τὸ κανονικὸ παιδὶ διαγράφει τὰ ὅ ρ ι α τῆς δυνατότητας γιὰ κανονικὴ συστηματικὴ ἀγωγὴ καὶ τὸ π ε δ ί ο τῆς δραστηριότητας τοῦ δασκάλου. Ἀντίθετα τὸ παιδί, ποὺ παρουσιάζει ἕνα σύμπτωμα ἐπίμονο καὶ βαθύτερο, ποὺ διαταράσσει τὴν κανονικὴ ἔνταξή του στὴ σχολικὴ ὁμάδα, θέτει ὅλο καὶ πιὸ φανερὰ τὸν ἑαυτό του ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς σχολικῆς ὁμάδας, ποὺ εἶναι καὶ τὰ ὅρια τῆς κανονικῆς ἀγωγῆς. Τὸ παιδὶ αὐτὸ ἔχει μιὰ διαταραγμένη σχολικὴ προσωπικότητα. Εἶναι ἡ ἀ ρ ν η τ ι κ ή μονάδα ἀπέναντι στὴν ὁμάδα. Ὅσο περνᾶ ὁ καιρὸς τὸ πρόβλημα γιὰ τὸ παιδὶ αὐτὸ γίνεται ὀξύτερο καὶ τελικὰ μπορεῖ νὰ γίνη τραγικὰ κοινωνικό. Ἔτσι τὸ θέμα τῶν προβληματικῶν παιδιῶν μπορεῖ νὰ πάρη διαστάσεις κοινωνικῶν κινδύνων.

Βέβαια, ὅπως εἴπαμε τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι π ο λ ὺ π α λ ι ό, ὅσο καὶ ὁ κόσμος, ἀλλὰ καὶ π ο λ ὺ ν έ ο, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς θεώρησής του.

. . . . . .

Ὅταν παρουσιασθῆ στὴν τάξη ἕνα παιδὶ μὲ διαταραγμένη προσωπικότητα: κλειστὸ ἢ ὑπερκινητικὸ ἢ ἐπιθετικὸ κλπ. ὅλοι μας εὔκολα καὶ μᾶλλον ἁπλοϊκά, ἔχουμε τὴν τάση νὰ ἀξιολογοῦμε τὸ παιδὶ ἠθικά, θεωρώντας αὐτὴ τὴν ἀντικανονικὴ πράξη ἐσκεμμένη, ἠθελημένη καὶ ἐπιβάλλουμε κυρώσεις. Πίσω ἀπ' αὐτὴ μας τὴν ἐνέργεια βρίσκεται ἡ πεποίθηση ὅτι τὸ παιδὶ γνωρίζει ἀκριβῶς τί κάνει, ἑπομένως ἂν ἤθελε θὰ τὸ ἀπέφευγε. Ἔτσι ἐνεργώντας βλέπουμε τὸ παιδὶ μὲ τὴν παλιὰ α ὐ θ ε ν τ ι κ ή θέση «ἐκ τῶν ἔσω» χωρὶς τὸ σωστὸ ψυχολογικὸ ἀντίκρυσμα, τῆς σωστῆς αἰτιολογίας καὶ τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν.

Ἡ θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ θέσις εἶναι ἀλλοιώτικη. Βλέπει π έ ρ α ἀπὸ τὴ σχολικὴ αἴθουσα καὶ π ά ν ω ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπιφανειακὴ εἰκόνα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν παιδιῶν. Βλέπει τὸ παρελθὸν τῆς παιδείας καὶ τὸ ἐξωσχολικὸ του περιβάλλον.

Ὁ θεραπευτὴς παιδαγωγὸς γνωρίζει ὅτι πολλὰ ἀθέατα νήματα τοῦ παρελθόντος ἐμφανίζονται στὴν τωρινὴ κατάστασι τοῦ παιδιοῦ, στὴν ἰδιαίτερη δομή του καὶ πὼς ποτὲ δυὸ παιδιὰ στὴν ἴδια τάξη δὲν μποροῦν νὰ ἐξισωθοῦν κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο παιδαγωγικὸ χειρισμό.

. . . . . .

Τὸ προβληματικὸ παιδὶ δὲν παρουσιάζει σὰν βιολογικὸ ὄν ἀτέλεια, ἀλλὰ ἕνα ἰδιαίτερο καὶ ἀνώμαλο τρόπο ἀντίδρασης στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου, ποὺ ἔρχονται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ γενικὸ συμφέρον. Βλέποντάς το ἀπὸ θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ σκοπιά, θ' ἀνακαλύψουμε ὅλες τὶς ἀνώμαλες συμπεριφορές καὶ τὰ ἐλαττώματα, ποὺ δείχνει τὸ παιδὶ στὸ βάθος ἑνὸς πολύπτυχου συμπλέγματος ἀπὸ σχέσεις, ποὺ φθάνουν εἰς τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του καὶ ὡς τοὺς πιὸ ἀτόμακρους ἄγνωστους παράγοντες, ποὺ ἐπιδροῦν στὴν τωρινή του συμπεριφορά.

. . . . . .

Προβλήματα δημιουργοῦν στὴν τάξη καὶ τὰ παιδιὰ τῆς ἐλάσσονος ἐπίδοσης, τὰ ἐλαφρὰ καθυστερημένα (80—90 Ι.Ν.), τὰ παιδιὰ τῶν συνόρων. Αὐτὰ παρουσιάζουν μιὰ νοητικὴ καθυστέρηση, ποὺ δὲν εἶναι ὁ μ ό λ ο γ η πρὸς τὴν χρονολογικήν τους ἡλικία. Γι' αὐτοὺς τοὺς βραδυποροῦντας πρέπει νὰ δημιουργήσουμε κατάλληλες συνθῆκες γιὰ ἀτομικοποιημένη ἐνισχυτικὴ διδασκαλία. Τὰ βαρύτερα καθυστερημένα πρέπει νὰ ἀποκλεισθοῦν ἐντελῶς ἀπὸ τὸ κοινὸ Δημ. Σχολεῖο καὶ νὰ ἐνταχθοῦν σὲ εἰδικὰ σχολεῖα.

. . . . . .

Πρόθεσή μου εἶναι νὰ ΘΕΣΩ τὸ πρόβλημα τῶν προβληματικῶν παιδιῶν, τώρα ποὺ ἡ παιδεία τοῦ ἔθνους μπαίνει σὲ π ρ ῶ τ ο π λ ά ν ο καὶ νὰ προτείνω ὡρισμένα συγκεκριμένα μέτρα:

1) Τὸ 6χρονο παιδὶ πρὶν ἐγγραφῆ στὸ κανονικὸ σχολεῖο πρέπει νὰ διαπιστωθῆ ἡ σχολική του ὡριμότητα μὲ συστηματικὴ ἐξέταση ἀπὸ τὸν δάσκαλο, τὸν σχολικὸ ψυχολόγο καὶ τὸν σχολίατρο. Ἔτσι θὰ ἀποκλεισθοῦν τὰ παιδιά, ποὺ δὲν ἀνήκουν στὰ κανονικὸ Σχολεῖο.

2) Νὰ ἱδρυθοῦν εἰδικὲς τάξεις μέσα στὰ ἴδια δημ. σχολεῖα γιὰ παιδιὰ μὲ μειωμένη πνευματικὴ ἱκανότητα.

3) Νὰ ἱδρυθοῦν πειραματικὲς τάξεις κατὰ συγκροτήματα σχολείων γιὰ σχολικὲς διαταραχές: δυσορθογραφίες, ἀναγνωστικὲς διαταραχές, τραυλισμοὺς κ.λ.π.

4) Νὰ ἀπαγορευθοῦν οἱ πληθωρικὲς τάξεις.

5) Νὰ καθιερωθῆ καὶ στὸν τόπο μας ὁ θεσμὸς τοῦ σχολικοῦ ψυχολόγου καὶ τῆς σχολικῆς κοινωνικῆς λειτουργοῦ.

6) Νὰ γίνουν σχολικοὶ παιδαγωγικοὶ συμβουλευτικοὶ σταθμοί, διότι εἶναι καιρὸς νὰ σκεφθοῦμε καὶ τὴν ψυχικὴ ὑγιεινὴ τοῦ παιδιοῦ.

7) Νὰ γίνουν φροντιστήρια γονέων, γιατὶ τὸ ζήτημα τῶν προβληματικῶν παιδιῶν θὰ τὸ δοῦμε ἐνιαῖο, σὰν πρόβλημα σχολείου καὶ οἰκογενείας.

8) Στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες καὶ στὴν Πανεπιστημιακὴ μετεκπαίδευση νὰ διδάσκεται ὑποχρεωτικὰ ἡ θεραπευτικὴ παιδαγωγική. Σήμερα δὲ νὰ γίνη κάποια ἐπιμόρφωση σ' ὅλους τοὺς διδ)λους.

καὶ 9) Νὰ ἱδρυθοῦν εἰδικὰ σχολεῖα γιὰ τὶς βαρειὲς πνευματικὲς καθυστερήσεις. Τὸ καθυστερημένο παιδὶ σὰν «ἀ δ ύ ν α μ η π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α» πρέπει ἀπάνω του νὰ ἐπαγρυπνᾶ ἡ «ἠ θ ι κ ὴ π ρ ο σ ω π ι κ ό τ η τ α» τῆς πολιτείας, νὰ τοῦ παρέχει βοήθεια καὶ ἀσφάλεια.

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ*

Ὑπὸ ΠΑΥΛΟΥ Ι. ΣΧΟΙΝΑ Διδ)λου Ἁγιᾶς - Λαρίσης

Θεωροῦμεν σκόπιμον, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς παρούσης ἐργασίας, νὰ διατυπώσωμεν τὴν ἔννοιαν τῆς προσωπικότητος, ὡς ἡμεῖς ἐννοοῦμεν αὐτήν, ἀποφεύγοντες νὰ παραθέσωμεν σχετικῶς, τὰς διαφόρους ἀπόψεις, ψυχολόγων καὶ παιδαγωγῶν.

Τοῦτο παραθέτομεν λόγῳ συντομίας.

Εἶναι γεγονός, ὅτι εἰς οὐδὲν ἄλλο θέμα ὑπάρχει τοιαύτη διαφωνία, ὅσον εἰς τὸ περὶ προσωπικότητος. Καὶ τοῦτο εἶναι εὔλογον, ἂν ἀναλογισθῇ κανεὶς τὰ διάφορα φιλοσοφικὰ ρεύματα καὶ ψυχολογικὰς κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησαν κατὰ τὸ παρελθόν. Μάλιστα, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐχρειάζετο ὅλη αὐτὴ ἡ πεῖρα καὶ ἡ πάλη, τῶν διαφόρων διδαχῶν, διὰ νὰ καταλήξωμε εἰς θετικὰ συμπεράσματα. Σήμερον, ἀρχίζει νὰ μεταφέρεται τὸ κέντρον τῆς μελέτης καὶ σπουδῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Τοῦτο, ἀκριβῶς, ἀποτελεῖ τὸν καλύτερον οἰωνὸν διὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐγνωρίσαμεν ὅ,τι περιβάλλει τὸν ἄνθρωπον, ἕως τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων σημείων τοῦ σύμπαντος καὶ ἠστοχήσαμεν τὴν ἔρευναν καὶ σπουδὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἦτο ἡ μεγαλυτέρα ἀποτυχία τοῦ παρελθόντος.

Σήμερον ἡ ἐπιστήμη χρησιμοποιοῦσα τὴν πεῖραν τοῦ παρελθόντος, ἐμβαθύνουσα δὲ εἰς τὰ αἴτια τῶν νωπῶν ἐρειπίων τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου καὶ διαισθανομένη μίαν μελλοντικὴν ὁλοκληρωτικὴν καταστροφήν, ἐκ μιᾶς λανθασμένης κατευθύνσεως, ὁδηγεῖται μὲ πλήρη συνείδησιν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων ἐκείνων καὶ μεθόδων, διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐπιτευχθῇ μία ἀρτία κατὰ τὸ δυνατόν, προσωπικότης. Ἀληθῶς μέγα ἔργον! Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν, τί ἐννοοῦμεν διὰ τῆς λέξεως προσωπικότης.

Τοῦ τίτλου τῆς προσωπικότητος, νομίζομεν, ὅτι δικαιοῦται ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις παρουσιάζει ἐν ἑαυτῷ, εἰς πλήρη ὀργανικὴν ἑνότητα, τὰς ψυχικὰς λειτουργίας, τὴν ὑγιεινὴν διατήρησιν τοῦ σώματος καὶ τὸν ἐξευγενισμὸν τῶν δι' αὐτοῦ γινομένων ἐκδηλώσεων τοῦ ἐγώ, βιοῖ ἁπάσας τὰς ἀξίας, ἀξιολογικῶς ἤτοι, τὰς λογικὰς—τοῦ ἀληθοῦς, τὰς ἠθικὰς—τοῦ ἀγαθοῦ, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὰς αἰσθητικὰς — τοῦ ὡραίου, τὰς θρησκευτικὰς— τὴν πρὸς τὸ θεῖον εὐλάβειαν, ὡς ἐπίσης, ὁ ἔχων συγκεκριμένον πρόγραμμα βίου καὶ τείνων καρτερικῶς εἰς τὴν πραγμάτωσιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀπόλυτος προσωπικότης εἶναι ἰδέα, οὐδέποτε ὑπ' οὐδενὸς δυναμένη, ἐν τῷ βίῳ, ἐξ ὁλοκλήρου νὰ πραγματοποιηθῇ. Εἰς τὴν πραγματικήν, ὅμως, ζωὴν ἐπιτρέπεται νὰ καλῶμεν προσωπικότητα τὸν συνεχῶς ὁδεύοντα τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς τὴν ἀπόλυτον ἰδέαν τῆς προσωπικότητος (1).

Ἡ ὀργάνωσις καὶ ὁλοκλήρωσις τῆς προσωπικότητός μας εἶναι ἔργον προσωπικόν. Ἔργον, μέγα, κοπιῶδες, ἀλλὰ καὶ οὐδενὸς ἄλλου τερπνότερον, ἔχει νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ ἄνθρωπος, προκειμένου νὰ κατακτήσῃ τὴν κορυφὴν τῆς προσωπικῆς του τελειώσεως. Οὐδεμία ἄλλη ἐργασία παρέχει τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἱκανοποίησιν, ὅσον ἐκείνη, ἥτις προέρχεται ἀπὸ τὸν κόπον καὶ μόχθον τὸν μυστικὸν καὶ ἀφανῆ, πολλάκις, διὰ τὴν προσωπικήν μας κατάρτισιν καὶ ὁλοκλήρωσιν.

Πρῶτον καὶ κύριον γνώρισμα μιᾶς ὡλοκληρωμένης προσωπικότητος, νομίζομεν ὅτι εἶναι ἡ ἐνσυνείδητος βίωσις μιᾶς ὑγιοῦς κοσμοθεωρίας.

Ὅταν λέγωμεν κοσμοθεωρίαν, ἐννοοῦμεν τὴν θεώρησιν τῶν ὑπαρκτῶν φαινομένων, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκει καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν λαμβάνει οὗτος ἔναντι αὐτῶν.

Ἀσφαλῶς οὐδεὶς ἄνθρωπος ὑπάρχει ἄνευ κοσμοθεωρίας, ἡ ὁποία νὰ τοῦ δίδῃ τὴν βασικὴν κατεύθυνσιν εἰς τὴν πορείαν τῆς ζωῆς. Καὶ ὁ μικρὸς παῖς καὶ αὐτὸς ἔχει τὴν κοσμοθεωρίαν του. Ἀκόμη καὶ ἐκεῖνος ὅστις θέλει νὰ διακηρύσσῃ ὅτι δὲν τὸν ἐνδιαφέρουν αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ ζητήματα. Ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται διὰ τίποτε, εἶναι συνέπεια μιᾶς κοσμοθεωρίας (2). Τὴν κοσμοθεωρίαν ἀποτελοῦν οἱ ἑξῆς τρεῖς παράγοντες, συμφώνως πρὸς τὸν Γερμανὸν Dilthey α) Τὸ κοσμοείδωλον, δηλ. ἡ ἀντικειμενικὴ εἰκὼν τοῦ ὑπαρκτοῦ κόσμου, ὡς ἔχει, β) Ἡ ἐμπειρία, δηλ. ἡ ἐσωτερικὴ στάσις τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ γ) Τὸ ἰδεῶδες τῆς ζωῆς δηλ. ὁ ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς μας εἰς τὴν ζωήν καὶ ὁ ὁποῖος κατευθύνει τὴν βούλησίν μας καὶ μᾶς παρέχει συνείδησιν ἐλευθερίας.

Εἰς τὸ κοσμοείδωλον ἀνήκει ἡ Νόησις, εἰς τὴν ἐμπειρίαν τὸ Συναίσθημα καὶ εἰς τὸ ἰδεῶδες τῆς ζωῆς ἡ Βούλησις.

Τὰς διαφόρους κοσμοθεωρίας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν κατὰ τὸν Γερμανὸν Dilthey εἰς τρεῖς κατηγορίας, τὰς ἑξῆς: α) Τὴν φυσιοκρατικὴν δηλ. ἐκείνην ἥτις στηρίζεται εἰς τὸ κοσμοείδωλον καὶ ἔχει ὡς βάσιν ὅτι τὰ πάντα ἐκπορεύονται ἀπὸ τὴν ὕλη

---

* Τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς ἀνεκδότου ἐργασίας.

1 Καλλιαφα Ἀγωγη Σελ. 517 Ἐγκυκλοπ. Πυρσοῦ
2 Μελίτη Για ν' ἀνοίξη ὁ δρομος Σελ. 17

[illegible]πῶς καὶ ὁ ψυχικὸς καὶ πνευματικὸς κόσμος εἶναι [illegible] τῆς ὕλης. β) Τὴν ἀντικειμενικὴν ἰδεοκρατίαν, [illegible] ἔχει ὡς βάσιν τὴν συναισθηματικὴν προοπτικήν, [illegible] δὲν ἀρκεῖται εἰς ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὴν ἀντίλη[illegible], ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ εὕρῃ ποῖον εἶναι τὸ νόημα [illegible] ἡ ἀξία τοῦ κόσμου, καὶ γ) τὴν κοσμοθεωρίαν [illegible] ἰδεοκρατίας τῆς ἐλευθερίας, ἥτις ὡς βάσιν ἔχει [illegible] ἰδεῶδες τῆς ζωῆς μὲ ἡρωϊκὴν αὐταπάρνησιν.

Τὸ ἰδεῶδες βεβαίως αὐτό, δὲν ξεπροβάλλει μόνο [illegible], ἀλλὰ εἶναι συνέπεια καὶ προϊὸν μιᾶς γενικωτέρας [illegible]λικῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν ἔχομεν λάβει, ἔναντι [illegible] μεγάλων προβλημάτων τοῦ κόσμου δηλ. εἶναι κα[illegible]τάλαγμα, ἀπόρροια, τῆς γενικωτέρας θεωρήσεως [illegible] παντὸς ἐντός μας. Δηλ. τὸ ἰδεῶδες τῆς ζωῆς μας [illegible] ἀπαύγασμα τῆς κοσμοθεωρίας μας.

Κατὰ τὸν Μελίτην — Τσιριντάνην, τὰς κοσμο[illegible]ρίας δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς δύο βασικάς.

Τὴν κοσμοθεωρίαν, ἡ ὁποία δέχεται τὸν ὑπερυλικὸν, πνευματικὸν κόσμον, (3) τὰς πνευματικὰς ἀξίας [illegible] τοὺς πνευματικοὺς κανόνας, διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν [illegible]θρωπίνων πράξεων, θὰ τὴν ὀνομάσωμεν πνευματι[illegible] κοσμοθεωρίαν καὶ τὴν ἄλλην, ἥτις, ἀντιθέτως, [illegible] δέχεται τὸν πνευματικὸν κόσμον, ἀλλὰ περιορίζει [illegible] ἐκδοχὴν τοῦ ὄντος, εἰς τὸν ὑλικὸν κόσμον, ὅσον [illegible] ἂν δὲν τὸ ὁμολογεῖ πάντοτε. Μίαν κοσμοθεωρίαν [illegible] δευτέρας μορφῆς, ὀνομάζομεν ὑλικήν, καθ' ὅτι ὁ[illegible]γεῖ εἰς μίαν ὑλοκρατικὴν ἀντίληψιν.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς ἐργασίας μας δὲν θὰ προβῶμεν εἰς κριτικὴν τῶν φυσιοκρατικῶν ἢ ὑλοκρατικῶν μορφῶν θεωρίας. Τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ἰδίως δὲ τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, ἀποτελοῦν μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς πλάνης τῶν δοξασιῶν [illegible].

Κύριον καὶ βασικὸν γνώρισμα μιᾶς ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος εἶναι ἡ κατόπιν μελέτης καὶ σπουδῆς ἐλευθέρα υἱοθέτησις, ὀρθῆς κοσμοθεωρίας καὶ ἡ ἐνσυνείδητος βίωσις αὐτῆς.

Ἡ πνευματικὴ κοσμοθεωρία ἔχει τὴν βάσιν της εἰς τὸ πνεῦμα.

Πνεῦμα, δέ, δὲν εἶναι ἁπλῶς καὶ μόνον ἡ διάνοια, ἀλλὰ κάτι γενικώτερον, τοῦ ὁποίου ἐκφάνσεις εἶναι ἡ Θρησκεία, ἡ Φιλοσοφία, αἱ ἐπιστῆμαι, καὶ θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς νοούμενα, αἱ καλαὶ τέχναι, ὁ ἀξιοπρεπὴς καὶ εὐγενὴς τρόπος τῶν ἰδιωτικῶν σχέσεων, ὁ ἐξ ἀνωτέρων ἀρχῶν πηγάζων τρόπος τῶν σχέσεων πρὸς τὴν πολιτείαν, τὴν κοινωνίαν, τὴν οἰκογένειαν, ἐν τέλει δέ, πρὸς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. (4) Μάλιστα ὅσον σαφέστερον καὶ πληρέστερον ἐκδηλοῦνται αἱ ἐκφάνσεις αὐταὶ τοῦ πνεύματος καὶ ὅσον ἁρμονικώτερον συνημμέναι εἶναι εἰς ἓν σύνολον, τόσον ἀνώτερος εἶναι ὁ πολιτισμὸς ἀνθρώπου ἢ λαοῦ τινός. Βεβαίως ἀρτία κατὰ πάντα καὶ ἐν ἴσῳ βαθμῷ καὶ ὅλως ἁρμονικὴ συνύπαρξις τούτων, εἶναι ἀνέφικτος. Ἀλλ' ὑπάρχουν πλεῖστοι βαθμοὶ προσεγγίσεως πρὸς τὸ τέλειον. (5)

Ὑπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν τὸ πνῦμα ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα μιᾶς ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος. Μιᾶς προσωπικότητος ἡ ὁποία ζῇ τὰς ἐκ τοῦ πνεύματος ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ζωή της. Ὅταν λέγωμεν πνευματικὴν ζωήν, ἐννοοῦμεν τὴν τάσιν, τὴν πορείαν πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ τάσις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἕναν κόσμον ἀνώτερον ἀπὸ τὴν ὑλικὴν του ὕπαρξιν, αὐτὸς ὁ ἀγών, διὰ νὰ ἀνεβῇ ὑψηλότερα, διὰ νὰ προσλάβῃ καὶ νὰ ἀφομοιώσῃ ἐντός του τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶναι ἀνεξάρτητοι, αἰώνιοι καὶ ἀθάνατοι, ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν ζωὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον. (6)

3. Π. Σχοινᾶ. Ἡ ἔννοια τῆς πνευματικότητος. Σελ. 5.

4. Καλλιάφα. Θρησκεία, διδ)λία Θρησκευτικῶν. Σελ. 26.

5. Καλλιάφα. Τὸ περὶ ψυχῆς πρόβλημα. Σελ. 10.

6. Μελίτη. Γιά ν' ἀνοίξῃ ὁ δρόμος. Σελ. 13.

Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 34)

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

[illegible]ήλη χρῆσι τους στὸν ἐλεύθερο χρόνο τοῦ παιδιοῦ. Ἐπιβοηθητικὰ δὲ μέσα θὰ εἶναι ἐκλαϊκευμένες συλλο[illegible], ἐγκυκλοπαιδικές, εἰδικὲς τεχνικές, γεωργικές, λο[illegible]τεχνικές, ἱστορικές, παιδικὰ βιβλία καὶ περιοδικὰ [illegible] ψυχαγωγία καὶ συμπλήρωσι εἰδικῆς ἢ γενικῆς [illegible]ρφώσεως, τὰ καλοτυπωμένα τομίδια τῆς τσέπης, σὰν [illegible] ἀγγλικὰ «πέγκουϊν» ἢ τὰ «κόμικς» τῆ ς Ἀμερικῆς. Ἀκόμη θὰ ἐνισχύσουν τὸ ἔργο αὐτὸ ἰδιαίτερα στὸ ἀ[illegible]τικὸ περιβάλλον οἱ ἐπιδείξεις ἐγκαταστάσεως σπο[illegible] ὀπωροφόρων δένδρων, ἐξημερώσεως καὶ μετα[illegible]τεύσεως αὐτῶν, καρποδέσεως μὲ φυτορμόνας, μετεγ[illegible]ς σμήνους σὲ εὐρωπαϊκὲς κυψέλες, ἀπεντομώσεως [illegible] ἐδάφους (παρασιτολογία, λιπασματολογία,) βελ[illegible]ς πτηνοτροφίας, συμπυκνώσεως γάλακτος, δασονομικῆς καὶ δασοκομικῆς συντηρήσεως, ὑδρονομικῆς ἀποκαταστάσεως, ὑδροθερμικῆς κινήσεως κ.τ.π.

Ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτεία ὑποχρεώνεται ἐπίσης νὰ δημιουργήσῃ ὀρθὴ στάθμη τοῦ ἀναγνωστικοῦ ὑλικοῦ τοῦ παιδιοῦ — βιβλιοθῆκες παιδικῆς φιλολογίας, — τοῦ ἀκροαματικοῦ ὑλικοῦ, — ἐκπομπὲς παιδικῆς χαρᾶς — καὶ θεαματικοῦ ὑλικοῦ τοῦ παιδιοῦ — κινηματογραφικὲς προβολὲς — ὥστε ὅλα αὐτὰ νὰ γίνουν φωτεινοὶ καὶ ἐλπιδοφόροι δρόμοι στὴ σημερινὴ αὐχμηρότητα τοῦ τύπου, τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ κινηματογράφου στὴν περίοδο τῶν μαθητικῶν διακοπῶν. Τὸ παιδὶ ἔτσι θὰ κατασταλάξῃ στὴν περίοδο τῶν διακοπῶν του στὴ δική του γνώμη, χωρὶς νὰ παίζῃ τὸ ρόλο τοῦ δέκτη τῆς προσωπικῆς γνώμης τοῦ δασκάλου ἢ τῶν γονέων του, ἀλλὰ θὰ παρορμᾶται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξι τῶν ἱκανοτήτων του ἀπὸ τὴν «ἐκμάθησι» τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐκμετάλλευσι τοῦ ἐλευθέρου χρόνου τῶν διακοπῶν του, μαθαίνοντας ἐργαζόμενο καὶ ἀξιοποιῶντας τὸ χρόνο του χαρούμενο.

Ο ΑΠΡΟΣΕΧΤΟΣ ΜΑΘΗΤΗΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΔΗΜ. ΠΑΠΠΑ
Γ' Θεσσαλονίκης

Ἡ κυριώτερη προσπάθεια τοῦ δασκάλου, στὸ παιδευτικό του ἔργο, ἀποβλέπει στὸ πῶς νὰ διεγείρη τὴν προσοχὴ τῶν μαθητῶν του, γιὰ ὅ,τι διδάσκει. Γιατὶ ἡ προσοχὴ εἶναι βασικὴ καὶ θεμελιώδης ψυχικὴ λειτουργία τῆς μαθήσεως. Ὑπάρχουν ὅμως, περιπτώσεις μαθητῶν, ὅπου κι ἡ πιὸ ἐνδιαφέρουσα διδασκαλία δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεσμεύση τὴν προσοχή τους. Τοὺς μαθητὰς αὐτούς, θὰ μπορούσαμε νὰ τοὺς χαρακτηρίσουμε, ὡς ἀπρόσεχτους μαθητάς.

Στὴν ἐποχή μας, τὸ φαινόμενο αὐτό, ἔχει πάρει διαστάσεις καὶ ἀκούγονται διαμαρτυρίες σὲ βάρος τῆς σχολικῆς ἐργασίας. Γι' αὐτό, ἡ σχολικὴ ἀγωγή, ποὺ χρησιμοποιεῖ αὐτὴ τὴν λειτουργία τοῦ νέου ἀνθρώπου — τὴν προσοχή — γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν της, ὀφείλει νὰ καταβάλη κάθε δυνατὴ προσπάθεια καὶ φροντίδα, τόσο γιὰ τὴν ἐξέλιξή της κι ἰσχυροποίησή της στὸ γιγνόμενο ἄνθρωπο, ὅσο καὶ γιὰ τὴν διαπίστωση τῆς αἰτίας τῆς ἀπροσεξίας καὶ τῆς θετικῆς ἀντιμετωπίσεώς της.

Γιὰ τὴν ἐξέλιξή της μᾶς μιλεῖ ἡ ψυχολογία. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὶς ἔμφυτες προδιαθέσεις, τὴν σωματικὴ κατάσταση, τὴν ἡλικία, τὸ φῦλο, τὶς συνθῆκες ζωῆς στὴν οἰκογένεια, ἀπὸ τὴν ἀγωγή... Ὡστόσο ὅμως, ἡ ψυχολογία διακρίνει τὴν ἑκούσια προσοχή, ὅπου ἡ συνείδηση στρέφεται σὲ ὑλικὰ ἀντικείμενα ἢ σὲ σκέψεις καὶ ἰδέες μὲ τὴν θέλησή μας καὶ τὴν ἀκουσία προσοχή, ὅπου ἡ στροφὴ προκαλεῖται ἀπὸ ἀντικείμενα καὶ διάφορες αἰτίες, ἰσχυρὲς ἐντυπώσεις, παραστάσεις. Κατὰ συνέπεια, ἡ διέγερση τῆς προσοχῆς τοῦ μαθητοῦ, ἐξαρτᾶται ἄλλες φορὲς ἀπὸ διάφορες αἰτίες κιἄλλες φορὲς ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ὑποκείμενο. Σήμερα δέ, ποὺ ὁ κόσμος τοῦ παιδιοῦ ἔξω καὶ μέσα του μεταβάλλεται πολὺ βαθύτερα καὶ πολὺ ταχύτερα ἀπὸ ἄλλοτε, πρέπει νὰ καταβληθῆ προσπάθεια ἀπὸ τὸ σχολεῖο, ποὺ ἔχει ἀποκλειστικότητα ἀσκήσεως ἀγωγῆς κι ἔχει εἰδικὰ πρόσωπα πρὸς ἄσκηση της, εἰδικὰ προπαρασκευασμένα, ὅπως γίνη ξεχωριστὴ κατηγορία παιδιῶν, ποὺ δὲν ἠμπορεῖ ἡ βουλητική τους προσπάθεια νὰ πειθαρχήση τὶς ψυχολογικές τους δυνάμεις, ποὺ βασανίζουν τὴν συνειδητὴ δραστηριότητά τους καὶ τοὺς δημιουργοῦν ἐσωτερικοὺς ἀνταγωνισμούς.

Ἀπὸ τὶς ἔρευνες ποὺ στηρίζονται πάνω στὴν ψυχανάλυση ἔχει διαπιστωθεῖ, ὅτι κάθε τί ποὺ παρατηρεῖται σ' ἕνα ἄτομο, οἱ πιθανὲς αἰτίες του πηγάζουν ἀπὸ τὶς πρῶτες συναισθηματικὲς ἐμπειρίες του, ἐπιτυχίες ἢ ἀγωνίες, ποὺ ἀναφέρονται στὶς σχέσεις του μὲ τὸ περιβάλλον. Ἔτσι στὸ παιδί, ὅταν ἡ ψυχοπνευματική του ἐξέλιξη δὲν μπόρεσε νὰ γίνη ὁμαλά, ἔχουμε μιὰ ἀνεπάρκεια τοῦ «Ἐγώ» καὶ ὁ δυναμισμός του στὸ συνειδητὸ μέρος βρίσκεται ἐλαττωμένος, σὲ σημεῖο ποὺ ν' ἀδυνατεῖ ν' ἀντιμετωπίση καταστάσεις, ποὺ ἀπαιτοῦν προσπάθεια καὶ διαρκῆ προσοχή. Καὶ μποροῦν νὰ διαταράξουν τὸ νέο ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του, συναισθηματικὲς ταραχὲς ποὺ δημιουργοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς του μὲ τὸ περιβάλλον καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ οἰκογενειακό.

Στὴν οἰκογένεια, ποὺ σχηματίζει ὁ γιγνόμενος ἄνθρωπος τὶς πρῶτες του ἐμπειρίες, τὶς πρῶτες του ἕξεις, τὶς πρῶτες του γνώσεις, βρίσκονται συχνὰ καὶ τὰ ἐμπόδια ποὺ ἀναστέλλουν τὴν ἁρμονικὴ ψυχοσωματική του ἀνάπτυξη. Ἔτσι, ἡ ἔλλειψη συννενοήσεως τῶν γονέων, ἡ ἀδελφικὴ ζηλοτυπία, τὸ συναίσθημα τῆς ἀνασφαλείας, δημιουργοῦν στὸ παιδὶ ἕνα ἄγχος καὶ τὸ κάνουν ἀνίκανο γιὰ μιὰ διαρκῆ προσοχή. Πάνω στὸ ζήτημα αὐτό, πρωταχικὴ φροντίδα τοῦ δασκάλου πρέπει νὰ εἶναι ἡ γνώση τῆς ψυχῆς τῶν μαθητῶν του καὶ ἡ ὀρθὴ στάση του ἀπέναντί τους, γιὰ νὰ διευκολύνη κάθε μαθητὴ νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὸ τραῦμα ποὺ τάραξε τὴν σύνθεση τοῦ Ἐγώ του. Γιατί, στὴν ἰδιότυπη σχολικὴ ζωή, ποὺ εἶναι δεύτερος σταθμὸς τοῦ γιγνομένου ἀνθρώπου καὶ γίνεται διεύρυνση τοῦ ψυχοπνευματικοῦ του ὁρίζοντα, βρίσκονται πολλὲς φορὲς αἰτίες, ποὺ ἐνισχύουν τὴν μὴ ὁμαλὴ ψυχοδιανοητική του ἀνάπτυξη.

Ὑπάρχει ἀκόμη, μία κατηγορία παιδιῶν, ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ πάρουν στάση θετική, σοβαρή, συγκεντρωμένη, ὅταν ἀρχίσουν νὰ ἐργάζωνται.

Ἐξακριβώθηκε, ὅτι πάρα πολὺ δύσκολα κατορθώνουμε νὰ στρέψουμε τὴν προσοχή τους, ὥστε νὰ συγκεντρώσουν τὸ ἐνδιαφέρον τους πάνω σ' ἕνα ἀντικείμενο σπουδῆς, ἂς εἶναι καὶ τὸ ἁπλούστερο καὶ ἑλκυστικώτερο. Πέρα ἀπ' αὐτὸ παρατηρεῖται ἀκόμη, ὅτι δὲν ἠμποροῦν νὰ συνεχίσουν κάτι καὶ δὲν τοὺς ἀρέσει ἡ παρατεταμένη προσπάθεια. Πλήττουν εὐκολώτατα. Ἀποτέλεσμα τῶν δυσμενῶν ἐπιδράσεων τοῦ περιβάλλοντός τους. Ὁ θόρυβος τῆς ζωῆς τῶν πόλεων, ἡ συχνὴ φοίτηση στὸν κινηματογράφο, τὰ εἰκονογραφημένα ἀκατάλληλα ἔντυπα, τὸ ἀνήσυχο οἰκο-

...ειακὸ περιβάλλον, ἡ ἐξίσωση τῶν φύλων, ἡ χτυπητὴ πολυτέλεια τοῦ περιττοῦ καὶ ἡ στέρηση τοῦ ἀπαραιτήτου, ἡ κρίση ποὺ ἀντιμετωπίζουν διάφορες ἀστικὲς ἀξίες ἀσυζήτητες πρίν, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἀπροσδόκητα ποὺ ταράζουν κάθε μέρα τὴν ζωήν μας, ἀναγκάζουν τὴν ψυχοπνευματικὴ τους ἐξέλιξη νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὴν κανονικὴ τροχιὰ τῆς ἁρμονικῆς ἐξελίξεως κι ἀναπτύξεως.

Γι' αὐτό, πρέπει, τὸ παιδὶ τῶν καιρῶν μας ...ζήση ἀπαραβίαστο τὴν φυσικὴ παιδικὴ ζωή ...νὰ τὸ ἀπομακρύνουμε ἀπὸ κάθε τί ποὺ θὰ τοῦ δημιουργήση σύγχυση καὶ νὰ προστατευθῆ ἀπὸ τὶς δυσμενεῖς ἐπιράσεις τοῦ περιβάλλοντος. Γιατί, ὑπάρχει ὁ κίνυνος, νὰ χάσουν στὸ ξύπνημά τους κάθε κέντρισμα καὶ κάθε ...ρον γιὸ κάθε τί τὸ πνευματικὸ καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ὅ,τι εἴχαμε ὡς τώρα ἀναγνάκει σὲ αἰώνιο καὶ πραγματικὰ ἀνθρώπινο.

Ἔχουμε ἀκόμη, ἀπροσεξία, ποὺ ὀφείλεται στὸ σχολικὸ περιβάλλον τοῦ μαθητοῦ. Ὁ μαθητὴς, συνδέεται ψυχικά, τόσο μὲ τοὺς γονεῖς, ὅσο καὶ μὲ τοὺς δασκάλους του. Ὡστόσο ὅμως, τὰ πρόσωπα αὐτά, εἶναι κι ὑπεύθυνα γιὰ τὰ τυχὸν ψυχικά του τραύματα καὶ γενικὰ γιὰ τὴν κακή του προσαρμογὴ στὴν κοινωνική του ζωή. Καί, ὅταν δὲν ἐκτιμᾶται ἡ προσπάθεια τοῦ μαθητοῦ ἢ ὅταν ὁ δάσκαλος του εἶναι ἄδικος, ὑποστηρίζεται, ὅτι διακόπτεται ἡ συναισθηματικὴ σχέσις μαθητοῦ καὶ σχολικοῦ περιβάλλοντος, παύει νὰ ὑπάρχη τὸ διαφέρον γιὰ τὴν σχολικὴ ἐργασία καὶ ἐμποδίζεται ἡ κανονικὴ ψυχοδιανοητική του ἐξέλιξη. Ἀλλὰ κι ὅταν ὁ μαθητὴς βρίσκεται μπροστὰ στὶς ὑπερβολικὲς ἀπαιτήσεις τῆς σχολικῆς ἀγωγῆς ἢ σ' ἐκεῖνες ποὺ τοῦ παρουσιάσθηκαν ἀδέξια, χρησιμοποιεῖ σὰν ἕνα τρόπο ἄμυνας ἢ προστασίας του τὴν ἀπροσεξία. Κι ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι, μόνο ἡ προσαρμογὴ τῆς διδασκαλίας στὶς δυνατότητες καὶ στὶς ἀνάγκες τοῦ μαθητοῦ θὰ κάμη πιὸ ἄνετη καὶ πιὸ φυσικὴ τὴν προσοχή του, ἐνῶ οἱ τιμωρίες καὶ οἱ παρατηρήσεις φέρνουν ἀντίθετα ἀποτελέσματα, γιατὶ συνήθως ἡ ἀταξία τραβάει τὴν προσοχὴ τῶν συμμαθητῶν του κι ἀναζητεῖ, ὁ ἀπρόσεχτος μαθητὴς, τὸ θαυμασμό τους, ὡς ἀντιστάθμισμα τῆς ἀπροσεξίας του στὴ σχολικὴ ἐργασία. Παρατηρεῖται ἐπίσης, ἀπροσεξία σὲ μαθητάς, ποὺ ἀπὸ διάφορες αἰτίες, ἕνεκα ἀρρώστιας ἢ ἀπὸ συχνὲς ἀλλαγὲς σχολείου, ὑστεροῦν πολὺ στὰ μαθήματα ἔναντι τῶν ἄλλων συμμαθητῶν τους. Τότε, δυσκολεύονται νὰ προσαρμοστοῦν μὲ τὴν διδ)λία τῶν μαθημάτων, σὲ σημεῖο ποὺ ἡ προσοχὴ τους διακόπτεται. Τὸ συμπέρασμα ἀπὸ τὴν σύντομη ἀναμόχλευση αὐτὴ τοῦ θέματος εἶναι αὐτονόητο.

Τὸ παιδί, ποὺ ἔχει ὅλες τὶς δυνατότητες τῆς ἐξελίξεως γιὰ νὰ γίνη ἕνας ὁλοκληρωμένος καὶ ὥριμος ἄνθρωπος, ἔχει ἀνάγκη συστηματικῆς βοηθείας ἀπὸ τοὺς πρωταρχικοὺς παράγοντες τῆς ἀγωγῆς — Οἰκογενείας — Σχολεῖο — κατὰ τὸν χρόνο τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ὡστόσο ὅμως, δὲν ὑπάρχει ἐξέλιξις χωρὶς προβλήματα. Γι' αὐτό, οἱ περιπτώσεις τῆς ἀπροσεξίας τοῦ παιδιοῦ τῆς ἐποχῆς μας πρέπει νὰ τύχουν τῆς προσοχῆς μας καὶ νὰ ἀντιμετωπίζονται πάντοτε ὀρθά, γιὰ ν' ἀποφύγουμε συγκρούσεις κι ἀντιθέσεις του στὴν προσπάθεια τῆς ἀναπτύξεως τῆς δικῆς του προσωπικότητας καὶ τῆς δικῆς του ζωῆς.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Γεωργίου Κουλούκη

Η ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ ΚΑΙ Η ΑΓΩΓΗ

Νεάπολις Λακωνίας 1963, σελίδες 1—57

I

Ἡ ἔρευνα ἡ Παιδαγωγικὴ σὰν μιὰ μουσικὴ πολυφωνία, κινεῖται πρὸς τὸ ἀπέραντον Ὠκεάνειον ρεῦμα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης καὶ τρέφεται ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα τῶν ἑκάστοτε κυκλοφορούντων στοχασμῶν.

Καὶ ὁ σφυγμὸς ὁ Παιδαγωγικὸς ἀναπηδάει ἀπὸ τὸν διάλογον τοῦ διδασκάλου μὲ τὰ ἰδιανικὰ τῆς παιδείας μας καὶ μὲ τὶς ἀνησυχίες του γιὰ τὴν καλύτερη μόρφωση καὶ Ἀγωγὴ τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ μας.

Ἔτσι ἔχομε μπροστά μας ζωντανὸ τὸ πνεῦμα τῆς παιδαγωγικῆς ἐρεύνης τῆς ἐποχῆς μας μέσα στὴν πορεία τῶν προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς καὶ τῆς Μορφώσεως.

Ἀκριβῶς δε ἀπὸ τὲς ἔρευνες καὶ τὲς μελέτες τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς χώρας μας, ἀπὸ τὲς ἀνησυχίες τους καὶ τοὺς σποραδικοὺς πειραματισμούς τους παίρνει καὶ ἡ Παιδεία μας τὸ νόημά της ὡς Παιδείας στατικῆς ἢ ἀντιθέτως ὡς Παιδείας ἀναμορφωτικῆς καὶ προοδευτικῆς.

II

Μέσα στὴν κίνηση αὐτὴ τῆς ἀναταραχῆς γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα Ἀγωγῆς καὶ Μορφώσεως ὑπάρχουν καὶ συνάδελφοι ποὺ μὲ τὰ δημοσιεύματά τους ἀναταράσσουν κατὰ τρόπον χτυπητὸν τὰ λιμνάζοντα ὕδατα, ἀναγράφοντες τὰ ἐλαττώματα τοῦ παρελθόντος καὶ εἰσηγούμενοι τὰ καινὰ δαιμόνια τοῦ μέλλοντος.

Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος Γεώργιος Κουλούκης, ὅστις διὰ τῆς ὡς ἄνω συγγραφῆς του προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξει τὸ μεγάλο παιδαγωγικὸν διαφέρον ποὺ ἐγκλείει ἡ Καινὴ Διαθήκη σχετικὰ μὲ τὰ προβλήματα τῆς Ἀγωγῆς.

Ἂς ἀκούσομε λοιπὸν μερικὲς ἀποσμασματικὲς παιδαγωγικὲς ἀπόψεις του, διατυπωμένες εἰς τὴν ὡς ἄνω συγγραφήν του:

«Ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία δὲν καλεῖ τὸν ἄνθρωπον νὰ ὑπερβάλει τὸν ἑαυτόν του, νὰ γίνει ὑπεράνθρωπος, ἀλλὰ νὰ μὴ προδώσει την ἀνθρώπινη ἀποστολή του. Καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ γίνει ἄνθρωπος».

(Κουλούκη, Αὐτόθι σελ. 11)

«Ἐπὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη ἡ μέθοδος ἡ διδακτικὴ εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὸν σκοπὸν τῆς Ἀγωγῆς, θὰ ἀπορρίπτομε δὲ νὰ τὴν ὀνομάσωμε ὡς μέθοδον διδακτικὴ διὰ τῆς ἀγαπῆς».

(Κουλούκη, Αὐτόθι σελ. 21)

«Ὡς χαρακτηριστικὰ τῆς μεθόδου αὐτῆς θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναγράψομε τὰ ἑξῆς:

α) Ξεκίνημα ἀπὸ τὶς ἐνδόμυχες σκέψεις καὶ τὰ βλέματα τῶν διδασκομένων.

β) Δημιουργία κλίματος διὰ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἡ σύγχρονος δὲ Παιδαγωγικὴ σ' αὐτὸ καταλήγει. Ἡ Ἀγωγὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι τόσο ζήτημα μεθόδου ὅσο προσωπικότητος τοῦ διδάσκοντος διὰ τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς του ἀκτινοβολίας.

Ἡ Καινὴ Διαθήκη μπορεῖ νὰ προσφέρει στὸ δάσκαλο τὴν τέλεια μέθοδο μόνο ποὺ γιὰ νὰ τὴν τελειοποιήσει, θὰ πρέπει πρωταρχικὰ νὰ ἀγαπήσει».

ά (Κουλούκη, Αὐτόθι σελ. 23-24)

«Ἡ πίστις σὲ ἀνώτερα ἰδανικά, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ ἀγάπη ἐμφυσῶνται στοὺς μαθητὰς ἀπὸ τὸν δάσκαλο κλπ. μὲ τὸ παράδειγμα καὶ τὸν λόγο του».

(Κουλούκη, Αὐτόθι σελ. 43)

«Τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης μολονότι δὲν πραγματεύδνται εἰδικὰ παιδαγωγικὰ θέματα, διδάσκουν ὅμως κατὰ τρόπο οὐσιαστικό, ἐπισημαίνουν ὅ,τι σοβαρὸ ἔχει νὰ συναντήσει μπροστά του ὁ Παιδαγωγὸς καὶ εἶναι γραμμένα μὲ τὴ φωτισμένη γνώση καὶ τὴν πεῖρα ἐκείνων ποὺ ἀγάπησαν πραγματικὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐθυσιάστηκαν γιὰ τὸ καλό του»

(Κουλούκη, Αὐτόθι σελ. 57

Ἰδοὺ μερικὲς παιδαγωγικῆς φύσεως ἐκρήξεις τοῦ ὡς ἄνω στοχαστικοῦ καὶ προοδευτικοῦ συναδέλφου Κουλούκη, ἀπὸ πλῆθος παρομοίων ποὺ παραθέτει εἰς τὴν ὡς ἄνω συγγραφήν του μὲ σαφήνειαν καὶ μὲ εὐκρίνειαν σχετικὰ μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς Ἀγωγῆς, τὴν μέθοδον καὶ διδακτικὴν καὶ διάπλασιν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς Παιδείας.

III

Τελειώσαμε...

Συγχαίρομεν τὸν ἀγαπητὸν Συνάδελφον γιὰ τὰς περὶ Ἀγωγῆς ἀπόψεις του ποὺ κινοῦνται εἰς τὸ κλίμα τῆς Πεσταλοτσείου παιδαγωγικῆς ἀγάπης.

Ὁ προοδευτικὸς συνάδελφος Κουλούκης ὅσον καὶ πολλοὶ ἐκλεκτοὶ συγχρονισμένοι συνάδελφοι τῆς λαϊκῆς Παιδείας μας—συνάδελφοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων—δάσκαλοι δηλαδὴ καὶ διδασκάλισσες ποὺ μὲ ζῆλον καὶ ἀφοσίωσιν καταπιάνονται γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς Παιδείας μας, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὸν πόνο τους γύρω ἀπὸ τὴν καλλιτέρευσή της, εἶναι οἱ ἐμπροσθοφύλακες ἐκεῖνοι ποὺ εἰσχωροῦν εἰς τὸ ἄδυτον τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης γιὰ νὰ ἀνασύρουν τὸ ὄνειρον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀνθρωπιᾶς, καὶ νὰ τὸ ἐμφανίσουν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας.

Εἶναι οἱ ἄγρυπνοι φύλακες τῶν ἰδεωδῶν τῆς Παιδείας.

Εἶναι οἱ ἄξιοι δασκάλοι καὶ οἱ ἄξιες διδασκάλισσες ποὺ δὲν θηρεύουν τυμπανοκρουσίες, ἀλλὰ γαλουχοῦν μὲ τὴν τὴν ἀκοίμητη θέρμη τῆς καρδιᾶς καὶ τῆς Πεσταλοτσείου ἀγάπης των.

Εἶναι τέλος οἱ σιωπηλοὶ ἥρωες καὶ ἀγωνισταὶ καθὼς καὶ αἱ σιωπηλαὶ ἡρωΐδες καὶ ἀγωνίστρειες εἰς τὸν βωμὸν τῆς Παιδείας.

Ἀνάμεσα δὲ στὴ χορεία αὐτῶν τῶν συγχρονισμένων δασκάλων μας καὶ διδασκαλισσῶν μας ἀνήκει καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος Κουλούκης.

Εὐριπίδης Σουρλας Παιδαγωγός

Ἀντωνίου Ἀνδ. Τσιρίμπα

ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ

Ἀθῆναι 1964, σελ. 344

Ὑπὸ Ι. Λ. Κιτσαρᾶ

1. Ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη διῆλθεν ἐν τῇ ἐξελίξει κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα δύο φάσεις: α) Τὴν πολιτιστικήν, ἡ ὁποία χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ δευτέρου, μὲ κύριον χαρακτηριστικόν: τὴν εἰς βάθος καὶ πλάτος ἐπέκτασίν της εἰς διεθνὲς ἐπίπεδον εἰς τρόπον, ὥστε ἡ ἐποχὴ αὐτὴ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «χρυσῆ περίοδος» τῆς Παιδαγωγικῆς. β) Τὴν Οἰκονομικήν, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ στοιχείου τῆς Οἰκονομίας εἰς τὸν κόσμον τῶν Παιδαγωγικῶν ἀξιῶν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ προκύπτη ἀνάγκη ἀναπροσαρμογῆς τῶν σκοπῶν τῆς ἀγωγῆς καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν ἐκπαιδευτικῶν συστημάτων.

Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν ἡ Παιδαγωγικὴ ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἐθνικὴ καὶ κρατιή. Κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπιστική. Καὶ τοῦτο διότι:

2. Τὰ σύγχρονακοινωνικά, πολιτικὰ καὶ οἰκονομικὰ προβλήματα μὲ βάσιν τὴν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας καλλιεργουμένην φιλοσοφικὴν καὶ ἀνθρωπολογικὴν σκέψιν, ὅπως αὕτη διεμορφώθη ἀπὸ τοῦ W. Dildes καὶ ἐντεῦθεν, κυρίως δ ὑπὸ τοῦ Ed. Spranger, τοῦ Th. Lint, τοῦ K. Jasper το O. Bolluow, τοῦ H. Plessner, τοῦ M. Laeheveld τοῦ W Flinaer (1) ἠνάγκασαν τὴν Παιδαγωγικὴν νὰ προσανατολισθῇ πρὸς τὴν σκληρὰν «πραγματικότητα», ἡ ὁποία ὁρίζεται ἀπὸ τὸν Πνευματικὸν καὶ τὸν τεχνικὸν πολιτισμόν.

Ὁ σύγχρονος προσανατολισμὸς τῆς Παιδαγωγικῆ Ἐπιστήμης μὲ κέντρον τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀκτῖνα δρ σεως τὸ Πραγματικὸν λόγῳ τοῦ ὅτι ἡ ἐποχή μας ε ναι τεχνοκρατουμένη καὶ κατὰ συνέπειαν ἀντιπαιδ γωγική, ὠδήγησεν εἰς τὴν καλλιέργειαν καὶ τὴν ἀν πτυξιν νέων συναφῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων, ὅπως εἶνα ἡ Φιλοσοφία τῆς Ἀγωγῆς, ἡ Θεραπευτικὴ Παιδαγωγικ ἡ Οἰκονομικὴ Παιδαγωγικὴ (Παιδαγωγικὴ τοῦ Ἐπαγγε ματος, τῆς Ἐργασίας καὶ τῆς δραστηριότητος) καὶ ὁ παγγελματικὸς προσανατολισμὸς οἱ ὁποῖοι ὑπαγορεύο πρωτίστως ἀναπροσαρμογὴν τοῦ σκοποῦ τῆς γωγῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκσυγχρονισμὸν τοῦ λου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος εἰς δυτικοι ρωπαϊκὸν ἐπίπεδον τοὐλαχιστον, ἐφ' ὅσον τὸ Ἑλληνοχ στιανικὸν Ἰδεῶδες παραμένει κοινόν. Τούτων ἕνεκεν ναται κανεὶς νὰ εἴπῃ, ὅτι: ἂν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶν μας ἡ Παιδαγωγικὴ ἐξόρμησις εἶχεν ὡς σύνθημά της von Kindee aus», σήμερον διὰ τὴν ἐν ἀναπτύξει νέαν ἐξ μησιν ἰσχύει, ἡ πρέπει νὰ ἰσχύη, τὸ σύνθημα: «von Wi lichkeit aus» δηλαδή: ἀφετηρία τῆς Παιδαγωγικῆς, δ ὅπως εἶναι ἡ πραγματικότης.

3. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἔλαβε σάρκα καὶ ὀστᾷ πρὸ π τὸς εἰς τὴν μεταπολεμικὴν Δ. Γερμανίαν. Ἀλλὰ καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος, τὴν Ἀ γλίαν καὶ τὴν Ἐλβετίαν δὲν καθυστερεῖ. Ἀπὸ τὸ Σ χειῶδες Σχολεῖον ὡς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ ἀπὸ τὸ Κα

1. «Das Selbstverständnis der Erziegungswissenseh in der Gegenwat, 1957».

... Ἐπαγγελματικῶν Σχολείων ὡς τὸ Πολυτεχνεῖον κα... ὅτι: ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον μεταφυσι... καὶ κοινωνικόν ὄν, ἀλλά, εἶναι συγχρόνως καὶ ὄν ... καὶ οἰκονομικόν καὶ ὡς ἐκ τούτου τὸ ... τῆς ἀγωγῆς ἀντικρύζεται ἢ δέον νὰ ἀντικρύζε... ἕνα πρόβλημα μὲ τέσσαρες ὄψεις: τὴν ἀνθρωπιστι... τὴν πρακτικήν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν θρησκευτικήν. ... τὴν κατεύθυνσιν αὐτήν, ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ... ἰσορροπίας μεταξὺ ὕλης καὶ πνεύματος, ... ψυχῆς, ἐργάζεται ἡ σύγχρονος Παιδαγωγικὴ Ἐπι... εἴς τε τὴν θεωρίαν καὶ τὴν πρᾶξιν πυρετωδῶς εἰς ὅ... τὰς προηγμένας χώρας.

... Καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα μας ἡ προσπάθεια αὐτὴ με... ... εἶναι σποραδικὴ, μὲ τὴν ἐξῆς ὅμως διαφοράν: ... τοῦ Στοιχειώδους μέχρι τοῦ Ἀνωτάτου Σχολείου ἡ ... προσπάθεια συγκεντρώθη κυρίως εἰς τὸν θεωρητικὸν ..., με συνέπειαν νὰ ὑστεροῦμεν τοσον εἰς τὸν ἐκσυχρο... τῆς Ἐκπαιδεύσεως, ὅσον καὶ εἰς τὴν προετοιμασίαν ... τὰς ἐπερχομένας κοινωνικάς, πολιτικάς καὶ οἰκονο... ἐξελίξεις τοῦ καιροῦ μας.

Πρὸς τούτοις εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἔργα νεω... Ἑλλήνων Φιλοσόφων καὶ Παιδαγωγῶν σπουδαίας ... Μεταξὺ αὐτῶν τοποθετεῖται καὶ τὸ ἄρτι ἐκδοθὲν πε... σπουδαστον πόνημα τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἀνδρ. ... τσίμπα, Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Μαρασλείου Παιδα... ... Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: «Γενικὴ Παιδαγωγι... Ἀθῆναι 1964».

Πρόκειται περὶ διατριβῆς, διὰ τῆς ὁποίας ἐπιτυγχάνεται ... ὁ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καθορισθεὶς σκοπὸς, ἤ... α) «ἀφ' ἑνὸς νὰ δώσῃ ἑνότητα καὶ σύνθεσιν εἰς τὰς ... μένας περὶ τῶν αὐτῶν Παιδαγωγικῶν θεμάτων ἀπό... καὶ συνεπῶς νὰ ἐλλιμενίσῃ τὴν Παιδαγωγικὴν σκέψιν ... πρᾶξιν τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὸ ἔργον τῆς διαπεδαγω... ... τῶν νέων μας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ παράσχῃ» θετικὴν ... θίαν εἰς τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν ... τῆς ἀγωγῆς (πρόλογος, σελ. 3). Ἡ ἐπιτυχία αὐτὴ ... τὸ καθιστοῦν πρωτότυπον καὶ λίαν ἐνδιαφέρον, ἂν καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραγματευόμενα θέματα εἶναι τόσον παλαιὰ καὶ κοινά.

β) Ἡ ἀνὰ χεῖρας μου ἐργασία «Γενικὴ Παιδαγωγικὴ» ... εἰς τρία κεφάλαια. Ἐξ αὐτῶν: Τὰ ἓξ πρῶτα ἀ... ... εἰς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὅρου ... παιδαγωγικὴ», τοὺς παιδαγωγικοὺς ὅρους: ἀγωγή, μόρ... ... Παιδείαν κλπ., τὰς μεθόδους τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπι... ... καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ Παιδαγωγοῦ καὶ τοῦ μαθητοῦ ... καὶ εἰς τὰς παιδαγωγικὰς σχέσεις. Τὰ ἑπόμενα τρία ... πραγματεύονται τὸ πρόβλημα τοῦ «Δυνατοῦ τῆς ... τὰς μορφωτικὰς κοινότητας: φυσικὸν καὶ κοινω... περιβάλλον καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς ἀγωγῆς. Εἰς τὰ ... συνεχεῖα τρία κεφάλαια γίνεται διεξοδικὸς λόγος περὶ ... σκοποῦ, τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς ἀγωγῆς, ... καταλήξῃ εἰς τὸ δέκατον τρίτον κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον ... ἐρευνᾶται εἰς τὰ «Μέσα τῆς Ἀγωγῆς»: Παράδειγμα, διδα... ... Παιγνίδι, ἐργασία κλπ.

γ) Ἡ πρωτότυπος ἀρχιτεκτονικὴ ἀρτιότης, ἡ ... ἡ γλῶσσα, ἡ σαφήνεια τῶν ἰδεῶν, ἡ τακτοποι... ... σκέψις καὶ διατύπωσις, ἡ οὐσιώδης θεώρησις. ... καὶ τῶν ἐκ μέρους προβλημάτων, ἡ προσφορὰ τοῦ ... τοῦ συγκεκριμένου, τοῦ δεδοκιμασμένου εἰς τὴν ... ἑλληνικὴν πραγματικότητα, ὅλα αὐτὰ καὶ ἄλλα πείθουν, ὅτι ἡ Γενικὴ Παιδαγωγικὴ εἶναι τὸ ὡ... ... τὸ φιλοσοφικώτερον, τὸ ἀνθρωπιστικώτερον καὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον ἀπὸ ὅλα τὰ εἰς ὁλόκληρον τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος γνωστὰ ἔργα τοῦ κ. Ἀντ. Τσίριμπα, τὰ ὁποῖα τὸν ἀνέδειξαν εἰς δόκιμον συγγραφέα, ἄριστον φιλόλογον καὶ εἰς πρωτοπόρον διδακτικόν. Μὲ τὸ ὑπὸ συζήτησιν ἔργον ἀναδεικνύεται τώρα καὶ εἰς ἄξιον Παιδαγωγικὸν καὶ Παιδαγωγόν.

δ) Ἡ πολυετὴς Πεῖρα, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ὑπηρετῶν εἰς τὰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας καὶ ἡ συνεχὴς παρακολούθησις τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ξένης βιβλιογραφίας, ἀκολουθῶν τὴν μέθοδον τῆς μελίσσης, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰς παραπομπὰς καὶ τὴν βιβλιογραφίαν, συνέβαλον ἀναμφισβήτητως εἰς τὴν ἀρτιότητα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον καταλαμβάνει θέσιν μεταξὺ τῶν πρώτων εἰς τὸ εἶδος του ἔργων, προσθέτον τιμὴν εἰς τὸν κ. Τσιρίμπα ἅμα καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Παιδαγωγικὴν Ἐπιστήμην.

ε) Ἰδιαιτέρως ἐπισημαίνομεν τὴν σαφῆ διατύπωσιν τῶν ὅρων: Παιδεία, ἀγωγὴ καὶ μόρφωσις (σελ. 33 - 46) καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν καθορισμὸν τῶν σχέσεων, ὅταν ἀποδεικνύεται πειστικῶς, ὅτι: «Παιδεία ἄνευ ἀγωγῆς καὶ μορφώσεως δὲν νοεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀγωγὴ καὶ μόρφωσις ἐκτὸς τῶν πλαισίων τῆς Παιδείας εἶναι ἀκατανόητος», λόγῳ τῆς στενῆς σχέσεώς των καὶ τῆς «ἀμοιβαίας» ἀλληλοεξαρτήσεώς των (σελ. 46).

στ. Ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα εἶναι καὶ μάλιστα ἀπὸ ψυχολογικῆς πλευρᾶς τὰ περὶ παιδαγωγουμένου, Παιδαγωγοῦ καὶ σχέσεως αὐτῶν διαλαμβανόμενα (σελ. 50 - 90), διὰ τῶν ὁποίων καθοδηγεῖται ὁ παιδαγωγὸς δεξιοτέχνης εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν, ὡς καὶ εἰς τὴν φύσιν τοῦ μαθητοῦ, μὲ ἀπώτερον σκοπὸν νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ «πᾶ στοῦ» τῆς ἀποστολῆς του.

ζ) Ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ παραγόντων τῆς ἀγωγῆς ἀναπτυσσόμενα (σελ. 101 - 175), περὶ τῶν ὁποίων ὁ κ. Π. Κορομπτζῆς εἰς τὸ ἔργον του «Μορφωτικαὶ κοινότητες, 1961» ὁμιλεῖ ἐτενῶς, δὲν εἶναι ἥσσοντος σημασίας καὶ σποιδαιότητος, ἐκ τοῦ ὅτι ἅπτονται ἀμέσως τῆς πραγματικότητος καὶ καθιστοῦν τὸ ὅλον ἔργον «σύγχρονον», ὡς ἤδη ἀνωτέρω ἐτονίσθη.

η) Εἰς τὴν ἀξίαν τέλος τοῦ ἔργου προσθέτει καὶ ἡ εὐπαρουσίαστος ἐκτύπωσις καὶ βιβλιοδέτησις, σημεῖον λίαν ἐνθαρρυντικὸν διὰ τὸ Ἑλληνικὸν βιβλίον, διότι ἔτσι δύναται νὰ συναγωνισθῇ τὸ ξένον παιδαγωγικὸν βιβλίον εἰς τὸ περιεχόμενον καὶ τὴν ἐμφάνησιν.

θ) Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἔργον ἐπέτυχεν τοῦ σκοποῦ τον, συμβάλλον ἔτσι ὄντως «εἰς τὸν ἐλλιμενισμένον τῆς Παιδαγωγικῆς σκέψεως καὶ πράξεως τόσον τῶν ἀσχολουμένων θεωρητικῶς καὶ πρακτικῶς μὲ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς μορφώσεως τῶν νέων μας, ὅσον καὶ τῶν εἰσαγομένων τὸ πρῶτον εἰς αὐτά» καὶ αὐτὸ νομίζομεν θὰ εἶναι ἡ μεγαλυτέρα ἱκανοποίησις τοῦ πολυγραφωτάτου συγγραφέως.

"ΑΠΑΝΤΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ,,

ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛ. ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ θέλει νὰ σηκωθῇ πάνω ἀπὸ τὴ μιζέρια ποὺ γεννᾶ ἡ μόνιμα στὸν καιρό μας θεμελειωμένη ἀναζήτησις τῆς ὑλικῆς ἀπολαυσης, πρέπει νὰ διαβάσῃ τὸν Πλάτωνα. Γιατὶ ὅσο περισσότερο τὸν διαβάζει, τόσο περισσότερο ἀποτοξινώνεται ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ θεώρηση τῆς ζωῆς, τόσο περισσότερο πλησιάζει στὴν φιλοσοφικὴ ἐνατένισή της. Καὶ τόσο ... τὴ διαίσθησι τῆς ὀνομασίας του

«ἄνθωπος». Κι' ἂν αὐτὸ ἔγινε βίωμα γιὰ τοὺς ἄλλους λαούς, γιὰ μᾶς, τὸν προνομιοῦχο ἀπὸ καταγωγὴ λαό, ποὺ φέρνουμε στὶς πλάτες μας βαρειὰ τὴν κληρονομιὰ τοῦ πνεύματος τῶν προγόνων μας, εἶναι ἡ ἴδια ἡ φύση μας. Τὸ εὔσομο λουλούδι τῆς θείας δημιουργίας, «ὁ ἄνθρωπος», στὸν τόπο τοῦτο βρῆκε τὴν τελειότητά του, γι' αὐτὸ ἀβάσταγες εἶναι καὶ οἱ ὑποχρεώσεις μας. Ἔχουμε ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ρουφήξουμε ἀχόρταγα τὸ νέκταρ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, γιὰ νὰ εὐθυγραμμισθοῦμε μὲ τοὺς κληροδότες μας. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ πανδιασία μᾶς καλεῖ ἡ «ἑταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων» ποὺ ὁραματίσθηκε τὸ ἀνέβασμα τοῦ λαοῦ μας στὰ πνευματικὰ ἐπίπεδα ποὺ ταιριάζουν. Προσπάθεια ἐξαίρετη, μὲ τὴν μελλουμένη ὁλοκλήρωσι τοῦ Πλατωνικοῦ ἔργου σὲ 14 τόμους σὲ μετάφραση τοῦ κ. Γιάννη Κουχτσαγλου. Στὰ χέρια μας βρίσκονται οἱ δύο τόμοι ποὺ ἐκδόθηκαν καὶ περιλαμβάνουν τὸ Συμπόσιο, καὶ Ἀπολογία Σωκράτους, τὸν Κρίτωνα, τὸν Εὐθύφρωνα, τὸν Φαίρωνα, Α καὶ τὸν Φαίδωνα Β.' Δύο τόμοι κομψοί, καλοδεμένοι, μὲ ἐξαίρετο χαρτί, μὲ λίγα λόγια ἔκδοση πολυτελής.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ κάνει μνημειώδες τὸ ἔργο, χωρὶς νὰ ὑποτιμᾶται καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ἐμφάνισης, εἶναι τὸ ὑπέροχο περιεχόμενό του. Συμπυκνωμένη ἡ σοφία τοῦ κόσμου γύρω ἀπὸ τὸ Πλατωνικὸ ἔργο. Κριτικές, μελέτες κατατοπιστικές, ἐκλαϊκευμένη ἀνάλυση τῶν ἔργων, ξεδίπλωμα τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἱστορικὴ τοποθέτηση, ἁπλοποίηση τῶν στοιχείων γιὰ νὰ ξεφύγη τὸ ἔργο ἀπὸ τὰ καθαρὰ φιλολογικὰ πλαίσια, δίδουν στὴν ἔκδοση μιὰ ξεχωριστὴ θέση ἀνάμεσα στὶς μέχρι τώρα προσπάθειας προβολῆς τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Σ' ὅλα αὐτὰ ἔρχεται νὰ προστεθῆ τὸ γλωσσικὸ στοιχεῖο ποὺ ἀνεβάζει τὸ ἔργο σὲ περιωπὴ ἄξια τῆς ἀποστολῆς του.

Ἡ μεγάλη αὐτὴ προσφορὰ τῆς Ἑταιρείας Ἑλληνικῶν ἐκδόσεων στὴν πλατύτερη μάζα τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ, συνδυασμένη καὶ μὲ τὴν προσιτὴ σὲ κάθε βαλάντιο τιμή, καὶ δίνει πρωτοποριακὴ θέση ἀνάμεσα σ' ὅλους ποὺ ἐργάζονται γιὰ τὴν διόδοση τῆς πνευματικῆς κληρονομίας τῶν προγόνων μας.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ

Νικολάου Παντ. Μποχλόγυρου

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Ἔρευνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου), Ἀθήνα 1968

Ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου καὶ Εἰσηγητὴς τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ τῆς ἐφηρμοσμένης ψυχολογίας στὴν Ἑλλάδα, διακεκριμένος ἐπιστήμονας κ. Νικόλαος Παντ. Μποχλόγυρος, μᾶς ἔδωσε τελευταῖα τὴν ἐργασία του, «Ψυχολογικοὶ Προβληματισμοὶ τῆς προσοχολικῆς ἀγωγῆς». Ἔρευνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτούτου, ποὺ εἶναι τὸ μοναδικὸ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐφάμιλλο τῶν Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἀμερικανικῶν. Τόσο ἡ συγγραφική, ὅσο καὶ ἡ ὀργανωτικὴ ἐργασία τοῦ κ. Μποχλόγυρου ἔχει διεθνῆ μορφή. Διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, μετεκπαιδεύτη εἰδικὰ ἀπὸ τὴ Γερμανία γιὰ νὰ ὀργανώσει ἐπιστημονικὰ τὸν Ἐπαγγελματικὸ Προσανατολισμὸ στὸ Ὑπουργεῖο Ἐργασίας. Θαυμασία ἡ ὀργανώση ἀπέσπασε τὸ κατάλληλο κρίσεις τοῦ Διεθνοῦς Γραφείου Ἐργασίας. Ὁ κ. Μποχλόγυρος εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ δίδαξε στὴν Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ τὸν Ἐπαγγελματικὸ Προσανατολισμό. Σήμερα εἶναι τεχνικὸς Σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας.

Ἡ ἐργασία του «Ψυχολογικοὶ Προβληματισμοὶ τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς» εἶναι μία ἐργασία πρωτότυπη καὶ ἐπιστημονική, βγαλμένη μέσα ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ ἔρευνα. Ἐμεῖς οἱ ἐκπαιδευτικοὶ καιρὸ ἔχουμε νὰ δοῦμε τέτοιες ἐργασίες βγαλμένες ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ τοὺς προβληματισμούς. Θὰ ἦταν παράλειψη ἐὰν δὲν ἀναφέρναμε ἐδῶ καὶ τὸ ἔργο δύο λαμπρῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ ἐξαιρέτων ἐπιστημόνων τοῦ κ. Ἠλία Ξυροτύρη καὶ Κ. Πετρίτη, ποὺ στηρίζεται στὴν ἔρευνα καὶ στὸν προβληματισμό. Μὲ τέτοια θέματα θἄπρεπε ν' ἀπασχολοῦνται καὶ τὰ διάφορα παιδαγωγικὰ συνέδρια, ποὺ διοργανώνουν οἱ Ἐπιθεωρητές μας καὶ ὄχι μὲ τὴ Διδακτική, ποὺ τὴν καταντήσαμε συνταγολόγιο. Στὰ συνέδριά μας δὲν ἀκοῦς τίποτες ἄλλο παρὰ πῶς νὰ διδάξουμε τὴν Ἀνάγνωση, τὴ Γεωγραφία, τὰ Θρησκευτικά, τὴν Ἱστορία, τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὰ Τεχνικὰ μαθήματα. Θέματα χιλιοειπωμένα καὶ ἀνιαρά. Βάθρο τῆς διδακτικῆς εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ δασκάλου. Τὰ καλούπια καὶ οἱ συνταγὲς τῆς εἰδικῆς διδακτικῆς τῶν Συνεδρίων σὲ τίποτα δὲν ὠφελοῦν ἐὰν ἡ πνοὴ το ὑδασκάλου δὲν ἔχει θέρμη. Ἐὰν ὁ κάθε δάσκαλος προβλημάτιζε τὴ δουλειά του θὰ μάζευε ἕνα σωρὸ προβληματισμοὺς γιὰ τοὺς μαθητάς, γιὰ τὴ σχολικὴ ἀγωγή, γιὰ τὸ σχολικὸ περιβάλλον, γιὰ τὸ οἰκογενειακὸ τῶν μαθητῶν του καὶ γενικὰ γιὰ τὸ περιβάλλον ποὺ ἀσκεῖ τὴν ἀποστολή του. Οἱ προβληματισμοὶ αὐτοί, παιδαγωγικοί, ψυχολογικοί, διδακτικοί, ν' ἀποτελοῦν τὰ θέματα τῶν παιδαγωγικῶν συνεδρίων. Ἐδῶ θὰ μποροῦσε νἄρθει βοηθὸς καὶ τὸ Ἑλληνικὸ Ψυχολογικὸ Ἰνστιτοῦτο, διοργανώνοντας εἰδικὰ σεμινάρια, διαρκείας 2 - 3 ἡμερῶν τὸ χρόνο σὲ κάθε περιφέρεια. Παράλληλα νὰ καθοδηγεῖ καὶ τοὺς δασκάλους πάνω στοὺς προβληματισμοὺς μὲ ἔντυπες ὁδηγίες, ΤΕΣΤ, πίνακες κλπ.

Γιὰ νὰ κατατοπιστεῖ ὁ ἀναγνώστης θὰ δώσω μιὰ ἀνάλυση τῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μποχλόγυρου.

1) Ὁ λειτουργικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀγωγὴ πρέπει νὰ κατευθύνει τὸν ἄνθρωπο νὰ μετάσχει στὸ λειτουργικὸ ρυθμὸ τοῦ κοσμικοῦ γεγονότος.

2) Ὁ περιεχομενικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ μετάσχει στὸ περιεχόμενο τοῦ κοσμικοῦ γεγονότος.

3) Ὁ ἀνθρωπολογικὸς σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς. Κατ' αὐτὸν ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ δικαιώσει μέσα, στὸ κοσμικὸ γεγονός, τὸ σκοπό, τὸ νόημα, καὶ τὴν ἀξία τῆς ὑπάρξεώς του. Ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ὁ ἀνώτερος. Οἱ ἀνώτεροι τρεῖς σκοποὶ τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ καλλιεργοῦνται μεθοδικὰ καὶ συστηματικὰ σὲ κάθε μορφὴ τῆς ἀγωγῆς καὶ σὲ κάθε ἡλικία. Μιὰ τέτοια ἀγωγὴ μόνον ὁ μεγάλος Pestalozzi μᾶς ἔδωσε. Κρῖμα ποὺ πλανηθήκαμε σὲ συστήματα σφαλερὰ καὶ χάθηκε τόσος πολύτιμος χρόνος.

Ἡ νηπιακὴ ἡλικία ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη φάση τῆς ἀνάπτυξις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ νηπιακὴ ἡλικία πρέπει νὰ ξεχωρίζει ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία. Τὸ νήπιο δὲν εἶναι μικρὸ παιδί. Εἶναι νήπιο, ὁλότητα, ποὺ πραγματοποιεῖται κάτω ἀπὸ δικούς της νόμους καὶ κατευθύνσεις. Ἐδῶ στὴν νηπιακὴ ἡλικία παρουσιάζονται οἱ νοητικὲς παρορμήσεις (ἀντίληψη, φαντασία, μνήμη, ἔγεν), οἱ συναισθματικὲς παρορμήσεις (συναισθήματα θαυμασμοῦ ὀργῆς, θυμοῦ, εὐχαριστήσεως,

τὸ αὐτοσυναίσθημα) καὶ οἱ πρακτικὲς παρορμήσεις, (βούλησις, ἔνστικτα, ὁρμές). Ἔτσι ἡ νηπιακὴ ἡλικία πραγματοποιεῖται σὲ τρεῖς φάσεις. Στὴν πρώτη νηπιακή, στὴ μεσονηπιακὴ καὶ στὴν ὑστερονηπιακή. Τὸ πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῆς νηπιακῆς ἡλικίας εἶναι σπουδαῖο. Ἐδῶ θὰ στηριχθοῦμε νὰ δώσουμε τὴν εἰδικὴ προσχολικὴ ἀγωγὴ στὸ νήπιο.

Οἱ μέθοδοι ποὺ χρησιμοποιοῦνται εἶναι, ὁδηγητικές, περιγραφικές, πρωτοβουλιακές, κινητικὲς καὶ σημασιολογικές. Στὴν ἐφαρμογὴ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦνται ὅλες, ἔχοντας πάντα ὡς βάση τὴν προσωπικότητα τοῦ νηπίου. Ἡ μονομερὴς χρησιμοποίηση αὐτῶν δὲν μᾶς δίνει ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Τὸ προσχολικὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ δὲν θὰ τὸ κατασκευάσουμε ἐμεῖς. Θὰ τὸ βροῦμε μέσα στὰ Δημιουργήματα. Εἶναι τὸ φυσικὸ μορφωτικὸ ἀγαθό. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ καθορίζεται καὶ ἡ θέσις τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς. Θέση ρυθμιστική, ἡ ὁποία φέρει σὲ ἐπαφὴ τὸ νήπιο μὲ τὸ φυσικὸ μορφωτικὸ ἀγαθό. Τὸ φυσικὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ περικλείει καὶ τοὺς τρεῖς σκοποὺς τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς, τὸν λειτουργικό, τὸν περιεχομενικὸ καὶ τὸν ἀνθρωπολογικό. Τὰ νηπιαγωγικὰ συστήματα τῆς Montessori καὶ τοῦ Decroly διὰ τὰ ὁποῖα τόσο θόρυβο κάναμε, χωρὶς πρῶτα νὰ τὰ ἐξέχξουμε ἀπομακρύνουν κατὰ τὸν κ. Μποχλόγυρο τὸ νήπιο ἀπὸ τὸ φυσικὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν μέσα στοὺς τέσσερις τοίχους τοῦ σχολείου, βάσει νηπιακοῦ μορφωτικοῦ ἀγαθοῦ, ποὺ ἔφτιασε ἡ λογικὴ τοῦ ὥριμου ἀνθρώπου. Ὁ πρῶτος μορφωτικὸς διάλογος τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ὁ νηπιακὸς διάλογος, εἶναι διάλογος μὲ τὴ φύση, μὲ τὴν ὁλότητα τῆς Δημιουργίας. Μόνον ὁ μεγάλος παιδαγωγὸς Pestalozzi ἀντιλήφθηκε τὸ φυσικὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ σὰν μορφωτικὸ ἀγαθὸ τοῦ νηπίου καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Πόσο ὅμως ξεφύγαμε ἀπὸ τὸν Pestalozzi Καὶ γενικὰ ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴ Δημιουργία ποὺ μᾶς περιβάλλει;

Πολλὰ νηπιαγωγικὰ συστήματα δημιουργοῦν εἰδικὰ νηπιακὰ περιβάλλοντα, ποὺ δὲν ἐκπληροῦν τοὺς σκοποὺς τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς. Τὸ ἰδεῶδες μορφωτικὸ περιβάλλον εἶναι ἡ οἰκογένεια. Ἀρκεῖ αὐτὴ νὰ εἶναι συγκροτημένη σύμφωνα μὲ τὶς ἀρχὲς τῆς ψυχικῆς ὑγιεινῆς. Μέσα στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον ἀναπτύσσεται ἡ προσωπικότητα τοῦ νηπίου, γιατὶ μέσα στὴν οἰκογένεια ἐκκολάπτονται καὶ οἱ τρεῖς σκοποὶ τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς. Ὁ νηπιακὸς διάλογος μὲ τὴ φύση καὶ τὴ Δημιουργία μόνον μέσα στὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ.

Τὸ καθῆκον τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς εἶναι νὰ ἀναπτύξει καὶ μορφώσει τὸ νήπιο σὲ νηπιακὴ προσωπικότητα. Καὶ τὸ τελικὸ συμπέρασμα τῆς βαθυστόχαστης αὐτῆς ἐργασίας τοῦ κ. Μποχλόγυρου, ποὺ μᾶς ἀνακάλυψε τὴν πλάνη σὲ πολλὰ νηπιαγωγικὰ συστήματα, ὕστερα ἀπὸ τὴν διεύρυνση τῆς ἔννοιας τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς καὶ σύμφωνα μὲ τὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἀνθρωπολογικῆς ἀγωγῆς εἶναι:

Σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ μόρφωση τοῦ νηπίου σε νηπιακὴ προσωπικότητα, ἡ ὁποία ν ἀἀνταποκριθεῖ στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ κοσμικοῦ γεγονότος κατὰ τὴ φάση τῆς ἡλικίας αὐτῆς καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν σωματοψυχικὴ δομὴ καὶ ὑφὴ αὐτῆς.

Τὸ Ἑλληνικὸ Ψυχολογικὸ Ἰνστιτοῦτο, ποὺ ἵδρυσε καὶ [illegible] ὁ διακεκριμένος ἐπιστήμονας κ. Νικόλαος Π. Μποχλόγυρος, ἂς συνεχίσει νὰ μᾶς δίνει τὶς ἔρευνές του, οἱ ὁποῖες προάγουν τὴν ἐπιστήμη καὶ συντελοῦν στὴν ἐπιμόρφωση τοῦ Ἕλληνα ἐκπαιδευτικοῦ. Εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες προσφορὲς ποὺ μπορεῖ νὰ κάνει. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοὶ ἂς τὸ περιβάλλουν μὲ τὴν ἀγάπη τους καὶ τὴ στοργή τους.

Νίκος Β. Κοσμᾶς

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

(Ἔκδοσις δευτέρα. Θεσ)νίκη Ἰούνιος 1963)

Παναγιώτου Νάκου

Ἐπιθεωρητοῦ Δημ. Σχολείων Δ' Περιφ. Θεσ)νίκης

«Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή.

«Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς» Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης.

Ὁ σεβαστὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Δ' Περιφερείας Θεσ)νίκης κ. Παναγιώτης Νάκος, δόκιμος χειριστὴς τοῦ συγγραφικοῦ καλάμου, γνωστὸς καὶ ἀπὸ τὰ παιδαγωγικά του συγγράμματα.

1) Ἐθνικὸ παιδικὸ θέατρο, τεύχη 5, Πάτραι 1948.
2) Διδακτικὰ ἐρεθήματα, Τόμος Α', Πάτραι 1953.
3) Ἡ μάχη τοῦ Δασκάλου, Πάτραι 1953.
4) Μελέτες — διαλέξεις, Τόμος Α', Πάτραι 1954.
5) Τὸ ΟΧΙ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, Πάτραι 1956.
6) Ὁ Σολωμὸς καὶ τὸ πατριωτικό του ἔργο, Πάτραι 1957.
7) Ἀνέξοδα Μαθητικὰ Συσσίτια, Θεσ)νίκη 1963.

καὶ ἀπὸ πλῆθος ἄλλων παιδαγωγικῶν ἄρθρων καὶ μελετῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ παιδαγωγικὰ περιοδικὰ τῆς χώρας μας, ἐξέδωκεν εἰς β) ἔκδοσιν, βελτιωμένην, τὸ περισπούδαστον καὶ ἀξιόλογον σύγγραμμά τοὲ «Παιδαγωγικὴ τοῦ Εὐαγγελίου» (πρώτη ἔκδοσις, Πάτραι 1954) τὸ ὁποῖον σημειώνει σταθμὸν εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Παιδαγωγικῶν ἐκδόσεων μαζὶ μὲ τὸν «Μεγάλον Παιδαγωγόν» τὸν κ. Ἰωάννου Κολιτσάρα (Ἔκδόσις 1956) καὶ εἶναι διὰ τοῦτο ἄξιον συστάσεως καὶ μελέτης ἀπὸ τοὺς γονεῖς, διδ)λους, καθηγητάς, κληρικούς, κατηχητὰς καὶ μορφωμένους ἀνθρώπους. Τὸν συγγραφέα διακρίνουν τρία τώρα στοιχεία: 1) Ἡ ἀρτία γνῶσις τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης. 2) Ἡ πλουσιωτάτη σχολικὴ πεῖρα τῶν προβλημάτων καὶ αἰτημάτων τοῦ συγχρόνου σχολείου τὰς πράξεις καὶ αὐτενεργείας καὶ 3) Ἡ ἐνδελεχὴς ἀπασχόλησις. ἐν συνδυασμῷ πρὸς βαθεῖαν καὶ φωτεινὴν εὐσέβειαν καὶ πίστιν καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν Ἀλήθειαν κατὰ τὸ γνωστὸν ἀπόφθεγμα τῶν ἀρχαίων μας: «Φίλοι μὲν Πλάτων, φιλτέρα δ' ἡ Ἀλήθεια».

Κι' ὅπως ἐπιλέγει ὁ ποιητὴς μας Ἰωάννης Πολέμης εἰς τὸ γνωστόν μας ποίημα «Ἡ δύναμις τῆς πίστεως».

«Μὴ φοβηθῆς αὐτόν, ποὺ ἐστήριζε
στὴν Πίστιν ἐπάν ωτὴν ἐλπίδα.
Τὸν εἶδα στὴν ζωὴ νὰ μάχετε,
μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα».

Δὲν ὑπάρχει πρόβλημα εἰς τὸν τομέα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ θίγεται ἐν συγκρίσει μὲ τὸ Εὐαγγέλιον. Εἰς τὰς 312 σελίδας τοῦ παιδαγωγικοῦ καὶ [illegible] βιβλίου του ὁ συγγραφεὺς διαπραγματεύεται

καὶ ἀναλύει τὰ ἑξῆς μερικὰ κεφάλαια: 1) Τὸ Εὐαγγέλιον ὡς Παιδαγωγικὸν βιβλίον, 2) Ἔννοια Ἀγωγῆς, 3) Παράγοντες ἀγωγῆς, 4) Σκοπὸς Ἀγωγῆς, 5) Μέσα Ἀγωγῆς, 6) Τὸ Δυνατὸν τῆς Ἀγωγῆς μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν πολυσχιδὴ παιδαγωγικὴν ἀρτίαν συγκρότησίν του, μὲ τὴν ἐμβρίθειαν καὶ ὀξύνοιαν, ἡ ὁποία τοῦ δίδει τὴν δύναμιν νὰ εἰσέλθη εἰς τὸ βάθος τῶν παιδαγωγικῶν ζητημάτων καὶ προβλημάτων τῆς ἐποχῆς μας εἰς τὰ πλαίσια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ γενικώτερα τοῦ βασιλέως τῶν βιβλίων, τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Εἰς τὰς σελίδας του, παρεινέδρει γνώμας καὶ σκέψεις τῶν κορυφαίων παιδαγωγῶν, φιλοσόφων καὶ ἐπιστημόνων, ἡμετέρων καὶ ξένων, ὥστε τὸ σύγγραμά του νὰ καταστῆ ἕνας πραγματικὸς Παράδεισος Παιδαγωγικῆς, ὅπου ὑπάρχουν πάντα τὰ ἄνθη τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, μὲ πλουσίαν παραπομπὴν εἰς βιβλιογραφίαν. Ἡ ἐπιστήμη τῆς κοινωνικῆς Παιδαγωγικῆς συνδιάζεται μὲ τὴν Παιδαγωγικὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Κορωνὶς τῶν σκέψεων τοῦ συγγραφέως εἶναι Ἡ πίστις μὲ πυρῆνα τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς μάχεται μὲ σθένος ἀδιαφιλονίκιτον καὶ ἀκαταμάχητον.

1. — «Ἕνας καθρέπτης λαμπερὸς
ἀπ' τὰ οὐράνια πέφτει παλάτια
— μὲ πονηριὰ τοῦ Σατανᾶ —
στὴ Γῆ, καὶ γίνεται χίλια κομμάτια.
2. — Οἱ ἄνθρωποι τρέχουν κοντὰ
καθένας ἕνα κομμάτι ἁρπάζει,
κι' ὅμως πιστεύει στὰ σωστὰ
πὼς ὅλον τὸν κόσμον ἐξουσιάζει».

«Ἡ ἀλήθεια» τοῦ Γερμανοῦ ποιητοῦ Ἀναμφιβόλως ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου Ἐπιθεωρητὴς σεβαστός μας κ. Παναγιώτης Νάκος συνδιάζει τρία πράγματα: τὴν Ἑλληνικὴν πρωτοτυπίαν μὲ τὸ Γερμανικὸν βάθος καὶ τὴν Ἀμερικανικὴν ποικιλίαν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν βαθεῖαν χριστιανικὴν εὐσέβειαν καὶ ἀκλόνητον πίστιν του εἰς τὸ Θεῖον καὶ τὴν Ἀλήθειαν.

«Στὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα βρίσκει ὁ ἄνθρωπος τὸ νόημα τῆς ζωῆς του καὶ τὸν προορισμόν του στὴ γῆ. Οἱ γονεῖς καὶ ὅλοι ὀφείλουν νὰ προσέξουν τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ τὸ καλλιεργήσουν μὲ διδ)λία καὶ παράδειγμα» σελὶς 249.

«Ἡ πίστις καὶ ἐὰν μὴ ἔργα ἔχει καὶ νεκρὰ ἐστί, καθ' ἑαυτήν», Ἰάκωβος β' 17. Κι' ἀλλαχοῦ (σελὶς 82). Ἡ κατὰ Χριστοῦ ἀγάπη εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν πίστιν στὸ Χριστό. Ἡ πίστι ὁδηγεῖ στὰ ἔργα τῆς ἀγάπης καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀγάπης δίδουν στὴ πίστι ζωὴ καὶ περιεχόμενον. Ἡ πίστι ἐὰν δὲν εἶναι καρπὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς εἶναι ὅμως στόχοι, ἀπὸ τὴν ρίζα τὴ νεκρή».

«Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον» Ἰωάννου Στ' 47. Τὸ βιβλίον τοῦ δοκίμου συγγραφέως ἐκθύμως καὶ ἀνεπιφυλάκτως τὸ συνιστοῦμεν εἰς τοὺς γονεῖς, παιδαγωγοὺς καὶ μορφωμένους ἀνθρώπους.

«Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος ἀληθινὸς παιδαγωγός, τελειοποιήθηκε στὴ γῆ μὲ ἀνθρώπινες προσπάθειες, ὡς ἄνθρωπος καὶ ἔγινε σωτὴρ καὶ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος, καταλήγει ὁ συγγραφεύς.

Ἡ σκέψις αὐτὴ ἀντέχει εἰς τὴν βάσανον καὶ τῆς πλέον αὐστηρᾶς κριτικῆς.

Θεσ)νίκη Λ)βριος 1963.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ

Θ. ΓΕΡΟΥ

1. Παιγνιώδεις μορφὲς διδασκαλίας στὸ Δημ. Σχολεῖο 1961.
2. Παιδαγωγικὰ Σχεδιάσματα 1961
3. Πῶς ἐδίδαξα στὴν πρώτη τάξη 1961
4. Παιδαγωγικὲς Ὁμιλίες 1962
5. Θέματα γιὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια 1962

Ὅταν ἔχῃς μπροστάσου νὰ κρίνης καὶ νὰ ἀξιολογήσης 5 συγγραφὲς ἑνὸς νέου παιδαγωγοῦ, ποὺ ἐκδόθηκαν ἀπανωτὲς καὶ σὲ διάστημα 2 χρόνων, ἐπιχειρεῖς ἔργο αὐτόχρημα δύσκολον Καὶ τὸ ἐγχείρημά σου γίνετ' ἀκόμη δυσκολώτερο, ὅταν ἐπιδιώκης νὰ κοιτάξης τὰ ἔργα, πέρ' ἀπὸ τὴν ὅποια ἐπιστημονική τους ποιότητα, γιὰ ν' ἀνακαλύψης τὰ χρήσιμα στοιχεῖα τῆς προσφορᾶς τους, ποὺ τὰ ἐντάσσουν θετικὰ ἢ ἀρνητικὰ στὶς ἀναγεννητικὲς ροπές, οἱ ὁποῖες συγκλονίζουν τὴν παροῦσα ὥρα τὴν Παιδεία μας. Ἐπιβάλλεται, λοιπόν, νὰ διερευνήση τὴν ὀπτική του γωνιὰ ὁ μελετητής, ὅταν ἀντικρύζη παιδαγωγικὰ συγγράμματα, γιατὶ κινδυνεύει νὰ χάση ἀπὸ τὴν κριτική του ὅραση τὰ καίρια στοιχεῖα τοῦ κρινομένου ἔργου.

Ὁ κ. Γέρου, ἕνας νέος παιδαγωγός, εἶναι συνειδητὰ καὶ ὑπεύθυνα ἐντεταγμένος στὸν Ἐπαιδευτικὸ Δημοτικισμό. Ἐπιστημονικὴ ἀμετακίνητη πίστι εἶναι, ὅτι ἡ ἀναγέννηση τῆς Παιδείας μας θὰ προέλθη ἀπὸ τὸν Ἐκπαιδευτικὸ Δημοτικισμὸ καὶ τοὺς φορεῖς του. Ὁ Ε.Δ., σὰν εὐρύτερο ἀναπλαστικὸ καὶ ἀνανεωτικὸ κίνημα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, θὰ ἐκσυγχρονίση τὸ βασικό μας λαϊκὸ σχολεῖο καὶ θὰ καταξιώση τὶς κατακτήσεις τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸ ἐπέτυχε ἴσαμε σήμερα ὁ «Παιδαγωγισμὸς» μὲ τὰ «μπλάστρια καὶ τὰ γιατροσόφια». Μὲ τὸν Ε.Δ. καὶ ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη στὴν Ἑλλάδα θὰ γονιμοποιηθῆ καὶ θὰ «ἀναπαρθενευτῆ» καὶ θὰ λυθοῦν μιὰ σειρὰ διδακτικὰ προβλήματα, ποὺ βασανίζουν τοὺς ἀνήσυχους δασκάλους μας.

Ἡ ὥρα τῆς Παιδείας θὰ γίνη καὶ ἡ ὥρα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης καὶ στὸν τόπο μας. Θὰ ἔχη στόχους συγκεκριμένους, θὰ ἐκκαθαρίση τὸ χῶρο τῶν ἐρευνῶν της ἀπὸ τὰ «ψευδοπροβλήματα», ποὺ τὴ δυναστεύουν, θὰ εὐθυγραμμιστῆ μὲ τὶς ἀναγεννητικὲς ροπὲς καὶ θὰ προβληματίζεται.

Κάτι τέτοιο ἐπιχειρεῖ στὰ βιβλία του ὁ Γέρου. Πασχίζει νὰ μελετήση τὰ θέματά του ρεαλιστικὰ καὶ στὶς ἀναγκαῖες συναρτήσεις καὶ συνεπαφές τους. Διαθέτει στὸ σημεῖο αὐτὸ ὀξεῖα αἴσθηση τῶν συνόλων. Κατορθώνει νὰ θεᾶται τὰ θέματά του καὶ σὲ βάθος καὶ σὲ ἔκταση.

Δὲ μᾶς ἔδωσε, βέβαια, πολυσέλιδα καὶ «βαρύγδουπα» ἔργα. Τὰ συγγράμματά του εἶναι ὅλα χρηστικά. Ὡστόσο, τὰ βιβλία του ἔχουν καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος, γιὰ νὰ ὑπενθυμίσωμε μιὰ φράση τοῦ Γ. Ἀποστολάκη. Καὶ στὰ δύο τελευταῖα συγγράμματα, ποὺ εἶναι μιὰ πετυχημένη ἀπόπειρα ἐκλαΐκευσης τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, διακρίνεις εὐχερῶς τὶς κεντρικές του ἰδεολογικὲς γραμμὲς τοῦ Ἐκ. Δημοτικισμοῦ, ποὺ συνοδεύουν καὶ στερεώνουν τὴν ἐξωτερική τους ἀποσπασματικότητα.

Τὸ βιβλίο του: «Πῶς ἐδίδαξα στὴν Πρώτη Τάξη» εἶναι καὶ τὸ πιὸ προσωπικό, ποὺ διαβάζετ' εὐχάριστα. Ἐδῶ, χαίρεσαι τὸν προβληματισμὸ τοῦ ἀνήσυχου δασκάλου, τὶς εὔστοχες διδακτικὲς ἐπινοήσεις, μακρυὰ ἀπὸ διδαχτικοὺς δογματισμοὺς καὶ ἄκαμπτα σχήματα, τὴν παιδαγωγική του ὀφοσίωση, Ἀποκαλύπτεις ἀποθέματα δημιουργικῆς ὁρμῆς,

[illegible] μεταστοιχειώνονται σ' ἐνέργωση, δηλ. μετατρέπονται σὲ [illegible]τισμένο διδακτικὸ ἔργο.

Τὸ «Παιγνιώδεις, μορφὲς τῆς διδασκαλίας», παρ' ὅλη τὴ [illegible]τικότητά του, ἔχει σωστὴ καὶ γερὴ Θεωρητικὴ ἑδραίω[illegible]. Ἱκανοποιεῖ, ὅπως καὶ τ' ἄλλα του βιβλία, καὶ τὸν πιὸ [illegible]τητικὸν ἀναγνώστη.

Μπορεῖ τὰ βιβλία του νὰ μὴν ἐξαντλοῦν τὰ θέματά της. Ὡστόσο, θέτουν τὰ προβλήματα ὀρθὰ καὶ δείχνουν μὲ σαφή[illegible] τὶς ὁδεύσεις, γιὰ νὰ τὰ προσπελάσωμε.

Ὁ κ. Γέρου εἶναι πολυγραφώτατος. Χρόνια τώρα ἀσχο[illegible] μὲ μιὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὴ διγλωσσία [illegible] Δημοτικὸ Σχολεῖο. Τὴν ἀναμένομε ὅλοι ἐναγώνια, γιατὶ [illegible] δώση ὑπεύθυνα κι ἀδιάβλητα συμπεράσματα γιὰ ἕνα [illegible], πού, ἐλπίζομε, νὰ 'βρη γρήγορα τὴ λύση του ἀπὸ τὴν [illegible].

Ὁ κ. Γέρου εἶναι ἕνας συνεπὴς δημοτικιστής. Κι αὐτὸ [illegible] στοίχισε νὰ μὴν καταλάβη θέση σὲ Παιδαγωγικὴ Ἀκα[illegible]. ὅπου θὰ μποροῦσε νὰ προσφέρη πάρα πολλά, γιατὶ εἶναι φωτισμένος παιδαγωγός, μὲ ἀθόλωτη παιδαγωγικὴ [illegible].

Ἡ πίστη του αὐτή, ὅμως, τοῦ ἐπιβάλλει ἕνα πρόσθετο χρέος. Νὰ δουλεύη πιὸ πολὺ τὴ γλῶσσα του, νὰ τὴν κάνη [illegible] κρουστή, πιὸ πυκνή, πιὸ εὔρωστη. Παρατηρῶ ποῦ καὶ [illegible] χαλαρότητα καὶ στὴ γλῶσσα καὶ στὴ σύνταξη καὶ στὸ [illegible]. Ὑπάρχουν κάποιες ἐπαναλήψεις, ποὺ ἀμβλύνουν τὴ [illegible] τοῦ ὕφους καὶ κουράζουν, κυρίως στὰ δυὸ τελευ[illegible] του ἔργα.

Ξέρει καὶ γράφει τὴ Δημοτική μας κι εἴμαστε πολὺ ἀ[illegible]τητικοί. Ὅταν τὴ γράφωμε ἀψεγάδιαστα, ὅσοι πιστεύ[illegible] σ' αὐτήν, τόσο πιὸ θετικὰ τὴν ὑπηρετοῦμε. Ἂς μοῦ [illegible]ρήση ὁ ἀγαπητὸς φίλος ἐτούτη τὴν παρατήρηση, ποὺ [illegible] κινάει καὶ τὸ δικό μου πάθος γιὰ τὴ Δημοτικὴ γλῶσ[illegible] κιά τ' ἀναπαλλοτρίωτα δίκαιά της...

Ὁ κ. Γέρου εἶναι ἀπὸ τοὺς δασκάλους — παιδαγωγούς, [illegible] εἰσέβαλε στὴν παιδαγωγικὴ μας ζωὴ μὲ πολλὲς ὑπο[illegible]σεις καὶ ἱκανότητες. Διαθέτει καὶ πλατειὰ καλλιέργεια [illegible] σίγουρη ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ πλούσια διδασκαλικὴ [illegible]. Περισσότερ' ἀπ' ὅλα, ὅμως, διαθέτει ὀξεῖα παι[illegible]γικὴ ὅραση καὶ πάθος ἐρευνητικό, ποὺ θὰ γονιμεύουν [illegible] τὶς προσπάθειές του στὶς σημερινὲς ἀναγεννητικὲς [illegible], ποὺ ἀναδεύουν τὴν Παιδεία μας. Δὲν τοῦ λείπει οὔτε [illegible] τόλμη οὔτε ἡ γενναιότητα, ὅταν ἀντικρύζη τὰ καφτὰ [illegible]χρονα ἐκπαιδευτικά μας προβλήματα, ἔστω κι ἂν αὐτὸ [illegible] στοίχισε τὴν ὑπαλληλική του καθήλωση..

Καὶ τὰ 5 βιβλία του εἶναι ἀξιοσύστατα καὶ πρέπει νὰ [illegible]στοῦν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους μας, γιατὶ εἶναι γραμ[illegible] μὲ συνέπεια καὶ συνείδηση εὐθύνης.

Λ. Βελιαρούτης

Ἀπὸ τὴν ἐκπαιδευτικὴ γυναικεία δραστηριότητα τῆς Κύπρου

«ΚΥΠΡΙΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΔΕΣ»

Τῆς κ. Χρ. Ζιτσαίας

Τὸ μαῦρο σύννεφο ποὺ χαμήλωσε πάλι τὶς μέρες αὐτὲς [illegible] ἀπὸ τὸ ὄμορφο νησὶ τῆς Ἀφροδίτης, μοῦ ἔφερε στὴ [illegible] ἕνα βιβλιαράκι, μιὰ ἔρευνα θάλεγα καλύτερα, ποὺ [illegible] τώρα τελευταία μὲ τίτλο «Κύπριες λογοτέχνιδες» ἡ Κα Χρυσάνθη Ζιτσαία. Ἡ ἐκλεκτὴ αὐτὴ ποιήτρια καὶ πεζογράφος εἶναι γνωστὴ στὸν ἐκπαιδευτικό μας κόσμο. Οἱ «χαρούμενες ὧρες» καὶ τὰ «χελιδονίσματα» δύο ἔξοχα παιδικὰ βιβλία μὲ ποιήματα, σκὲτς καὶ κωμωδίες ἔγιναν πολὺ ἀγαπητὰ στὸ μαθητικό μας κόσμο. Στὸν περσινὸ δὲ 20ήμερο ἀγῶνα μας, παραστάθηκε θερμά, δημοσιεύοντας στὸν τύπο τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἐμπνευσμένο ποίημά της «Δοξαστικὸ» ἀφιερωμένο στὸ δάσκαλο.

Οἱ «Κύπριες λογοτέχνιδες» εἶναι μία μελέτη γιὰ τὶς πνευματικὲς γυναῖκες τῆς Κύπρου, ποὺ τὴν πρώτη θέση κατέχουν οἱ δασκάλες Ἡ Κα Ζιτσαία πῆρε τὴ μοῦσα της καὶ πέταξε στὴν Κύπρο. Περπάτησε τὸ ἡρωϊκό, αἱματόβρεκτο νησὶ μὲ συγκίνηση καὶ λαχτάρα προσκυνητή. Στὸ βιβλιαράκι αὐτὸ συγκέντρωσε καὶ προβάλλει σὲ σύντομες γραμμὲς τὸν πνευματικὸ μόχθο καὶ τὴν προσφορὰ στὰ γράμματα τῶν Κυπρίων λογοτεχνιδῶν. Μὲ ἰδιότυπο καὶ γλαφυρὸ τρόπο ἐξυμνεῖ τὸ πνευματικὸ της κάλλος καὶ μᾶς μεταφέρει σὲ νοερὴ ἐπικοινωνία καὶ μυσταγωγία μὲ ὅ,τι ὡραῖο, καὶ εὐγενικὸ ἄνθισε καὶ καρποφόρησε στὸ πολιτισμένο μας μεγαλονήσι. «Οἱ πρῶτες γυναῖκες πνευματικὲς μορφὲς — γράφει ἡ Κα Ζιτσαία — ἀνήκουν κυρίως, στὴ φωτισμένη πλειάδα τῶν Ἑλληνίδων παιδαγωγῶν οἱ ὁποῖες παράλληλα μὲ τὸ παιδαγωγικὸ τους ἔργο ἀσχολήθηκαν καὶ μὲ τὸν ἐντεχνο λόγο». Ἀλλὰ καὶ στὰ γυναικεῖα σωματεῖα ἡ δράση τους ὑπῆρξε πλούσια καὶ γόνιμη. Ἀνατρέχοντας στὸ 1832 μᾶς παρουσιάζει τὴν ἐκπαιδευτικὸ Σαπφὼ Λεοντιάδου ἡ ὁποία, μαζὶ μὲ τὸν ἐκπαιδευτικὸ ἐπίσης πατέρα της, ἱδρύουν, τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ σχολεῖα στὴν Κύπρο. Ὑπῆρξε δραστήρια καὶ φωτισμένη δασκάλα. Ἄλλη λόγια δασκάλα εἶναι ἡ Πολυξένη Λογιάς. Αὐτὴ ἐργάσθηκε ἀκούραστα γιὰ τὴ χειραφέτηση τῆς Κυπρίας Ἑλληνίδος. Ἀσχολήθηκε παράλληλα μὲ τὴ λογοτεχνία καὶ ἄφησε πολλὰ ἔργα. Ἡ Εὐφροσύνη Λογιάς — ἀδελφή της — ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ ἐκλεκτὴ παιδαγωγὸς καὶ πεζογράφος. Ἀκολουθεῖ ἡ Ἑλένη Χατζηαργύρη μιὰ σπάνια μορφή, διαλεκτὴ δασκάλα μὲ ἄφθονη δημοσιογραφικὴ ἐργασία σὲ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες. Ἡ Ἰουλία Περισκάνη, ἡ Βιργινία Οἰκονομοπούλου, ἡ Πέρσεφόνη Παπαδοπούλου, ἡ Μαρία Γκαφιέρο, ἡ Μαρία Ροσιὰ εἶναι ὅλες διαλεκτὲς καὶ πρωτοπόρες διανοούμενες δασκάλες τῆς Κύπρου, οἱ ὁποῖες παράλληλα στὸ κύριο διδασκαλικὸ τους ἔργο διακριθήκανε στὴν ποίηση, τὴν πεζογραφία, τὸ θέατρο καὶ στὶς καλὲς τέχνες καὶ ἀποτελοῦν ἀληθηνὰ κοσμήματα τοῦ διδασκαλικοῦ κόσμου τῆς Κύπρου.

Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ τῆς Κας Ζιτσαίας μὲ τὴ μικρὴ δεκάδραχμη τιμή του, μᾶς δίνει τὴ μεγάλη χαρὰ καὶ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε τὸν πνευματικὸ γυναικεῖο κόσμο τῆς Κύπρου καὶ ἰδιαίτερα τὴ λογοτέχνιδα δασκάλα. Τὸ βιβλίο αὐτὸ μὲ λογοτεχνικὴ δύναμη καὶ γλαφυρότητα μᾶς χαράζει τὴν περισπούδαστη αὐτὴ μελέτη.

Π. ΚΑΡΒΕΛΗ

ΕΝΙΑΙΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τὸ Νέο Σχολεῖο στὴν Θεωρία καὶ στὴν Πράξη

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εἶναι τὸ δεύτερο παιδαγωγικὸ βιβλίο ποὺ μᾶς χαρίζει ὁ ἐκλεκτὸ αὐτὸς συνάδελφος. Ὀργανωτὴς καὶ Διευθυντὴς τοῦ Πρωτύπου Σάμου — ἤδη Διευθυντὴς τοῦ 17ου

Ἀθηνῶν — διοχέτευσε στὸ βιβλίο του αὐτὸ ὅλες τὶς νέες διδακτικὲς καὶ παιδαγωγικὲς ἀρχές, ἐλεγμένες ἀπὸ τὴν πράξη μιᾶς κ)χρονης γόνιμης ἐργασίας στὸ Πρότυπο Σάμου. Γεμάτος ἐνθουσιασμὸ καὶ πίστη πρὸς τὸ Νέο Σχολεῖο — ἐρωτευμένος, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς — μὲ τὴν Ἑνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία — τὴν ἐφάρμοσε πέρα γιὰ πέρα καὶ στὶς 6 τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου μὲ πλούσια καὶ γόνιμα ἀποτελέσματα. Γιὰ τὸν κ. Παπανικολάου ἡ Ε.Σ.Δ. δὲν εἶναι ἁπλὸ μεθοδολογικὸ πρόβλημα.

Νὰ τὶ γράφει :

«Ἀγκαλιάζει ὁλόκληρο τὸ σχολικὸ ἔργο. Ἁπλώνεται σ' ὅλα τὰ μέσα τῆς Ἀγωγῆς — Διδασκαλία, Κυβερνητική, Κυρίως Ἀγωγή — καὶ τὰ διαποτίζει καὶ τὰ τρέφει Παρέχει τὶς δυνατότητες ἐφαρμογῆς ὅλων τῶν ψυχολογικῶν καὶ παιδαγωγικῶν πορισμάτων τοῦ Νέου Σχολείου... Ἡ Ε.Σ.Δ. μὲ τὴν πλατιά της αὐτὴ ἔννοια γίνεται ταὐτόσημη μὲ τὸ Νέο Σχολεῖο. Νέο Σχολεῖο εἶναι ἡ Ε.Σ.Δ. καὶ Ε.Σ.Δ. εἶναι τὸ Νέο Σχολεῖο.

Μὰ ὅπως εἴπαμε δὲν περιωρίστηκε μόνο στὴν ἐφαρμογή της στὶς πρῶτες τρεῖς τάξεις. Τὴν ἅπλωσε θαρεττὰ καὶ στὶς τρεῖς ἀνώτερες μὲ τὸ σύστημα τῶν Ἑβδομαδιαίων Κέντρων Κυριάρχων Μαθημάτων, ποὺ τὸ θεωρεῖ σὰν ἐξελιγμένη μορφὴ τῆς Ε.Σ.Δ. Γιατί — λέγει — στὶς ἴδιες ψυχολογικὲς βάσεις θεμελιώνονται ἀμφότερα τὰ συστήματα καὶ ἀπὸ τὶς ἴδιες διδακτικὲς καὶ παιδαγωγικὲς ἀρχὲς διέπονται. Ἡ ὕπαρξη διαφορῶν, ποὺ ἔχομε ἐπισημάνει, ξεπηδάει ἀπὸ τὴν διαρκῶς ἐξελισσόμενη ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ διαφορὲς αὐτὲς εἶναι ἐκεῖνες ἀκριβῶς ποὺ χαρακτηρίζουν τὸ σύστημα αὐτὸ ὡς δυναμικὸ καὶ ψυχολογικό... Καὶ βεβαιώνει τὴν γνώμη του ἡ ἐφαρμογή του στὴν πράξη. Ἄλλη σπουδαία καινοτομία ποὺ μᾶς παρουσιάζει ὁ κ. Παπανικολάου εἶναι ἡ ἐπιτυχιμένη σύνδεση τῆς τριμεροῦς πορείας τῆς διδασκαλίας μὲ τὴν Ε.Σ.Δ.

Ὁ συνάδελφος ποὺ θὰ διαβάση τὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν κατατοπίζεται μόνο θεωρητικὰ πάνω στὶς διδακτικὲς ἀρχὲς τοῦ Παλαιοῦ καὶ Νέου Σχολείου. Δὲν θὰ λύση μονάχα κάθε ἀπορία πάνω στὴν ἔννοια τῆς Ε.Σ.Δ. καὶ τῶν Ε.Κ. Κ.Μ., πάνω στὴν τεχνικὴ τῆς τριμεροῦς πορείας τῆς διδασκαλίας, πάνω στὴν αὐτοδιοίκηση — ὀργανικὰ συνδεμένη μὲ τὴν ὅλη σχολικὴ ἐργασία — μὰ μὲ τὴν παράθεση πολλῶν ὑποδειγμάτων διδασκαλίας σ' ὅλες τὶς τάξεις, παρέχει τὴν δυντότητα ἄνετα νὰ ἐφαρμόση τὴν Ε.Σ.Δ. σὲ σύνδεσμο μὲ τὴν τριμερῆ πορεία τῆς διδασκαλίας καὶ στὶς ἕξι τάξεις τοῦ σχολείου, χωρὶς νὰ θέλη ὁ συγγραφέας — ὅπως τονίζει — νὰ παρουσιάση ὑποδείγματα πρὸς μίμηση, διότι τὸ Ν.Σ. δεν παρουσιάζει καλουπια καὶ δὲν λανσάρει σχηματοποιημένα καὶ τυποποιημένα συστήματα.

Τὸ βιβλίο τοῦ κ. Παπανικολάου παρουσιάζει σαφήνεια, πληρότητα, πυκνότητα ἰδεῶν, ἐπιστημονικότητα, πρωτοτυπία καὶ διοχετεύει νέο καὶ σύγχρονο πνεῦμα στὸ Λαϊκὸ μας Σχολεῖο. Ἀκόμα μεταδίδει πίστη, ἐνθουσιασμὸ καὶ ἔρωτα γιὰ τὸ σχολικὸ ἔργο, ἔφεση γιὰ προσπάθεια καὶ δυνατότητα εἰσαγωγῆς τοῦ πνεύματος Νεωτέρου Σχολείου, ποὺ ἐκφράζεται μὲ τὴν Ἑνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία καὶ τὰ Ἑβδομαδιαία Κέντρα Κυριάρχων Μαθημάτων.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ συνάδελφοι ὑποδέχτηκαν τὸ βιβλίο αὐτὸ μὲ ἐνθουσιασμό

Κ. Α.

Ἀθῆναι 10-1-64

Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 37

ΤΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙ

κὰ τὸ κεφάλι. (11) Ἐκτελοῦμε ἀνυπολόγηστη προσφορὰ στὸν ἑαυτό μας καὶ στὴν κοινωνία, ὅταν δώσουμε στὸ παιδὶ ἕνα καλὸ ἀνάγνωσμα, παρὰ φανταχτερὰ πιστόλια, ἀσημένια σπαθιὰ καὶ πολυδάπανα κακόγουστα παιγνίδια.

Εὐτυχῶς στὸν τόπο μας ἔχουμε πολλὲς καλὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ καλοῦ βιβλίου. Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἀξιόλογα ἔργα τῆς Π. Δέλτα, τῆς Ἀντιγόνης Μεταξᾶ, τοῦ Ἰουλίου Βέρν — Τοῦ Τροπαιάτου — Τοῦ Δίπλα — Τοῦ Σπεράντζα — Τοῦ Στασινόπουλου (ποιήματα), τοῦ Γ. Βλέσσα, τῆς Παιδικῆς Βασικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Κενταύρου, τὶς Παιδικὲς ἐκδόσεις «Καμπανᾶ», καταλήγουμε στὶς ἐκδόσεις τῶν χριστιανικῶν σωματείων «Ἡ Ζωή», «Δαμασκὸς» κ.ἄ. οἱ ὁποῖες τιμοῦν πράγματι τὸ Ἑλληνικὸ Παιδικὸ βιβλίο.

Κλείνοντας τὴν ἔρευνά μας εὐχαριστοῦμε ὁλόψυχα ἀπ' τὴ θέσι αὐτὴ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ μας Βήματος, ὅλους τοὺς συναδέλφους ποὺ μᾶς συνέδραμαν στὴν προσπάθειά μας αὐτὴ κι' εὐχόμαστε ἡ ἀρχή μας νὰ γίνη τὸ ξεκίνημα σὲ πανελλήνια ἔρευνα, γιὰ τὴν σωστὴ διαπαιδαγώγηση τῆς χρυσῆς νέας γενεᾶς.

---

11. Ἐφημερὶς «Νέα» 4-1-1964.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 24)

Η ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

[illegible] τοὺς ὁποίους κατεσκεύασαν μαθηταί του. [illegible] τὸν πίνακα εἶναι ζωγραφισμένος ὁ χάρτης Ἀγ[illegible] ἐγχρώμους κιμωλίας, παραπλεύρως δὲ τοῦ [illegible], ἐπὶ εἰδικοῦ ἀναλογίου, ὁ φυσικὸς χάρτης τῆς [illegible].

Ἐξέρχεται μία μαθήτρια καὶ περιγράφει τὴν χώ[illegible] ὁ διδ)λος ἀσχολεῖται μὲ διόρθωσιν τῶν τε[illegible]. Οἱ μαθηταὶ παρακολουθοῦν τὴν συμμαθή[illegible] τῶν μετὰ ζωηροῦ διαφέροντος, ἐν συνεχείᾳ ἡ [illegible] τοποθετεῖ τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων εἰς τὸν [illegible] χάρτην τοῦ πίνακος.

Οἱ μαθηταὶ καλοῦνται νὰ συμπληρώσουν παρα[illegible] ἢ λάθη. Εἶτα προβάλλουν ἐρωτήσεις εἰς τὴν [illegible]:

Μ. Τί γνωρίζεις γιὰ τὴν Ὀξφόρδη;
Μ. Τί βγάζουν τὰ ὄρη τῆς Ἀγγλίας;
Μ. Ποιὲς ἀποικίες ἔχει;
Μ. Τί πολιτισμὸν ἔχει;
Μ. Τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἀγγλίας μὲ ποιὸ [illegible] τῆς Ἑλλάδος παρομοιάζεται;
Μ. Τί βγάζει τὸ Μπίρμιχαμ;
Μ. Τί γνωρίζεις διὰ τὸ Γρήνουϊτσ;

Εἰς ὅσας ἀπαντήσεις δυσκολεύεται νὰ ἀπαντήση [illegible] μαθήτρια ἀπαντᾶ ὁ ἴδιος ὁ διδ)λος λίαν εὐστόχως.

(Δύο συνάδελφοι ἐκ τῶν παρακολουθούντων τὴν [illegible] ἐξέλεξαν θέσιν ἐμποδίδουσαν ὡρισμένους [illegible]).

Ἕτεροι μαθηταὶ συμπληρώνουν τὰ κενὰ καὶ εἶ[illegible] προσάγονται ὑφ' ὅλων γραμματόσημα καὶ Κάρτ[illegible] εἰκονίζονται σπίτια, σχολεῖα, δρόμους, ἐκκλη[illegible] τὰ ἀνάκτορα, τὸ μνημεῖον τοῦ ἀγνώστου Στρα[illegible], Ἄγγλους στρατιώτας καὶ ἐργοστάσια τῆς [illegible].

Οἱ ἀτομικοὶ χάρται τῶν μαθητῶν τετραγωνισμέ[illegible], ἀκριβεῖς, καλλιτεχνικοί.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἐφηρμόσθη ἐπιτυ[illegible] ἡ θεμελιώδης διδακτικὴ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας, [illegible] ὅτι τὰ γεωφυσικὰ στοιχεῖα ἐξήχθησαν ὑπὸ [illegible] μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ἔχουν εἰσαχθῆ [illegible] τὴν τέχνην τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι.

IV Φυσικὴ Πειραματικὴ (Περὶ μαγνητῶν).

ΤΕΤΑΡΤΗ ΩΡΑ

Κατ' ἀρχὰς ἐξήτασε μεθοδικῶς τὸ παλαιὸν (προ[illegible]), ἐξ οὗ κατεδείχθη ὅτι, οἱ μαθηταὶ ἦσαν [illegible] αὐτοῦ. Εἶτα ὁ διδάσκων παρουσιάζει ἕνα [illegible] καὶ ρινίδια σιδήρου. Ὁμιλεῖ διηγηματικῶς [illegible] μαγνήτην. Ἀναφέρεται εἰς τὰ εἴδη τῶν μαγ[illegible], τόπον προελεύσεως καὶ τρόπον κατασκευῆς, [illegible] ἄφθονα παραδείγματα καὶ περιπτώσεις [illegible] καὶ διασαφηνίζει τὸ μάθημά του καὶ διὰ [illegible] ἐπὶ τοῦ πίνακος.

[illegible] νὰ ἀναγράψη τοὺς ἐξαχθέντας ὁρι[illegible] [illegible] πολοι ἕλκονται, οἱ ὁμώνυμοι [illegible]

Παρακολουθήσαντες διδάσκαλοι:

1) Ἰωάν. Παναγόπουλος. 2) Στυλιάδης. 3) Ἰωάν. Μάρας. 4) Π. Τσώτσης. 5) Γ. Παπαδογιάννης. 6) Ἠλ. Παπαχαραλάμπους.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 23)

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΜΟΝΟΘΕΣΙΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

κὴν Ἐπιστήμην τὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον, νὰ ὑπάρχει παρ' ἡμῖν τόση δυσπιστία καὶ νὰ ἐκφράζονται ἀπόψεις ἢ γύρω ἀπὸ τὴν συγχώνευσίν του μὲ πολυτάξια γειτονικῶν χωρίων ἢ γύρω ἀπὸ τὴν κατάργησίν του;

Τί μᾶς δείχνουν αἱ ὡς ἄνω ἐκθέσεις τὰς ὁποίας παρέθεσεν ὁ Γερμανὸς ἐκπαιδευτικός;

Κάθε μιὰ ἀπὸ τὰς ἐκθέσεις αὐτὲς ἔχει τὸ δικό της παιδικὸ Styl, τὴν δικήν της λογική, τὴν δικήν της ξεχωριστὴ ἄποψη γιὰ συζητήσεις ὀρθογραφικὲς καὶ ἐφαρμογὲς γραμματικῶν κανόνων.

Ἔτσι:

Ἀπὸ τὲς ἐπιζήσεις τὲς ἀτομικές, τὰ παιδάκια ἐθίζονται νὰ διατυπώνουν σὲ ἔκθεση κάθε τι ποὺ ἤκουσαν ἢ ἐπέζησαν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἀσχολοῦνται σὲ συζητήσεις γύρω ἀπὸ συμπληρωτικὲς ἀπόψεις σχετικὰ μὲ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὸ ὕφος.

Δηλαδή:

Μιὰ ἀληθινὴ παιδικὴ Δημοκρατία χαρούμενης συζητήσεως, καλλιεργείας ὕφους καὶ διορθώσεως γλωσσικῶν σφαλμάτων.

Ἔτσι:

Ἔκθεσις καὶ Ὀρθογραφία ἀποτελοῦν μιὰ ζωντανὴ μορφωτικὴ διδακτικὴ ἑνότητα.

Ἀλλὰ καὶ κἄποια ἄλλη ἀπορία προβάλλει ἐκ μέρους τοῦ ἀναγνώστου ἢ τῆς ἀναγνωστρίας τῶν γραμμῶν αὐτῶν.

Αὐτὲς αἱ περίφημες σιωπηρὲς ἐργασίες ποὺ συνιστῶνται καὶ καλλιεργοῦνται παρ' ἡμῖν μὲ στομφώδη προτροπήν, δὲν θὰ μποροῦσαν ἄραγε νὰ πάρουν κἄποιαν μορφὴν ἠχηρᾶς καὶ χαρούμενης συνεργασίας, ὅλων τῶν παιδιῶν τῶν τάξεων ταῦ Μονοθεσίου, ὅπως στὸ ὡς ἄνω ὑπόδειγμα;

Γιὰ ὅλα ὅμως χρειάζονται:

Πειραματισμὸς προσωπικός ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος, καὶ πρὸ παντὸς ἀποδέσμευσις ἀπὸ ὡρισμένα διδακτικὰ καλούπια ποὺ ἐπενεργοῦν σὰν ταμποῦ στὸν δάσκαλο.

Πάντως:

Ἀπὸ κάθε Μονοθέσιον δὲν θὰ μποροῦμε βεβαίως νὰ ἀναμένομε τὲς ἴδιες λαμπρὲς ἐπιδόσεις τῶν παιδιῶν, ἡ ἄσκηση ὅμως ἡ συνεχής, ὁ πειραματισμὸς ὁ προσωπικὸς καὶ ὁ ἔρως ὁ παιδαγωγικός, αὐτὲς εἶναι αἱ παιδαγωγικὲς ἐκεῖνες προϋποθέεις ποὺ ξεχωρίζουν καὶ ἀνυψώνουν καὶ τὴν θέσιν τοῦ δασκάλου τοῦ Μονοθεσίου Σχολείου τῆς ὑπαίθρου.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 15)

Η ΚΟΙΝΗ ΑΓΟΡΑ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΙΔΕΙΑ

πάλιν ἕνα παράδειγμα ἐκ τῆν Ἑλληνικῆς πραγματικότητος.

Κάποιος φιλότιμος καὶ εὐσυνείδητος Ἐπιθεωρητὴς Δημοτικῶν Σχολείων, προτείνει εἰς τὴν προϊσταμένην του ὑπηρεσίαν τὴν σύστασιν εἰς τὴν ἕδραν τοῦ Νομοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπηρετεῖ, «εἰδικοῦ σχολείου ἢ καὶ μόνον εἰδικῶν τάξεων εἰς κανονικὰ σχολεῖα διὰ τοὺς μαθητὰς ἀποκλίσεως ἐκ τοῦ κανονικοῦ». Μεταξὺ τῶν ἄλλων σκέψεων ποὺ διατυπώνει ἐπισήμως, ὑποστηρίζει: «...Ἐν ὄψει τῶν νέων ἀναγκῶν καὶ τῶν νέων ὑποχρεώσεων — ἀκόμη καὶ τῶν ἐνυπαρχόντων κινδύνων — διὰ τὸ Ἔθνος ἡμῶν, μετὰ τὴν σύνδεσιν τῆς χώρας μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ ἰδίᾳ ἐνώπιον τοῦ πλέον ἐπιτακτικοῦ καθήκοντος τῆς, ὅσον οἱονδήποτε, ταχυτέρας προετοιμασίας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς καλυτέρας ἀξιοποιήσεως καὶ κινητοποιήσεως, πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, ἁπασῶν τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς τὸν τόπον μας ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ δυνατοτήτων... ἀποκτᾶ ἤδη πρωταρχικὴν σημασίαν ἡ παρεχομένη ποσοτικὴ καὶ ποιοτικὴ Ἐκπαίδευσις εἰς ἕκαστον ἄτομον ...δι' ἅπαντα τὰ λοιπὰ ἄτομα, ἐν συναρτήσει... καὶ τῆς Πολιτείας... Μεγίστην ἀντίθεσιν... παραφωνίαν πρὸς τὰ ὡς ἄνω, νέα κηρύγματα, ἀποτελεῖ ἕνας σοβαρὸς ἀριθμὸς μαθητῶν, οἱ στάσιμοι εἰς ἑκάστην τάξιν, κυμαινόμενοι εἰς ποσοστὰ 12 - 20% τῶν κανονικῶν μαθητῶν ἑκάστου σχολείου καθ' ἕκαστον σχολ. ἔτος... Ἕτερον μέγα πρόβλημα εἶναι... καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν μὲ μεγάλας ἀποκλίσεις ἐκ τοῦ κανονικοῦ...» Καὶ προτείνων τὴν ἵδρυσιν εἰδικοῦ σχολείου ἢ εἰδικῶν τάξεων, ἀναφέρει, διὰ νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ πρότασίς του, ὅτι ὁ Νομάρχης συνηγορεῖ, ὅτι τὸ Ἀνώτατον Πνευματικὸν Ἵδρυμα τῆς Πόλεως, ἡ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία, τίθεται εἰς τὴν διάθεσίν των, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ, ὅτι πλεῖστοι διδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι ἔτυχον ἐπιτυχοῦς ἐπιμορφώσεως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ξένα Πανεπιστήμια γίνονται αὐτόκλητοι ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ὅτι Ἱδρύματα, Κληροδοτήματα καὶ Ἐλέη τῆς πόλεως εἶναι πρόθυμα νὰ συνεισφέρουν κ.ἄ. ἱκανὰ νὰ πείσουν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς προτάσεως καὶ τῆς ἀνάγκης πραγματοποιήσεώς των.

Αὐτὰ προτείνει ὁ Ἐπιθεωρητής, ὁ ὁποῖος παρακολουθεῖ τὴν πορείαν τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων μας καὶ ἀνησυχεῖ, ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος, δι' ἐκεῖνα ποὺ θὰ γεννηθοῦν μετὰ τὴν σύνδεσίν μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Ἄπτεται τῶν «τύπων τῶν ἡλων...» καὶ ὡς προμηθεὺς ἐκκινεῖ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων, ὁριματιζόμενος κάποιον σκοπόν. Εἶναι δὲ γνωστός, ὅσον ὀλίγοι, ὁ ἐν λόγῳ Ἐπιθεωρητὴς ἀπὸ τὸ ποικιλόμορφον ἔργον του τόσον εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν περιφέρειαν Πωγωνίου ὅσον καὶ εἰς τὴν Β' Ἰωαννίνων. Διὸ καὶ ἐδικαιοῦτο νὰ περιμένῃ, ἂν μὴ τι ἄλλο, μίαν σχετικὴν ἐπαινετικὴν ἀπάντησιν. Πολὺ ὅμως φοβοῦμαι, ὅτι ἡ ἀπάντησις θὰ συνιστᾶτο εἰς τὸ: «Ἐπιστρέφετε, λόγῳ...».

Ἀλλὰ τὸ θέμα δὲν εἶναι αὐτό. Διότι αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸν κανόνα. Τὸ θέμα εἶναι, ὅτι αἱ ἰδιωτικαὶ πρωτοβουλίαι καὶ ὅταν δὲν κατατνίγονται δέχονται ὡς ἀπάντησιν τὴν ψυχρὰν ἀδιαφορίαν. Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ Κοινωνία μας, ἡ Πολιτεία μας, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ οἰκογένεια ἀπὸ τὸ ἄλλο. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ σχολεῖο μας ἐν μέσῳ τῶν «συμπληγάδων πετρῶν». Καὶ ἂν σκεφθῇ κανείς, πῶς ἐκφράζεται ὄχι μόνον ἡ οἰκογένεια ἡ Ἑλληνική, ἡ Κοινωνία ἡ Ἑλληνική καὶ ἡ Πολιτεία ἡ Ἑλληνικὴ διὰ τὸ σχολεῖον σχετικῶς μὲ τὴν «ἀγραμματοσύνην τῶν παιδιῶν μας», ἀλλὰ καὶ αἱ διάφοροι βαθμίδες τῆς Ἐκπαιδεύσεως μεταξύ των, δίναται νὰ προβλέψῃ τί θὰ ἐλέγετο, ἂν ὑπῆρχε καὶ εἰς τὸν τόπον μας Πρόνοια ὑπὲρ τοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ τῆς νεολαίας μας καὶ σκέψεις σοβαραὶ ὑπὲρ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως εἰς τὴν πρᾶξιν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀξίζει ὅμως νὰ πλησιάσωμε εἰς τὰ πράγματα περισσότερον.

(ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ)

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 18)

ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

χνικὴν ἱκανότητα αὐτῶν περὶ τὸ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς λειτουργία τῶν Προτύπων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καλῆς συνεργασίας καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν πολλῶν παραγόντων ἀγωγῆς τοῦ παιδὸς (πολιτεία — ἐκκλησίας — σχολείου — οἰκογενείας, ἐπιθεωρητῶν) καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἱκανῶν, δημιουργικῶν καὶ ἐμπνευσμένων διδασκάλων.

Κλείοντες τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μας ἐξαίρομεν καὶ τοῦτο: ὅτι ὁ δ)λος θὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν κοινωνίαν περισσότερα, ἐὰν ἔχῃ τὴν εἰλικρινῆ συμπαράστασιν καὶ καθοδήγησιν ὅλων τῶν Προϊσταμένων του καὶ αἰσθάνηται τὴν ἀγάπην τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς περιφερείας του.

(Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 4)

ΑΙ ΨΥΧΙΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΔΕΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΝ

θρώπων, τὸν μὲν δικαίως διελθόντα τὸν βίον κα
σίως, ἐπὶ τελευτήσῃ εἰς μακαρίους νήσους ἀπιό
οἰκεῖν, ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθ
εἰς τὸ τῆς δίκης τε καὶ τίσεως δεσμωτήριον». (Πλ
ταρχος πρὸς Ἀπολλώνιον).

Παγκόσμιος λοιπὸν εἶναι ἡ πίστις ὅτι οἱ ἄνθ
ποι ὁπωσδήποτε ἀκεραίαν φέρουσι τὴν εὐθύνην
τὰς πράξεις των.

Ἡ ψυχὴ ὅμως, διὰ νὰ ἔχῃ τὴν εὐθύνην α
πρέπει νὰ εἶναι ἀπολύτως ἐλευθέρα ἀπὸ κληρονομ
ἐπιβαρύνσεις

Διαλέξαμε γιὰ σᾶς
καὶ γιὰ τὴ σχολική σας βιβλιοθήκη
Παιδαγωγικὲς ἐκδόσεις Καμπανᾶ...

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΥΠΟ Ν. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Δρχ. 80	Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΥΠΟ C. MUELLER ΜΕΤ. Λ. ΜΠΑΡΤΖΕΛΙΩΤΟΥ Δρχ. 40	Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΥΠΟ ΕΛΠΙΝΙΚΗΣ Σ[illegible]ΑΚΗ [illegible] 40	ΜΕΘΟΔΟΣ CULSENAIRE ΥΠΟ ΔΗΜ. ΚΑΡΑΤΖΙΝΑ Δρχ. 30
ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΥΠΟ ΚΩΝ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ Δρχ. 60	ΤΑ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ ΥΠΟ Γ. ΡΟΥΣΚΑ Δρχ. 60	ΔΙΑΤΑΡΑΧΑΙ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ [illegible]ΙΑ ΥΠΟ ΚΩΣΤΑ ΚΑ[illegible] [illegible] 90	ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ ΥΠΟ Γ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ Δρχ. 20
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΥΠΟ STERRIETH ΜΕΤ. ΑΝΤ. ΚΡΕΤΣΗ Δρχ. 50	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΥΠΟ Ν. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Δρχ. 60	ΟΛΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΥΠΟ Γ. ΔΑΝ[illegible] [illegible] 30	ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΥΠΟ Ν. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Δρχ. 70
ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΜΙΑΣ ΔΙΕΤΙΑΣ ΥΠΟ Δ. ΣΙΣΚΟΥ Δρχ. 60	ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ ΥΠΟ ΑΝ. ΤΑΚΑ Δρχ. 30	ΒΑΣΙΚΑΙ [illegible] ΕΙΔΙΚΟΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΣ ΥΠΟ Κ. ΑΛΙΦ[illegible] [illegible] 50	ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΥΠΟ ΠΑΝ. ΝΑΚΟΥ Δρχ. 100
"ΗΛΕΙΑΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΑ" [illegible] Ἠλείων συγγραφέων καὶ ποιητῶν) ΥΠΟ ΤΑΚΗ ΔΟΞΑ Δρχ. 50 [illegible] ταχυδρομικῶς, ἀπὸ τὸν συγγραφέα [illegible] Πύργος	ΜΑΝΤΖΑΡΟΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ ΥΠΟ ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ - ΚΑΦΑΣΚΗ Δρχ. 30	ΒΑΣΙΛΕ[illegible] ΒΟΥΛΓΑΡΟΚ[illegible] (ΤΡΙΛΟ[illegible] ΥΠΟ Κ. ΠΑΠΑΠΑΝΑ[illegible]ΟΥ [illegible] 36	ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΑΣΚΑΛΟΣ (ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑ) ΥΠΟ Β. ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ Δρχ. 25

Συστήσατε στοὺς μαθητάς σας

Πλουτίσατε τὴ σχολικὴ βιβλιοθήκη σας

μὲ παιδικὲς ἐκδόσεις Καμπανᾶ...

51.	**Μαυροειδῆ-Παπαδάκη**	Τζαβέλλας, ἡ ψυχὴ τοῦ Σουλιοῦ	Δρχ.	40
52.	**Λ. Κωστοπούλου**	Κανάρης, ὁ μπουρλοτιέρης τοῦ 21	»	40
53.	**Γκίκα Μπινιάρη**	Μιαούλης, ὁ μεγάλος ναύαρχος	»	35
54.	**Γερασίμου Σπαταλᾶ**	Παπαφλέσσας, ὁ ἐπαναστάτης καλόγερος	»	35
101.	**Λ. Κωστοπούλου**	7 φίλοι 7 Ἱστορίες	»	30
102.	**Δημήτρη Γιάκου**	Παραμύθια τῆς Κύπρου	»	35
103.	**Δημήτρη Γιάκου**	Στὴ Χώρα τοῦ μύθου	»	35
104.	**Δημήτρη Γιάκου**	Διγενὴς Ἀκρίτας	»	35
139.	**Π. Παπαδογιάννη**	Ἱστορίες καὶ παραμύθια	»	15
136.	**Π. Στάρα**	Διδακτικὰ παραμύθια	»	12
137.	**Χ. Σακελλαρίου**	Ἱστορίες καὶ ποιήματα ζώων	»	12
122.	**Π. Τσακίρη**	Θρῦλοι γιὰ τὸ Χριστὸ	»	10

Γιὰ τὴν κάθε σχολικὴ γιορτή σας

ζητήσατε Θεατρικὲς ἐκδόσεις Καμπανᾶ...

221.	**Γαβαλᾶ-Ντούζου-Παπανδρέου**	Σχολικὲς Γιορτὲς ἀδ. 50, δεμ.	Δρχ.	75
223.	**Ἰω. Μοσχονᾶ**	Γιορτὴ στὸ σχολεῖο μας	»	12
224.	**Αἰκ. Χρυσουλάκη — Πάτερου**	Παιδικοὶ Παλμοὶ	»	15
225.	**Ἰω. Τρουλλινοῦ**	Ἀρκάδι — Μεσολόγγι	»	15
226.	**Π. Ἀντωνοπούλου**	Κρυφὸ Σχολειὸ	»	20
227.	**Π. Ἀντωνοπούλου**	Παιδικὴ Φλογέρα	»	25
228.	**Π. Ἀντωνοπούλου**	Ἅλωση τῆς Πόλης	»	12
229.	**Δ. Δάνου**	Χαρούμενες Γιορτὲς	»	20
230.	**Δ. Κουτσουβάλα**	Σχολικὸν Μορφωτικὸν Θέατρον	»	20
231.	**Θ. Κούκου**	Σχολικὴ Σκηνὴ	»	10
232.	**Π. Μαντέλη**	Ὅλα γιὰ τὴν Πατρίδα	»	10
233.	**Π. Οἰκονόμου**	Ἡ Ἀραπίτσα (τὸ Ζάλογγο τῆς Μακεδονίας)	»	10
234.	**Κικῆς Ἀδαμαντιάδου**	Ἀπ' ὅλα γιὰ ὅλα τὰ παιδιὰ (Μόλις ἐκυκλοφ.)	»	35
235.	**Χρ. Χριστοπούλου**	Ἡ παιδικὴ ψυχὴ ἐπὶ σκηνῆς (» »)	»	40

Κεντρικὴ πώλησις: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε. ΛΕΚΚΑ 25 ΤΗΛ. 225.370 - ΑΘΗΝΑΙ

Δώστε πνοὴ στὸ δύσκολο ἔργο σας μὲ

Ἐκδόσεις Καμπανᾶ..

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

1. ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ:

Ὀρθογραφικὸν Λεξικὸν Δημοτικῆς & Καθαρευούσης

ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ τὴν καθιερωμένη γραμμὴν τοῦ Ὑπ. Παιδείας διὰ τὴν συγγραφὴν τῶν Ἀναγνωστικῶν δημοτικοῦ καὶ Νεοελληνικῶν γυμνασίου.

ΣΤΗΡΙΖΕΤΑΙ στὰ κείμενα τῶν καλυτέρων Ἑλλήνων πεζογράφων.

ΠΕΡΙΕΧΕΙ τὰς ἀπλοποιήσεις τῆς Ἀκαδημίας.

ΠΕΡΙΟΡΙΖΕΤΑΙ σὲ ὅσες λέξεις χρησιμοποιοῦμε καὶ δίνει μὲ συντομία καὶ τὴν ἑρμηνεία τῆς κάθε λέξεως.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΝΕΤΑΙ στὴν ἀνάγκη μιᾶς συγκεκριμένης παραθέσεως τῶν τύπων τῆς καθαρευούσης, μιὰ καὶ ἔχει ἐπιδιωθῆ στὰ σχολεῖα, σὲ ἀντιπαράθεσι μὲ τὴ δημοτική.

ΠΕΡΙΕΧΕΙ ὅλες τὶς ξενικὲς λέξεις ποὺ χρησιμοποιοῦμε συχνότατα.

ΔΙΝΕΙ μιὰ μόνο ὀπτικὴ εἰκόνα τῆς κάθε λέξεως, τὴν ὀρθή, καὶ καταργεῖ τὴ διγλωσσία.

⁂

2. Ω. ΚΑΜΠΑΝΑ:

Ὁδηγὸς (TEST) Ἀλφαβηταρίου

- **Ἐργασίαι ἐφαρμογῆς καὶ ἐμπεδώσεως ἐπὶ τῶν ἑνοτήτων τοῦ Ἀλφαβηταρίου**
- **Ἔκδοσις πολυχρωμίας**
- **Εἰκονογράφησις πλουσιωτάτη**

⁂

3. ΝΙΚ. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ (Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ἡρακλείου):

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Σελ. 350 Δρ. 80

4. Γ. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ (Παιδαγ. Ἀκαδημίας Τριπόλεως):

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ

Δρ. 25

5. Κ. ΜΑΛΟΥΚΟΥ (Ἐπιθ. Σχολείων):

ΕΝΙΑΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ

Δρ. 60

6. Τὸ 4ον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ

«ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ»

Ἐτησία συνδρομή: α') Διὰ τοὺς κ.κ. Ἐκπαιδευτικοὺς Δρ. 60
β) Διὰ τὰς σχολικὰς ἐφορείας » 75

Ἰδίᾳ τοῖς ἐγγραφομένοις νέοις συνδρομηταὶ ἀποστέλλονται ὅλα τὰ ἐκδοθέντα τεύχη.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

ΛΕΚΚΑ 25 - ΑΘΗΝΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		σελ.
Εὐρ. Σοῦρλα	: Γλωσσικαὶ Ἀσκήσεις στὸ Μονοθέσιον Σχολεῖον τῆς ὑπαίθρου	1
Τ. Παπαδεοδώρου	: Αἱ ψυχικαὶ ἰδιότητες δὲν κληρονομοῦνται	4
Μ. Ἀγγελοπούλου	: Ἡ ἀντιληπτικὴ σύνδεση τοῦ παιδιοῦ	5
Ἰ. Κιτσαρᾶ	: Ἡ Κοινὴ Ἀγορὰ καὶ ἡ Ἐθνικὴ μας Παιδεία	8
Νικ. Λυμπέρη	: Πρότυπα Δημοτικὰ Σχολεῖα	16
Δημ. Σίσκου	: Ἡ διδακτικὴ ἐργασία εἰς τὸ Πειραματικὸν Σχολεῖον Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	19
Κων. Μπούκα	: Ἠθικὴ Ἀγωγὴ τῆς νεότητος	25
Ε. Θεοδωροπούλου	: Ἡ ψυχικὴ ὑγεία τοῦ Διδασκάλου	26
Χρυσοστ. Ζήση	: Γενικὴ Ἐπιστημονικὴ θεώρησις τοῦ χαρακτῆρος	28
Κων. Τσάτσαρη	: Διατί ἐπιβάλλεται ἡ καθιέρωσις ὀκτακτοῦς δημοτ. σχολείου	32
Ἀ. Τσουλοδήμου	: Διακοπὲς καὶ ἐργασία	34
Γεωργ. Ἀραβανή	: Τί διαβάζει τὸ σύγχρονο παιδὶ καὶ τί πρέπει νὰ διαβάζῃ	35
Ἰακ. Γιαννιτσάνη	: Ματιὲς γύρω ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη καὶ τὸ ἔργο του	38
	Παιδαγωγικὴ Συγκέντρωσις Β' Π. Φθιώτιδος	40
Ἰ. Ἀνδρουτσοπούλου — Τσουρέκη	: Αἱ ἀτομικαὶ διαφοραὶ τῶν παίδων καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέοντα προβλήματα ἀγωγῆς	41
Κων. Βασιλείου	: Ὁ σχολικὸς κινηματογράφος	44
Ξανθ. Βακαρέλλη - Καλαντζῆ	: Τὸ προβληματικὸ παιδὶ μέσα στὸ δημ. σχολ.	50
Π. Σχοινᾶ	: Γνωρίσματα ὁλοκληρωμένης προσωπικότητος	52
Δημ. Παππᾶ	: Ὁ ἀπρόσεκτος μαθητὴς στὴ σύγχρονη πραγματικότητα	54
Βιβλιοκρισία	: «Ἡ Καινὴ διαθήκη καὶ ἡ Ἀγωγή» Γ. Κουλούκη — «Γενικὴ Παιδαγωγική» Ἀ. Τσίριμπα — «Ἅπαντα Πλάτωνος» Ἐτ. Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων — Ψυχολογικοὶ Προβληματισμοὶ τῆς Προσχολικῆς Ἀγωγῆς» Ν. Μπαχλάγκου — «Παιδαγωγικὴ τοῦ Εὐαγγελίου» Π. Νάκου — «Παιγνιώδεις μορφὲς διδασκαλίας στὸ Δημ. Σχολεῖο» — «Παιδαγωγικὰ Σχεδιάσματα» — «Πῶς ἐδίδαξα στὴν Α' Τάξη» — «Παιδαγωγικὲς ὁμιλίες» - Θέματα γιὰ παιδαγωγ. συνέδρια» Θ. Γέρου — «Κύπριες Λογοτέχνιδες» Χρ. Ζιτσαία — «Ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδλία καὶ κυρίαρχα μαθήματα» Παπανικολάου	55

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΚΑΙ

ΒΙΒΛΙΑ ΔΙΔΑΧΘΕΙΣΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

(ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤΩΧΥΡΩΜΕΝΗ)

Βιβλίον	Νο 1	1/θεσίων καὶ 2/θεσίων σχολείων, τάξεων Α΄-ΣΤ΄ (1ον ἔτος συνδιδασκαλίας)	Δρ. 25
»	Νο 2	1/θεσίων καὶ 2/θεσίων σχολείων, τάξεων Α΄-ΣΤ΄ (2ον ἔτος συνδιδασκαλίας)	» 25
»	Νο 3	Α΄ καὶ Β΄ τάξεων πολυθεσίων σχολείων (1ον ἔτος)	» 20
»	Νο 4	Α΄ καὶ Β΄ » » » (2ον ἔτος)	» 20
»	Νο 5	Γ΄ καὶ Δ΄ » » » (1ον ἔτος)	» 25
»	Νο 6	Γ΄ καὶ Δ΄ » » » (2ον ἔτος)	» 25
»	Νο 7	Ε΄ καὶ ΣΤ΄ » » » (1ον ἔτος)	» 25
»	Νο 8	Ε΄ καὶ ΣΤ΄ » » » (2ον ἔτος)	» 25
»	Νο 9	Α΄ τάξεως 6/θεσίων, 7/θεσίων σχολ. κ.τ.λ.	» 20
»	Νο 10	Β΄ » » » » »	» 20
»	Νο 11	Γ΄ » » » » »	» 25
»	Νο 12	Δ΄ » » » » »	» 25
»	Νο 13	Ε΄ » » » » »	» 25
»	Νο 14	ΣΤ΄ » » » » »	» 25

Ἡ ὡς ἄνω ἐργασία εἶναι κατὰ τὸ ἰσχῦον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, συμπληρωμένη μὲ ὅλας τὰς μέχρι σήμερον τροποποιήσεις, διὰ σχετικῶν Διαταγμάτων.

Ὡς εἶναι εὐνόητον, αὕτη παρέχει μεγίστην διευκόλυνσιν εἰς τοὺς διδάσκοντας καὶ μάλιστα τῶν ὀλιγοθεσίων σχολείων, διότι ἔχουν εἰς τὴν διάθεσίν των ὅλην τὴν διδακτέαν ὕλην τῆς τάξεώς των, κατὰ μαθήματα. Οὕτω δὲν μένει πλέον παρὰ νὰ συμπληρώνουν, ἔναντι ἑκάστης ἑνότητος, τὴν ἡμερομηνίαν καθ' ἣν ἐδιδάχθη.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ Ο.Ε.

Φιλαδελφείας 4 (τ. 110) — ΑΘΗΝΑΙ — Λέκκα 25 (τ. 125)

ΤΗΛΕΦΩΝΑ : 225.370, 816.263, 837.791

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ — ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

●

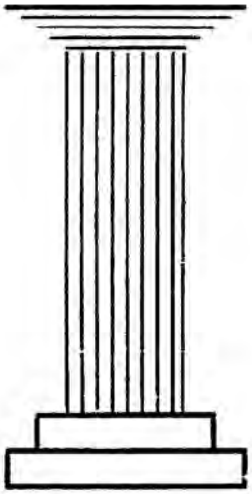

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΛΑΣ	Πρόεδρος
ΧΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ	Α' Αντιπρόεδρος
ΔΗΜ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ	Β' Αντιπρόεδρος
ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΣ	Γεν. Γραμματεύς
ΕΥΑΓ. ΔΟΥΓΑΛΗΣ	Ειδ. Γραμματεύς
ΓΕΩΡΓ. ΚΑΝΑΡΙΟΣ	Ταμίας
ΧΑΡ. ΑΜΟΙΡΙΔΗΣ	Μέλος
ΑΝΑΣΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	Μέλος